183. Keskiviikkona 16 päivänä joulukuuta 1992

kello 13.15

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

S.

Ensimmäinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1993 rahoitusta koskevista järjestelyistä 5378

Hallituksen esitys n:o 160
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 19

2) Ehdotukset laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 5 ja 6 §:n ja sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 45 §:n muuttamisesta 5419

Hallituksen esitys n:o 291
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 46

3) Ehdotus laiksi kuntien valtionosuuslain muuttamisesta 5446

Hallituksen esitys n:o 276
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 18

4) Ehdotus laiksi maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 185
Lakivaliokunnan mietintö n:o 12

5) Ehdotukset laiksi sähköverosta sekä laiksi polttoaineverosta annetun lain 2 ja 13 §:n muuttamisesta ja verotaulukon väliaikaisesta muuttamisesta 5456

Hallituksen esitys n:o 187
Toivomusaloitteet n:ot 70 ja 136/1991 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 88

S.

6) Ehdotus laiksi moottoriajoneuvoverosta annetun lain 5 §:n muuttamisesta ... 5462

Hallituksen esitys n:o 142
Toivomusaloitteet n:ot 99 ja 144/1991 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 89

7) Ehdotus laiksi eräiden valtion ammatillisten oppilaitosten luovuttamisesta Keski-Pohjanmaan ammatillisen koulutuksen kuntayhtymälle ..... „

Hallituksen esitys n:o 333
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 90

8) Ehdotus laiksi eräiden entisen Jugoslavian kansalaisten tekemien turvapaikkahakemusten poikkeuskäsittelystä 5463

Hallituksen esitys n:o 294
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 17

9) Ehdotus laiksi ilmailulain muuttamisesta 5467

Hallituksen esitys n:o 334
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 12

10) Ehdotus laiksi työterveyshuoltopalvelujen lisäksi järjestettävien avosairaanhoidon lääkäripalvelujen vuosimaksusta . „

Hallituksen esitys n:o 325
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 47

11) Ehdotus laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta 5469

Hallituksen esitys n:o 338
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 48

S.

12) Ehdotus laiksi vuodelta 1993 perittävästä palkansaajan työttömyysvakuutusmaksusta 5477

Hallituksen esitys n:o 339
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 49

13) Ehdotukset laeiksi sairausvakuutuslain ja kuntoutusrahalain 9 §:n muuttamisesta sekä kuntoutusrahalain 14 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain kumoamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 313
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 50

14) Ehdotus laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta 5484

Hallituksen esitys n:o 337
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 51

15) Ehdotukset laeiksi tavaramerkkilain sekä yhteismerkkilain 1 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 302
Talousvaliokunnan mietintö n:o 57

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pesälä.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon, sekä edustajat Aho E., Andersson, Anttila U., Dromberg, Hautala, Huuhtanen, Juhantalo, Jääskeläinen, Kanerva, Kemppainen, Kuuskoski, Laurila, Mäkelä, Mäkipää, Nordman, Pekkarinen, Pokka, Pykäläinen, Savolainen, Stenius-Kaukonen, Takala ja Uosukainen.

Täysistunnon kuluessa ilmoittautuvat ensimmäinen varapuhemies Paakkinen sekä edustajat Korva, Linnainmaa, Ala-Harja, Rehn O. ja Lahtinen.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1993 rahoitusta koskevista järjestelyistä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 160
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 19

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 19.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2) ja 3) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Väistö: Herra puhemies! Käsittelyssä oleva asia liittyy kuntien valtionosuuksiin ja siihen suhteeseen, joka kuntien ja valtion välillä valtionosuusjärjestelmässä on.

Vuoden 1993 alusta tulee voimaan pitkään odotettu kuntien valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistus, jota koskevat hallituksen esitykset on käsitelty eduskunnassa viime kevätistuntokaudella. Käsillä oleva asia liittyy uudistukseen, joka perustuu muutoin kuin perustamiskustannusten osalta todellisista menoista ja kustannuksista riippumattomaan laskennalliseen valtionosuusjärjestelmään, jossa kunnat saavat tehokkuuden ja taloudellisen toiminnan hyödyt itselleen.

Voidaan sanoa, että nyt käsittelyssä olevilla esityksillä puututaan tähän uudistukseen, tosin pieneltä osin, mutta puututaan kuitenkin. Hallintovaliokunnassa ja sosiaali- ja terveysvaliokunnassa käsiteltävänä olleilla lakiehdotuksilla alennetaan valtionosuuksia siltä osin kuin arvioidaan kunnille kertyvän asiakasmaksutuloja. Nyt käsittelyssä olevia uusia asiakasmaksuja siis ovat terveyskeskusmaksu eräistä palveluista ja kotisairaanhoitomaksu. Edelleen valtionosuutta pienennetään vuoden 1993 alusta voimaan tulevien aikaisempien asiakasmaksujen korotusten perusteella. Kuntien yleistä valtionosuutta ehdotetaan sanotulla perusteella alennettavaksi 8 markalla asukasta kohti ja sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuutta 53 markalla asukasta kohti.

Nyt käsittelyssä olevien asiakasmaksujen arvioidaan tuottavan kunnille kaikkiaan 730 miljoonaa markkaa lisää tuloja. Tämän summan kunnat saavat pitää kokonaisuudessaan. Valtionosuuksien alentamisen vaikutus puolestaan

olisi yhteensä arvioiden mukaan 303 miljoonaa markkaa, joten kuntien nettohyödyksi jäisi vastaavasti yhteensä 427 miljoonaa markkaa.

On todettava, että kuntien tulot eivät siis vähene, vaan lisääntyvät, mutta valtio ottaa laskennallisesti arvioidusta lisämaksutuotosta osan. Uudistusta on arvosteltu ja osin sitä voidaan toki arvostella, mutta tällöin on syytä pitäytyä asian periaatteellinenkin puoli huomioon ottaen asian todellisissa mittasuhteissa.

Keskustelussa on väitetty ja hallituksen esityksessä n:o 276 on lausuttu, että nyt siirrytään bruttoperiaatteesta nettoperiaatteeseen. Lisäksi on väitetty, että samalla on eräiltä osin tuhottu valtionosuusuudistuksen eräs keskeinen periaate. On syytä todeta, että asia ei kuitenkaan ole näin. Kunnan yleinen valtionosuus lasketaan uudistuksessa alun perin hyväksytyllä tavalla täysin sellaisenaan eikä siihen siis puututa. Millään tavalla ei puututa laskentaperusteisiin ja -periaatteisiin. Vasta lopullisesta yleisestä valtionosuudesta vähennetään 8 markkaa asukasta kohti.

Myöskään kuntien ja valtion väliseen kustannustenjakoon ei näillä esityksillä puututa.

Mitä tulee brutto- ja nettoperiaatteeseen, on syytä todeta, mitä käsitteillä tarkoitetaan. Ensinnäkin ne liittyvät tässä yhteydessä maksupolitiikkaan. Vielä voimassa olevan valtionosuusjärjestelmän mukaan vähennetään valtionosuutta täysimääräisesti maksutulokertymää vastaavalla määrällä. Bruttoperiaatteessa, mihin valtionosuusuudistus maksutulojen osalta perustuu, kuntien saamia maksutuloja ei oteta huomioon valtionosuuksia alentavana tekijänä, vaan maksutulot jäävät täysimääräisesti kuntien hyväksi. Näin ollen voidaan puhua rajoitetusta nettoperiaatteen soveltamisesta.

Kun lisäksi todetaan, että asiakasmaksutulojen kokonaiskertymäksi vuodelle 1993 on arvioitu 5 084 000 000 markkaa, huomataan, että rajoitettu nettoperiaate koskee hyvin pientä osaa arvioiduista lisämaksutuloista. Hallituksen esityksen n:o 276 osalta valtiolle kertyvä 40 miljoonaa markkaa on 0,7 prosenttia asiakasmaksutulojen kokonaiskertymästä. Näin ollen voidaan puhua korkeintaan valiokunnan mietinnössä lanseeratusta rajoitetun nettoperiaatteen soveltamisesta.

Tietysti tätä rajoitetun nettoperiaatteen soveltamista voidaan arvostella, ja arvostelen sitä itsekin. Onhan valtionosuusuudistus hyväksytty äskettäin ja tulee voimaan vasta ensi vuoden alusta. Tämän vaihtoehdoksi on esitetty vastaavaa verorasituksen lisäämistä tai maksujen perimistä todellisen lisämaksutulokertymän perusteella.

Julkisen talouden vaikean tilan korjaamiseksi on jouduttu käyttämään monenlaisia keinoja, myös verotusta, kuten arvoisat edustajat hyvin tietävät. Eri hallinnonaloilta on onnistuttu kokoamaan laaja säästöpaketti, joka kansantalouden ja valtiontalouden tervehdyttämisen kannalta on ollut välttämätön. Sen kokoaminen ei ole ollut mieluisaa, mutta toisaalta se on toteuttanut kuitenkin lievemmän pahan periaatteen soveltamista, jotta kansakuntana ja myös yksilöinä pääsisimme taas parempiin aikoihin. Voidaan sanoa, että säästötoimet ovat osaltaan palauttaneet ja palauttamassa uskoa kykyymme selviytyä vaikeasta tilanteesta, joka on toki tuttu myös muissa Pohjoismaissa, kuten Ruotsissa ja Norjassa.

Taloudellisen toimeliaisuuden kannalta tärkeä korkea korkotaso on myös laskenut melkoisesti ja laskenee edelleen, mikäli luottamus asioiden hoitokykyyn säilyy. Tässäkin salissa on todettu, että verorasitusta ei ole enää mahdollista juurikaan lisätä. Näin ollen ainoaksi vaihtoehdoksi on jäämässä, kun lisävelanottoakaan ei hyvin suuresti kukaan kannata, säästöjen aikaansaaminen.

Valtionosuusuudistuksen valiokuntakäsittelyssä korostettiin kuntien toimintavapauden lisäämistä. Minusta tämä periaate on erittäin tärkeä ja kannatettava. Käsittelyssä oleva maksupolitiikka liittyy osana sanottuun toimintavapauden lisäämiseen. Maksupolitiikan tehostaminen mm. verorasituksen kiristämisen sijasta onkin tässä suhteessa nähty oikeudenmukaisesti käytettynä ja kohdennettuna eräänä käyttökelpoisena keinona. On huomattava, että asiakasmaksutulojen tulouttaminen myös valtiolle koskee esityksenkin mukaan vain vuotta 1993.

Mitä taas tulee siihen, että todellisen kertymän perusteella perittäisiin maksutuloista osa valtiolle, on todettava, että tällainen menettely edellyttäisi mittavaa asiakasmaksutulojen seurantaa ja aiheuttaisi melko lailla byrokratiaa. Mutta samalla on myös todettava, että se ei myöskään olisi valtionosuusuudistuksen laskennallisuuden periaatteen mukainen.

Arvoisa puhemies! Kaikkiaan sekä hallituksen esitykseen että vaihtoehtomalleihin sisältyy epäkohtia. Hallituksen esityksen hyväksyminen on kuitenkin perusteltua julkisen talouden tila huomioon ottaen. Ehdotettu menettely on myös mahdollisimman yksinkertainen toteutettavaksi

ilman, että tapahtuisi useita kassavirtoja, rahavirtoja, eri suuntiin.

Hallintovaliokunnassa enemmistö päätyi hyväksymään lakiehdotuksen poikkeuksellisesti tässä taloudellisessa tilanteessa. Valiokunta kuitenkin edellytti, että poikkeuksellinen menettely saa koskea vain vuotta 1993 ja että vastaisuudessa kuntien keräämiä maksuja ei saa ottaa huomioon miltään osin valtionosuuksien vähennyksenä. Lausuma on tarkoitettu todella vakavasti otettavaksi, ja se ei ole ainoastaan poliittinen vaatimus, vaan lakiehdotuksen vankka perustelu.

Maksupolitiikka on pidettävä ehdottomasti erillään vastaisuudessa valtionosuuksista. Edelleen valiokunta on edellyttänyt, että kuntataloudelle on hyvitettävä kertyneiden ja arvioitujen maksutulojen erotus, mikäli asiakasmaksutuloja kertyy huomattavasti arvoitua vähemmän.

Herra puhemies! Hallintovaliokunnan mietintöön sisältyy vastalause, jossa ehdotetaan lakiehdotuksen hylkäämistä. Lisäksi hallintovaliokunta on ehdottanut lakiehdotukseen lähinnä teknisinä pidettäviä muutoksia.

Ed. Urpilainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Täytyy antaa tunnustus puheenjohtaja Väistölle siitä, että hän todella aika onnistuneesti yritti kääntää varsin ikävän ja kuntatalouden kannalta todella valitettavan lain parhain päin. Valitettavasti hän ei kuitenkaan aivan täysin onnistunut.

Kuten hän itsekin joutui tunnustamaan, tämä lakiesitys pitää sisällään eräitä periaatteellisia puolia, jotka ovat todella arveluttavia. Olennaisin periaatteellinen puoli on se, että kyllä tässä valtionosuuslainsäädännön suuri periaate nyt hylätään ja rikotaan tavalla, joka todennäköisesti tulee merkitsemään sitä, että myös vastaisuudessa tämän kaltaisia esityksiä meille tuodaan.

Peräänkuulutan tältä hallitukselta linjaa suhtautumisessa kuntatalouteen. Linjaa ei nyt ole. Me uskoimme valtionosuusuudistuksen yhteydessä omaksuttuun periaatteeseen siitä, että itsehallintoa vahvistetaan ja kunnat saavat myös maksutulonsa itse pitää nimenomaan bruttoperiaatteella. Mutta ennen kuin laki on astunut edes voimaan, havaitsemme, että tästä hyvästä periaatteesta poiketaan. Tämä on minusta on todella valitettavaa ja suorastaan hämmästyttävää. Hämmästyttävää on myös se, että näin tehdään nimenomaan tällaisena aikana, jolloin muutoinkin kuntatalous on erittäin suurissa vaikeuksissa.

Puheenjohtaja mainitsi, että valiokunta otti kannan, jonka mukaan tämä on voimassa vain vuonna 1993. Muistutan puheenjohtajaa siitä keskustelusta, mikä valiokunnassa käytiin, jossa selkeästi tuotiin esille pelot ja näkymät siitä, että vastaavanlaista lainsäädäntöä tullaan myös tulevaisuudessa meille antamaan. Siis hallituspuolueiden edustajilla näyttää nyt jo olevan tosiasiallinen tieto siitä, että tällä kuntia kuristavalla linjalla jatketaan.

Ed. Kuuskoski (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn ed. Väistön valitteluihin siitä, että valtionosuuslainsäädäntöä joudutaan muuttamaan jo ennen kuin se on tullut voimaan. Sen sijaan minusta olisi syytä, kun näitä muutoksia joudutaan joka tapauksessa tekemään, keskustella vähän laajemmin periaatteellisesta näkökohdasta, onko välttämättä oikein se, että kaikki maksutulot katsotaan yksinomaisesti kuntien tuloksi.

Minusta valmistelun lähtökohtana jo silloin, kun valtionosuusuudistusta tehtiin, olisi ollut parempi, ettei olisi menty lainkaan bruttoperiaatteeseen, vaan olisi noudatettu sitä samaa käytäntöä, että puolet maksutuloista jää kunnan hyödyksi ja puolet eräällä tavalla valtion hyödyksi. Minusta bruttoperiaatteen noudattaminen hyvin helposti johtaa siihen, että kunnat paljon suuremmassa mitassa kuin on aiheellista ja oikeudenmukaista, käyttävät maksupolitiikan keinoja. Minusta julkisissa palveluissa täytyy erityinen huomio kiinnittää oikeudenmukaisuusnäkökohtaan. Silloin on paikallaan, että minkään palveluiden maksut eivät tule kohtuuttomiksi. Tämä on silloin vaarana, jos bruttoperiaatetta noudatetaan.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuuskoski asettui tässä nettoperiaatteen kannalle. Minä taas kuulun niihin, jotka kannattavat bruttoperiaatetta valtionosuusuudistuspuolella, samalla valittaen, että sitä nyt ollaan murtamassa.

Valiokunnan kunnia-arvoisa puheenjohtaja selvitti periaatteellisia menetyksiä, joihin juuri kuuluu mainittu bruttoperiaatteen murtaminen. Hän olisi voinut samalla todeta, että tässä murtui monta muutakin periaatetta. Periaateluettelo jäi vähän vajaaksi. Tässä on kansanterveydellinen menetys, periaatteesta luopuminen; tässä on opintososiaalisten periaatteiden menettäminen, niiden murtaminen; tässä on koulutusfilosofisen periaatteen ja pyrkimyksen murtamisesta kysy-

mys, siis erittäin merkittävää, itse asiassa kaikesta siitä olennaisesta poikkeamista, mitä 50-luvulta tähän päivään saakka on saatu aikaiseksi.

Tässä suhteessa, vaikkakin vain vuotta 1993 koskien, ehdottomasti tämän laatuisista ratkaisuista pitäisi päästä eroon, niitä pitäisi välttää. Sen sijaan paljon reilumpaa olisi, kun rahaa tarvitaan, olisi menty yleisempään verojen korotukseen ja sillä tavalla lastia tasoitettu eri tahoille. Nyt koulukkaitten perheitä rasitetaan yli kaiken. Tällaista emme missään nimessä voi hyväksyä. Sen lisäksi tämä on vielä pakkokiristysvero kunnille, jos se niin halutaan lukea.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten ed. Väistö totesi, myös mietinnössä on todettu, että hallituksen mielestä maksupolitiikan tehostaminen on parempi kuin verotuksen kiristäminen. Tuntuu käsittämättömältä, että on voitu edes lausua näin, koska minä ainakin ymmärrän asian sillä tavoin, että verotus kuitenkin kohdistuu oikeudenmukaisemmin, koska silloin otetaan huomioon vähennyksiä ja muita vastaavia.

Mutta, kun lähdetään maksupolitiikkaan ja kun otetaan huomioon kokonaisvaltaisesti ne lakiesitykset, joita tänä syksynä täällä on käsitelty, niin sehän aiheuttaa sen, että nämä lisärasitteet kohdistuvat nimenomaan lapsiperheisiin ja perheisiin, joissa on opiskelijoita, myös muu maksupolitiikka, jota päiväjärjestyksen kolmessa ensimmäisessä lakiesityksessä on. Nämä kohdistuvat nimenomaan vaikeassa asemassa oleviin ihmisiin.

Mieluummin nimenomaan, kuten ed. Pulliainenkin totesi, verotus on se, jolla pysytään edes jonkin verran tasaamaan, mutta tämä vie kohtuuttomuuksiin.

Ed. Kuuskoski (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliaiselle tähdentäisin juuri sitä, että bruttoperiaate johtaa kovin helposti juuri tähän tilanteeseen, johon nyt olemme tulleet, että kassa-aukkoja ruvetaan täyttämään terveyskeskusmaksuilla, opintososiaalisilla maksuilla, päivähoitomaksuilla. Minä kuulun niihin, jotka näkevät, että on myöskin sellaisia julkisia palveluja, joista voidaan periä maksua, mutta tämäntapaiset asiat pitää kattaa ensisijaisesti verovaroin, ja ymmärsin, että myöskin ed. Pulliainen oli tätä mieltä. Jos me olisimme noudattaneet nettoperiaatetta, niin uskon, että himo verottaa taikka lisätä maksuja juuri näihin keskeisiin koulutuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ei olisi ollut ollenkaan niin suuri kuin se tällä hetkellä on.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vielä ed. Kuuskoskelle toteaisin sen, että jotta tällainen menettely on mahdollinen, se edellyttää eduskunnan tahdon ilmaisua, että mennään tämän laatuiseen järjestelyyn. Minun kantani on se, että meidän eduskuntana tulee päättää, että tällainen menettely on mahdoton. Ainoa mahdollinen menettely on se, että noudatetaan valtionosuuksissa ehdottomasti bruttoperiaatetta tinkimättömänä periaatteena. Silloin tämä asia on kohdallaan. Eivät tällaiset maksupolitiikat itsestänsä tule, jos eduskunta tahtonaan ilmaisee, että sitä politiikkaa ei saa käyttää keinona.

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Meillä on ensimmäisessä käsittelyssä hallituksen esitys n:o 160. Nyt ollaan tekemässä hyvinkin dramaattinen käänne suomalaisessa koulutuksessa. Nyt otetaan askel koulutuksellisen tasa-arvon purkamiseen. Porvarihallitus ja kokoomuslainen opetusministeri tekevät vahvasti ideologista, porvarillista koulutuspolitiikkaa.

Koulutuksellinen tasa-arvo on suomalaisessa koulutusjärjestelmässä oleellisen tärkeä peruspilari. Jokaisella suomalaisella on oikeus koulutukseen varallisuudesta, asuinpaikasta, sukupuolesta tai kielestä riippumatta. Tämän periaatteen toteuttamiseksi on tässä maassa vasemmisto, kuten myöskin keskusta, tehnyt hartiavoimin työtä. Siksi suuresti ihmettelen, että keskusta on sallimassa koulutuksellisen tasa-arvon nyt esillä olevan purkuoperaation, todella suuresti ihmettelen keskustan osalta sitä. Alkiolaisuus ei tunnu olevan enää elävää käytäntöä keskustan politiikassa. Kokoomuksen toimia minä en sen sijaan lainkaan hämmästele, sehän ei ole koskaan ollut mikään koulutuksellisen tasa-arvon lipunkantaja.

Koulutuksellinen tasa-arvoperiaate on tuonut erittäin hienoja käytännön tuloksia maassamme. Tänä päivänä koulutuspohja on meillä hyvin laaja-alainen, siis nykysukupolven osalta. Vanhemman polven työikäisistä yli 50 prosenttia on vailla ammatillista peruskoulutusta. Nyt on siis toisin. Myöskin koko kansan lahjakkuusreservit on saatu todella esille, ja voi ja uskaltaa sanoa, että meidän kansakuntamme vauraus on hyvin suurelta osin tekemisissä nimenomaan tämän koulutuksellisen periaatteen kanssa, että kaikilla on mahdollisuus päästä koulutukseen. Vauraus

on kyllä kovaa vauhtia hupenemassa, niin kuin tiedämme.

Kun porvarihallitus nyt panee keskiasteen oppilaat maksamaan ns. ruokahuollon järjestämismaksun, kosketaan siihen periaatteeseen, jonka mukaan varallisuus meillä ei saisi mitenkään vaikuttaa kouluttautumisen mahdollisuuksiin. Köyhissä perheissä tulee vaikeuksia, erityisesti jos perheessä on monta lasta. 4 markkaa per päivä per oppilas ns. ateriamaksuna tekee 760 markkaa vuodessa, ja 760 markkaa on köyhälle ihmiselle paljon rahaa. Lasten pääsyä opin tielle saatetaan näin selvästikin vaikeuttaa.

Ruokahuollon järjestämismaksusta oppilaitoksen ylläpitäjä voi vapauttaa ns. sosiaalisin perustein. Tällä periaatteella sitä toimittiin entisinä aikoina. Niin sanotut vapaaoppilaspaikat ja köyhien lapsille annetut vaateavut ovat monen muistissa ja monen omakohtaistakin muistoa. Näihinkö aikoihin halajaa tämä porvarihallitus koulutuksessa palattavan, siis näihin köyhäinhoidon aikoihin? Vasemmistoliitto ei missään tapauksessa ole kannattamassa nyt käsittelyssä olevaa lakiesitystä.

Teknisesti tämän lain säätäminen edustaa mielestäni varsin ala-arvoista toimintakulttuuria ja poukkoilevaa käytäntöä. Lakiesitys annettiin 18 päivänä syyskuuta tänä vuonna. Siinä ehdotettiin, että keskiasteella voidaan periä 250 markan lukukausimaksu. 14.10. hallitus sitten teki periaatepäätöksen, jossa päätettiin, että peritäänkin 500 markan lukukausimaksu ja se olisi siis pakollinen. Lukuvuosi olisi hinnaltaan 1 000 markkaa. Opetusministeriö lähetti sitten kirjeen — kirjeestä on tullut hyvin oleellinen osa lainsäädäntöä, niin kuin olemme huomanneet — 18 päivänä marraskuuta, jossa lukukausimaksu muutettiinkin ns. ateriamaksuksi. Tiistaina 15 päivänä joulukuuta eli tällä viikolla hallitusryhmät muuttivat varmaankin opetusministeriön suostumuksella, kuinkas muuten, ateriamaksun nimeltään ruokahuollon järjestämismaksuksi.

Näiden muutosten virrassa on sitten sivistysvaliokunta uinut syvällä ja harmissaan. Tämän harmin tuloksena oppositio on päätynyt hylkäämään lakiesityksen, mutta hallitusryhmätkin kai pelästyivät siinä määrin asian oleellista merkitystä, että päätyivät tiettyyn ponteen tässä asiassa. Toivon mukaan he myös vartioivat, että ponnessa olevat asiat otetaan huomioon valtioneuvostossa ja ministeriössä.

Ateriamaksuun tai ruokahuollon järjestämismaksuun tai oikeastaan lukukausimaksuun, siitä voi käyttää mitä sanaa haluaa, liittyy varsin paljon kummallisuuksia.

Suunniteltu maksu ei ole riippuvainen siitä, käyttääkö oppilas ylläpitäjän ruokahuoltopalveluja, ei siis ole kiinni lainkaan siitä. Jos ylläpitäjä päättää periä maksun, peritään se kaikilta opiskelijoilta, mutta siitä voi siis saada vapautuksen tietyillä sosiaalisilla perusteilla.

Kummallisuudet eivät lopu tähän. Nimittäin valiokuntakin ehdottaa, että ruokahuollon järjestämismaksu tuloutetaan osittain valtiolle laskennallisin perustein loppuosan jäädessä oppilaitoksen ylläpitäjälle. Siis oppilaitoksen ylläpitäjäkin saa vähän, mutta valtio saa 70 prosenttia tästä maksusta, siis valtiolle maksua.

Kummallisuus ei lopu vielä tähänkään. Nimittäin ylläpitäjän maksujen suuruutta ja perimistä koskevat päätökset eivät vaikuta valtiolle tuloutettavaan osuuteen. Eli jos kunta ei peri ruokahuollon järjestämismaksua tai ateriamaksua, niin siitä rokotetaan kuitenkin kuntia, niin että kunnat joutuvat valtiolle pulittamaan aivan yhtä suuren summan, joka vähennetään opetustoimen valtionosuudesta.

Jos joku asia sisältää kummallisuuksia, niin ainakin tämä. Varmaankaan tämä ei monen oppilaan vanhemman pirtaan lainkaan käy eikä hän voi ymmärtää, miten joku keksii tällaisia kummallisuuksia.

Lakiesityksessä on muitakin heikennyksiä, joita emme myöskään voi hyväksyä.

Ensinnäkin opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuden perusteena käytettäviä yksikköhintoja alennettaisiin toiminnan laajuuden ja laadun muutosten mukaisena arviona 8 prosenttia. Nyt siis muutetaan valtionosuuslakia ennen kuin se on astunut voimaankaan: aika ennenkuulumatonta.

Edelleen lakiesityksessä ehdotetaan kansanopistojen valtionavun määrää pienennettäväksi 10 prosenttiyksikköä. Siis 10 prosenttiyksikköä on paljon.

Edelleen tässä esitetään opintokeskusten valtionapuun oikeuttavista menoista poistettavaksi eräiden toimintamuotojen kustannukset, myös varsin tuhoisaa opintokeskuksille.

Mutta vieläkään eivät lopu koulutuksen kummallisuudet. Nimittäin valtioneuvosto, siis opetusministeriö, on kaavailemassa — en tiedä onko jo päättänyt lopullisesti, täällä ministeri varmasti voi vastata, onko tällainen päätös jo lopullinen — että lukukausimaksut tulevat sittenkin yliopistoihin. Tämä tehdään asetuksen perusteella. Näitä asioita ei aiota edes tuoda eduskuntaan

keskusteltavaksi, saatikka päätettäväksi. Nyt aiotaan nimittäin ryhtyä perimään lukukausimaksua yli seitsemän vuotta yliopiston kirjoissa olleelta opiskelijalta, joka on suorittamassa perustai sitä alempaa tutkintoa. Ministeriön mukaan vanhoja opiskelijoita olisi noin 26 700 ja heiltä perittäisiin 1 000 markkaa lukukaudelta eli 2 000 markkaa lukuvuodesta.

Valtio ei suinkaan kuitenkaan säästä lukukausimaksussa 60:tä miljoonaa markkaa, toteaa Suomen ylioppilaskuntien liitto, vaan menettää työttömyyskorvauksina 370 miljoonaa markkaa. Suomen ylioppilaskuntien liitto onkin jättänyt maksupäätöksen laillisuudesta selvityspyynnön oikeuskanslerille. SYLin koulutuspoliittinen sihteeri toteaa, että moraalisesti arveluttava lukukausimaksu pakottaa monet siirtymään kortistoon. SYL lasketuttikin työministeriöllä karkean arvion siitä, mitä maksaa valtiolle 10 000 korkeakouluopiskelijan vuoden työttömyys.

Kaiken kaikkiaan koulutuspolitiikassa tehdään ikäviä ja tuhoisia ratkaisuja näinä päivinä.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Astala aivan oikein tuo esille, että on keskusteltava periaatteista ennen kuin maksupolitiikassa hyvin rajuja toimia otetaan esille, ja toteaisin, ettei se ole pelkästään esittelevän valiokunnan tai hallituksen asia vaan koko eduskunnan asia. Meillä on keskustelematta ja päättämättä, mitkä ovat ihmisten peruspalveluja. Mitkä ne ovat? (Ed. Rinne: Äänestämättä, keskusteltu on!) — Tietenkin keskustelun pohjalta tulee ratkaisut äänestämällä tai ei-äänestämällä.

En ole perustuslakivaliokunnassa, mutta henkilökohtaisesti olen asiaa yrittänyt tutkiskella käytännön maalaisjärjellä. Vedän koulupuolella henkilökohtaisesti rajan siihen, että peruskoulu ja sen päällä oleva ensimmäinen tutkintotaso, oli se sitten lukio- tai ammatillinen keskiasteen tutkinto, olisi ilman maksuja. Mutta tähän näkemykseen eivät suinkaan kaikki varmasti tässä talossa yhdy. Mutta muistamme viime eduskunnan kaudelta, että peruskoululakia yritettiin jo muuttaa siihen malliin sosialidemokraattien ja kokoomuksen istuessa hallituksessa, että peruskoulun "ruokapykälä" esitettiin poistettavaksi, sitä ei ollut hallituksen alkuperäisessä esityksessä, mikä olisi merkinnyt jo edellisen eduskunnan aikana sitä, että peruskouluun olisi ollut mahdollista kunnallisella päätöksellä vetää ateriamaksut.

Ed. Astala muistaa hyvin, että me sivistysvaliokunnassa lisäsimme sinne tämän napakan pykälän, että peruskoulussa ateriat ovat ilmaisia. Niin ne ovat siellä vielä nytkin, ja keskiasteelle ollaan nyt tuomassa tätä ruokahuollon maksua. Henkilökohtaisesti olen näkemässä, että vuoden 94 osalta tämä periaatekeskustelu peruspalvelutason ja -rajan vetämisestä on käytävä eduskunnassa ja siltä pohjalta tehtävä pysyvämmät ratkaisut. Tätä nyt tullutta esitystä ei voi hyväksyä pysyvänä ratkaisuna.

Ed. Korva merkitään läsnä olevaksi.

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rengolle vastaan ensiksi, että mehän äänestimme liittyen koulusäästölakeihin perusturvan kysymyksessä ja hävisimme oppositiona, kun oli hyväksytty valtiosääntöuudistus, ja sen yhteydessä on käyty keskustelu siitä, mitkä asiat kuuluvat perusturvan piiriin. Mutta hallitus ei toteuta niitä asioita, jotka sinne kuuluvat.

Tässä yhteydessä haluan todeta ed. Astalan ansiokkaan puheenvuoron johdosta, että kaikki kunnat Suomessa tai useimmat ovat tehneet jo omat talousarvionsa ja korottaneet veroäyrin hintoja ja lisäksi sinne ovat tulleet uudet kiinteistöveromaksut. Käsittelyssä oleva ruokahuoltomaksu on kohtuuton. Sitä ei ole voitu ottaa huomioon kuntien talousarviossa. Tämän johdosta toivoisinkin, että hallituspuolueiden jäsenistä löytyisi sellaisia henkilöitä, jotka ymmärtävät suomalaisten keskiasteen opiskelijoiden tilannetta tänä päivänä, sillä nyt ollaan menossa siihen, että he joutuvat maksamaan ruokahuoltomaksun joka tapauksessa ja se tullaan ulosmittaamaan. Kestääkö kaiken kaikkiaan tämä lainsäädäntö ja kuinka paljon tästä tullaan käymään oikeutta, se nähdään aikanaan. Toivottavasti tällaisista maksuista voidaan päästä pois ja mennä oikeudenmukaisempaan tilanteeseen myös opiskelijoiden kohdalta.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rengolle totean, että olisi kyllä ihan hyvä ja tarpeellista, jos keskustelisimme maksupolitiikasta. Minä vain hieman pelkään, että hallituspuolueen ryhmien kannan siihen, mikä on perusturvaa ja mikä ei ole, määrittelee valtiovarainministeri. Siinä suhteessa voi olla, että maksupolitiikkakeskustelusta ei olisi sitä hyötyä, jota ed. Renkokin kait toivoisi sillä olevan.

Ed. Renko muisteli menneitä aikoja, jolloin ed. Rengon sivistysvaliokunnassa mukana ollen tehtiin sellainen napakka päätös, josta hän kertoi. (Eduskunnasta: Ne olivat hyviä aikoja!) — Tietyllä tavalla hyviä aikoja. — Olisipa ed. Renko edelleenkin sivistysvaliokunnassa tai kunpa muut keskustan edustajat olisivat niin rohkeita ja niin voimakastahtoisia, että myös olisivat valmiita tekemään yhtä napakoita pykäliä siitä, että keskiasteella ei ruokahuollon järjestämismaksua peritä. Näin ei valitettavasti ole tapahtunut. Liekö niin, että menneet ajat ovat menneitä ainakin niin kauan kuin porvarihallitus on vallassa?

Ed. Ala-Nissilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Voin osaltani yhtyä siihen tavoitteeseen, että perusopetuksen ja sen jälkeisen tutkinnon olisi oltava meillä maksuton. Sitä varten on hyvä, että on rajattu maksu vain yhteen vuoteen.

Kiinnitän kuitenkin huomiota erääseen asiaan, joka on paljon suurempi. Eriarvoisuuskysymys koulutuksen osalta tällä hetkellä ovat nimenomaan matkakustannuskorvaukset maaseudulla. Kun ylläpitäjäkunnat ovat luopuneet matkakustannusten korvaamisesta, matkakustannus saattaa olla yhtä opiskelijaa kohden päivässä useita kymppejä, 50—60 markkaa. Se on todellinen meno suurille lapsiperheille haja-asutusalueella ja maakunnissa. Tähän pitäisi nyt sivistysvaliokunnankin kiinnittää huomiota jatkossa (Välihuutoja), jotta tähän ongelmaan voitaisiin jatkossa myös puuttua.

Ed. Gustafsson: Arvoisa puhemies! Kysymys opetus- ja kulttuuritointa koskevassa hallituksen esityksessä on ei enemmästä eikä vähemmästä kuin suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusteiden purkamisesta. Lukukausimaksujen tuominen nykyisessä työllisyystilanteessa pidempään korkeakouluissa opiskeleville, mistä ei tässä yhteydessä ole hallituksen esitystä, ja käsillä olevan lain tuoma ateriamaksu ovat erittäin merkittäviä taka-askeleita suomalaisessa koulutuspolitiikassa. Siinä on perimmiltään kysymys askeleesta koulutukselliseen eriarvoisuuteen ja nuorten jakamisesta taas uudestaan kahteen kastiin vanhempien varallisuuden mukaan.

Ed. Astala ei niinkään ihmetellyt tässä asiassa kokoomusta, jolla on kyseenalainen kunnia edustaa suomalaisessa sivistys- ja koulutuspolitiikassa vastustajan ja vastarannan kiiskin roolia. Mutta syvästi hämmästelemme Suomen keskustan, maalaisliiton, roolia tässä asiassa. Miten te voitte olla purkamassa sosialidemokraattien ja maalaisliitto-keskustapuolueen yhdessä luomaa tasa-arvoista suomalaista koulutusjärjestelmää? Jo alkavassa verryttelykeskustelussa on käynyt ilmi keskustapuolueen edustajien huono omatunto. En epäile ainakaan ed. Rengon vilpittömyyttä, hänet hyvin tunnen, en ehkä muidenkaan, mutta huonon omantunnon heijastumat valiokunnan mietinnössä ovat vain anteeksipyyntöjä ja julistuksia. Niillä ei ole mitään merkitystä ainakaan ensi vuoden osalta tapahtuvien päätösten suhteen.

Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva hallituksen esitys laiksi eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 93 rahoitusta koskevista järjestelyistä kuuluu hallituksen sarjaan opetus- ja kulttuuritoimen rajuja leikkauksia, joita hallitus itse nimittää kaunistellen säästöiksi. Leikkauslinjanhan tämä hallitus aloitti heti sen jälkeen, kun muste oli kuivunut hallitusohjelmasta, jossa se piti painopisteinä koulutusta, tutkimusta ja kulttuuria.

Viime kevätistuntokauden suurimpia ja tärkeimpiä lainsäädäntöhankkeita eduskunnassa olivat uuteen valtionosuusjärjestelmään liittyvät lukuisat lakiesitykset. Haluttiin vähentää valtion harjoittamaa kuntien toiminnan ja talouden säätelyä eli antaa kunnille mahdollisuus uuteen omaleimaisuuteen ja paikallisesti tärkeiksi koettujen asioiden korostamiseen. Valtion ja kuntien välisen kustannusjaon piti säilyä muuttumattomana. Eduskunta hyväksyi valtionosuuslainsäädännön kesäkuussa 92, ja se astuu voimaan vuoden 93 alusta. Nyt hallitus esittää poikkeuksia tähän uuteen järjestelmään, joka ei siis vielä edes ole voimassa. Millaista asioiden valmistelua ja lainsäädäntötyötä tämä oikein on? Koulussa se arvosteltaisiin ala-arvoiseksi ja opetusministeri muiden ministereiden ohella jäisi luokalle tai erotettaisiin häirikkönä. (Ed. Rinne: Käytösnumero ainakin pudotettaisiin!) — Aivan oikein.

Hallitus leikkaa menoja siirtämällä ne kuntien maksettaviksi. Useat kunnat ovat jo hyväksyneet ensi vuoden budjettinsa, ja ainoa keino on ollut veroäyrin hinnan korottaminen. Hallituksen nyt vielä viime hetkessä esittämät uudet menojen siirrot kunnille ovat ajaneet ne täysin epätoivoiseen tilanteeseen. Ei ole ollut mitään mahdollisuutta niihin varautua, ja budjetit ovat tyhjän päällä. Kunnallisveron korotus on kunnan keino talouden hoitoon, mutta se ei ole oikeudenmukainen, koska kunnallisvero on tasavero. Samat nuoret ja heidän vanhempansa

ovat sekä kuntalaisia että suomalaisia. Suomalaisina he maksavat progressiivista valtionveroa ja kuntalaisina kunnalle tasaveroa. Valtion menojen oikea maksupaikka on valtion kukkaro.

Hallitus esittää peruskoulun ja lukion valtionosuuden perusteena olevia yksikköhintoja alennettavaksi 8 prosentilla. Ilman toimintavelvoitteiden muuttamista tämä on uuden valtionosuusjärjestelmän vastainen toimenpide. Siksi hallitus tarvitsee nyt käsittelyssä olevan poikkeuslain sitä toteuttamaan. Emme voi tätä lakia hyväksyä.

Arvoisa puhemies! Hallitus tuo esityksen myötä tosiasiallisesti lukukausimaksut keskiasteen opiskelijoille. Vaihtamalla maksun nimeä on yritetty hämärtää sen todellinen luonne. Kuten ed. Astala jo kävi lävitse, hallituksen varsinainen esityshän piti sisällään mahdollisuuden periä 250 markan lukukausimaksua. Hallitus teki lokakuussa periaatepäätöksen korkeakoulujen, ammatillisten oppilaitosten ja lukion opiskelijoilta perittävästä 500 markan lukukausimaksusta. Tästä oli tarkoitus tulouttaa valtiolle osa valtionosuuksia alentamalla. Suunnitellun maksun määrä siis kaksinkertaistui, ja mukaan tulivat myös korkeakoulut. Korkeakoulujen osalta asia on vielä kesken oikeuskanslerin tutkiessa opetusministerin ja hallituksen maksumääräysten lainmukaisuutta.

Kuten muistamme, opiskelijat ja heidän vanhempansa, sosialidemokraatit, poliittinen oppositio nousivat vastustamaan lukukausimaksuja täysin oikeutetusti. Tästä pelästyneenä hallitus päätti muuttaa taas tässäkin asiassa esityksiään. Opetusministeriö lähetti marraskuun 18 päivänä sivistysvaliokunnalle kirjeen, jossa esitettiin lukukausimaksun tilalle ateriamaksua. Se olisi 4 markkaa oppilaitoksen työpäivää kohti. Lukuvuotta kohti laskettuna se olisi keskimäärin 760 markkaa. Lukukausimaksu siis tässä vaiheessa aleni 1 000 markasta 760 markkaan lukuvuodessa. Sivistysvaliokunta päätti vielä muuttaa jo kahteen kertaan nimeä vaihtaneen esityksen, ja uudeksi nimeksi tuli "ruokahuollon järjestämismaksu".

Monivaiheiset nimenmuutokset eivät kuitenkaan muuta sitä tosiasiaa, että keskiasteen opiskelijoilta voidaan periä maksu opiskelusta eli lukukausimaksu. Ruokailuun osallistumisen kanssa maksulla ei ole mitään tekemistä. On maksettava siitä riippumatta, aterioiko vai ei. Pääosa lukukausimaksusta tulee valtiolle. Mikäli ylläpitäjä ei sitä peri opiskelijalta, valtiolle on ylläpitäjän kuitenkin tämä osuus maksettava.

Arvoisa puhemies! Lukukausimaksu, joka siis kulkee ainakin vielä tällä hetkellä nimellä "ruokahuollon järjestämismaksu", on vastoin kaikkia yhteisesti hyväksyttyjä koulutuksellisen tasaarvon periaatteita. Mielestämme peruskoulun, lukion ja ammatillisen koulutuksen on oltava oppilaille maksutonta. Lukukausimaksu, siis tämä uuden niminen ateriamaksu, on avaus eriarvoisuuteen koulutuksessa, sillä koulutukseen tarvitaan nyt myös taloudelliset mahdollisuudet. Nyt kuitenkin hallitus lisää kuormaa nuorten ja heidän vanhempiensa harteille, niille harteille, jotka muutenkin kantavat suurimman kuorman työttömyyden ja laman puristuksessa.

Arvoisa puhemies! Itsenäisyyspäivän aaton eduskunnan juhlaistunnossa oli ilo kuunnella eduskuntaryhmien puheenjohtajien puheita. Niiden perusteella nuorten ja koulutuksen asioiden luulisi olevan erinomaisessa kunnossa. (Ed. Astala: Niin on!) Viittaan vain kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtajan Kimmo Sasin koulutusmyönteisyyteen puheessaan. (Ed. Rinne: Se oli isänmaallinen puhe!) Saman kokoomuksen opetusministeri ja valtiovarainministeri elävät ja ovat kuitenkin aivan eri todellisuudessa.

Lain kolmannessa käsittelyssä tulen tekemään esityksen tämän lain hylkäämiseksi. Näen, että tämä hylkäysesitys on kädenojennus, kunnianosoitus ja kiitoksenosoitus menneille polville ja tämän päivän nuorille menossa olevana Suomen tasavallan juhlavuonna.

Ed. Linnainmaa merkitään läsnä olevaksi.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On aivan totta se, mitä ed. Gustafsson totesi, että kyseessä on itse asiassa uusi lukukausimaksu, vaikka tästä ateriamaksusta käytetäänkin kummallista nimitystä ruokahuollon järjestämismaksu.

Se vastarinta, joka kohdistui lukukausimaksuihin, aikaansai sen, että opetusministeriön ja hallituksen oli muotoiltava ja nimettävä maksu uudelleen. Tästä syystä päätettiin ottaa käyttöön ateriamaksu. On todettava, että tämä nimi hämäsi myös eräitä opiskelijoita ja jopa Lukiolaisten liiton kokoomuslaisia nuorisojohtajia. (Ed. Rinne: Sehän oli tarkoituskin!) He kuvittelivat, että kun tällainen ateriamaksu otetaan käyttöön, niin oppilaat voivat itse päättää, syövätkö he vai eivätkö eli maksavatko he vai eivätkö, mutta

tällaisesta maksusta ei toki olekaan kysymys, vaan tämä maksu on maksettava joka tapauksessa, syö tai ei, osallistuu ruokailuun tai ei, ulosoton uhalla. (Ed. Rinne: Ruokailu on palvelusta!)

Väitetään, että kun lukukausimaksu olisi ollut vuodessa 1 000 markkaa ja tämä ateriamaksu on vain 760 markkaa, tämä on kuitenkin lähes 250 markan voitto. Näin ei ole asianlaita. Itse asiassa sivistysvaliokunnan saaman selvityksen mukaan opetusministeriö odotti, että lukukausimaksua kertyy vain noin 750 markkaa per oppilas sen takia, että niin monet saavat sosiaalisin perustein vapautuksen lukukausimaksusta. Nyt tämä ateriamaksu tai ateriahuollon järjestämiseen osallistuminen tai mikä se nyt onkaan merkitsee 760 markkaa oppilasta kohden vuodessa eli käytännössä näin itse asiassa 10 markkaa oppilaat maksavat enemmän kuin lukukausimaksua.

Peruskysymys tässä tietenkin on se, että kuntia, jotka eivät ota käyttöön tätä maksua, rokotetaan valtionapuja vähentämällä.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. R ä t y (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä tulee tähän lukukausimaksuun, joka alun pitäen oli 250 markkaa, sitten tuli Sailaksen esitys 1 000 markkaa, välillä se oli 500 markkaa ja nyt sitten vihdoin ja viimein tämä ihana keksintö, 4 markan ruokamaksu, tämä osoittaa jälleen kerran sitä, että se sukupolvi, joka on tulevissa vaaleissa äänestämässä, on antanut viestin näille päättäjille niin, että jos tämän tulette hyväksymään, niin se tulee vielä karvaasti olemaan teidän pallinne paikka. Tämän johdosta tätä sitten muutettiin ja hätäpäisesti sitä heitellään nyt laidasta toiseen. Nyt vihdoin ja viimein on päästy 4 markkaan, jolla ilmeisesti lunastetaan seuraava edustuspaikka.

Mutta on mielenkiintoista nähdä, miten siinä tulee käymään. Olen sitä mieltä, että niissä kouluissa, joissa olen käynyt, se tulee olemaan erittäin raskas taakka lapsille. Maksu laittaa lapset eriarvoiseen asemaan jo ihan yksinkertaisesti sen vuoksi, keiden vanhemmat pystyvät sen hoitamaan ja keiden eivät, kun ovat muutoinkin jo taloudellisesti äärettömän tiukilla työttömyyden, konkurssien jne., jne. johdosta.

Kysymys on jälleen kerran esitettävä, millä arvoilla tätä yhteiskuntaa kehitetään. Kun kaikissa muissa valtioissa Euroopan yhdentyessä lisätään koulutukseen määrärahoja, niin meillä leikataan tällä tyypillisellä juustohöylällä. On oikeudenmukaista muka juustohöylällä leikata myös lapsilta, koulutuksesta ja vanhemmilta vielä enemmän. Minä myönnän ja uskon sen, että jokainen kansanedustaja, niin hallituspuolueessa kuin istuukin, joutuu todella vaikeiden päätösten eteen, mutta heillä ei kerta kaikkiaan riitä rohkeus pienimmissäkään asioissa tehdä hallitusta vastaan käyviä esityksiä tai selvityksiä sivistysvaliokunnan taholta. Tämä henkilökohtaisesti minua ärsyttää. Valiokunnan pitäisi olla tiennäyttäjänä sivistyksen ja tulevaisuuden alalla, kun ajatellaan suomalaista yhteiskuntaa ja sen todella korkeaa koulutustasoa.

Korkeakoulutasolta leikattiin jo 466 miljoonaa kehittämislaista ja tullaan leikkaamaan vielä miljardi.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Aion puheenvuorossani keskittyä enimmäkseen keskiasteen koulumaksuasiaan, joka todella on ollut sivistysvaliokunnassa kaikkein vaikeimpia lakiesityksiä tänä syksynä.

Tässä asiassahan on ollut useita eri vaiheita alkaen siitä ensimmäisestä syksyn esityksestä, jonka mukaan keskiasteelle tulisi 250 markan lukukausimaksu ja olisi kunnan tai koulun ylläpitäjän päätösvallassa, ottaako sen käyttöön vai ei. Toinen vaihe oli lokakuun säästöpäätöksiin liittyvä 500 markan lukukausimaksu, joka oli myös pakollinen toisaalta kunnille ja ylläpitäjille eli se olisi jokaisen koulun ollut pakko ottaa käyttöön. Kolmas vaihe oli tämä ruokahuoltomaksu, jonka nimi on nyt täsmentynyt ruokahuollon järjestämismaksuksi ja jonka suuruus on 380 markkaa lukukaudessa tai 760 markkaa vuodessa, ja se on kunnan ja ylläpitäjän kannalta vapaaehtoinen. (Ed. Metsämäki: Vapaaehtoinen pakko!)

Olen samaa mieltä niiden opposition puhujien kanssa, jotka ovat täällä todenneet, että maksupolitiikan tuominen kouluun on suuri periaatteellinen kysymys eikä yksinomaan valtiontalouden paikkauskysymys. (Ed. Rinne: Ideologinen kysymys! — Ed. Vähänäkki: Äänestäkää myös sillä tavalla!) Peruskoulun ja ammattikoulutuksen etenkin ensimmäiseen ammattiin tulee olla maksutonta oppilaalle ja koulutuksen rahoitus tulee toteuttaa pääosin verovaroin, sillä se on kaikkein tasapuolisinta. En pidä kuitenkaan mahdottomana sitä, että oppilaiden omaa vas-

tuuta lisättäisiin myöhemmin, kun suoritetaan useampia tutkintoja, tai sitten aikuiskoulutuksessa, jossa myös työnantajat voisivat enemmän olla mukana koulutuksen rahoittamisessa.

Miksi julkisella puolella koulutuksessa tai terveydenhuollossa maksuja yleensä pitäisi periä? Niiden tarkoitus ei kai suomalaisessa mallissa voi olla pääasiallisesti rahan kerääminen, koska se voidaan tehdä paljon tehokkaammin ja tasapuolisemmin veroilla. Jokainen tarvitsee koulutusta ja terveydenhoitoa, joten näiden rahoittamisen verorahoista tulee olla päälinja tai perusratkaisu. (Ed. Rinne: Pitää äänestää myös tuolla tavoin!) Laajempi maksurahoitushan edellyttäisi alempaa veroastetta, mitä ei ainakaan nyt ole näkyvissä.

Niiden puolella, jotka näitä maksuja kovasti kannattavat ja puolustelevat, otetaan usein Yhdysvallat esille jonkinlaisena mallimaana. Olen itse opiskellut vuoden koulussa, jonka lukuvuosimaksu oli 50 000 markkaa, enkä pitänyt sitä kovin hyvänä vaihtoehtona. Mutta Yhdysvalloissahan koko hyvinvointisektorin rahoitus on aivan toisen tyyppinen, veroaste on paljon alempi, opiskelijoiden opintotuen järjestelmät ovat aivan erilaiset. Tässä suhteessa nämä vertailut, joita maksurahoituksen kannattajat usein tekevät, eivät minun mielestäni osu ollenkaan oikeaan.

Suomen kaltaisessa maassa julkisten palvelujen maksujen tarkoitus voisi kai lähinnä olla ohjata asiakkaiden palvelujen kysyntää jotenkin yhteiskunnan kannalta oikealla tavalla, esimerkiksi hillitä turhaa päällekkäistä koulutusta, jota kieltämättä Suomessakin tapahtuu. Mutta tässä suhteessa mikään näistä hallituksen esittämistä maksuista, sen paremmin lukukausimaksu tai ruokahuollon maksu, ei ole toimiva, koska jos kunta päättää tuota maksua periä, niin se on kaikkien keskiasteen oppilaiden maksettava. Mahdollisuutta välttää tuota maksua oppilaiden omalla toiminnalla tai valinnoilla ei ole.

Tietenkin voidaan myöntää, että korkeakoulupuolella niiden kaavailujen mukaan, joita sieltä on esitetty, pientä tämän suuntaista ohjausajatusta on ollut, kun maksu on haluttu kohdistaa toista tutkintoa suorittaviin ja pitkään opiskelleisiin. (Ed. Laakso: Sekin on huono ratkaisu!) Siinäkin kuitenkin huono puoli on se, että maksun ei pitäisi olla takautuva. Eli useamman tutkinnon tai pitempään opiskeluun maksu mielestäni voidaan kohdistaa vain niihin, jotka nyt aloittavat opintonsa. He ovat siinä vaiheessa tietoisia, että tällainen maksu voi olla tulossa, mikäli he opiskelevat pitempään.

Se, että hallitus esittää näitä keskiasteen oppilaitosten maksuja, on valitettavaa myös siksi, että keskiasteen opintoraha on vain 500—600 markkaa kuukaudessa plus siihen laina. Korkeakouluissa opintoraha on 1 500 markkaa kuukaudessa plus laina. Eli maksujen periminen keskiasteen opintorahasta johtaa vääjäämättä paineisiin toimeentulotukijärjestelmän suunnalla. Ilmeisesti hallituksen on täytynyt olla tästä tietoinen, koska tämmöinen esitys on tänne eduskuntaan tuotu.

Arvoisa puhemies! Varsinkin keskustan eduskuntaryhmässä esitettiin hyvin voimakasta kritiikkiä tätä koulumaksupolitiikkaa kohtaan, (Ed. Laakso: Ei näkynyt valiokunnassa!) ja sen seurauksena käytiin asiasta erittäin pitkät neuvottelut, joissa etsittiin vaihtoehtoisia säästöjä opetusministereiden kesken ja ryhmien puheenjohtajien kesken. Lopulta käteen jäi vain keskiasteen lukuvuoden lyhentäminen viidellä päivällä, joka sekin kariutui viime metreillä hallituspuolueiden välisiin erimielisyyksiin. Itse olisin toivonut, että tämä säästövaihtoehto olisi hyväksytty, koska se väliaikaisena olisi kuitenkin ollut parempi kuin nämä maksut. (Ed. Laakso: Se ei jää väliaikaiseksi!) Se ei olisi puuttunut koulutuksen tärkeään maksuttomuuden periaatteeseen.

Minusta on hyvä saattaa tietoon se, että hallituspuolueissa oli tästä selvästi erilaisia kantoja. Voin omalta kohdaltani todeta, että monenlaisiin asioihin täällä joutuu hallitusyhteistyön nimissä suostumaan ja tyytymään. Mutta arvostelua voin kyllä esittää myös oman puolueeni hallitusryhmälle, joka hyväksyi tällaisen periaatteellisen kysymyksen aivan liian kevyesti lyhyellä valmistelulla ja vastoin keskustan ryhmän silloista kantaa.

Ed. Astala kuulutti täällä aiemmin, että koulutuspolitiikassa on tapahtunut käänne. Minä väitän, että tuo käänne tai taka-askel jää lyhytaikaiseksi. Olen tyytyväinen siihen, että valiokunta keskustan vaatimuksesta toteaa, (Ed. Rinne: Ovatko leikkaukset keskustan ansio?) että opiskelun tulee olla oppilaalle maksutonta, ruokahuollon järjestämismaksu jää vain vuotta 1993 koskevaksi (Ed. Laakso: Tuskin!) ja maksuja tarkastellaan uudelleen vuonna 1994 niin, että vastaava kertymä saavutetaan esimerkiksi säästöillä.

Säästömahdollisuuksia koulutuksessakin on. Ei esimerkiksi kouluverkoston rationalisointi-

tarpeita ja koulujen yhteistyömahdollisuuksia voi mitenkään kiistää. Meillä on tällä hetkellä 1,4 koulutuspaikkaa jokaista ammatilliseen koulutukseen tulevaa nuorta kohti. Minusta on kohtuutonta pitää tällaista ylitarjontaa yllä, jos se pitää rahoittaa oppilailta perittävillä maksuilla.

Tuo ponsi tarkoittaa suomennettuna sitä, että maksupolitiikka jää yksivuotiseksi ja maksuista luovutaan vuonna 1994, mistä on myös hallituspuolueiden kesken sovittu. Mielestäni tämä varsin yksiselitteinen ponsi oli ehdoton edellytys sille, että yleensäkään keskiasteen maksua saatoin hyväksyä. Se, että tähän kantaan olen tänä vuonna tyytynyt, ei vähennä vähääkään sitä kritiikkiä, joka minulla edelleen tätä maksupolitiikkaa kohtaan on.

Lopuksi muutama sana valiokunnan viime vaiheessa tekemistä ratkaisuista.

Ruokahuollon järjestämismaksu on ongelmistaan huolimatta mielestäni ehdottomasti parempi kuin lukukausimaksu siksi, että se edelleen säilyttää varsinaisen opetuksen maksuttomuuden. (Ed. Laakso: Näennäisesti!) Se on myös opiskelijalle halvempi kuin aiempi vaihtoehto. 1 000 markkaa on suurempi raha kuin 760 markkaa. Minusta erittäin tärkeätä on se, että maksu on, toisin kuin aiempi hallituksen esitys, kunnille ja koulujen ylläpitäjille vapaaehtoinen eli nämä voivat päättää, ottavatko maksua käyttöön vai ei. Toivon, että yksikään kunta ei sitä ota käyttöön. Toiseksi maksua voidaan sosiaalisin perustein alentaa tai siitä voidaan oppilas kokonaan vapauttaa.

Puhemies! Lopuksi eräs toinen huomio koulutuksen säästöistä. Valiokunnassa säästötoimia pohdittaessa minulle oli yllätys, miten vähän Suomessa on minkäänlaisia arvioita koulutukseen käytettävien resurssien ja tulosten suhteesta. Väite, että kun rahaa lisätään, tulokset paranevat, ei alustavien tutkimusten perusteella olekaan mitenkään itsestäänselvyys. Tällaisessa vaiheessa, kun valtion rahat ovat tiukassa ja säästöjä joudutaan myös tulevina vuosina koulutuksestakin varmasti tekemään, olisi aivan ensiarvoisen tärkeää, että koulutuksen tulosten arviointia suhteessa käytettyihin resursseihin kehitettäisiin, jotta voitaisiin vähän paremmin sanoa, miten säästöt todella vaikuttavat. Katsonkin, että tässä olisi kyllä töitä niille useille kymmenille kasvatustieteen professoreille, joita tässä maassa on ja joiden suusta en ole kyllä pienintäkään varteenotettavaa arviointia kuullut siitä, miten säästöt vaikuttavat kouluihin.

Vielä totean, että tuskin nuoret äänestäjätkään ovat niin tietämättömiä, etteivät olisi tulleet ajatelleeksi tänä syksynä sitä, miksi Suomessa säästetään ja miksi joudutaan leikkaamaan. He varmaan ovat myöskin tietoisia siitä, että valtion budjetin vaje ensi vuonna on 60 miljardia markkaa eli noin 50 000 markkaa nelihenkistä perhettä kohti.

Olin itse ainakin kovasti pettynyt siihen, että vaikka sosialidemokraatit syksyllä ajoissa julkistivat erittäin näyttävästi oman budjettikannanottonsa, jossa myöskin oltiin hyväksymässä monia koulutukseen kohdistuvia säästöjä, niin yhtäkään näistä he eivät ole valiokunnassa esittäneet, saati kannattaneet. He ovat ilmeisesti halunneet tietoisesti jättää kaikki vaikeat päätökset muiden tehtäväksi.

Ed. Kasurinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aula ei pääse tällä viimeisimmällä heitollaan irti siitä vastuusta, mitä te olette tekemässä suomalaiselle koulutusjärjestelmälle ja nuortemme tulevaisuudelle ja mahdollisuudelle kouluttautua. Se, että te siirrätte sujuvasti tämän ongelman sosialidemokraattien syliin, ei todella päästä teitä vastuusta siitä, mitä olette nyt tekemässä.

Olen täysin tietoinen, miten hallinto kulkee ja millä tavalla asioita valmistellaan. Päävastuu koko operaatiosta on opetusministeriöllä, valtiovarainministeriöllä ja viime kädessä koko hallituksella ja sen eduskuntaryhmillä eduskunnassa. Käsitykseni mukaan juuri opetusministeriössä olisi tullut pohtia vaihtoehtoja, millä tavoin opetusministeriön säästöpäätös toteutetaan. Käsitykseni mukaan se ei voi myöskään olla pelkästään eduskunnassa tehtävää harkintaa.

Mutta nykymeno on sen tyyppistä, voisi sanoa, että koko organisaation aika menee siihen, kun se veivaa edestakaisin hallituksen mahdottomia esityksiä, eivätkä he jouda siellä varmasti paneutumaan näihin kehittämiskysymyksiin tästä johtuen juuri laisinkaan. Olen tätä samaa tuskaantumista nyt kuunnellut myös paikallisella tasolla. Voin myös sanoa, että jos tämä meno jatkuu, niin ei mitään järkevää kehittämistyötä voi tehdä tai edes vaihtoehtoja etsiä. Hallitus ja hallituspuolueiden eduskuntaryhmät ottakoot täyden vastuun tästä mielettömyydestä, mitä te nyt olette täällä harrastamassa.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn ed. Aulan toiveeseen, että tämä taka-askel jäisi lyhyeksi. Mutta pelottaval-

ta tuntuu, sen näyttää aika ja valtiovarainministerin tahto. Niinhän se on.

Ateriamaksu oli sivistysvaliokunnassa melko lailla kummajainen, kuten jo puheenvuorossani kerroin. Jäiköhän ed. Aulalta kuitenkin tiedostamatta eräs asia? Epäilen, että ei jäänyt, mutta ainakin hänen puhuessaan tuntui koko ajan siltä, kun hän kertoi täysin epärehellisesti kuntien mahdollisuudet tässä asiassa. Ed. Aula sanoi, että tämä on vapaaehtoista kunnalle. Kyllä, mutta ed. Aula jätti kertomatta, mitä tapahtuu, kun kunta ei määrääkään ateriamaksua. Tätä kuntaa rokotetaan ja todella paljon. Sehän joutuu sellaisen rokottamisen kohteeksi, että valtionosuudesta vähennetään sama osuus, mikä ateriamaksusta valtiolle tulisi. Sen jätitte kokonaan kertomatta, ja se on tämän asian ydin eikä se, että tämä on niin sanotusti vapaaehtoinen kunnalle.

Ed. M e t s ä m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aula jatkoi samaa vastuunpakoilua, jota teki myös ed. Väistö aikaisemmin käyttämässään puheenvuorossa. Tässä tilanteessa ei enää pelkkä valittelu auta siinä, että ollaan tekemässä huonoa lainsäädäntöä. Toteankin, että mikäli keskustassa on todellista halua vaikuttaa asiaan, järjestyy siihen kyllä asian kolmannen käsittelyn yhteydessä mahdollisuus. Silloin voitte yhtyä sosialidemokraattien tekemään hylkäysesitykseen.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Me olemme ed. Aulan kanssa molemmat uusia kansanedustajia, ja molemmilla on siniset silmätkin, mutta ed. Aula on myös poliittisesti sinisilmäinen kuvitellessaan, että hallitus vapaaehtoisesti luopuu siitä päänavauksesta, joka maksupolitiikassa nyt on tehty. Eihän näin tapahdu. Lukukausimaksu ei tullut lukukausimaksun nimikkeellä siksi käyttöön, että opiskelijajärjestöt ilmoittivat harkitsevansa lukukausimaksuboikottia. Tilanteessa, jossa useampi tuhat opiskelijaa olisi jättänyt lukukausimaksun maksamatta, vaikkakin se olisi voitu periä ulosoton uhalla, on aivan selvää, että hallituksen uskottavuus olisi lukukausimaksuesityksineen romahtanut.

Aivan samalla tämän ns. ateriamaksun osalta on: Mitä useampi vanhempi jättää tämän maksun maksamatta, sitä varmempaa on, että tätä maksua ei tulevaisuudessa enää määrätä. Hallituksen tahdosta tässä asiassa ei ole tippaakaan kyse, vaan siitä, löytyykö riittävästi niitä rohkeita vanhempia ja valitettavasti myöskin niitä köyhiä vanhempia, jotka eivät maksa tai pysty maksamaan tätä ateriamaksua. Sen tuloksena tämä maksu saadaan nopeasti historiaan.

Ed. Ala-Harja merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Aulan puheenvuoro alkoi todella erittäin miellyttävästi ja mukavasti. Hän ansiokkaasti selvitti tämän ruokahuollon episodin, ja näin ollen saimme hyvin selvää siitä, kuinka vaikeata sen käsittely oli. Uskon varmasti, että ed. Aulalle tämän asian päättäminen on ollut todella jonkin verran vaikeata.

Mutta se, että turvaudutaan nyt tämmöiseen ponteen ja että sen avulla tämä asia voitaisiin tulevaisuudessa hoitaa, osoittaa, kuten ed. Laakso sanoi, minusta jonkinnäköistä naiiviutta myöskin se, että voitaisiin uskoa siihen. Me tiedämme vallan mainiosti, että iltalukion ja lukion iltalinjan oppilailta ja ammatillisten oppilaitosten iltaopiskelijoilta on poistettu väliaikaisesti syyslukukaudeksi 1992 oikeus maksuttomaan ateriaan. Nyt tätä väliaikaista järjestelyä esitetään jälleen jatkettavaksi. Väliaikaisuus ei todellakaan ole väliaikaista vaan jatkuvaa ja varmasti tulee tämän maksun osalta olemaan myöskin jatkuvaa vuodelle 1994.

Tällä tavalla me tulemme jatkuvasti vain jatkamaan tätä koulutuksen eriarvoistamista jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja lasten jakamista kahteen leiriin vanhempien varallisuuden ja maksukyvyn mukaan. Minusta se on järjetöntä. Myöskin se, että siirretään kaiken aikaa maksuja kunnille ja pannaan kunnat sitten maksamaan muka säästön merkeissä, tuntuu täysin järjettömältä toimenpiteeltä, johon en missään nimessä voi yhtyä.

Ed. R i n n e (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Aula nosti esiin köyhien vapauttamisen näistä maksuista. Tämähän on sitä vanhaa huutolaispolitiikkaa tai myöhemmin koettuna sitä, saako se köyhän mukula ne hiihtomononsa vai eikö saa, siis vanhempien varallisuuden perusteella. Juuri tätä vastaan Santeri Alkio teki koko elämäntyönsä, ja nyt keskusta on täällä sitten päällimmäisenä päsmärinä tekemässä. Mutta se, mikä tekee sen niljakkaaksi, on se, että keskusta puhuu aivan toista maakuntaleh-

dissä ja jopa täällä salissa ja ponsilla pelaa tässä asiassa.

Kyllä asia on niin, että Suomen kaltaisella maalla ei ole varaa siihen, että vanhempien varallisuuden perusteella jätetään kykyjä käyttämättä, näin pienellä kansalla. On surullinen tilanne pitemmän päälle, jos joudumme todella siihen, että Suomen herrat tulevaisuudessa ovat vieläkin tyhmempiä. Nimittäin tämähän johtaa siihen, että vain rikkaitten ja suurituloisten lahjattomat mukulat etenevät. Kyllä murheelliselta näyttää isänmaan tulevaisuus.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Aulan puheenvuoro paljasti yhden aika periaatteellisen asian. Me hyvin tiedämme sen, viittaan eilisiin äänestyksiin ja kokemuksiin, että keskustapuolue oli erittäin luja suojatessaan omien kannattajiensa asioita maa- ja metsätalouden verokysymyksissä. Mutta niin tärkeässä periaatteellisessa asiassa kuin nuorten ja lasten koulutuksessa keskustapuolue on myymässä ja myynyt periaatteensa.

Minusta ed. Aula nuoreksi tohtoriksi käsitteli aika pinnallisesti tätä merkittävää 1 000 markan lukukausisakkoa pitkään opiskelleille. Mielestäni ei ole mitään perusteita rangaista niitä opiskelijoita, joiden opinnot ovat venyneet yli seitsemän vuoden. Tiedossamme on, että monet nuoret aikuiset ovat olleet työssä rahoittaakseen opintojaan, suorittaneet asepalvelusta tai perustaneet perheen opintojen sivussa. Nyt tästä "holtittomasta" elämästä hallitus antaa näille 1 000 markan opiskelusakon. Olisin edellyttänyt ja toivonut, että ed. Aula olisi tätä asiaa jonkun verran syvällisemmin analysoinut kuin vain viittaamalla siihen, että hän ei pidä nyt hyvänä, että jälkikäteen tässä rangaistaan. Tämä on iso periaatteellinen kysymys, jonka ohititte hyvin köykäisesti.

Ed. Räty (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minua ihmetyttää tällä hetkellä se lainsäädäntövalmistelutyö, mitä tehdään, koska kaikki lait, jotka koskevat koulutusta, näyttävät olevan yksivuotisia perustuen säästöpäätöksiin. Siis yhden vuoden me säästämme ja sitten me alamme taas jälleen kerran jatkaa normaaliin tahtiin.

Minä olen täysin vakuuttunut, että tämä on pelkkää silmänlumetta, koska säästöpäätöksethän on tehty. Vuosina 1993, 1994 ja 1995 on säästettävä 600 miljoonaa markkaa, kuten meillä sivistysvaliokunnassa asiantuntija ministeriöstä sanoi, ja sen pohjalta ne leikkaukset on tehtävä. Miksi te täällä väitätte, että tämä on vain yksivuotinen laki, seuraavana vuonna enää lukukausimaksua tai ruokamaksua ole?

Minusta on aika alentavaa puhua vuonna 92 sivistysvaltiosta, Suomesta, kun täällä ruvetaan perimään, mikä on tämän viimeinen nimi, kansanhuollon ruokakeräysmaksua, vai mikä tämä on. Minä olen vieläkin sekaisin näistä nimistä. On tämä aika uskomatonta peliä. Mutta en syytä, arvoisat kokoomuksen ja keskustan edustajat, teitä, koska te olette pahassa tilanteessa. Toivon, että teillä on rohkeutta sitten, kun tulee äänestys, äänestää lakia vastaan, koska silloin te teette todellisen isänmaallisen teon. Mutta, jatkanpa seuraavan kerran.

Ed. Lahikainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Me olemme nyt tekemässä kovaa ratkaisua, melkoista linjaratkaisua koulutuspolitiikkamme osalta, paitsi ensi vuoden osalta niin myös tulevaisuudesta. On ollut erittäin valitettavaa havaita, että sivistysvaliokunnan oikeistoryhmä ei ole taistellut tämän asian puolesta sillä tavalla kuin mielestäni asian vakavuus olisi edellyttänyt. Rohkeus on tässä selkeästi puuttunut.

Mielestäni nimenomaan oikeistoryhmillä — tietenkin myös oppositio ja vasemmisto ovat voineet yhtyä siihen, että tämä koskisi vain ensi vuotta — tässä on tavalla tai toisella käsien pesemisen maku. Kuten ed. Räty edellä totesi, on selkeästi esitetty ohjelma, jolla tullaan säästämään myös tulevina vuosina. Miksi sitä ei tehtäisi samalla tavoin kuin nyt esitetään, kun pää on saatu avatuksi.

Tässä on kaksi keskeistä kysymystä. Toisaalta on se, että valtionosuusjärjestelmäidea romuttuu ja siirretään selkeästi kunnille vastattavaksi menoja. Tämä on pakko käytännössä kuntien toteuttaa siksi, että ei kunnilla ole mistään repäistä rahaa valtiolle maksaakseen opiskelijoiden puolesta lukukausimaksuja, olkoonkin että kysymys on vapaaehtoisuudesta. Se, mikä asiassa kaikkein eniten ärsyttää, on se, että tässä on ihan selkeästi lukukausimaksun naamioinnista kysymys. Ehkä se kertoo kuitenkin toisaalta myös siitä, että niin ministeriöllä kuin myös hallituspuolueiden kansanedustajilla on jonkun verran huono omatunto.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aula sanoi puheenvuorossaan sosialidemokraatteihin viitaten, että SDP:kin on

omissa päätöksissään edellyttänyt koulutoimessa säästöjä ja nyt kuitenkin lykkää kaikki vaikeat päätökset muiden tehtäväksi. Olen ihan samaa mieltä kuin ed. Laakso, että ed. Aula on poliittisesti sinisilmäinen. Niin me kaikki uudet kansanedustajat olemme olleet, mutta kyllä me tästä opimme. Eihän SDP eikä muu oppositio voi muuta tehdä; totta kai vastustetaan, olipa kysymys mistä tahansa. Niinhän hankitaan kentällä pisteet. Vastustamisessa vain täytyy aina ottaa huomioon se, että entäpäs, jos ollaankin seuraavien vaalien jälkeen hallituksessa ja joudutaan tekemään samat päätökset. Ettei vain kävisi samalla tavalla kuin keskustalle perusturvassa.

Ed. Aula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lyhyesti ed. Lahikaiselle: Hän puhui, että oikeisto ei ole taistellut maksua vastaan. Ei varmaan olekaan, mutta mistä ed. Lahikainen sen voi tietää, mitä keskusta asiassa on yrittänyt tehdä? Siitä me voimme varmasti puhua salin ulkopuolella.

Toisaalta ed. Kasuriselle: En minä halua näitä säästöjä lykätä kenenkään syliin. Hallitus nyt tekee ne ja kantaa vastuun. Ihmettelen, miksi te näette vaivaa ja teette budjettikannanottojanne ja levitätte niitä ympäri maata, jos te ette niitä edes eduskunnassa esitä ettekä pidä sen vertaa arvossa.

Kolmanneksi olen samaa mieltä ed. Kasurisen kanssa siinä kritiikissä, jota hän esitti opetusministeriötä kohtaan. Ihmettelen, että varsinainen opetusministeri ei ole täällä paikalla edes keskustelemassa tästä koulupuolella periaatteellisesti tämän vuoden varmasti tärkeimmästä asiasta.

Lopuksi ed. Astalalle: Totta kai valtionosuus vähenee kunnilta, kyllähän minä sen tiedän, siitähän ne säästötkin syntyvät. Mutta katson asiaa oppilaan kannalta. Ja oppilaan kannalta kunnalla on vaihtoehto jättää maksu perimättä. Toivon, että mahdollisimman moni jättää perimättä, ja näin mm. moni suuri kaupunki onkin jo ilmoittanut tekevänsä.

Ed. Suhola: Arvoisa puhemies! Kiista — niin kuin äsken käydystä keskustelusta ilmenee, kyseessä on kiista keskiasteen koulumaksuista — on nyt kalkkiviivoilla. Tässä monivaiheisessa taistelussa maksuttoman koulutuksen puolesta tunnustan, että ylsimme vain torjuntavoittoon. (Ed. Laakso: Millä tavalla?) — Torjuntavoitoksi luen sen ponnen, johon ed. Aula viittasi. (Ed. Rinne: Siitä voi maakuntalehdissä kirjoitella!) — Minusta se ponsi on kuitenkin tärkeä siksi, niin kuin täällä äskeisessä keskustelussa todettiin, hallitus on sitoutunut myös vuotta 94 koskeviin säästöihin. (Ed. Laakso: Sepä siinä!) — On syytä pelätä, aivan oikein, ed. Laakso, että kerran avattu koulutuksen maksullisuuden periaate muodostuu käytännöksi, jonka jatkamiseen vedotaan valtiontalouden huonon tilanteen vuoksi myös vuonna 94.

Syksyisessä SDP:n koulutuspolitiikkaa koskeneessa välikysymyskeskustelussa totesin keskustan ryhmäpuheenvuorossa, että ajatus lukukausimaksuista on kestämätön. Sittemmin lukukausimaksuja kohdannut sekä ulkoinen että sisäinen vastustus aiheutti sen, että hallituksen esitys muuttui ateriamaksuksi, jota mm. Lukiolaisten liitto piti kahdesta vaihtoehdosta vähemmän pahana. Mutta ajatus ateriamaksusta on kuitenkin mahdoton, koska sillä nimellä esitelty maksu olisi riippuvainen siitä, käyttääkö oppilas ylläpitäjän ruokahuoltopalveluja vai ei. Näin arvioitu säästökertymä ei sitten toteutuisi. Siksi valiokunta päättikin muuttaa lakiesitystä niin, että oppilailta voitaisiin periä maksu ruokahuollon järjestämisestä. Perustellusti voidaan väittää, että on aivan sama, millä nimellä koulumaksua kutsutaan silloin, kun kyse on pakollisesta maksusta, että tämä menee sarjaan "ähähää, sillä on naamari ja tekoparta, valetta kaikki". Mutta silti minä katson kuitenkin, että syvällä periaatteellisella tasolla on eri asia, peritäänkö se maksu opetuksesta vai ruokailun järjestämisestä.

Kaiken kaikkiaan soutaminen ja huopaaminen koulumaksujen kanssa ei ole hallitukselle kunniaksi. Tätä ei, juu, vaarin housut -tematiikkaa on täällä esitelty jo kiitettävän monta kertaa. Ei luottamusta lisää se, että ensin puhutaan 250 markan lukukausimaksusta, sitten 500 markan lukukausimaksusta, sitten 760 markan ateriamaksusta ja lopulta ulos tulee laki, joka antaa mahdollisuuden periä maksun ruokahuollon järjestämisestä. Kun tähän liitetään vielä se tosiasia, että opintotukiuudistus ei ole toteutunut keskiasteella ja sen toteutumatta jäämistä on perusteltu opintososiaalisin eduin ja kun opintotukiuudistuksesta osallisiksi päässeet korkeakouluopiskelijat välttivät lukukausimaksun lukuun ottamatta pitkään ja hartaasti opiskelevia koskevaa maksua, hallituksen logiikkaa on ajoittain vaikea puolustaa.

Ehkä tämä kaikki on seurausta siitä, että hallituksella ei ole ollut riittävän herkkää korvaa eduskuntaryhmässä esitetyille näkemyksille. Se ei myöskään kovin helposti näytä uskovan, että

on joitakin periaatteita, joiden mukaan ja joiden vuoksi ainakin muutamat meistä ovat olleet valmiita taistelemaan aina lain kaatamiseen saakka. (Ed. Laakso: Ei ole näkynyt äänestyksissä!) — Ed. Laakso, tulen juuri siihen. — Miksi en ole kaatamassa huonona pitämääni lakia edes äskeisen tykityksen ja syvän halveksunnan jälkeen? Miksi en kohta tulevassa äänestyksessä ymmärrä hätäpäissäni painaa sitä punaista ja tulla kaikkien suosimaksi ja kannattamaksi? (Ed. Rinne: Arvostamaksi!)

Omaa painia käydessäni minun oli otettava periaatteeni rinnalle joitakin tosiasioita. Yksi niistä on se, että olen sitoutunut säästöihin (Ed. Laakso: Ryhmäkuri!) — en suinkaan, ed. Laakso, ryhmäkurin painostuksen vuoksi — vaan siksi että aivan itse pidän niitä välttämättöminä. Me velkaannumme 2 miljoonan viikkovauhtia, ja minusta tuntuu, että jonakin päivänä ne opiskelijat, jotka tulevan vuoden aikana maksavat hieman ruoastansa, ehkä kiittävät meitä, jos se on osa sitä ratkaisua, jolla heidän maksettavakseen tulevaa velkaa voidaan vähentää. (Ed. Apukka: Se olikin hyvä keksintö!) En voinut lähteä siitä, että ei ole minun asiani etsiä korvaavia säästöjä. Kovin kevyesti me täällä teemme irtoratkaisuja, niin kuin valitettavasti teemme myös irtolakeja. Teemme irtoratkaisuja lähtien siitä, että ei ole minun asiani etsiä korvaavia säästöjä. Ei ole minun asiani, mistä se raha löytyy. Riittää, kun minä vastustan juuri tätä säästöä. Minusta se on aivan sama kuin istua toisen housuilla tuleen. Ei minusta siihen ole, eivätkä niin toimivat ansaitse vähäisintäkään arvostustani, vaikka se näyttääkin olevan yleinen tapa ja yritys kerätä irtopisteitä.

Arvoisa puhemies! Jokainen säästölaki jokaiselle meistä on vaikea ja kipeä. Jos me kaataisimme tämän lakiesityksen, aivan yhtä perustelluin argumentein moni muu säästölaki voitaisiin repiä auki, voitaisiin repiä koko säästöpaketti, voitaisiin menettää täydellisesti lopullinenkin orastava uskottavuutemme, joka tapauksessa saada korot nousuun. Sitäkö me haluamme?

Minä tiedän, että joissakin vanhainkodeissa vanhukset joutuvat pitämään vaatteita mahdollisimman kauan, koska pesulalaskuissa pitää säästää, että vaipoissa olevat pikkukokkareet saavat siellä olla, koska vaipoissa pitää säästää ja ruokalappuun tipahtaneet ruoan tähteet saavat siinä päivästä toiseen hapata, koska pesulalaskuissa pitää säästää. Minusta ei tätä todellisuutta vasten ole sanomaan, että olkoon vain, kunhan keskiasteen ateria on maksuton.

Vastakkainasettelu ei johda mihinkään. Jo nyt me olemme kaulaamme myöten edunvalvonnan suossa kukin oman asiamme puolesta verissä päin taistelemassa, kuka menettää oman osuutensa. (Ed. Laakso: Ed. Suhola hallituksen asian puolesta!) — Kyse on koko kansan talkoista, joihin kutsun myös ed. Laaksoa. Meidän on oltava siinä mukana. — Kyse on myös kasvamisesta siihen, että elämä ei ole yksinomaan saavutettua etua, jotakin sellaista, että mulle kuuluu ja mä haluun. Ehkä kasvua ihmisyyteen, johon koulun pitäisi meitä johdattaa, on myös se, että tasataan vaikeuksiakin. Opetellaan pettymyksen ja epävarmuuden sietoa ja sitä, että muutos joskus — niin kuin nyt, tänä aikana, tässä maassa — merkitsee muutosta huonompaan.

Ehkä voisimme opetella myös kohtuutta puheissamme. Neljän markan maksu lämpimästä ateriasta ei kuulosta kovin kohtuuttomalta, kun me tiedämme, mitä maksaa coca-cola ja hampurilainen. (Ed. Rinne: Riippuu, kuka on maksaja!) Ehkä voisimme opetella myös rehellisyyttä, kun me puhumme kohtuuttomista vaikeuksista, joihin tämä maksu perheet ajaa, kun tiedämme, että laki pitää sisällään sen, että maksua määrättäessä otetaan huomioon oppilaan ja hänen huoltajansa maksukyky, perheen koko. (Ed. Rinne: Eikö tämä ole huutolaisyhteiskuntaa?) — Ed. Rinne, tulen kohta kyseiseen kohtaan ja, yllätys yllätys, olen kanssanne täysin samaa mieltä.

Minä hyväksyn tämän lain vain väliaikaisratkaisuna, osana välttämättömiä, juuri nyt käsillä olevia taloustalkoita. Asia on minulle tärkeä siksi, että minulle perusturva ei ole pelkkää sosiaaliturvaa, vaan mitä suurimmassa määrin henkistä perusturvaa, joka rakentuu ehjän ja vahvan ihmisyyden varaan. (Ed. Astala: Tässä on juuri siitä kysymys!) Koulu on alkumatka sivistykseen ja ihmisyyteen kasvuun, ja siksi ed. Rinne olen kanssanne samaa mieltä, mahdollisuus siihen ei saa riippua varallisuudesta. Vierastan syvästi myös harkinnanvaraisuuden palauttamista. Emme me voi pysyvästi palata tilanteeseen, jossa joku konklaavi arvioi, onko lapsi köyhä mutta lahjakas. (Ed. Rinne: Onko puhuja samaa mieltä vuoden päästä?) — Kerroin juuri äsken, miksi tässä tilanteessa hyväksyn tämän lain yksivuotisena ratkaisuna. (Ed. Rinne: Entä vuoden päästä?) — En hyväksy. (Ed. Rinne: Selvä! Äänestyksessä myös?)

Voi olla, että uskoni ponnen voimaan horjuu ensi vuonna, niin kuin kyynikot ovat minua valistaneet, ehkä, mutta johonkin on voitava uskoa. (Ed. Laakso: Hallitukseen!) Yksi tämän ajan kipeys on siinä, että kukaan meistä ei enää usko, ei toivo eikä niin ollen myöskään ponnistele paremman aikaansaamiseksi. Minä haluan uskoa, että ensi vuonna me yllämme parempaan kuin torjuntavoittoon. (Ed. Laakso: Jos on uusi hallitus!)

Arvoisa puhemies! Näiden säästölakien käsittelyn yhteydessä ja aivan erityisesti tässäkin keskustelussa olen lukemattomia kertoja kuullut kysymyksen, missä on hallituspuolueiden kansanedustajien rohkeus ja rehellisyys. Uskokaa tai älkää, olen minä sitä ihan itsekin pohtinut. Minulle rohkeutta juuri nyt on ottaa osavastuuta Suomen talouden tervehdyttämisestä, ei siksi että olisin vain yhden köyhän eli valtion asialla, vaan siksi että vain sitä tietä, vain terveen talouden varassa, me voimme ylipäätänsä hoitaa ihmisen asiaa.

Rehellisyyttä on tietoisuus siitä, että kaikkia muita minä voin pettää paitsi en itseäni, ja itsepetosta juuri nyt olisi väittää, että yksi on laki ylitse muiden. Rehellisyyttä on tietoisuus siitä, että ikuisesti me emme voi jatkaa pitkään ja hartaasti noudattamaamme periaatetta: Otetaan toisilta ja rakennetaan muualle.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Suholan puheenvuorossa oli eräs ratkaiseva erhe. Se oli se, että hänen mielestään tässä on kysymys ikään kuin vain tavanomaisesta säästölaista. Tässä ei ole kysymys tavanomaisesta säästölaista, vaan tässä on kysymys erittäin periaatteellisesta asiasta. Kun tälle antaa pikkusormen, siinä menee lähitulevaisuudessa koko käsi. Se on erittäin vaarallista. Keskustan oppiisä Alkiokin nostaisi varmasti sormensa ed. Suholalle ja sanoisi, että "so, so". Tämä nimittäin koskettaa juuri vähävaraisten kotien lapsia. Kyllähän varakkaat perheet voivat maksaa. Ei niillä ole mitään estettä maksaa tätä, mutta nimenomaan vähävaraisten perheiden lapsilla tämä ongelma on. Olen aina ymmärtänyt, että keskustapuolue on vähävaraisten kotien lasten puolesta perustaltaan aina ollut. (Ed. Rinne: Ei ole enää!) — Mutta nyt minun on pakko todeta, että ei ole enää.

Ed. Suholan puheenvuorossa ei todellakaan annettu pienintäkään ymmärrystä sille, että näin ei saisi tehdä. Sitä todella ihmettelen. Kun hän sanoi, että pitää tasata vaikeuksia, niin köyhimpiin perheisiin ei saa tasata tämän kaltaisia ongelmia, ei ed. Suholakaan minun mielestäni.

Ministeri I s o h o o k a n a - A s u n m a a: Arvoisa puhemies! Kun ed. Astala toistamiseen kiinnittää huomiota keskustan kannanmuodostukseen, haluan hänelle todeta sen, että tätä lakiesitystä ei todellakaan pitäisi dramatisoida, koska ed. Astalakin sivistysvaliokunnan jäsenenä tietää, mitä valiokunnan mietintöön on kirjoitettu. Täällä todetaan aivan selvästi se, kuinka vähävaraisimmilta ei tulla ateriamaksuja perimään. Tämä ongelma on tällä tavalla juuri haluttu ratkaista. Itse asiassa kiitän sivistysvaliokuntaa, että sivistysvaliokunta on vielä kirjannut sen saman ajatuksen, joka on valtioneuvoston periaatepäätöksessä todettu silloin, kun asianomaisesta säästökohteesta siellä päätettiin.

Siinä ed. Astalan kanssa olen samaa mieltä, että koulutuksellinen tasa-arvo edellyttää sitä, että tietyt peruspalvelut tulevat olemaan maksuttomia. Vain sitä kautta tasa-arvoisuus voidaan koulutuksen piirissä tulevaisuudessa taata. Mutta totean myöskin sen, että kansakunnan vaurautta ei tulevaisuudessa ole mahdollista saavuttaa enää koulutuksen kautta, jollemme me nyt väliaikaisesti kiristä nyörejämme ja huolehdi siitä, että tämän maan talous todella saadaan kuntoon.

Kun 2 miljardia markkaa joka viikko otetaan ulkomailta lainaa, tätä velkataakkaa ei voida nuorillemme eikä koululaisillemmekaan tulevaisuudessa sälyttää. Sen tietävät myöskin koululaiset itse. Tänään viimeksi olen saanut vastaanottaa koululaisten lähetystön, jossa ymmärretään tämä siltä pohjalta juuri, että tämä on väliaikainen maksu, kuten täällä ovat moneen kertaan jo muutamat kansanedustajat tuoneet esille.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On tietenkin aivan selvää, että kaikilla hallituksen ministereillä ei ole mahdollisuutta lukea edes lävitse niitä lakiesityksiä kiireidensä takia, joihin nimensä alle panevat. Tämä lakiesitys on kokoomuslaisen opetusministerin allekirjoittama, mutta ministeri Isohookana-Asunmaa erehtyy väittäessään, että hallitus sisällytti lakiin kohdan, jonka mukaan maksu voidaan jättää perimättä. Sellaista lakiesityksessä ei ollut. Se oli sivistysvaliokunnan vasemmiston taholta tehty esitys, jota koko valiokunta yksimielisesti tuki.

Todettakoon myöskin se, että en ole halunnut aikaisemmin puuttua ed. Suholan täällä käyttämiin puheenvuoroihin. Hän aina hyvin laajasti selvittää, kuinka hän on vapaa ryhmäkurista, kuinka hän käy henkistä painia itsensä kanssa ja omatunto on se ratkaiseva tekijä, joka sitten sanelee sen, miten hän äänestää. Aika mielenkiintoinen on omatunto, kun aina sattuu omatunto olevan samalla puolella kuin hallituksen esitykset. Kertaakaan missään kysymyksessä ed. Suholan äänestyskäyttäytyminen ei ole poikennut hallituksen esityksistä.

Sanottakoon myöskin se, että kyllä me kaikki olemme sitä mieltä, että säästää pitää. Mutta kun ed. Suhola näyttää vihreää valoa 64 torjuntahävittäjälle, 100:lle Saksasta tuotavalle tankille, junalastilliselle ammustarvikkeita ja 100 000 kiinalaiselle rynnäkkökiväärille, niin itse asiassa ateriamaksussahan ei ole mistään muusta kysymys kuin siitä, että valtio kerää juuri tätä kautta Hornet-torjuntahävittäjien kerosiinimaksua, sillä jollakin tavallahan kerosiinikin täytyy tulevaisuudessa maksaa. Täytyy sanoa, että uskoisin paljon enemmän ed. Suholan vakuutteluihin, jos hän edes joskus, edes yhdessä vaatimattomassakin asiassa, äänestäisi toisella tavalla kuin hallitus esittää.

Ministeri Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Ed. Laakso tahallaan vääristää, mitä äsken sanoin. Totesin, että valtioneuvoston periaatepäätöksessä 14.10. on todettu koulumaksujen yhteydessä, silloin oli kysymys lukukausimaksusta ja myöhemmin tarkennettuna ateriamaksusta, että maksun säätämisessä tulee ottaa huomioon kaksi seikkaa: Toinen on perheiden varallisuus ja toinen on perheiden koko.

Ed. Lahikainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Suhola hyvin ansiokkaasti analysoi omia tuntojaan. Minä luulen, että tässä salissa on monilla kansanedustajilla, niin hallituspuolueiden kuin myös oppositiopuolueitten kansanedustajilla tarvetta aina silloin tällöin tutkiskella omaatuntoaan varsinkin, kun tiedämme missä taloudellisessa tilanteessa Suomi tällä hetkellä on. Mutta olen kyllä sitä mieltä, että juuri tämä kysymys eli koulutus ja osaaminen on ehdottomasti keskeinen osa meidän tulevaisuutemme menestystekijöitä, se millä me jotenkuten saattaisimme pärjätä kansainvälistyvässä maailmassa kilpailumarkkinoilla. Juuri sitä keskeistä osaa me olemme nyt romuttamassa ja leikkaamassa näillä säästölaeilla. Kun tässä puhutaan nyt eriarvoisuudesta, niin kun tämä politiikka kohdistuu useimmiten vielä samoihin ryhmiin, aina samoihin vähäväkisiin ihmisiin, niin mielestäni tämä on kyllä kohtuuton asia.

Kun oikein ajattelen sitä hallitusohjelmaa, jonka tämä hallitus silloin, kun alkoi tätä maata hallita ja johtaa, on kirjoittanut, missä erityisesti korostetaan koulutusta ja sivistystä, niin nyt tässä ihan keskeisesti ollaan romuttamassa sitä yhteiskuntaa ja sitä yhteiskuntamallia, johon me mielestämme kaikki Suomessa olemme yksimielisesti pyrkimässä.

Siinä mielessä edelleenkin toteaisin sen, että kyllä ed. Suhola ja kaikki muut hallituspuolueitten kansanedustajat olisivat voineet laittaa nyrkkiä pöytään siinä tilanteessa, kun tätä lakia oltiin sivistysvaliokunnassa valmistelemassa ja myös neuvottelemassa lain voimaan saattamisesta. Olen pettynyt siitä edelleenkin, ed. Suhola, että tässä ei ole riittävästi taisteltu yhteisen tulevaisuutemme puolesta.

Ed. O. Rehn merkitään läsnä olevaksi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Ed. von Bell (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Puuttuisin ensin ed. Suholan siihen mainintaan, kun hän totesi, että Lukiolaisten liitto piti ateriamaksua parempana vaihtoehtona kuin lukukausimaksua. Hän muistanee, mitä liiton edustaja sivistysvaliokunnassa asiasta totesi. Muistaakseni heidän taholtaan todettiin, että he eivät ole tarkoittaneet esittäessään tätä vaihtoehtoa, että tällä korvataan lukukausimaksu, ja he ilmoittivat vastustavansa aivan yhtä jyrkästi tätä naamioitua lukukausimaksua kuin alkuperäistäkin esitystä.

Ministeri Isohookana-Asunmaa puhui, että hän voi hyväksyä tämän, kun tämä on vain väliaikainen. Muistan hyvin sen ajan, kun ministeri Uosukainen puhujakorokkeelta ensimmäisiä koulusäästöjä puolustaessaan käytti juuri samanlaisia puheenvuoroja: "Me voimme hyväksyä nämä vain, koska nämä ovat väliaikaisia." Me kaikki näemme, mitä ne väliaikaisuudet tässä maailmassa ja tämän hallituksen aikana merkitsevät.

Eräs huoltaja, joka kirjoitti kerran näistä asioista, toteaa, että toisaalta hallitus on ohjaamassa työllisyysvaroja opiskelupaikkojen lisäämiseksi ja toisaalta eduskunta säätää lakeja, jotka tekevät opiskelun mahdottomaksi monille nuorille. Juuri tässä ollaan menemässä tähän suuntaan. Hän itse toteaa, että hänen kustannuksensa jo matkakorvausten osalta ovat 2 080 markkaa kuukaudessa, eikä hän voi enää lapsiaan kouluttaa.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Suhola osaa todella kauniisti ja vetoavasti esittää asiansa. Olen ihaillut moneen kertaan hänen tapojaan ilmaista itseään ja omien tuntojensa lopputulokseen tulemisia. Mutta tällä kertaa mielestäni puhe oli sijoitettu väärin. Tämä olisi erinomaisen hyvin sopinut budjetin palautekeskusteluun yleispuheenvuoroksi, jossa pohdiskellaan sitä, kuinka me yhteisvastuullisesti osallistumme menojen kattamiseen.

Mutta tässä yhteydessä olisi pitänyt olla kritiikkiä siihen tapaan nähden, millä tulokertymää hankitaan. Tässä nimenomaisessa tapauksessa tämän laatuisen kauniin ja vetoavan johdattelun tuloksena olisi mielestäni pitänyt päätyä siihen, että yleistä veronkantotasoa nostetaan niin, että tulokertymä saadaan aikaiseksi. Me olemme niillä perusteilla, mitkä ed. Suhola toi esille, kaikki kollektiivisesti velvolliset osallistumaan näihin koulutuksen kuluihin ja maksamaan ne eikä niin, että juuri niin kuin tässä on vasemmiston taholta esitetty lisämenot kohdistuvat osittain väärällä tavalla ja osittain jo kohtalokkaalla tavalla.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä olin kaipaamassa myös toista päähallituspuoluetta vastuuseen, koska tässä on röykytetty keskustaa ja alkiolaisia aika pitkään. Ihmettelen, että ministeri Uosukainen ei ole paikalla. Toinenkin ministeri nyt karkasi, että sikäli vastauspuheenvuoro jää vielä vastausta vaille.

Laista ensinnäkin käytännön ihmisenä voin heti lukea monta lapsusta. Sivulla 3 esimerkiksi sivistysvaliokunta ei ole varmaan huomannut lausetta, että "maksua ei uloteta vammaisten koulutusta järjestäviin ammatillisiin erityisoppilaitoksiin". Sitä ennen te puhutte koulutuksesta. Mitä tämä käytännössä merkitsee? Erityisoppilaitoksissa on täysin terveitä nuoria ja vammaisia nuoria, ja nyt kun maksu ei koske laitosta, niin te tuette silloin myös terveitten lasten ja nuorten ilmaista ruokailua. Mihin tämä johtaa? Totta kai kodit pyrkivät saamaan vammaisoppilaitosten tyhjille paikoille omia terveitä nuoriaan, että saadaan ilmainen ruoka. Miten te tähän vastaatte? Miksi te ette muuttaneet valiokunnan tekstiä niin, että tässä ei ruokita taas koululaitoksen vuotamista, kun vuotokohtia löytyy todellakin eikä niitä tarvitse erikseen syöttää tänne säästöaikana.

Toiseksi rehtorin taustani takia kysyn, miten ateriamaksu tai jokin — te vaihdatte nimiä joka viikko — käytännössä peritään. Tähän minä haluaisin soveltamisohjeen, koska me joudumme vastaamaan Rehtoriyhdistyksessä mm. omille jäsenillemme.

On selvä, että hallituspuolueet ovat sitoutuneet näihin kansantalkoisiin ja ed. Laakso sanoi, että kaikki siihen ovat omalta osaltaan sitoutuneet. Summiin on sitouduttu, mutta keinovalikoimista liian vähän käydään keskusteluja ja tuodaan liian myöhään asiat meille ryhmiin ja myös tänne saliin, jolloin tulee pakkoratkaisuja.

Ed. Vehkaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Suhola leimasi opposition edustajat välillisesti populisteiksi, mutta ei ilmeisesti ymmärrä sitä, että meidän perusteemme ovat hyvin periaatteelliset ja pidämme hyvin valitettavana sitä, että suomalaisen yhteiskunnan peruspilareita nyt maksuttoman koulunkäynnin lopettamisen kautta tällä tavalla tuhotaan. Se tulee varmasti herättämään myös kansainvälistä huomiota. Hän omien valintojensa taustalle löysi valtiontalousperusteen, mutta ehkä hän ei huomannut, miten valikoivaa tämä perusteiden käyttö on. Eilen käsiteltiin mm. metsäverotusta, ja siellä eivät valtiontaloudelliset seikat mitenkään painaneet vaan joidenkin ryhmien periaatteelliset perustelut. Hallituspuolueet ovat esitystensä kanssa täysin yksin, ja valiokuntien mietinnöt ovatkin syystä lähes häpeileviä.

Täällä on puhuttu lukukausimaksusta, josta oletan, että sen oli tarkoitus olla joku suoritus opetuksesta. Sitten oli tarkoitus periä ateriamaksu, jonka tarkoitus oli kai periä maksu ateriasta, ja nyt kun ollaan päätymässä hallituspuolueiden osalta ruokahuollon järjestämismaksuun, niin kysyn, mitä se on. Alan epäillä, että sitä vastaan ei edes saada mitään ateriaa. Oppilaat ehkä maksavatkin siitä, että koulussa ylipäätään on keittiö ja keittiössä seinät, pöydät, kattilat ja henkilökuntaa, mutta onko ruokaa, siitä ei kai

tule takeita, ja minkälaista ruokaa vuosien mukana.

Maksujen perintä tulee aiheuttamaan suuria ongelmia, enkä usko, että on sellaista tapaa, jolla ei diskriminoitaisi niitä nuoria, joiden kodeista tätä maksua ei voida suorittaa. Se tulee olemaan myös byrokratiaa lisäävä samoin kuin takaisinperintäsysteemi, ja kaikki nämä yhdessä lisäävät paineita toimeentulotukeen. Kun ministeri Isohookana-Asunmaa sanoi, että maksukyvyn mukainen perintä on sosiaalista, niin ihmettelen tätä. Se on jakoa kahteen ryhmään.

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Suhola totesi vahingossa, että velkaannumme 2 miljoonalla markalla viikossa. Me velkaannuimme 2 miljoonalla markalla ed. Suholan puheen aikana. Tästä syystä tietenkin hallitus on tämmöiseen säästöpäätökseen ryhtynyt. Haluaisin palauttaa mieleen, mikä oli tilanne 14.10., silloin kun päätökset näistä suurista leikkauksista tehtiin. Silloin korko oli maassa 14—15 prosenttia, oli saatava aikaan uskottava leikkauspaketti, jonka seurauksena korot laskivat 4—5 prosenttiyksiköllä, ja tämähän auttaa ennen kaikkea velkaisia, köyhiä kansalaisia. Ei tähän ole ryhdytty huvin vuoksi, ja minä tiedän varsin hyvin, että te sanotte, että onko tuo nyt kristillistä politiikkaa, kun tämmöisiin toimenpiteisiin ryhdytään. Tiedän, että näin väitetään. Mutta haluan myös palauttaa mieliin, että nämä opintososiaaliset edut ja ilmaiset ateriat tulivat 80-luvun puolessavälissä. Tietenkin minä voisin kysyä, miksi ne eivät tulleet aikaisemmin, silloin kun maa oli niin rikas. Miksi silloiset hallitukset eivät tuoneet ilmaisia aterioita keskiasteen kouluihin? Nyt ikävä kyllä me joudumme veloittamaan noin kolmanneksen omakustannushinnasta oppilailta ja toivomme hartaasti, että tämä olisi voimassa vain yhden vuoden ajan. Mutta perusteita tälle ikävälle päätökselle löytyy, ja tietenkin me toivomme ja teemme työtä, jotta talous nousisi ja jotta me voisimme näistä jatkossa luopua.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Suhola puhui minusta varsin asiallisesti siitä, mitä muitakin kielteisiä asioita tapahtuu tässä yhteiskunnassa, ja minusta kaikkien poliitikkojen, myös oppositiossa, pitäisi suhtautua aika nöyrästi siihen vakavaan uhkaan, että koko tämä hyvinvointivaltio romahtaa täysin siitä riippumatta, että poliitikot eivät sitä tietenkään halua. Ei kukaan sitä halua. Minusta tämä uhka on todellinen.

Ed. Suhola puhui joistakin murheista. Voisin lisätä niihin murheisiin, että esimerkiksi ihmisiä kuolee tavattoman paljon leikkausjonoissa, ja jos menemme rajojen ulkopuolelle, tiedämme, että maailmalla kuolee 40 000 lasta päivittäin nälkään. Sanotaan, että maailma on kuin suuri perhe, mutta en ymmärrä sitä, että tällaisissa tilanteissa täällä massiivisella tavalla uhrataan aikaa siihen, joutuuko joku maksamaan hieman rahaa ruuasta vai ei, kun samanaikaisesti meidän suuren perheemme 40 000 lasta päivittäin kuolee nälkään.

Toisaalta ed. Gustafsson sitten puhuu täällä kovasti sivistyksen puolesta, mutta eilen hän itse puolsi sitä, että valtion varoilla voidaan juoda viinaa iltaisin yritysjohtajien toimesta, ja sen takia valtio menettää verotuloja, joita voitaisiin käyttää mm. tällaisiin kustannuksiin. Ei tässä ole mitään mieltä puhua ikään kuin täydellisessä umpiossa, ikään kuin rahaa olisi suunnattomat määrät, ja nyt vain mietitään, mihin ne rahat törsätään.

Tässä on kysymys siitä, että meillä on äärimmäisen niukat varat ja kehitys on äärimmäisen kielteinen eikä tämä kehitys missään tapauksessa sillä oikene, että täällä tuntitolkulla vastustetaan kaikkea, oli sitten kysymys varusmiehille tulevan kotiuttamisrahan poistamisesta tai tästä ruokarahasta.

Ed. M e t s ä m ä k i : Herra puhemies, herr talman! Keskustelussa on pitkään puhuttu pelkästään ateriamaksusta tai ruokahuollon järjestämisestä. Ajattelin omassa esityksessäni enemmänkin keskittyä hallituksen esitykseen n:o 276, joka merkitsee sitä, että vuonna 1993 kuntien yleisestä valtionosuudesta vähennetään asiakasmaksutulojen kertymän lisäystä vastaava määrä asukasta kohti laskettuna markkamääränä, jonka valtioneuvosto vahvistaa, kuten todetaan.

Esitys liittyy tietenkin sosiaali- ja terveysvaliokunnassa käsiteltävänä olleeseen esitykseen, joka mahdollistaa maksun perimisen terveyskeskuksen avohuoltopalveluista, ja myöskin sivistysvaliokunnassa käsiteltävänä olleeseen esitykseen, jolla peritään koulujen oppilailta juuri keskustelun kohteena ollutta ruokahuollon järjestämismaksua.

Hallituksen esityksessä n:o 276 on merkittävää se, että valtionosuuden vähentäminen tapahtuu arvioitujen tulokertymien perusteella lasken-

nallisena eränä, ei siis todellisten tulojen mukaan. Asiakasmaksutulojen periminen valtiolle laskennallisena eränä, jonka valtioneuvosto vahvistaa, loukkaa mielestäni erittäin räikeällä tavalla kunnallista itsehallintoa.

Voidaan todeta, että lakiesitys on tälle hallitukselle tyypillistä lainsäädäntöä, joka ei ota mitenkään huomioon aikaisemmin tehtyjä päätöksiä, aikaisempaa lainsäädäntöä, tässä tapauksessa valtionosuusuudistusta. Valtionosuusuudistus ei ole edes vielä astunut voimaan, ennen kuin sen keskeisiä perusteita ollaan romuttamassa.

Ed. Suhola — hän ei näytä enää olevan paikalla — totesi puheenvuorossaan tähän tapaan, että lakiesitykset eivät ole hallitukselle kunniaksi. Tähän häneen toteamukseensa voin täydestä sydämestäni yhtyä. Ei järin suurta kunniaa voida antaa.

Kuntasektori rahoittaa toimintansa verotuloilla noin 40-prosenttisesti, valtionosuuksilla noin 23 prosenttia, maksutulojen osuus on noin 14 prosenttia ja lainanotto loput 5 prosenttia. Palveluja voidaan tarjota kuntalaisille joko niin, että palvelujen käyttäjien suorittamat maksut peittävät kokonaan tai ainakin osittain palvelujen tuottamisesta aiheutuneet kustannukset, tai sitten toiminta rahoitetaan verovaroin. Valtionosuus on periaatteessa verorahoitusta eli valtio kerää mm. progressiivisen valtion tuloverotuksen kautta verovaroja ja jakaa ne kuntasektorille valtionosuuksina. Se määrä, joka muiden tulojen, maksu- ja valtionosuustulojen ja lainanoton, lisäksi tarvitaan menojen suorittamiseen, kootaan kunnallisverona.

Kunnallisvero on jakovero ja maksajina pääasiallisesti palkansaajat ja eläkeläiset, ja jakovero, kuten tiedämme, on aika epäsosiaalinen vero. Tämä tosiasia tulee entisestään kärjistymään toisessa käsittelyssä olleen pääomatuloverotuksen jälkeen. Siitä periaatteesta, että maksurahoitus on verorahoituksen eli kunnan näkökulmasta kunnallisverotuksen vaihtoehto, ei tulisi poiketa, eli valtion ei tulisi vaatia osuuttaan maksutuloista, kuten tällä lainsäädännöllä nyt ollaan tekemässä.

Kun puhutaan valtionosuusjärjestelmän brutto- tai nettoperiaatteesta, on perimmältään kysymys veropolitiikasta. Eli jos sovelletaan bruttoa, niin tämä tarkoittaa, että kuntien saamat maksutulot jäävät kuntien hyväksi eli vähentävät kunnallisverotuksella koottavaa määrää. Jos taas sovelletaan nettoa, niin osa maksutuloista menee valtiolle ja vähentää valtionosuuksien määrää eli myös progressiivisen valtionverotuksen kautta tulevaa määrää.

Valtionosuusuudistuksen yhteydessä toteutettiin kaksi merkittävää muutosta, jotka vaikuttavat kustannusten jakautumiseen valtion ja kuntien välillä. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksista siirrettiin 4,4 miljardia vuoden 1989 kustannustasossa kuntien yleisiin valtionosuuksiin ja verotulojen täydennykseen. Toiseksi kustannusten jaon selvittäminen säädettiin tehtäväksi toiminnan järjestämisestä aiheutuneista bruttokustannuksista. Maksutulot tulisivat siten kokonaisuudessaan palvelut järjestävän kunnan hyväksi, periaate joka ilmenee mm. hallituksen esityksestä n:o 216 vuodelta 1991. Kuten jo alussa totesin, ennen kuin tämä laki on edes astunut voimaan, ollaan kuitenkin jo valmiit luopumaan tästä keskeisestä periaatteesta.

Jos eduskunnan enemmistö kuitenkin katsoo, kuten olen puheenvuoroista ymmärtänyt, että valtion on saatava osuutensa maksutuloista, niin perintää ei tulisi ollenkaan liittää valtionosuusjärjestelmään, vaan hoitaa se erikseen siten, että kunta tai kuntainliitto, tai ensi vuoden alusta kuntayhtymä, tilittää valtiolle osan kertyneistä maksutuloista. Tätä ratkaisua puoltavat seuraavat seikat:

Valtiolle tilitetään osuus todellisesta kertymästä, eikä kysymys ole mistään etukäteen arvioidusta summasta, jonka paikkansapitävyyden toteaminen vaatii monimutkaisia seurantajärjestelmiä. Jos valtionosuusjärjestelmässä siirrytään bruttoperiaatteesta nettoperiaatteeseen, niin kustannusten jako valtion ja kuntasektorin välillä hämärtyy entisestään. Muutos edellyttäisi mielestäni myös valtionosuuslain muuttamista, koska siinä puhutaan pelkästään kustannuksista.

Maksutulot kertyvät myös suurimmalta osin kuntainliitoille, minkä vuoksi kyseinen esitys, jota nyt täällä ollaan läpi viemässä, hankaloittaa kuntien ja kuntainliittojen välisiä suorituksia.

Arvoisa puhemies! Lopuksi toteaisin, että tämä lakiesitys heikentää entisestään kuntien taloutta. Hallituksen linja on ollut ja on edelleenkin, että kuntien rasituksia lisätään ja kuntien taloudellisia mahdollisuuksia heikennetään. Toinen hyvä esimerkki näiden kolmen lain lisäksi on kuntien kelamaksun korotus. Muun muassa näillä toimilla hallitus pahentaa kunnallistalouden kriisiä ja pakottaa kunnat lisävelkaantumiseen veronkorotusten ja palvelujen leikkaamisen tiellä.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! En puutu näiden lakiesitysten sisältöön. Meidän kantamme näkyy sitten äänestyksissä. On itsestäänselvää, että me olemme opposition mukana hylkäämässä näitä lakiesityksiä.

Mutta kun ed. Rinne puhui, että keskusta puhuu maakuntalehdissä ja täällä salissa populistisesti ja nojaa ponsiin, niin en voi olla toteamatta eräitä asioita, ensinnäkin sitä, että täällä hallituspuolue, esimerkiksi keskusta, joutuu ottamaan asioista myöskin vastuun kontolleen siinä vaiheessa, kun ratkaisu tehdään. Oppositiolla ei ole mitään vastuuta. On oikeus puhua, koska tällä puolella, sosialidemokraatit etunenässä, aikanaan myytiin valtiopäiväjärjestyksen muutoksella sellainen asia, jonka kautta saatiin alibi tällaiselle keskustelulle. Nyt te voitte puhua mitä hyvänsä joutumatta vastuuseen, koska voitte niin kuin mekin levitellä käsiänne, että emme me voi mitään 70—80 kansanedustajalla, 67 kansanedustajalla esimerkiksi näiden lakien lepäämään jättämiseksi.

On helppo puhua. Te hankitte silloin alibin asialle. Nyt te voitte soittaa suutanne. Mutta jos yhtäkkiä ilmoitettaisiin täällä salissa, että käsittelyvirheen vuoksi valtiopäiväjärjestyksen muutos on menettänyt merkityksensä, teistä tulisi hyvin hiljaisia. Te joutuisitte ottamaan silloin vastuun ja ehdottamaan lepäämään jättämistä, mitä te ette varmasti lähtisi tekemään, koska teillä on tietysti tiettyjä sopimuksia hallituspuolueiden kanssa näistä asioista. Te olette tehneet itsellenne alibin, nyt soitatte suutanne ja olette varmistaneet, että sitten, kun olette hallituksessa, saatte kaiken vallan itsellenne. Tämä on näissä asioissa totuus, ja tämä ärsyttää hiukan, koska me olisimme aikoinaan halunneet jättää mahdollisuuden myös vaikuttaa oppositiosta eikä yksinomaan soittaa suuta.

Herra puhemies! Sen verran vielä, jos ehdin, että ed. Rinne puhui köyhäläisistä. Minä tiedän, että siihen aikaan, kun olin kansakoulussa, kansakoulusta annetulla lapulla ostetuilla saappailla kuljettiin katkera tie. Tämä saattaa olla totta, että nytkin joutuvat eriarvoiseen asemaan ne, jotka ovat kuntien holhokkeja.

Ed. Ukkola: Herra puhemies! En vaivaa eduskuntaa kovin pitkällä puheenvuorolla, kuitenkin sen verran, että oli pakko tulla puhujakorokkeelle, jotta saa sanotuksi sen, mitä haluaa sanoa.

Ensinnäkin minä olen hirveän pahoillani siitä, millä tavalla sali vasemmalla puolen suhtautui ed. Suholan puheenvuoroon ja asetti hänen motiivinsa kyseenalaiseksi. Mutta ehkä politiikka on sellaista, että se tekee meistä kyynisiä, (Ed. Astala: Ei, vaan tämä asia!) ettemme näe, minkälaisen jaakobinpainin joku ihminen ihan rehellisesti voi käydä sisimmässään ja tulla toisenkinlaiseen tulokseen, ja ettemme voi ihmisen jaakobinpainia arvostaa. (Ed. Kasurinen: Puhuja ei salli sitä jaakobinpainia vasemmistolle!) Eritoten pahastunut tai hämmästynyt olen ed. Laakson vastauspuheenvuorosta, mutta ehkä niin on, että me toimittaja-kansanedustajat olemme kyynisistä kyynisimpiä ja sydämen paikalla meillä on kivi eikä mitään tunnetta tai kykyä asettua toisen ihmisen asemaan.

Minä henkilökohtaisesti kuulun siihen sukupolveen, joka on maksanut kaikesta, maksanut opiskelusta kalleimman päälle, tehnyt työtä, jotta on voinut kustantaa oman yliopisto-opiskelunsa, ja suorittanut opiskelunsa loppuun työnsä ohessa. Näin tekevät monet muutkin tälläkin hetkellä ja tekisivät, jos vain olisi töitä. Siinä mielessä minusta suomalainen yhteiskunta on arvokas, että se on antanut ja taannut kaikille mahdollisuuden opiskella ilman sitä rajoitusta, onko ihmisellä varaa vai ei ole varaa, ja tästä periaatteesta toki täytyy pitää kiinni.

Ed. Aula puheenvuorossaan toi esille sen, että esimerkiksi Yhdysvalloissa lukukausi maksaa 50 000 markkaa. Hyväosaisena äitinä tiedän sen, että kun lapsen panee Englantiin vuodeksi, hänen opiskelunsa siellä maksaa 75 000 markkaa. Tällaiseen järjestelmään en toivo Suomen missään nimessä palaavan.

Ilmoitan jo, että vastustan kaikkia lukukausimaksujen korotuksia mutta en sillä perusteella, jolla yleensä vastustetaan, vaan sillä perusteella, että järjestelmässä, jota hallitus on nyt suunnitellut, ei ole järjen hiventäkään. Tämä on epälooginen, ja tämä ei ole rehellinen. Jos johonkin paikkaan olisi jonkinlaisia maksuja tullut laittaa, niiden olisi tullut olla johdonmukaisia.

Johdonmukaisuus tarkoittaa silloin sitä, että esimerkiksi kuntien koulujen kohdalla kunnat olisivat voineet käyttää hyväkseen lukukausimaksut kehittääkseen omaa koulutointaan, jotta koulutuksen ja opetuksen tasoa ei olisi heikennetty sillä tavalla kuin monet säästöpäätöksistä nyt tekevät. En hyväksy sitä lähtökohtaa, että valtio kerää sitten pois nämä maksut. Vielä kummallisempi on, kuten useissa puheenvuoroissa on sanottu, järjestelmä, jolla lukukausimaksu nyt otetaan keskiasteella, eli siinä kuntien on pakko maksaa valtiolle oma osuutensa siitä

huolimatta, kerättiinkö tätä maksua vai eikö.

Rehellisyyden täytyisi olla kaiken a ja o. Keskiasteen rasittaminen tällaisilla maksuilla tällaisena aikana on minusta kohtuutonta, kun ottaa huomioon, että keskiaste nimenomaan jäi opintotukiuudistuksen ulkopuolelle. Tämä olisi pitänyt ottaa hallituksen päätöksissä huomioon, kun muistaa, että yliopisto-opetus puolestaan on maksuton seitsemään vuoteen saakka. Kuitenkin yliopisto-opiskelijat nimenomaan tulivat opintotukiuudistuksen piiriin.

En myöskään ymmärrä sitä riehaantumista, joka ns. vanhojen ja toista tutkintoa opiskelevien opintomaksuissa, lukukausimaksuissa, on ilmennyt. Minusta on ihan erinomainen asia, että opiskelijat pannaan opiskelemaan tällä tavalla. Tiedän tapauksia, hyvin lukuisiakin tapauksia, että opiskelua viivytetään eikä oteta papereita ulos sen takia, ettei tarvitsisi alkaa maksaa opintolainoja ja tulla ns. aikuisten kirjoihin. Nyt näin on tehtävä. Mielestäni lukukausimaksu, jos sitä ylipäätään olisi tarvittu, olisi täytynyt ottaa nimenomaan yliopisto-opiskeluun eikä keskiasteen opiskeluun — opintotukiuudistuksen takia.

Voi kysyä, olisiko voitu välttää koulutoimen säästöillä koko lukukausimaksurevohka. Maksuton koulutus on, kuten jo sanoin, arvo sinänsä, ja siitä tulisi pitää kiinni. Mutta ilmeisesti ei ole voitu. Voi kysyä, onko koulutoimessa vielä sellaisia asioita, joista olisi voitu säästää, ja mielestäni on. Lahti teki muutama päivä sitten sellaisen päätöksen, että päätti, ettei tarvitse koulutoimenjohtajaa kunnan kouluvirastoon. Voi kysyä, tarvitaanko kunnissa ylipäätään kouluvirastoa ja tarvitaanko sitä niin laajana ja byrokraattisena kuin se tällä hetkellä monissa kunnissa on. Voi kysyä, tarvitaanko opetus- ja tutkimuskeskusta, opetusministeriön alaisuudessa olevaa virastoa, vai voitaisiinko sieltäkin säästää ja kuinka paljon opetusministeriössä on virkamiehiä, jotka tekevät niin sanotusti turhaa työtä.

Minä nyt pelkään, että kun säästöt kohdistuvat tietyllä tavalla yksipuolisesti, Suomeen syntyy rinnakkaiskoulujärjestelmä eli rikkaat vanhemmat alkavat perustaa yksityiskouluja, jotta saavat lapsilleen sellaisen opetuksen, joka on tasokasta ja tuloksellista, kun normaalia koulua, sanotaanko peruskoulua, joudutaan supistamaan.

Olen keskustellut myös monien lukiolaisten kanssa tästä asiasta, koska lapseni on tällä hetkellä Suomessa lukiossa, ja koululaiset ymmärtävät tämän. He ymmärtävät, että jokin maksu voisi olla, jos sillä taataan, että koulun toiminta muuten järjestetään nykyistä paremmaksi. He ovat sitä mieltä, että tällä hetkellä säästöjen nimissä vaikutetaan nimenomaan opetuksen laatuun ja tasoon. He ovat jonkinlaisen maksun valmiit jopa maksamaan siitä, että opetuksen taso säilyy mieluummin kuin että se romutetaan säästöjen väärässä kohdentumisessa.

Tänä päivänä juuri tuli vastaan käytävällä tuttu kunnanjohtaja, joka sanoi, että on tämä kumma järjestelmä, että heidän kuntansa maksaa 35 000 markkaa vuodessa sellaisen koulun johtajalle, jossa on vain kaksi opettajaa. Hän esitti kysymyksen, eikö tätä järjestelmää voisi saada muutetuksi. Minä sanoin, että ei sitä voi saada muutetuksi, koska tämä järjestelmä ei ole eduskunnan päätettävissä olevia asioita vaan tämä on ammattiyhdistysasioita, joista päättävät jotkut muut ja me täällä ne hyväksymme. Olen sitä mieltä, että lapset, nuoret ovat tässä asiassa olleet paljon järkevämmillä linjoilla kuin me aikuiset. (Ed. Laine: Äskeinen selitys oli väärä!)

Toinenkin asia, jonka vuoksi vastustan maksuja, on valtionosuusjärjestelmän hämärtäminen päätöksellä; tähän ed. Metsämäki puheenvuorossaan ansiokkaasti puuttui. Koska olen hallintovaliokunnan jäsen, tiedän tarkalleen, mistä on kysymys. Sekin on yksi peruste sille, että en tätä hyväksy.

Toki voi myös sanoa, että kaikki ne ajatukset, joissa sanotaan, että oppositio tekee omaa politiikkaa ja hallitus tekee omaa politiikkaa, pätevät myös minuun. Minä teen sellaista politiikkaa, jonka katson poliittisesti järkeväksi tässä tilanteessa. Koska poliittisesti järkevää mielestäni tässä tilanteessa on se, että näitä maksuja ei olisi tullut vaan säästöt olisivat tulleet jostakin muualta, totta ihmeessä minä niitä vastustan.

Sen sijaan minä toivoisin, että hallitus ja myös tämä talo ryhtyisivät miettimään, onko opetuksessa kaikki sellaista, mikä välttämättä valtion on maksettava. Mikä on opetuksessa ja koulutuksessa se alue, joka täytyy taata kaikille, ja mistä ihmiset voisivat itse maksaa?

Loukkaan varmasti ed. Kasurisen tunteita syvästi, kun sanon, että esimerkiksi monet aikuisopiskelijoiden opintososiaaliset uudistukset menivät hivenen liian pitkälle viime kaudella, sinipunahallituksen kaudella, että tämä olisi sellainen perkaaminen arvoinen asia, jota kannattaisi pikkusen pohtia, mistä on pakko maksaa ja mistä ei. Kun järjestelmä on vielä sikäli niin hullu, että jos ihminen on työtön, hän ei saa kouluttaa itseään, tätä minä en hyväksy enkä

ymmärrä. Mutta sitä minä en hyväksy, että tietyllä tavalla aikuisopiskelija saa huomattavasti paremmat edut kuin peruskoulua tai keskiasteen koulua käyvät ja perusyliopistotutkintoa opiskelevat.

Arvoisa puhemies! Tämän pitemmittä puheitta aion vastustaa eduskunnassa olevia asiaan kuuluvia kolmea esitystä.

Ed. T ö r n q v i s t (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkola sanoi, että hän kuuluu siihen sukupolveen, joka on itse työllä ja siitä saatavalla palkalla kouluttanut itsensä. Niin varmaan onkin. Mutta siinä samassa sukupolvessa, johon ed. Ukkola kuuluu, on myös ollut sellaisia ihmisiä ja sellaisia nuoria ja lapsia, joilla ei ole ollut mitään mahdollisuutta päästä ensinnäkään keskikouluun, puhumattakaan lukiosta ja ammattikoulusta, aivan sen vuoksi, että heidän vanhemmillaan ei ole ollut varallisuutta lähettää lapsiaan ensimmäiselle asteelle eli keskikouluun ja lukioon, jotta he olisivat päässeet yliopistoon jne. Itse kuulun siihen ikäluokkaan, jolla ei ole tällaisia mahdollisuuksia ollut.

Ruokahuollon järjestämismaksu 760 markkaa vuodessa tietysti tuntuu pieneltä, mutta tämä on suuri periaatteellinen asia, laitetaanko keskiasteen koulut maksullisiksi, koska tämä voi olla se kynnys, jolloin nuori ei pääse kouluun. Maassa on yli 400 000 työtöntä. Hyvin moni työtön vanhempi varsinkin, jos molemmat vanhemmat ovat vielä työttömiä, miettii kyllä hyvin pitkään, onko varaa maksaa 760 markkaa, kun ottaa huomioon, että matkatkin maksavat, vai jääkö nuori kotiin työttömäksi. Tämä on minusta hyvin vaarallinen asia, jos näin tapahtuu.

Meillä on tulevaisuudessa tietty vuosiluokka, joka on ammattitaidottomia nuoria, jotka jäävät työttömiksi. Sen vuoksi minusta tällainen periaatekanta ratkaistaan nyt. Minä en usko, että tämä maksu jää yhteen vuoteen, valitettavasti.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkola pohdiskeli rinnakkaiskoulujärjestelmän mahdollista syntyä. Pelko on minun mielestäni aivan aiheellinen, ja yhdyn tähän pelkoon.

Sen sijaan tunnen niin, että minun on pakosta oikaistava ed. Ukkolan tiettyjä käsityksiä. Nimittäin hän antoi ymmärtää, että täällä käytetyt tietyt puheenvuorot ovat ikään kuin pahansuopuudesta johtuvia tai kyynisyydestä syntyviä. Näin ei kyllä ole minun mielestäni. Ainakin omakohtaisesti voin sanoa, että minun mielestäni tämä teko on niin paha, että se oikeuttaa myös esittämään pahoja sanoja niitä kohtaan, jotka sen tekevät. Siis pahansuopuudesta minusta ei ole lainkaan kysymys. Kun teko on paha, totta kai silloin voi sydämestä lähteviä tuntoja esittää.

Mutta siinä suhteessa olen aivan samaa mieltä ed. Ukkolan kanssa, että pahimmat sanat tietenkin kuuluisivat niille, jotka ovat totaalisesti poissa täältä, ja myös tämän lain tekijöille, isille ja äidille. Täällä on kokoomuksen ryhmä, joka ei ole ollut lainkaan paikalla. Täällä on ollut ed. Kyösti Toivonen hetkisen, ed. Ala-Harja piipahti äsken, ed Taina oli ehkä viisi minuuttia, mutta he ovat poissa. Myös opetusministeri, joka tämän lain on tehnyt, on poissa totaalisesti. Eli pahimmat sanat osoitettakoon kyllä poissa oleville.

Ed. T. R o o s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkola kertoi keskustelleensa lapsensa kanssa näistä koulumaksuista. Minä ymmärrän hyvin, että kun me kansanedustajat keskustelemme lapsemme kanssa näistä, niin olemme helposti samaa mieltä, että kyllä se vain passaa. Meillä on, millä maksaa. Mutta kun sitten tavallisen perheen isä ja äiti keskustelevat ja perheessä on useita lapsia ja työttöminä vanhemmat, niin keskustelu, minä luulen, saa toisenlaisen lopputuloksen. Eikä ole kovin kiva olla käsi ylhäällä silloin, kun kysytään, ketkä haluavat vapaaoppilaspaikkaa, ketkä haluavat ruokamaksusta vapautusta. Tämä on meille ensimmäinen taloudellinen asia. Me ajamme niiden ihmisten asiaa täällä, joille se on sitä. Mutta tämä on meille myös periaatteellinen asia, eikä tässä voi muuhun tulokseen tulla kuin siihen, että silloin, kun peruskoulua tähän maahan suunniteltiin, nykyiset hallituspuolueitten edustajat olivat kyllä siinä mukana ilmeisesti puolin sydämin. Muuten ei tällaisia esityksiä täältä tulisi.

Jaan mielelläni ed. Ukkolan mielipiteen opettajien palkoista. Tiedän sen entisenä opettajana hyvin. Voisin esittää vielä sopimattomampia rinnastuksia. Se pitäisi korjata. Siitä päästäisiin siirtymällä opettajien kohdalla kokonaispalkkaukseen. Mutta liitto ei sitä näy hyväksyvän, ja se pitäisi tehdä välttämättä. On jotenkin merkillistä, että pienen kaksiopettajaisen koulun johtaja saa enemmän palkkaa kuin asianomaisen kunnan koulutoimenjohtaja.

Ed. V i r r a n k o s k i : Herra puhemies! Nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys n:o 160 eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1993 rahoi-

tusta koskevista järjestelyistä sisältää merkittävimmät koulutoimen säästöpäätökset. Ensi vuoden alusta voimaan tulevan kuntien valtionosuuslain mukaisia osuuksia leikataan 8 prosenttia siitä, mitä ne muuten olisivat.

Koulutoimessa peruskoulun, lukion ja ammatillisten oppilaitosten osalta leikkaus merkitsee valtiolle noin 900 miljoonan markan säästöjä. Koska päätös heijastuu myös kuntien talousarvioihin siten, että kuntien satsaukset vähenevät noin 400 miljoonaa markkaa, kyseessä on todella tuntuva koululaitoksen resurssien supistaminen. Tosin kynnystä pienentävät jo viime vuonna aloitetut säästötoimenpiteet. Vertailu on tehtävä vuoteen 1990—1991, koska viime vuonna leikattiin jo koulutoimen resursseja noin 5 prosenttia.

Kuntien valtionosuuksien leikkaamisen lisäksi hallituksen esitys sisältää myös eräitä muita toimenpiteitä julkisen talouden tasapainottamiseksi. Näistä periaatteellisesti merkittävin on eräänlaisten koulumaksujen käyttöönotto. Tähän saakka opiskelu kouluissamme on ollut oppilaille maksutonta. Lait lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opintososiaalisista eduista nimenomaan säätävät opetuksen maksuttomaksi, samoin maksuttoman kouluaterian. Nämä lait tulivat voimaan viime vuosikymmenen puolivälissä, mutta tosiasiassa näiden palveluiden maksuttomuus toteutui laajassa määrin jo 1970-luvulla.

Hallitus teki 5.4. periaatepäätöksen 250 markan lukukausimaksun käyttöön ottamisesta lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa ja korotti tätä tavoitetta 500 markkaan lokakuun puolivälissä. Seuranneen kritiikin seurauksena opetusministeriö kuitenkin muutti kerättävän maksun nimeksi ateriamaksun ja kertymätavoitteeksi 760 markkaa lukuvuodessa, josta valtio saisi 70 prosenttia ja kunta 30 prosenttia.

Sivistysvaliokunta joutui kieltämättä vaikean tilanteen eteen. Kyseessä oli merkittävä sivistyspoliittinen linjanveto, olisiko jatkossa opiskelu keskiasteella ja lukioissa oppilaille maksutonta vai siirtyisimmekö koulutuksessa maksullisen koulutuksen suuntaan. Nykyinen koulutusjärjestelmämme on tasa-arvoinen ja tasa-arvoisen yhteiskunnan kulmakivi, sellaisenaan melko harvinainen koko maailmassa, jopa sivistynyt maailma huomioon ottaen. Jokaisella suomalaisella on yhtäläiset mahdollisuudet hankkia itselleen haluamansa koulutus omien oppimisedellytystensä mukaisesti asuinpaikastaan, varallisuudestaan tai perhesuhteistaan riippumatta.

Maksulliseen koulutukseen siirtyminen saattaisi hyvinkin nopeasti vaarantaa tasa-arvoisen suomalaisen yhteiskunnan kehittymisen. Toisaalta korkea koulutus- ja sivistystaso on pienen kansakunnan tärkein voimavara, kuten olemme täällä todenneet, joten sen ylläpitäminen ja edistäminen on kansakuntamme tärkeimpiä tehtäviä. Siksi on pidettävä suurena voittona sitä, että sivistysvaliokunta totesi yksimielisesti mietinnössään, että koulutuksen tulee olla oppilaalle maksutonta. Tästä syystä sivistysvaliokunta sopi lakiesitykseen ponnen, jonka toivoisin eduskunnan yksimielisesti hyväksyvän. Sen mukaan nyt säädettävä koulumaksu on jäävä vain vuotta 1993 koskevaksi. Ensi vuoden talousarviota tasapainotettaessa on se toteutettava muulla tavoin, esimerkiksi säästöillä.

Arvoisa puhemies! Kuten täällä esimerkiksi edustajat Ala-Nissilä ja von Bell puheenvuoroissaan totesivat, koulutuksen tasa-arvoa ei kuitenkaan tällä hetkellä vakavimmin uhkaa ruokahuoltomaksu vaan lukioiden ja ammattikoulujen oppilaiden kasvavat matkakustannukset. Voimassa olevan lain mukaan päätöksen lukion ja ammattikoulun oppilaiden kyydityksestä tekee koulun ylläpitäjä. Nyt monet koulut, varsinkaan suurten kaupunkien omistamat koulut, eivät järjestä enää koulukyydityksiä. Toisaalta ympäristökunnat eivät voi sitä tehdä, koska ne eivät saa siihen valtionosuutta. Tästä on seurauksena, että oppilaille on lankeamassa jopa tuhansien markkojen kulkemiskustannukset. Tämä on koulutusjärjestelmämme todellinen vaara tällä hetkellä. (Ed. Laine: Kuka vei ne valtionavut?) — Eduskunta yksimielisesti. — Siksi tähän epäkohtaan on nopeasti saatava muutos esimerkiksi siten, että sekä päätös kyydityksen järjestämisestä että myös valtionosuus koulukyydityksestä säädetään oppilaan kotikunnalle.

Herra puhemies! Kuten olemme todenneet, valtiolla ei ole tällä hetkellä rahaa. Valtiontalous on suurissa vaikeuksissa. Valtio velkaantuu 1—2 miljardia markkaa viikossa eli tämänkin keskustelun aikana noin puolet siitä rahamäärästä, mikä on tarkoitus kerätä valtion ammattikoulujen ruokahuoltomaksuna eli 15 miljoonaa markkaa.

Sivistysvaliokunnan mietintö on merkittävä myönnytys julkisen talouden tasapainottamispyrkimyksissä, myönnytys sekä koulujen toimintaedellytyksistä että myös oppilaille ilmaisen koulutuksen periaatteesta. Siksi on odotettava ja edellytettävä, että tämä maksu todella

jää viimeiseksi ja tarvittava tasapainottaminen hoidetaan muulla tavoin. Vain tällä tavalla voimme taata sen, että korkea koulutus- ja sivistystaso on myös tulevaisuuden Suomen vahvuustekijöitä.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Herra puhemies! Aluksi suoritan pienimuotoisen nimenhuudon. Luettelen uljaan sarjan kunnallismiesten ja -naisten nimiä, kunnallisen itsehallinnon puolustajia. He istuvat hallintovaliokunnassa. Nämä nimet ovat Väistö, Varpasuo, Enestam, Järvilahti, Korva, Laakkonen, Liikkanen, Markkula, Näsi ja Saario. Siinä joukossa on siviiliammatiltaan kunnanjohtajia peräti kolme. Yksi on kuntien keskusjärjestön entinen tiedotuspäällikkö vai -sihteeri. Siellä on pari kolme kotikuntansa valtuuston puheenjohtajaa, ja kaikki tietämäni mukaan ovat ainakin kunnanvaltuutettuja, jos ei nyt puheenjohtajaksi ole tullut valituksikaan. Kaikki nämä kymmenen henkilöä äänestivät hallintovaliokunnassa hallituksen esityksen puolesta, kun käsiteltiin esitystä laiksi kuntien valtionosuuslain väliaikaiseksi muuttamiseksi.

Oppositiopuolueiden edustajat äänestivät luonnollisesti vastaan ja esittivät tämän lain hylättäväksi, ja niin tulemme tekemään myös, kun tämä täällä pitemmälle käsittelyssään menee.

Se valiokunnan äänestys oli häpeällinen äänestys. Ja tämä päivä sekä se päivä, jona tuo laki lopullisesti äänestyksellä tässä salissa hyväksytään, on myös häpeän päivä.

Nämä kunnallisihmiset, jotka luettelin, ja ne kunnallisihmiset, jotka heidän lisäkseen äänestävät lain puolesta täällä suuressa salissa, tulevat jäämään kunnallishallinnon historiaan kunnallisen itsehallinnon murentajina ja kuntien taloudellisten vaikeuksien lisääjinä samalla lailla kuin he tulevat jäämään täällä tänään enemmän käsiteltyjen maksuasioiden kohdalla.

Kovalla melskeellä ja yksimielisin innoin ja rinnoin tehty valtionosuuslainsäädäntö mitätöidään jo ennen kuin sitä päästään soveltamaan tällä lailla. Valtio pakottaa kunnat soveltamaan terveyskeskusmaksuja ja kansanhuoltoruokamaksua, niin kuin ryhmätoverini Rinne osuvasti kuvaili tätä paremmalla nimellä. Nimittäin kunta menettää joka tapauksessa valtionavut, valtionosuudet leikataan, vaikka kunta ei päättäisi periä terveyskeskusmaksua ja kansanhuoltoruokamaksua. Aivan samalla tavalla kuin opiskelija tai hänen vanhempansa joutuu maksamaan nuo maksut, syö sitten tai ei.

Sivumennen sanoen ei tämä ole ensimmäinen kerta hallintovaliokunnassa, kun asialla ovat samaiset "kunnallisihmiset", sanon nyt jo lainausmerkeissä: Pakottavat kunnat panemaan pakkolomalle viranhaltijoitaan. Valtio haluaa siirtää huonoa neuvottelukykyään, -haluaan ja -taitoaan kuntiin. Nimittäin monissa kunnissa, tiedän että kymmenissä ellei yli sadassa, on jo pitkälti sovittu joko lomautuksista viranhaltijoiden kanssa taikka muilla tavoilla järjestelty henkilöstökulujen vähentämistä, mm. lomakorvausten poistamisella vapaaehtoisesti tai niiden maksamisen lykkäämisellä vuodella tai parilla. Nyt ei kunnan työnantajana tarvitse muuta kuin soveltaa kunnan viranhaltijoiden pakkolomalakia eikä tarvitse käydä uuvuttavia neuvotteluja viranhaltijoiden kanssa. Näin tulee käymään, vaikka väittivät samaiset kunnallisihmiset, että harva kunta ehkä tätä soveltaa, kun on muitakin tapoja säästää henkilöstökustannuksia.

Eniten minua ihmetyttää se tuossa joukossa, jonka luettelin, että niukasti pari vuotta he ovat tässä talossa olleet, mutta nyt on jo käännytty entistä työnantajaa taikka sitä organisaatiota vastaan, jossa oli johdossa ja luottamushenkilönä. Ollaan niin valtion puolella, niin neekeriä, niin neekeriä. Eniten minä ihmettelen nimenomaan, niin kuin ruokakansanhuoltomaksunkin kohdalla, keskustan, entisen maalaisliiton, edustajien näkemyksiä. Jos mikä niin se puolue on ylvästellyt sillä, että se on kuntapuolue, kunnissa voimakkaana vaikuttava puolue ja kuntia eteenpäin vienyt puolue. Ja myönnän, että siinä on paljon totta, niinpä ihmettelen, että näin käännytään omaa kotikuntaa, oman maakunnan kuntia vastaan.

Nyt on alkanut todella kunnallisen itsehallinnon murentaminen. Olen itsekseni ajatellut, mahtaako tämä keskustan suhtautuminen kuntiin osittain liittyä haaveeseen maakuntaitsehallinnosta vaaleineen, veroineen ja byrokratioineen. Kuntien merkitys ei keskustan mielestä ehkä olekaan tulevaisuudessa niin suuri, ja viisari on käännetty kohta tähän haaveiltuun maakuntahallintoon.

Niin kuin jo aikaisemmin totesin, tulemme esittämään kaikkien kolmen esillä olevan lain hylkäämistä.

Ed. K a s u r i n e n : Arvoisa puhemies! Sallittaneen näin aluksi yksi muistelu omalta koulutusuraltani. Kymmenvuotiaana kävelin, pyöräilin tai hiihdin 20 kilometrin koulumatkan maitopullo, eväsleivät ja harvat koulukirjat repussa.

Tämä toistui, satoi tai paistoi, tuiskusi tai pakasti. Tuosta ajasta on 42 vuotta. Jos sen hyviä puolia ajattelee, se etu siitä oli, että sitkeyttä se opetti ja kohtuullinen peruskunto tuli hankittua jo lapsena. Mutta en totisesti haluaisi esimerkiksi omien lasteni kohdalle samaa koulutusuraa. En tiedä, tuleeko heistä sen parempia kansalaisia nykyisen systeemin mukaan, mutta en halua paluuta fyysisiin olosuhteisiin, mitkä tuolloin olivat, enkä mahdollisuuksiin koulutuksen sisältöä ajatellen.

Ministeri Isohookana-Asunmaa ja kansanedustaja Aula ainakin omissa puheenvuoroissaan totesivat edellä, että viikkotasolla otamme lainaa Suomen valtiolle 2 miljardia markkaa selvitäksemme tästä velkakierteestä, elämisen kierteestä. Se syy, miksi olemme tässä tilanteessa, on hallituksen harjoittama talouspolitiikka, yhden vaihtoehdon talouspolitiikka, jonka seurauksia me näiden yksittäisten lakien osalta olemme eduskunnassa hoitamassa miettimättä, onko tämä yleensä järkevää touhua.

Sosialidemokraatit ovat useissa yhteyksissä oppositioon jäämisensä jälkeen esittäneet, että laaditaan julkisen talouden tasapainottamisohjelma, joka ulottuu useammalle vuodelle. Tähän ehdotukseen ei hallituksen taholta ole suostuttu. Haparointi jatkuu, säästöehdotuksia vedetään hihasta, säästöpäätöksiä, joiden vaikutuksia ei ole laskettu, tuovatko ne todellisuudessa sen lopputuloksen, mihin hallitus pyrkii. Tätä ei ole suoritettu.

Toinen eduskunnan kannalta kestämätön tilanne on se, että lait, joita käsiteltäväksi tuodaan, ovat kiireessä valmisteltuja ja virheitä täynnä. Omissa valiokunnissani olemme joutuneet sen tilanteen eteen, että laista on käytännössä jäänyt lain nimike hallituksen esittämään muotoon.

Valtion tulo- ja menoarvion moninkertainen valmistelu, sehän aloitettiin jo toukokuussa, on johtanut siihen, että budjettilait ovat tulleet viime tipassa ja valiokunnissa joudutaan tilanteeseen, jolloin asiantuntijoiden kuulemista joudutaan rajoittamaan ja lainsäädäntöä tehdään hutiloiden. Viimeksi tällä viikolla todettiin erään budjettilain osalta, että se tulisi palauttaa uudelleen valmisteltavaksi, koska laki oli todella huonosti ja hatarasti valmisteltu.

Hallituspuolueiden kansanedustajilla ei kuitenkaan ollut rohkeutta palautukseen. Tilanne on kestämätön, jos meno jatkuu tällaisena. Lainsäätäjinä emme tiedä lakien lopullisia vaikutuksia niiden ihmisten elämään, joiden edustajiksi meidät on vaaleilla valittu. Käsiteltävänä olevan lain valmistelu on oiva käytännön esimerkki siitä, miten tämä lainsäädäntötyö etenee hallituksessa ja edelleen eduskunnassa.

Varsinaisesti ed. Aula sai minut viriteltyä varsinaisen puheenvuoron pyytämiseen. Sosialidemokraatit toteavat vaihtoehtobudjetissaan, että säästöjä voidaan opetussektorilla tehdä useamman vuoden tähtäimellä. Käytännön vaikeutena käsitykseni mukaan on se, että yksittäisen lain ollessa käsittelyssä on vaikea esittää vaihtoehtoja, kun tarvitsisimme useamman vuoden ohjelman, jolloin tämä talouskuuri toteutettaisiin säästöineen päivineen. Tähän ei kuitenkaan ole päästy.

Ed. Ukkolalle, joka kiitettävästi istuu salissa ja seuraa keskustelua yleensäkin, toteaisin, että kun aikanaan edellisen hallituksen aikana teimme ratkaisua aikuisopiskelijan opintososiaalisen tuen osalta, tuo ratkaisu oli osa työmarkkinasopimusta. Ratkaisu pohjautui siihen, että työntekijät luopuivat osasta palkkasummaansa ja samoin työnantajapuoli antoi osan osuudestaan aikuisten opintososiaalisen tuen tekemiseen. Toinen näkökohta, jota haluan painottaa, on se, että aikuisopiskelijalla on yleensä perhe, on siitä aiheutuvat kustannukset, on asuntovelat jne. Tähän perustuen aikuisten opintososiaalinen tuki mitoitettiin kuin se mitoitettiin.

Haluan myös lohduttaa ed. Ukkolaa, että jos tämä hallitus jatkaa, niin meillä ei ole pelkoa liiasta tuesta eikä tarvetta perata aikuisopiskelijan opintososiaalista tukea. Jos te olette seurannut näitä hallituksen antamia esityksiä, se perkaaminen toki on jo alkanut. Uskon, että kun aikaa menee, niin tästäkään uudistuksesta, joka tehtiin osittain työntekijäpuolen ja osittain työnantajan panostuksella, ei varmasti ole jäljellä juuri mitään.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olisin kahteen asiaan puuttunut ed. Kasurisen puheenvuorossa.

Ensiksi hän antoi ymmärtää siinä minun mielestäni väärin perustein, että tämän hallituksen harjoittama talouspolitiikka olisi syyllinen juuri esimerkiksi näihinkin leikkauksiin. Kyllähän se on sinipunahallituksen harjoittama talouspolitiikka 80-luvun lopussa, joka on niihin syyllinen. Eli tämä tämmöisenä pienenä oikaisuna.

Sitten näistä opintososiaalisista eduista, joihin puutuin puheenvuorossani, mihin ed. Kasurinen vastasi. Tämä osoittaa juuri, että kun asiat ovat työmarkkinasopimusten osia, ne tulevat joskus

kyllä yhteiskunnalle kohtuuttoman kalliiksi. Tietenkin on aika vahinko, että nämä opintososiaaliset edut perataan pois, kun minäkin, jos tipahdan eduskunnasta, olisin näiden turvin voinut jatkaa lisensiaatiksi opiskelua.

Ed. Ryynänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Kasurisen kanssa ihan yhtä mieltä siitä, että me tarvitsisimme selkeästi pitkäjänteisemmän ohjelman silloin, kun haemme säästöjä tässä tilanteessa koulupuolelta. Nyt kun nämä esitykset tulevat nopeasti, tällaisessa paniikinomaisessa tilanteessa ja yksittäisinä, syntyy myös huonoa jälkeä, ja sitä en tässä yritä puolustella.

Me olemme yrittäneet kaikkemme tarjotaksemme korvaavia vaihtoehtoja erityisesti hallinnossa. Ongelmana siinä on juuri se, että tarvittavaa säästöä ei sitten niin nopeasti saada aikaan, ja sen takia olemme yrityksissämme epäonnistuneet.

On rehellisesti myönnettävä, kun tähän tilanteeseen on ajauduttu ja joudutaan hyväksymään lakia, joka on periaatteellisesti äärettömän vaikea avaus koulutuspoliittisesti, että ei ole ollut tarpeeksi tahtoa silloin, kun näistä asioista on päätetty niin hallituksen sisällä kuin eduskuntaryhmissäkin, tai se tahto on jäänyt vähemmistöön ja sen takia ollaan tässä tilanteessa.

Vaikka täällä nyt on kovasti käyty sivistysvaliokunnan ponnen kimppuun, mielestäni se on kuitenkin tässä tilanteessa turva. Me voimme palata tähän asiaan ja aloittaa heti yhteisen työn korvaavan säästön löytämiseksi niin, että tämä maksu todella jää väliaikaiseksi, kuten sivistysvaliokunta esittää.

Ed. Törnqvist (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkolan ei kyllä kannattaisi kadehtia aikuisten opintososiaalisia etuuksia, joita sinipunahallituksen loppukaudella saatiin aikaan. Tilannehan oli silloin ja on etenkin nyt sellainen, että 35—50-vuotiaita naisia jää hyvin paljon työttömäksi. Ammatti häviää alta, heitä on mm. liiketyöntekijöinä. Myös tevalaisia ja työntekijöitä julkiselta sektorilta jää työttömäksi, ja heillä ei ole mahdollisuutta kouluttautua uudelleen, jos kouluttautumista ei tueta.

Elämme sellaisessa maailmassa, että todennäköisesti jokainen nyt nuori ihminen joutuu elämänsä aikana hankkimaan itselleen useamman ammatin, kaksi tai kolme ammattia. Mielestäni tulevaisuudessakin on erittäin perusteltua, että tuetaan ammatin vaihtamista sillä tavoin, että voi taas uudelleen aloittaa työelämässä.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen iloinen siitä, että entinen ministeri toi esille niitä päätöksiä joita edellinen hallitus teki. Totean tässä yhteydessä, että entinen hallitus ei ole antanut esitystä n:o 160, vaan tämän esityksen on, ed. Ukkola, antanut nyt istuva hallitus.

Totean, että jos olisimme tehneet säästöjä sosialidemokraatteina, emme olisi tehneet niitä käsiteltävänä olevasta ruokahuoltomaksusta, vaan olisimme ohjanneet ne säästötoimenpiteet juuri rikkaitten kohdalle, sinne missä tällä hetkellä on varaa. Ed. Ukkola tietää aivan täydellisesti, että meillä on vielä väljyyttä tässä maassa. Otan esille, että maataloudestakin löytyy osittain vielä väljyyttä. Ehkä myös puolustusvoimien puolelta löytyy väljyyttä. On monia asioita, mistä löytyisi väljyyttä.

Olen sitä mieltä, että meillä ei ole varaa jättää yhtä sukupolvea väliin tänä päivänä. Kaikki tällaiset sosiaalietuudet tulisi säilyttää ja pitemmän aikavälin ohjelma, kuten sosialidemokraatit ovat esittäneetkin, pitäisi nopeasti toteuttaa.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Törnqvistille sanon, että tämä on jotenkin ihan kaunis ajatus, ei siinä mitään, jos yhteiskunnalla on varaa maksaa. Nyt on vain pantava asiat tärkeysjärjestykseen ja ratkaistava, mihin ohjataan ne vähäiset resurssit, jotka sinipunahallituksen jäljiltä tässä maassa enää on. Onko se peruskoulutus: peruskoulu, lukio, yliopisto-opetus, ammattikoulutus sen jälkeen? Vai onko se uuteen ammattiin uudelleen kouluttaminen?

Sanoisin, että työnantajat ovat lykänneet omaa kouluttamisvastuutaan turhan päiten valtiolle ja yhteiskunnalle. Kyllä työnantajan pitää kouluttaa ihmiset töihin. Edellytyksenä on tietenkin, että työntekijöillä on ammattitaito. Eiväthän he pystystä mene, vaikka mihin koulutetaan, ja pysty töitä tekemään, vaan joka ikinen kunnollinen työnantaja kouluttaa ihmisensä oman yrityksensä tehtäviin ja oman yrityksensä kulttuuriin. Tämä pantiin sinipunahallituksen päätöksissä yhteiskunnan harteille. Ihmettelin sitä jo silloin ja ihmettelen sitä edelleenkin.

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tykkyläinen näki supistamisvaraa lähinnä vielä puolustuksessa ja maa-

taloudessa. Ed. Tykkyläinen, voin vakuuttaa, että tämän hallituksen toimesta maatalouden tulonmuodostus on ensimmäisenä laitettu todella ahtaalle. Siellä päinvastoin olemme niin suurten velkaongelmien kanssa tekemisissä, että tilanne on aivan sama kuin asuntovelkaisten, jotka painivat työttömänä asuntovelkaongelman kanssa.

Sen sijaan, ed. Tykkyläinen, ollaksemme rehellisiä, emme olisi tässä tilanteessa, jos edellinen hallitus olisi talouspolitiikkansa sopeuttanut paremmin silloiseen suhdannetilanteeseen. Nyt yritämme paikata niitä ongelmia, jotka ovat tähän maahan syntyneet sekä eurooppalaisen laman että idänkaupan romahduksen mutta ennen kaikkea edellisen hallituksen harjoittaman väärän talouspolitiikan seurauksena. Olisi pitänyt väärän rahanarvon politiikka tunnustaa virheeksi jo vuonna 1990. Se olisi ollut nimenomaan edellisen hallituksen tehtävä.

Ed. Kasurinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Varsinaisesti pyysin puheenvuoron ed. Ukkolan käyttämien puheenvuorojen johdosta.

Ed. S-L. Anttilalle totean vain sen, että laskeskelin tuonnoin, mitä keskusta oppositiossa ollessaan esitti esimerkiksi valtion menojen lisäyksiä. Ne miljardiluvut olivat mahtavat, joten muistetaan myös tämä puoli asiassa.

Ed. Ukkola on jonkin verran ristiriitainen puheenvuoroissaan. Hän paheksui edellä, että esimerkiksi työttömän ei anneta opiskella tällä hetkellä. Siinä on tietty perä, että meillähän nämä toimenpiteet on tehty vain yhden sektorin toimenpiteinä ja näin ollen ministeriöiden rajat ovat valtavan korkeat, jos ajatellaan sitä, mihin vähenevät voimavarat olisivat järkevimmin käytettävissä. Tässä on nimenomaan työvoimahallinnon ja opetusministeriön yhteistyön osalta edelleenkin puutteita. Se on varmasti tosiasia.

Kun muistetaan sitten sitä aikaa, jolloin aikuisten opintososiaalinen tuki luotiin, niin meidän maassamme oli aloja, joilla oli vahva työvoimapula, ja meillä ei ollut aikuiskoulutuskapasiteettia riittävästi, ei myöskään riittävästi aikuisten halukkuutta lähteä opintielle. Näissä oloissa, minä vakuutan, tämä päätös, joka silloin tehtiin, oli täysin harkittu ja tietoinen ja sitä ei tehty hutiloiden ja se oli myöskin siihen aikaan sopiva.

Ed. Vehkaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan ed. Ukkolalle, kun hän minusta kyllä sekoitti vähän keskenään työnantajan tehtäviin kyllä kuuluvan perehdyttämiskoulutuksen ja toisaalta ammatillisen peruskoulutuksen, josta voi olla kysymys esimerkiksi, kun alaa on vaihdettava. Maassamme on ollut menossa monen vuoden ajan suuret rakennemuutokset ja kokonaisia ammatteja on kadonnut. Näiden kadonneiden ammattien tilalle on ollut pakko hankkia uusia. Kyllä minusta on yhteiskunnan asia olla toisessa päässä tukemassa näitä sattuneita, sanotaanko, vahinkojakin eikä tämän perusteella pidä tehdä eroa siinä, tuetaanko koulutusta vai ei.

Ed. Törnqvist (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkola sanoi, että työnantaja on kouluttamisvastuunsa väistänyt ja siirtänyt sitä yhteiskunnalle. Tässä on kyllä vinha peräkin sillä tavalla, että aikaisemmin ne ihmiset, jotka menivät tehtaaseen tai muuanne töihin, olivat täysin ammattitaidottomia ja työnantaja koulutti.

Mutta jos nykyistä linjaa jatketaan, tähän päädytään hyvin pian takaisin, koska jos katkaistaan sillä tavalla, että ihmiset eivät pysty menemään peruskoulusta ylöspäin lukioon tai ammattikouluun sen takia, että se tulee maksulliseksi, niin tähän päädytään.

Tästä on muutama vuosi aikaa, kun olin Teollisuuden Keskusliiton vieraana, ja silloin oli työvoimapula maassa. Silloinen toimitusjohtaja Relander ihmetteli, miksi nuoret eivät halua tehtaisiin eivätkä liukuhihnatöihin, ja tuli siihen tulokseen, että meillä on liian hyvä koulutus, kun kaikki pääsevät ammattikouluun, kaikki pääsevät lukioon, siinä olisi se syy.

Kun näitä leikkauksia miettii ja lukee, niin tulee sellainen epäilys, halutaanko tietoisesti sellainen ammattitaidottomien ryhmä, joka sitten, kun noususuhdanne tulee, on valmis lähtemään liukuhihnatyöhön aika vähällä opastuksella.

Ed. Vuoristo: Arvoisa puhemies! Kolmeen asiaan vain lyhkäisesti.

Ensimmäinen on ed. Suholan puheenvuoro, joka oli todella kaunismuotoinen, niin kuin tietysti kirjailijalta odottaa, sisällöltään oli luultavasti sen kaltainen, että saattoi olla, että hän itse uskoi siihen myöskin, mitä sanoi. Uskosta hän joka tapauksessa puhui ja motiiveista, joilla perusteli omaa kantaansa. Enkä minä halua hänen uskoaan enkä motiiveitaan epäillä missään nimessä, mutta haluan ilmaista oman uskoni myöskin tämmöisessä asiassa.

Minä uskon siihen, että tämän hallituksen johdolla tapahtuva talouspolitiikka on nyt kriisissä ja johtamassa umpikujaan, jonka yksi ilmentymä on juuri se, mitä me nyt käsittelemme. Minä uskon, ettei tämän hallituksen ottein ja teoin ja voimin tästä selvitä. Tämä on minun uskoni. Minä voin melkein ajatella, että tämä usko on kyllä myöskin tiedon väärtti määrätyllä tavalla näin ymmärrettynä. Mutta tämä on loppujen lopuksi kyllä uskon kysymys.

Toinen asia, johonka lyhkäisesti haluaisin puuttua, ovat meidän lapsemme ja nuoremme, joista nyt määrätyllä tavalla on kysymys. He eivät ole pelkästään omien vanhempiensa lapsia eivätkä meidän toimenpiteittemme kohteita täältä katsottuna, vaan eräällä tavalla yhteistä kansaa, yhteisen vastuun ja huolenpidon kohteita. Se merkitsee sitä, että tämän tyyppistä kysymystä, mikä nyt on aktuelli, olisi ensisijaisesti tarkasteltava yhteisen vastuun kysymyksenä, yhteisenä kysymyksenä. Silloin se merkitsisi sitä, että eivät ainoastaan näitten lasten vanhemmat ja kodit osallistuisi näihin asioihin, vaan yhteisesti vastuun puitteissa nämä lapset olisivat toimenpiteitten kohteina. Tässä yksi keino on kyllä verotus minun mielestäni, mikä merkitsee silloin sitä, että tämä vastuu laajenee sillä tavoin yhteisesti, mutta oikein eivät ole tämän tyyppiset toimenpiteet. Jos ylipäätänsä katsomme, että nämä koulutukseen ja kasvatukseen liittyvät kysymykset ovat meidän yhteiskunnassamme silmäterän luontoisia asioita, niin totta kai se merkitsee silloin sitä, että ne ovat yhteisen vastuun piirissä olevia asioita eikä maksullisesti hoidettavia asioita tämän hetken sivistyneessä yhteiskunnassa.

Kolmas asia, minkä haluaisin sanoa, kun tästä ruokarahasta nyt tällä tavoin puhutaan: Kyllähän on selvä juttu, että non scholae sed vitae, ei koulua vaan elämää varten lapset ja nuoret koulussa ovat. Se merkitsee silloin sitä, että ei ainoastaan koulutunneilla tapahtuva oppiminen ole ainutta oppimista, vaan sitä tapahtuu muuallakin, esimerkiksi ruokailussa. Melkeinpä sanoisin, että nämä hetket, joka ruokailuun käytetään, saattavat olla nykyajan lapsille — siis tämän ajan lapsille, jotka ovat äärimmäisen lyhytjännitteisiä, koska aikamme on sen kaltainen kuin on — loppujen lopuksi ehkä koulussaolon kaikkein tärkeimpiä hetkiä, jolloin se merkitsee sitä, että he oppisivat syömään yhdessä, he oppisivat suhtautumaan ruokaan oikealla tavalla, he näkisivät ruokaan liittyvät ulottuvuudet.

Voisin väittää esimerkiksi tällaisen yksinkertaisen asia, että kun he oppisivat pureskelemaan ruokansa loppuun, niin se merkitsisi sitä, että he myös oppisivat pureskelemaan sitä tietoa, sitä kovaakin tietoa, faktatietoa, jota he koulussa saavat, niin että se sisäistyy heihin heidän elämässään. Silloin se merkitsee sitä, että he koulusta saavat sen opetuksen ja sen kasvatuksen, jota he tarvitsevat, jotta he voivat tässä yhteiskunnassa ja tässä maailmassa elää, sillä sitä vartenhan koulua käydään eikä koulua varten itsessään.

Siitä syystä tämän tyyppiset toimenpiteet, joissa nyt ollaan, ovat aivan selkeästi vastoin tämän tyyppisiä periaatteita. Pikemminkin pitäisi jotenkin korostaa ja kehittää sitä tilannetta, jossa nämä lapset ovat yhdessä ruokailemassa opettajiensa kanssa, koska jokainen tietää, minkä kaltaisia kaameita tilanteita ne saattavat olla. Näiden toimenpiteiden jälkeen ne vielä kaameammiksi tulevat, mutta toinenkin mahdollisuus olisi.

Ed. P o l v i : Herra puhemies! Lyhyesti sivuan hallituksen esitystä n:o 276 kuntien valtionosuuslain väliaikaisesta muuttamisesta.

Vuoden alusta saatiin voimaan kuntien valtionosuusuudistus pitkällisen odotuksen jälkeen. Valtionosuusuudistuksessa oli keskeisiä tavoitteita kuntien päätösvallan ja toimintavapauksien lisääminen sekä bruttoperiaatteen soveltaminen kuntien ja valtion välisessä kustannustenjaossa. Ennen kuin valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistus on ehtinyt tulla voimaan, hallitus on jo esittämässä sen keskeisten periaatteiden romuttamista.

Sitä käytännössä merkitsee nettoperiaatteen osittainen soveltaminen, johon nyt tehdyt maksujärjestelmän ja valtionosuusjärjestelmän väliaikaista muuttamista koskevat lakiesitykset johtavat.

Esityksissä ei kuitenkaan tyydytä pelkästään valtionosuusjärjestelmän romuttamiseen. Niissä puututaan selvästi myös kunnallisen itsehallinnon perusteisiin. Kuntien itsehallinnon laajuus riippuu käytännössä aina taloudellisesta liikkumavarasta. Näillä esityksillä se käytännöllisesti katsoen romutetaan. Esityksissä tosin annetaan kunnille muodollisesti vapaus päättää niin ruokahuollon järjestämismaksun kuin potilasmaksujenkin käyttöönotosta. Tosiasiallisesti kysymys kuitenkaan ei ole lainkaan kuntien valintamahdollisuudesta. Kaikkien täällä salissa olevien tiedossa on tai ainakin pitäisi olla kuntien tämänhetkinen taloudellinen tilanne. Ensi vuo-

delle jo 114 kuntaa on korottanut veroäyrin hintaa ja siitä huolimatta rahoituksessa on noin 13 miljardin markan aukko. Lakiesityksissä on lähtökohtana, että siitä huolimatta, perivätkö kunnat puheena olevia maksuja vai eivät, valtio joka tapauksessa leikkaa pääosan arvioidusta tulosta itselleen. Näin ollen monellakaan kunnalla jo tapahtuneista veroäyrin hinnan korotuksista huolimatta ei ole minkäänlaisia mahdollisuuksia jättää maksuja perimättä. Siten ratkaisulla selvästi vaikutetaan kunnallisen itsehallinnon sisältöön.

Mietintöä laatiessaan hallintovaliokunnan enemmistö näyttää olleen verrattain vaikean tehtävän edessä, mitä mietintö sinänsä kuvaa. Asiakasmaksutuloja koskevaa arvioon perustuvaa vähennystä valtionosuudessa tehtäessä valiokunta on päätynyt toteamaan: "Vähennyksen toteuttaminen todellisen asiakasmaksukertymän perusteella edellyttäisi mittavaa asiakasmaksutulojen seurantaa. Tällaisen seurannan ja siihen liittyvän byrokratian järjestäminen ei olisi kuitenkaan tarkoituksenmukaista senkään vuoksi, että valiokunnan saaman selvityksen mukaan aikaisempien kokemusten perusteella maksusäännösten muutosten vaikutukset maksukertymiin on voitu ennakoida varsin tarkasti."

Tuosta kohdasta voisi saada sen kuvan, että kuntien maksujen perintä ei edellytä minkään tyyppisen järjestelmän luomista tai olemassaoloa. Jokainen käytännön kunnallishallinnossa mukana oleva tietää tai ainakin hänen pitäisi tietää, että näiden maksujen kerääminen edellyttää järjestelmän luomista, seurantajärjestelmää, kirjanpitoa jne. Ei kai voida siitä lähteä, että ne maksavat, joiden mieleen juolahtaa. Ilmeisesti valiokunta on itsekin myöhemmin sen huomannut, kun toteaa jäljempänä seuraavaa: "Valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että mikäli kunnille kertyy huomattavasti arvioitua vähemmän asiakasmaksutuloja, hyvitetään kuntataloudelle arvioitujen ja kertyneiden maksutulojen erotus." Tuolla kannanotollaan valiokunta oikeastaan kumoaa aikaisemman toteamuksensa.

Ed. Kuuskoski yritti vastauspuheenvuorossaan aikaisemmin todistella, että valtionosuusjärjestelmässä nettoperiaate olisi bruttoperiaatetta parempi sen vuoksi, että se ei houkuttelisi kuntia ottamaan maksuja käyttöön, jos oikein ymmärsin hänen puheenvuoronsa. Ilmeisesti väite johtuu pelkästään valtionosuusjärjestelmän ymmärtämättömyydestä. Netto- tai bruttoperiaatteella sinänsä ei ole mitään tekemistä maksujen käyttöönoton kanssa. Ne ovat täysin toisistaan riippumattomia ja toisiinsa vaikuttamattomia asioita.

Käsittelyssä olevissa lakiesityksissä on tosin kysymys siitä, annetaanko kunnille mahdollisuus periä niin potilasmaksuja kuin ruokahuollon järjestämismaksuakin. Toisaalta kysymys on sen lisäksi samalla osittaiseen nettoperiaatteeseen siirtymisestä, jolloin kuntien mahdollisesti perimät maksut eivät jääkään pelkästään kuntien taloustilannetta helpottamaan, vaan pääosa niistä siirtyy samalla valtiontalouden aukon rahoittamiseen kuten esimerkiksi pankkitukeen, Horneteihin jne.

Niinpä ed. Kuuskosken vaatima nettoperiaate edellyttää aina korkeampia maksuja, jotta niistä kunnille jäisi sama määrä kuin bruttoperiaatetta sovellettaessa. Tämä on minusta syytä selvittää kaikille läsnäoleville, ettei pelkästään vääristä mielikuvista tehdä johtopäätöksiä.

Pääosa kunnista on hyväksynyt talousarvionsa vuodelle 93. Ne eivät ole voineet varautua valtionosuuksien leikkauksiin. Siten leikkaukset syventävät edelleen kunnallistalouden rahoitusaukkoa, jonka paikkaamiseen juurikaan ei ole nykyisellään mitään keinoja, kun on siirrytty järjestelmään, jossa veroäyrin hinta määritellään vuosittain etukäteen. Tuo rahoitusaukko näyttää huolestuttavan sinänsä kyllä hallitustakin. Viime sunnuntaina lehtitietojen mukaan ministeri Pekkarinen totesi Karstulassa: "Kuntien tulojen velvoitteiden ja tehtävien välillä on selvä epätasapaino, joka on pakko poistaa mahdollisimman pian." Hän on siinä aivan oikeassa. (Ed. Laine: Mutta lääke on väärä!)

Viimeksi eilisessä hallituksen toteuttamassa vuosisadan verouudistuksessa kunnilta poistettiin niin yhteisön verotusoikeus kuin oikeus pääomatulojenkin verotukseen, josta viimeksi mainitusta ei suoriteta millään tavalla edes kompensaatiota kunnille. Tuon Pekkarinen jätti ilmeisesti Karstulassa toteamatta. Karstula on verrattain metsävaltainen pitäjä, missä kunnan verotulon menetykset ovat erittäin suuret.

Nyt käsittelyssä oleva valtionosuusjärjestelmän muutos lisää edelleen kuntien menojen ja tulojen välistä epäsuhdetta. Se lisää entisestään paineita veroäyrin hinnan korottamiseen ja sitä kautta samalla siirtää verotuksen painopisteen entistä enemmän jakoverona keski- ja pienituloisten kansalaisten maksettavaksi.

Maksujen käyttöönottoa arvioitaessa on syytä myös todeta, että kunnallishallinnon piirissä on tehty viime vuosina lukuisa määrä tutkimuk-

sia maksujen kohtaannosta. Kaikki tehdyt tutkimukset osoittavat yksiselitteisesti, että asiakkailta perittävien maksujen korottaminen samaten kuin uusien maksujen käyttöönotto aina kohdistuu verotusta ankarammin nimenomaan vähätuloiseen väestönosaan. Siten kaikki uudet maksut johtavat entistä epäoikeudenmukaisempaan kustannustenjakoon. Erityisen räikeästi tietenkin nyt käsittelyssä olevat niin ruokahuollon järjestämismaksut kuin potilasmaksutkin eriarvoistavat kansalaisia. Sen vuoksi kaikki nämä kolme lakiesitystä on syytä hylätä.

Ed. Lehtinen: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen n:o 160 keskeisimpiä asioita on ruokahuollon järjestämismaksun periminen keskiasteen opiskelijoita. Siksi puhunkin siitä, ja lisäksi on mielestäni sopivaa tässä yhteydessä puhua jonkin verran myös korkeakouluopiskelijoiden lukukausimaksusta, koska tästä asiasta ei meille ole tullut eikä ole tulossa hallituksen esitystä.

Tämän asian vieminen päätökseen saakka on käynyt hyvin monen mutkan kautta. Hallitus teki 14.10. periaatepäätöksen, jotta valtiontalouden tasapainottaminen onnistuisi, ja tuolloin tehtiin päätökset lukukausimaksuista korkeakoulujen, ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden oppilaille. Hallitusta voikin mielestäni aiheellisesti moittia siitä, että tuolloin tehdyt päätökset olivat huonosti valmisteltuja ja harkittuja. Myöskään opetusministeri Riitta Uosukainen ei ollut mukana talouspoliittisen ministeriryhmän keskeisissä päätöksenteoissa silloin, kun nämä päätökset ovat saaneet alkunsa.

Ennen kaikkea on jäänyt miettimättä näiden maksujen hyväksyttävyys ja käytännön toteutus aivan alkuvaiheessa. Opiskelijat ovat kautta linjan vastustaneet näitä maksuja, ja se on täysin ymmärrettävää, koska monilla perheillä on tällä hetkellä toimeentulo-ongelmia. Vanhemmat oppilaat asuvat omissa kodeissaan, ja heillä on kaikki oman elämän aloittamiseen liittyvät kulut. Nyt nämä maksut tulevat moneen perheeseen aivan yllättäen.

Pidän maksutonta opetusta tärkeänä periaatteena suomalaisessa koulutuspolitiikassa. Tämä toteutuu nyt keskiasteen osalta kaikkien näiden erilaisten mutkien jälkeen.

Ruokahuoltomaksussa on mahdollista ottaa huomioon oppilaan ja hänen huoltajansa maksukyky. Lisäksi sivistysvaliokunta on katsonut, että ruokahuollon järjestämismaksu tulee lukea niihin välttämättömiin menoihin, joiden perusteella arvioidaan opiskelijan toimeentulotuen tarve.

Sivistysvaliokunta laati lakiesityksen yhteyteen ponnen, jossa edellytetään, että ruokahuollon järjestämismaksu jää vuotta 1993 koskevaksi. Lisäksi opiskeluun liittyviä maksuja on tarkasteltava vuotta 1994 koskien niin, että vastaava kertymä saavutetaan muuten, esimerkiksi säästöillä.

Sivistysvaliokunnan ponsi on laadittu siten, että opiskeluun liittyvillä maksuilla katsotaan tarkoitettavan myös korkeakoulujen lukukausimaksuja. Uskon nimittäin, että monelle meistä kansanedustajista tuli yllätyksenä se, että korkeakoulujen lukukausimaksut voidaan periä eduskunnan voimatta ottaa kantaa asiaan hallituksen esityksen muodossa. Hallituksen esitys ei koskekaan korkeakoulujen lukukausimaksuja, mutta, arvoisa herra puhemies, haluaisin muutamalla sanalla puhua myös tästä asiasta, koska se liittyy koulutuspoliittiseen kokonaisuuteen omalta osaltansa.

Valiokunnan ponsi rinnastaa myös korkeakoulujen lukukausimaksut niihin opiskeluun liittyviin kustannuksiin, joista olisi päästävä eroon vuonna 1994. Mielestäni tämä rinnastus on tärkeä. Aika useat korkeakouluopiskelijat ovat joutuneet tässä tilanteessa hyvin yllättäen ahdinkoon. Korkeakouluopiskelijat nimittäin asuvat yleensä jo poissa vanhempien luota, ja nyt nousukauden tapaan heidän ei ole mahdollista käydä ansiotyössä, vaan opintotuen lisineen on katettava elämisen kulut. Opiskelijan leipä ei tällä hetkellä ole kovinkaan leveä. Moni joutuu maksamaan vastaisuudessa lukukausimaksunsa markkinakorkoisella lainalla, mitä ei voi pitää tarkoituksenmukaisena etenkään tässä tilanteessa, jossa markkinakorot ovat olleet ainakin tämän tyyppistä tarkoitusta ajatellen aivan liian korkeita.

Sivistysvaliokunta vieraili tänään Suomen ylioppilaskuntien liitossa ja kävi keskustelua myös siellä tästä asiasta ja Ylioppilaskuntien liitto selvitti osaltansa myöskin kanteluansa oikeuskanslerille korkeakoulujen lukukausimaksuista. Itse jouduin lähtemään vierailulta valitettavasti lakivaliokunnan kokoukseen, jossa viimeisteltiin lakia yksityishenkilön velkasaneerauksesta. Toivon, että opiskelijat eivät ole sen lain merkittävä käyttäjäjoukko jatkossa.

Pidän oleellisena kuitenkin tässä, että kuntien sosiaalitoimistoille saadaan viesti korkeakoulujen lukukausimaksujen huomioon ottamisesta toimeentuloa arvioitaessa, aivan kuten

ruokahuollon järjestämismaksu otettaisiin huomioon, kuten sivistysvaliokunnan mietinnössä todetaan.

Vielä toteaisin oikeuskanslerille tehdystä kantelusta joitakin asioita sen vastineen osalta. Kantelun vastineessa on vedottu maksuperustelakiin. Se on joiltakin osin arveluttavaa. Nimittäin mikäli maksuperustelakia voidaan ryhtyä tulkitsemaan hyvinkin laajasti näiden ratkaisujen jälkeen, silloin uskon, että eduskunnalle tulee hyvinkin kiire tutkailla kaikkien palveluiden osalta, onko niiden maksuttomuus erikseen mainittu siinä laissa, jossa kyseinen palvelu määrätään järjestettäväksi. Lisäksi vastineessa on viitattu periaatteeseen, että julkisesta palvelusta olisi perittävä omakustannusosuutta vastaava maksu. Tällä kohdalla kyllä rupeavat vastaisuuden varalta hälytyskellot soimaan erityisesti. Tiedämmehän, että korkeakoulututkinnot maksavat satojatuhansia, jos katsotaan kokonaiskustannusta tutkinnon osalta. Mielestäni olisi erittäin tärkeää, että me pääsemme sellaiseen tilanteeseen, että ensimmäisen tutkinnon osalta ainakin opetus on maksutonta. Jokainen voi saada tavallaan eväät omaa elämäänsä varten koulusta.

Herra puhemies! Ylipäätänsä valtiontalous on saatava tasapainoon, koska vastaisuudessa vain siten olemme kestävällä pohjalla tulevaisuutta varten. Ottaen huomioon taloudelliset seikat tämänkin lain kohdalla voisi todeta, kuten valiokunnassa todettiin, että laista ehkä osuvin sanonta on "pakon sanelema".

Sivistysvaliokunnassa olemme jo useaan kertaan joutuneet puuttumaan opiskeluun ja sen tukemiseen. Valitettavaa on, että nämä esitykset ovat tulleet palasina. Niistä on ollut varsin vaikea saada kokonaiskuvaa. Siksi kaikkien koulutusmuotojen ja etuuksien tarkastelu olisikin vastaisuudessa hyvä tehdä yhdessä ja siinä mielessä päästä myös vertailemaan erilaisia etuuksia ja mahdollisesti laitettavia omakustannusosuuksia maksujen muodossa.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vaikka te, ed. Lehtinen, aika sametinpehmein sanankääntein käsittelitte hallituksen esitystä opetus- ja kulttuuritoimen leikkaamisesta, te olette kuitenkin sivistysvaliokunnassa ollut tämän leikkauksen hyväksymässä. Siitä syystä ajattelin, milloin olette lukenut viimeksi hallitusohjelmaa. Jos oikein muistan, Ahon hallituksen ohjelmassa sanottiin, että eräänä painopistealueena on koulutus, tutkimus jne. Mutta käytännössä Ahon hallitus ja sen opetusministeri Uosukainen ovat juuri ottaneet painopistealueeksi koulutuksen leikkaamisen. Tämä on mielestäni hyvin vakava kysymys ja aiheuttaisi puoleltanne ja myöskin sivistysvaliokunnan taholta suuremman huomion kiinnittämistä siihen, mitä opetus-, koulutus- ja kulttuuritoiminnan osalta tänään tapahtuu.

Herra puhemies! Olisin samalla halunnut todeta ed. Vähänäkin aikaisemmin täällä käyttämän puheenvuoron johdosta, jossa hän puhui kunnallisen itsehallinnon loukkaajista, että siihen luetteloon en ole lisäämässä nimiä mutta erään asian. Se on kelamaksun leikkaus, jossa useat hänen mainitsemistaan nimistä näyttävät olevan täydellä innolla mukana.

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen iloinen ed. Leila Lehtisen varsin asiallisesta puheenvuorosta. Hän kertoi, kuinka asian käsittely on mennyt sivistysvaliokunnassa eteenpäin. Toivoisinkin, että hallituspuolueiden jäsenet puuttuisivat kovin kourin siihen, että sivistysvaliokuntaan ei voi tuoda suoraan kirjeillä hallituksen toivomuksia pykälämuutoksiksi ja myöskin tehtäviksi esityksiksi, vaan että ne kulkisivat entisen käytännön mukaan eduskunnan salin kautta ja täällä voitaisiin lähetekeskustelun kautta antaa niihin myöskin omat vastaukset.

Samassa yhteydessä haluan tuoda esille sen, että oppositiopuolueet ja sosialidemokraattinen valiokuntaryhmä eivät ota vastuuta niistä pykäläesityksistä, joita on laissa n:o 160. Nämä pykäläesitykset tuotiin viime vaiheessa ja nämä hyväksyttiin hallituksen toimesta, joten jos näissä nyt on joitakin virheitä, kehottaisin ed. Lehtistä suorittamaan tietyn tarkistuksen, ja tämähän on vielä mahdollista korjata suuressa valiokunnassa. Tällainen lainsäädäntökäytäntö on erittäin valitettavaa, koska se tavallaan romuttaa meidän arvovaltaamme myös sivistysvaliokunnan osalta.

Ed. V i l j a m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihmettelen ed. Lehtisen hieman ristiriitaista rinnastusta, kun hän sanoi, että ei ole tarkoituksenmukaista maksaa korkeakouluopiskelijan lukukausimaksuja lainalla. Olen aivan samaa mieltä. Ei ole todellakaan tarkoituksenmukaista, mutta samanaikaisesti hän viittaa ruokahuoltojärjestelmän maksuissa, jotka tulevat keskiasteelle, toimeentulotukeen. Siinä on taustalla sellainen ajatus, että on siis ilmeisesti tarkoituksenmukaista toimeentulotuella mak-

sattaa vaikeimmissa tapauksissa ruokahuoltojärjestelmämaksut. Samasta valtion rahasta on kyse. Tämäkin pieni esimerkki paljastaa, että kovin viisasta säästöä ei ole löytynyt. Olen ihan samaa mieltä, että valtion talous on saatava tasapainoon, mutta ei toki näin huonoilla säästöesityksillä.

Mitä tulee hallinnointitapoihin ja hallituksen tapaan olla yhteydessä valiokuntiin, ihmettelen minäkin sitä. Erityisesti silloin, kun on kahden ministeriön valmistelemasta laista kyse niin kuin esimerkiksi oppisopimuslaki tänään, joka työasiainvaliokunnassa käsiteltiin, niin siinä vasta sotkua tulee. Siinä tulee ministerin kirjettä ja siinä tulee ministeriöiden ristiriitaisia ohjeita eikä kolmikantaisesta valmistelusta ole tietoakaan, vaikka tässä asiassa se olisi todella ollut paikallaan.

Toivon kaiken kaikkineen, että valmistelu vähän paranee ja saamme lakiesitykset asiallisesti tänne käsiteltäväksi.

Ed. Ryynänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä puolestani haluaisin antaa ed. Lehtiselle tunnustusta siitä, että hän ainoana kokoomuslaisena on keskusteluun osallistunut ja halunnut olla vastuuta kantamassa. Minä totean, että tähän saakka hallituspuolueitten riveistä täällä ovat olleet puheenvuoroja käyttämässä vain ne keskustalaiset, jotka kaikkein voimakkaimmin ovat näitä maksuja vastustaneet ja todella tehneet työtä valiokunnassa ja muuten ryhmässään korvaavien vaihtoehtojen saamiseksi ja läpi viemiseksi ja sitten joutuneet toteamaan sen, että ovat jääneet vähemmistöön. Sen takia haluaisin kysyä, missä ovat sitten ne, jotka tämän maksupolitiikan alusta lähtien ovat hyväksyneet ja pitäneet sitä perusteltuna. Heidän pitäisi näkemyksensä myös täällä perustella.

Ed. Lehtinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Koetan lyhyesti vastata.

Ensin ed. Laineelle, että hallituksen esitys on ollut tietyn poliittisen keskustelun ja päätöksenteon tulos, eihän siitä mihinkään pääse. Siinä näkyvät mahdollisesti hallituksen sisällä olevat painotukset.

Itse pidän tässä tilanteessa tärkeänä sitä, että tällä maksulla, niin haluaisin ainakin itse uskoa, pystymme pelastamaan jotain myös koulutuksen tasosta, koska ei ollut mahdollisuutta enää löytää ei koulutuspuolelta eikä muiltakaan sektoreilta mitä ilmeisimmin, koska lopputulos on tämä, sellaisia säästöjä, joilla olisi maksut voitu korvata.

Ed. Ryynäselle haluaisin todeta, että kyllä vaihtoehtojen etsimisessä ovat keskeisesti olleet mukana myös muut edustajat kuin keskustan edustajat. Tässä on nyt yhteisesti kannettava kaikkien hallituspuolueiden vastuuta esityksestä.

Ed. Viljamaalle pahoittelen, mikäli tällaisen käsityksen sai puheestani. Mielestäni ei ruokahuollon järjestämismaksua eikä korkeakoulujen lukukausimaksua kumpaakaan tule joutua maksamaan lainalla. Se on tietenkin aivan yhtä epätarkoituksenmukaista. Mielestäni myös tämä käytäntö, jota on jouduttu noudattamaan tänä syksynä poikkeuksellisen vaikean ajan vuoksi, on valitettava. Toivoisin, että viesti siitä, että myös hallituspuolueiden kansanedustajissa ilmenee lievää hermostumista tällaiseen menettelytapaan, menee ministeriöissä perille. Toki ministeriöissäkin on tehty hyvin kovan paineen alla työtä erittäin kovassa prässissä.

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Sekä ed. Viljamaa että ed. Tykkyläinen kritisoivat valmistelumenettelyä. Minusta se, että ministeri lähettää valiokuntaan kirjeen, muuttaa esityksen, ei ole mitään epänormaalia. Näin on tapahtunut myös sinipunahallituksen aikana. Tällaisessa tilanteessa, jossa nyt ollaan, kun kaiken aikaa säästötarve valitettavasti kasvaa, kirjeenvaihto on aivan ymmärrettävää. Eduskunnallahan ei ole valmistelukoneistoa. Valmistelukoneisto on nimenomaan ministeriöissä, ja yhteistyössä valiokunta asianomaisen ministeriön virkamieskunnan kanssa suorittaa asioiden valmistelun. Tämä on ihan normaalia käytäntöä. Enkä koskaan aikaisemmin ainakaan ole nähnyt, että suuren salin kautta olisi joku ministerin kirje valiokuntaan kuljetettu, ei näin ole tapahtunut.

Lopuksi haluaisin muistuttaa, kun keskustelua kuuntelee, että täällä unohtuu kokonaan se, että maksun perimisestä ja maksun suuruudesta päättää oppilaitoksen ylläpitäjä. Valintapäätös jää kuntatasolle. Jos ylläpitäjä päättää periä maksun, peritään se kaikilta opiskelijoilta, ihan niin kuin valiokunnan mietinnössä todetaan. Eli valintatilanne jää kuntatasolle.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Mielenkiintoisinta minun mielestäni esityksessä on, kun kuuntelin ed. Lehtisen puheenvuoroa ja monta muutakin hallituspuolueitten edustajien käyttämää puheenvuoroa, se

että kun on luovuttu lukukausimaksusta, sen jälkeen tilalle on tullut ruokahuollon järjestämismaksu, joka kuitenkin peritään kaikilta. Jos ruokailusta peritään, minun mielestäni sen olisi pitänyt olla sitten joku ateriamaksu eli ne maksavat, jotka käyttävät sitä. Tämä on vain sanoilla leikittelyä.

Herra puhemies! Ed. S-L. Anttilalle toteaisin kyllä sen, että nimenomaan silloin, jos ministeriö ja ministeri lähettää suoraan pykäläesityksen ja ilmoituksen, että näin on tehtävä, ei käytetä esimerkiksi sitä normaalia menettelyä, mikä hallituksen esittelytilaisuudessa on valtioneuvoston istunnossa, jolloin oikeuskansleri on paikalla valvomassa pykälän sanamuotoa. Käytäntöhän normaalisti on ollut se, että jos valiokunnassa on tullut muutoshaluja, silloin on pyydetty apua nimenomaan ministeriön lainvalmisteluosastolta. Tämä on ollut käytäntö eikä tällainen niin kuin nyt. Tässä on hyvin monia valtiosääntöoikeudellisia ongelmia mielestäni.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vastaan ed. S-L. Anttilalle, että on sellaista käytäntöä, että pykäliä ja niiden muutoksia tuodaan valiokuntiin. Se on ihan oikein. Mutta nyt on kysymys periaatteellisista muutoksista, eli tuotiin kokonaisuudessaan koko lain muuttaminen. Lukukausimaksut muutettiin tosiaankin ruokahuoltojärjestelymaksulaiksi, ja tässä olivat kokonaan perustelut erilaiset. Ennen sitä tuotiin vielä ateriamaksulaki. Ei näin isoja lakeja voida viedä suoraan valiokuntiin. Olen eri mieltä ed. Anttilan kanssa tästä asiasta ja toivoisin, että ed. Anttila ottaisi myös tämän asian vakavasti, sillä ei lainsäädäntöä voida näin hoitaa Suomessa.

Ed. Viljamaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. S-L. Anttilalle vastaisin minäkin nimenomaan tästä ministerien uudesta käytännöstä ja lisäisin samoin kuin ed. Tykkyläinen, että ei näin isoja asioita eikä niin kiireellä kuin usein tapahtuu. Esimerkkini ovat eri valiokunnasta eli työasiainvaliokunnasta, jossa todella kesken istunnon ministeri teleksillä lähettää tietoja ja poistaa jotakin ja sitten aikataulu käy niin kiireiseksi, että kolmikantainen valmistelumenettely, joka kyseisessä laissa olisi ollut välttämätön, on tuntia sen jälkeen, kun valiokunta kokoontuu. Kyllä tässä tulee melkoista sotkua, ellei ole riittävää aikaa ja tiettyä järjestystä. Huonoa lainsäädäntöä ei ole hyvä tehdä vaikeinakaan aikoina.

Ed. Lehtiselle vielä. Rinnastin en niinkään lainat vaan toimeentulotuen, johon viittasitte puheenvuorossanne. Jos ruokahuoltojärjestelymaksuja joudutaan maksamaan toimeentulotuella, se on samaa valtion rahaa ja siinä ei ole säästynyt tippaakaan, päinvastoin on tehty turhaa työtä.

Ed. Kauppinen: Arvoisa puhemies! On hyvin laidasta laitaan käyty keskustelua teemalla opiskelu ja siihen liittyvät maksut ja kustannukset ja kuka niistä on kenties vastuussa ja mikä on moraalisesti ja eettisesti oikein. Kuitenkin on viitattu monenlaisiin tosiasioihin, menneisyyteen jne. Minä ajattelin puhua jonkin sanan arvokysymyksistä ja tosiasioista.

Esimerkiksi on tuotu esiin sellainen seikka, että köyhälistöllä ei ole ollut aiemmin mitään mahdollisuutta päästä opiskelemaan. Minä olen katsonut lapsuuden lähtökodistani kuuluvani köyhälistöön, eikä se ollut este opiskeluun pääsemiselle. Kyse oli vain motivaatiosta. Jos oli motivaatiota ja perheellä halua, köyhälistölläkin oli mahdollisuus opiskella. Mutta ei voinut ajatella silloin, että kulkisi muotivaatteissa jne.

Muistan varsin hyvin ne ajat, kun peruskoulua käytiin äidin vanhoissa monoissa, joissa oli reiät pohjissa, kun ei ollut rahaa viedä suutariin niitä pohjattavaksi jne. Koulumatka oli yli kolme kilometriä umpihankea. Talvella ei useinkaan aurattu eikä aina ollut mahdollisuus käyttää suksiakaan, kun perheessä ei ollut monia suksia, kun oli kuitenkin monta koulunkävijää. Ymmärrän, mikä köyhälistön osuus on ainakin aiemmin ollut. Ehkä tämän päivän köyhälistön osuutta en sillä lailla tiedä, mitä se käytännössä on, mutta varmasti hyvin erilaista kuin silloin.

Siitä huolimatta minä olen päässyt opiskelemaan. En ole saanut oppikoulussa, joka oli kotipaikkakunnan ulkopuolella, ilmaisia aterioita. Varaa ei ollut ostaa aterioita. Oli äidin tekemää ohrarieskaa ja Paasivaara-margariinia eväänä, ja 17 kilometriä käveltiin parhaana aikana viikonloppuna kouluun ja koulusta takaisin. Kun pääsi koulun asunnosta viikonlopuksi lauantai-iltana sunnuntaiksi kotiin, se oli 17 kilometrin kävelymatka yhteen suuntaan, satoi tai paistoi. Siitä huolimatta opiskelun edellytykset ovat olleet. Tädin vanhoista oppikirjoista, jotka olivat vanhentunutta painosta, löytyi tieto ihan samalla tavalla kuin löytyy muistakin kirjoista, eikä se ole katkeroittanut yhtään. Opiskelemaan olen päässyt. Kyse on vain siitä, millä tavalla motivoidaan ja on itse motivoitunut opiskeluun.

Jos ajatellaan myös jatko-opiskeluja, aina kun olen opiskellut, olen opiskelurahat ansainnut itse. Opintovelkoja ei ole missään vaiheessa ollut, ja mistään en ole rahaa saanut muuten kuin itse työssä käymällä. Siitä huolimatta opiskeluajat eivät ole venyneet. Nyt puhutaan, että opiskeluajat venyvät sen takia, että opiskelijat käyvät työssä tai heillä ei ole rahaa jne. Minä esittäisin väitteen, että muualla syyt opiskeluaikojen venymisiin ovat kuin siinä, että ei ole mukamas riittävästi rahaa uhrata opiskeluun. Motivaatiokysymykset ja tavoitekysymykset ovat hyvin tärkeät. Jos ei ole motivaatiota eikä ole selkeätä tavoitetta, mihin ihminen pyrkii, tavoitteisiin pääsemisen keinotkin tahtovat hämärtyä ajan kanssa.

Toisaalta tiedän hyvin tarkkaan, että nykynuoret ovat äärettömän laskelmallisia. He pystyvät laskemaan ja osaavat laskea hyvin yhteiskunnan suomat etuudet, ja tiedän 7- ja 22-vuotiaitten poikien äitinä ja heidän kavereitaan tuntevana sen, että he ihan suoraan sanovat, nämä isommat ainakin, että he laskevat, mitä he yhteiskunnalta saavat ja missä vaiheessa he saavat enemmän. Laskevat senkin, että he sijoittavat opiskelujaksonsa siten, että he saavat yhteiskunnalta kaikkein eniten rahaa.

Silloin meidän pitää mennä tässä talossa itseemme ja miettiä, ovatko systeemit oikeat? Ovatko meidän arvokysymyksemme, arvonäkemyksemme ja keskustelumme oikean sisältöisiä? Onko niin, että me ummistamme silmämme tosiasioilta? Menemme vain yhteiskunnan muotivirtaussuuntauksessa mukana, yritämme purjehtia laineelta toiselle niin, että oma henkilökohtainen etu on tärkeämpi kuin tosiasioitten esille tuominen. Asiat täytyy laittaa tärkeysjärjestykseen myös tässä talossa. Myös vanhempien pitää laittaa asiat tärkeysjärjestykseen. Vanhemmuuden rooliin kuuluu se, että vanhemmat määräävät sen, mikä perheen sosiaalinen statustilanne on ja millä tavalla lapset statustilannetta niin sanotusti hyödyntävät. Lapset ja nuoret hallitsevat hyödyntämispuolenkin varsin hyvin.

Perheissä vielä pari vuotta sitten käytettiin jokaista suomalaista kohti yli 2 700 markkaa vuodessa pelkästään alkoholimenoihin vauvasta vaariin. Minusta on perheen sisäinen arvokysymys, mihin rahat laitetaan. En tiedä, paljonko tupakkarasia maksaa, ikinä en ole ostanut lapsuuden jälkeen, kun isälle Saimaa-askin ja Työmies-tupakkaa kaupasta kannoin vaikka perheen viimeisillä rahoilla. En tiedä, paljonko tupakkaan pannaan perheissä menemään ja tuhotaan sitä kautta myös terveyttä.

Esimerkin vuoksi ostin äsken karkkirasian, jossa oli 17 kappaletta karkkeja ja joka maksoi 6,50 markkaa. Olen nähnyt, että nykyajan opiskelijat, keskiasteen koululaiset ja peruskoululaisetkin, käyvät naapurin edistyksellisessä halpamyyntiliikkeessä ostamassa karkkeja, munkkipossuja ja lihapiirakoita, kun mukamas koulussa tarjotaan roskaruokaa. Sitten mennään vielä enemmän roskaruokaa ostamaan kaupasta, kun koulun ruoka ei mukamas kelpaa. Minusta on kysymys siitä, annetaanko ja kuinka paljon kotoa rahaa jatkossa koulun ulkopuolisen roskaruoan ostamiseen päivittäin vai sijoitetaanko se raha kouluaterian turvaamiseen.

Kyse on arvokeskustelusta, arvomaailmasta, mitä pidämme tärkeänä. Meidän lapsemme eivät ainakaan ole saaneet karkkirahaa kouluun yhtenäkään päivänä eivätkä tule saamaan. Ei ole kyse siitä, onko varaa siihen, vaan kyse on asenteista. Kouluruoka on hyvää, ainakin meidän lastemme mielestä.

Opintojen viivyttelyasiasta. Siellä on selvää laskelmallisuutta, kuten on tullut esiin. Tiedän ja tunnen monia ihmisiä, jotka ovat sanoneet, että valmiin papereita ei ota ennen vastaan kuin on välttämätön pakko, koska opintososiaaliset edut ovat tietyissä tapauksissa paremmat kuin työttömyysturvaetuudet. Kun viivytellään tarpeeksi paljon opintoja, meidän köyhät opiskelijamme ovat sellaisia, ja kun saadaan armosta assistentin paikka korkeakoulussa, kun on sanottu, miten kurja on taloustilanne, sitten sanotaankin, että valitettavasti minä en voi nyt työtä ottaa vastaan, kun minulla on tyttöystävän kanssa kolmen viikon Kiinan-matka tiedossa.

Siis nämä ovat niitä arkipäivän tosiasioita, mitä tänä päivänä tapahtuu. Meidän pitää muistaa myös nämä asiat. Jossakin on silloin vika. Täällä pitää pystyä keskustelemaan siitä, millä tavalla opiskelijanuorille voidaan luoda motivaatiota lisää, millä tavalla he voivat saada ja saavuttaa selkeät tavoitteet opiskelulleen ja päästä sitä kautta tomeraan elämisen alkuun.

Tomeraan elämisen alkuun ei päästä pelkästään sillä, että syydämme rahaa kuin kankkulan kaivoon, täytyy muitakin arvoja olla taustalla. Siihen tarvitaan kotien positiivista asennoitumista koko opetus- ja opiskelutapahtumaa kohtaan. Kotona ei heti sanota, jos oppilaalla on vaikeuksia, että mitäs ne opettajat siellä tekevät, kun he eivät saa meidän mukuloitamme oppimaan kertotauluakaan.

Jos oppilaiden opetusvastuu sysätään pelkästään kouluihin, minä katson, että se kuuluu siihen, että vanhemmuuden rooli on hämärtynyt ihmisillä tänä päivänä. Minusta vanhemman rooliin kuuluu myös se, että hän katsoo ja selvittää, millä tavalla hänen lapsensa selviytyy koulussa. Onko hän oppinut tavaamaan, ja jos ei opi, keskustellaan opettajan kanssa ja annetaan kotona tukiopetusta niissä voimavaroissa kuin pystytään. Minusta ei ole häpeä osallistua lapsen koulunkäyntiin ja tutkia viikoittain, mitä lapset ovat koulussa käyneet läpi, ja katsoa, mikä tilanne on kaiken kaikkiaan. Se kuvastaa kotien myönteistä asennoitumista kouluun. Jos koti asennoituu koulutukseen ja opiskeluun siten, että se on välttämätön paha, ei oppilas siellä kovin halusta opiskele sen jälkeen, olkoon hän millä asteella tahansa. Mutta jos kotona pidetään niin tärkeänä lapsen työpanosta, että sitä myös seurataan, se antaa myös lapselle ja nuorelle paremman pohjan opiskella eteenpäin.

Tuli esiin, että aikuisilla ei mukamas ole mahdollisuutta kouluttautua muuttuneissa elämänolosuhteissa uuteen ammattiin. Sekään ei pidä paikkaansa. Kyse on motivaatiosta. Olen senkin asian kokenut. Ilman opintolainoja olen lähtenyt kouluttamaan itseäni uuteen ammattiin ja ilman opintolainoja olen valmistunutkin, vaikka opiskelupaikka oli varsinaisen kodin kanssa eri paikkakunnalla. Lisäksi perheellisenä opiskelijana oli kuluja ihan eri tavalla. Silloin joutui panemaan asiat tärkeysjärjestykseen. Ei ostettu valmiita vaatteita kaupasta vaan niitä tehtiin itse jne. ja käännettiin, paikattiin, pestiin ja huollettiin eikä kuljettu muotivaatteissa. Asioiden tärkeysjärjestys ratkaisee.

Aikuisilla ei ole mahdollisuutta mielestäni kouluttautua uudelleen ammattiin, jos heiltä puuttuu usko tulevaisuuteen, pitkäjänteisyys tai motivaatio. Motivaatiota ei koskaan saada aikaan sillä, että pelkästään passiivisesti syydetään rahaa. Siinä täytyy olla muitakin tekijöitä. Tosin raha on helpottava tekijä, sen myönnän. Motivaatiot syntyvät muista tekijöistä.

Yhteiskunnan ylläpitämät keskustelut ovat yksi tärkeä tekijä motivaatioasiassa. Jos koko ajan sanotaan, että ei voi tehdä sitä ja tätä ja tuota, kun ei ole rahaa, eivätkä aikuiset opiskele, kun täältä ei anneta rahaa, heille tulee usko, etten minä voi mitään tehdä, jos ei ole rahaa, kun ei sitä muka ole sitten. Jokainen odottaa, että saisi aina enemmän ja enemmän. Niin minäkin, minä toivoisin, että voittaisin lotossa ja saisin sitä ja tätä ja tuota ja aina enemmän ja enemmän. Mikäs sen mukavampaa olisi kuin mällätä suuren rahan kanssa!

Puhutaan säästöistä ja säästöjen painopisteistä. Opettajien Ammattijärjestön lehdestä otin leikkeen. Täällä on tällainen kuin "maaginen raja". Opettaja ihmettelee, millä perusteella opettajien opetusvelvollisuudet määräytyvät. Sitten on edelleen muuta tekstiä. Sitten lukee edelleen, että "luokanopettaja suunnittelee luokka-asteesta riippuen 19—24 erilaista oppituntia viikoittain". Samaisen ala-asteen aineenopettajan opetusvelvollisuus voi olla huomattavasti paljon vähemmän. Se voi olla alle 20 tuntia viikossa, ja hän suunnittelee vain kenties kaksi, kolme tai neljä eri oppituntia, erilaista opetustuntia ja -tilannetta viikossa, ja opetusvelvollisuus on kuitenkin huomattavasti vähemmän. Onko ajan muutoksen myötä otettu OAJ:n toimesta huomioon se, että opettajien työskentelyolosuhteet ovat muuttuneet? On tullut valmista opetusmateriaalia, jota ei enää opettajan tarvitse tehdä. On tullut oppimateriaaleja, uusia rasti ruutuun -kirjoja jne. Opetusvälineet ovat parantuneet. Erilaiset opettajan työtä avustavat välineet, atk jne., ovat kehittyneet. Kokeiden määriä on vähennetty. Miten se näkyy opettajien tuntijaossa? Mihin säästöaika on sieltä huventunut? Onko säästynyt valmiuksia kenties siirtää painopistettä enemmän opetuspuolelle? Sopii vain kysyä. Tämä OAJ:n jäsen OAJ:n lehdessä ihmettelee näillä sanoilla: "Millä perusteella opetusvelvollisuus eräillä opettajaryhmillä on jopa alle 20:n? Mikä oudointa, aineenopettajat saavat samat edut myös ala-asteella työskennellessään." Tämä oli suoraa lainausta.

Jos sanotaan, että minä puhun ohi suuni, voi tietysti niin olla, mutta minun tietoni perustuvat omaan kokemukseen. Olen seurannut koko aikuisikänikin aika läheltäkin opettajien työtä. Läheisiin tuttaviini kuuluu opettajia eri opetusasteilta varsin paljon, koska he ovat samaa ikäluokkaa kuin minä ja samalla paikkakunnalla peruskoulunsa käyneet. Sitten tietysti lasten ja heidän kavereittensa kautta seuraan, mitä tapahtuu tänä päivänä opetusmaailmassa.

Meidän pitäisi ryhtyä puhumaan myös salissa, että tulostavoitteeksi pitäisi saada oppiminen. Välineet siihen suuntaan suunnitellaan osin täältä, mutta myös niihin välineisiin vaikuttaa erittäin ratkaisevasti Opettajien Ammattijärjestö. Kun me emme pysty tässä talossa Opettajien Ammattijärjestöön muulla tavalla vetoamaan kuin moraalisesti, kenties eettisesti jne., meille jää vain aineellisista eli rahavirroista huolehtimi-

nen. Ainoastaan siihen me tässä talossa voimme vaikuttaa. Valitettavasti näin on tilanne.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan elämme kriisiaikaa. Kriisit ja vaikeudet on tehty voitettaviksi. Elettiin sitä ennenkin ja eletään sitä tulevaisuudessakin, ja varmasti.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. T. R o o s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kauppisen puheenvuoro tarjoaa mahdollisuudet vastauspuheenvuoroon koko inhimillisen elämän kirjon leveydeltä, ja tartun sieltä yhteen aiheeseen. Hän puhui mm. roskaruoasta. Ruoan maistuminen koulussa riippuu useista seikoista, mm. ruokatunnin ilmapiiristä, koulun järjestyksestä, opettajista ja ruokailutapahtuman järjestämistavasta. Ei siis riitä ateriamaksun perusteluksi ainakaan se, että ruoka koulussa ei maistu, ettei sitä syödä, se tuntuu roskaruoalta, nimittäin rahalla sen maku ei parane. Kouluruokailusta on mahdollista rakentaa kasvatustapahtuma niilläkin rahoilla, joita siihen nyt käytetään. Siitä on mahdollisuus rakentaa kasvatustapahtuma, joka on omassa lajissaan arvokas. Minä viittaan vain ed. Vuoriston käyttämään erittäin hyvään puheenvuoroon tästä asiasta. Kouluruoasta on mahdollista rakentaa ylivoimainen kilpailija kioskiruoalle, mutta se vaatii kyllä siltä koululta jonkin verran vaivannäköä.

Ed. P a l o h e i m o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä vastaan ed. Kauppisen puheenvuoroon ensin eräällä esimerkillä. Jos keskustelua käydään sillä tavalla, että henkilö 1 sanoo, että pallo on pyöreä, ja henkilö 2 sanoo, että ei, se on punainen, niin silloin keskustelijat eivät kohtaa toisiaan. Jos tässä aiheessa, jota täällä nyt käsitellään, puhutaan siitä, kuinka paljon pitäisi oppilaan itse maksaa koulunkäynnistään ja kuinka paljon pitäisi maksaa valtion verovaroilla, niin sillä ei ole mitään tekemistä esimerkiksi kotikasvatuksen kanssa. Ne ovat kaksi täysin eri asiaa, samoin kuin käsiteltävänä oleva aihe ylipäänsäkin on täysin eri asia kuin valtaosa koko siitä puheenvuorosta, jonka te, ed. Kauppinen, käytitte täällä äsken. Arvoisa puhemies ilmeisesti pelkästä hienotunteisuudesta ei katkaissut sitä puheenvuoroa eikä puuttunut siihen. Minä en ollenkaan väitä, ettei se äskeinen puheenvuoro olisi käsitellyt sinänsä merkityksellisiä asioita, arvokysymyksistä pitää keskustella, mutta ei tässä yhteydessä ollut minkäänlaista edellytystä puhua noista asioista eikä käyttää tuollaista puheenvuoroa, joka ei itse asiassa puuttunut tähän asiasisältöön muuten kuin terminologian osalta.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oikeastaan on pakko haukkoa henkeään kuultuaan ed. Kauppisen puheenvuoron, niin moralistinen se oli. On tietysti oikein hyvä asia, että hän on omista vaikeuksistaan selvinnyt hyvin ja istuu tänä päivänä jopa Suomen eduskunnassa kaikkien näiden vaikeuksien jälkeen. Mutta jos kaikki muutkin kansalaiset toimisivat kuten hän siltä pohjalta, että maailman ei tarvitse muuttua, vaan pidetään sitä paikallaan, niin ei olisi menty kyllä paljon eteenpäin. Minä uskon, että hyvin luontevaa on se, että jokainen toivoo lapsilleen kuitenkin parempia mahdollisuuksia kuin itsellä on ollut.

Hän täällä myös moralisoi sekä koululaisia, nuoria että heidän perheitään monisanaisesti mm. kulutuspuolesta. Kävi ilmi, että he törsäävät rahaa kaiken maailman karkkeihin ja hienoihin vaatteisiin. Kaikkia asioita pitää kumminkin minun mielestäni tarkastella sitä aikaa vasten, missä eletään. Silloin kun ed. Kauppinen ja minä olemme käyneet koulua, vaihdantatalouden osuus oli esimerkiksi varsin paljon suurempi kuin tällä hetkellä. Karkkia ei tänään saa ilman rahaa. Silloin kun me kävimme koulua, me vaihdoimme palveluja, minä luulen, ja suu pysyi makeana.

Hän myös moralisoi opiskelijoiden taloussuunnittelua vastaan. Kuitenkin me eilen puhuimme laajasti esimerkiksi siitä, että on täysin hyväksyttävää, että varttuneemmat kansalaiset harrastavat verosuunnittelua. Totta kai ihminen etsii itselleen taloudellisesti edullisimman ulospääsytien siitä viidakosta, minkä lainsäätäjät kaikkine harmillisine pikku nippeleineen ovat luomassa. Tämäkin lakiesitys edustaa sellaista nippeliä lainsäädännön tasolla. Kuitenkin se on periaatteellisessa mielessä järisyttävä kysymys.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kauppinen käytti pääluokan 29 palautekeskustelupuheenvuoron jo nyt, mikä tietysti sinänsä oli ihan paikallaan. Näin olemme sen kuulleet ja keskustelu lyhenee sitten kiireisellä viikolla, joka alkaa 11 päivänä tammikuuta.

Arvoisa puhemies! Kiinnitän huomiota yhteen asiaan ed. Kauppisen puheenvuorossa, ja se on se, että hän ikään kuin etsi opiskelun ja elämän motivaatiota rahapulasta ja rahapulaa instrumenttina käyttäen. Siinä palattiin yhteiskunnassa vuosikymmeniä taaksepäin tavalla, jota pidän suorastaan harkitsemattomana. Ymmärrän, että niukkuus opettaa, mutta menettelytapa, miten niukkuutta nyt luodaan, on, arvoisa ed. Kauppinen, mielestäni väärä. Sen kehitys on osoittanut, että se on väärä.

Ed. Viljamaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kauppinen sanoi moneen kertaan, että kun minäkin olen pärjännyt kurjissa oloissa, niin muutkin pärjätkää eikä se minuunkaan ole vaikuttanut. Toisaalta kun puheessa oli niin paljon oman esimerkin esille tuomista, niin tuntuu, että se edelleenkin vaikuttaa ja vaikuttaa siten, että hän tiettyjen silmälasien läpi tätä yhteiskuntaa tarkastelee. En ole aikoihin kuullut näin pitkälle psykologisoivaa puheenvuoroa, jossa yksilöllisillä motiiveilla yritetään selittää kaikki, mitä elämässä tapahtuu. Kyllä myös olosuhteet vaikuttavat.

Eräs esimerkki, jonka ed. Kauppinen otti opiskelijamaailmasta, että opiskelijat viivyttelevät opiskelijanaoloa, koska se on edullisempi olotila kuin työttömäksi joutuminen, on totta. Mutta eikö meillä pitäisi olla vielä suurempi huoli siitä, että opiskelijat eivät joutuisi työttömiksi, vaan meillä olisi yhteiskunta, jossa opiskelijoilla olisi mahdollisuus päästä työhön? Eli olosuhteet vaikuttavat. Tämäkin esimerkki puhukoon sen puolesta hyvin pitkälle, mitä yksilö voi; minusta ruokahuoltokysymys on esimerkki parhaimmillaan. Ei voi paeta sillä lailla omiin kokemuksiinsa ja omiin esimerkkeihinsä ja olla näkemättä tätä asiaa.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puutun lyhyesti ed. Kauppisen niihin toteamuksiin, joissa hän kertoi, kuinka hän itse ja hänen naapurinsa ja ystävänsä ovat voineet opiskella, jos on ollut motivaatio ja halu. Minä uskallan väittää, että 50 - 60-luvulla, jolloin me kumpikin, ed. Kauppinen, opiskelimme, monessa useampilapsisessa perheessä tavallaan arvottiin, kuka voi lähteä jatko-opiskeluun, nimenomaan taloudellisista syistä. Se on valitettava totuus, ja tiedän hyvin konkreettisesti myös näitä asioita.

Ed. Kauppinen puhui siitä, että jos on itse motivoitunut, niin silloin voi lähteä opiskelemaan. Mielestäni tärkeintä silloin on nimenomaan se, millä tavalla vanhemmat suhtautuvat. Monta kertaa on ollut niin, että heillä ei ole ollut varaa lähettää ja maksaa lapsiaan koulutukseen. Viime vuosina tilanne on saatu paremmaksi.

Kun ed. Kauppinen viittasi siihen, että korjatut ja käännetyt vaatteet kävivät, niin varmasti kävivät ja monessa tilanteessa ne ovat yhtä hyviä, mutta ongelma on se, että jos nuori joutuu koulussa muiden pilkan kohteeksi, niin siinä saattaa tulla muitakin vaurioita kuin vain ne ikävät heitot, mitä ystävien tai koulutovereiden taholta tulee.

Arvoisa puhemies! Voin hyvin pitkälle yhtyä siihen, mitä ed. Rinne muistamani mukaan noin kolme tuntia sitten totesi siitä, että suomalaisilla ei ole varaa tässä tilanteessa, kun olemme menossa Eurooppaan, vaarantaa yhdenkään nuoren opiskelumahdollisuuksia. Nämä maksut saattavat tulevaisuudessa, jos niitä tulee lisää, aiheuttaa sen, että kaikki eivät pääse opiskelemaan.

Ed. Lehtinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Keskustelussa on puututtu myös ruokahuollon järjestämiseen sen tason osalta. Tämä maksu todennäköisesti luo kouluruokailuun painetta aivan oikeutetusti. Tätä painetta voisi lisätä huomattavasti myös kouluruokailun tasoon. Nimittäin liian monissa kunnissa on tingitty kouluruokailun aineksista ja niihin käytettävä raha on jopa vähentynyt sekä markkamääräisesti että reaalisesti. Tason nostamiseen kyllä löytyisi tältä puolelta varaa.

Haluaisin vielä lyhyesti puuttua aikaisempaan keskusteluun todeten ed. Viljamaalle, että ei tässä ole tarkoitus, että ruokahuoltomaksua joutuu maksamaan millään toimeentulotuella, sillä valiokunta on mietinnössään selvästi todennut sivulla 3: "Maksun perimisestä ja maksun suuruudesta päättää oppilaitoksen ylläpitäjä. Jos ylläpitäjä päättää periä maksun, peritään se kaikilta opiskelijoilta. Maksu olisi mahdollista määrätä ottaen huomioon oppilaan ja hänen huoltajansa maksukyky. Maksukykyä arvioitaessa voitaisiin ottaa huomioon myös perheen koko. Valiokunta toteaa, että tällä perusteella maksu voidaan jättää myös perimättä. Valiokunta katsoo, että ruokahuollon järjestämismaksu tulee lukea niihin välttämättömiin menoihin, joiden perusteella arvioidaan opiskelijan toimeentulotuen tarve." Eli tämä on vasta äärimmäinen hätäkeino. Minun on vaikea uskoa, että tähän edes mentäisiin, koska tähän ruoka-

huollon järjestämismaksukeskusteluun on hyvin oleellisella tavalla liittynyt se, että ruokahuollon järjestämismaksusta on mahdollisuus saada vapautus ja että tämä vapautusmahdollisuus voi koskea myös huomattavan suurta joukkoa oppilaitoksen opiskelijoista.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan näihin lukuisiin kommenttipuheenvuoroihin nimeämättä erikseen jokaista mainitsijaa. Minun motivaationi tämän puheenvuoron käytölle oli se, että vasemmistolta ja oppositiolta oli tullut erilaisia puheenvuoroja, jotka antoivat kimmokkeen tällaisen puheenvuoron käyttöön. Katson, ettei ole tarpeen toistaa niitä samoja asioita, mitä mietinnössä on ja mitä jo muissa puheenvuoroissa on tuotu esiin.

Meidän pitää voida keskustella myös olemassa olevista tosiasioista moralisoimatta sen enempää ketään. Mutta kun sanotaan, että minä mukamas moralisoisin ihmisiä, kun otan keskusteluun esiin arvoasetelmat, niin sillä tavallahan harjoitetaan henkistä väkivaltaa ikään kuin minulla ei olisi oikeutta tuoda sellaisia asioita esiin, jotka ovat oikeudellisia ja ovat tätä arkipäivää.

Enkä ole puheenvuorossani sanonut, että nykyaikana tarvitsisi samaan mennä, en missään nimessä, vaan sanoin, että pelkällä rahalla ei aina kaikkia edellytyksiä luoda. Kyse on motivaatiokysymyksistäkin hyvin paljon, ja niiden motivaatiokysymysten ei minusta tänä päivänäkään tarvitse mihinkään hävitä. Kodin kasvatuksen ohella yhteiskunnan rooli myös on osallistua kasvatukseen. En halua sitä vastaan väittääkään.

Vielä maksuosuuksista: Itse pitkin hampain tietysti hyväksyn nämä maksut tässä tilanteessa, mutta yritin tuoda asiassa esiin myös sen, että Opettajien Ammattijärjestölläkin on oma roolinsa, kun yhteisissä talkoissa mietimme, millä tavalla meidän yhteistä sivistystointamme jatkossa kehitetään nimenomaan peruskoulutuksen, keskiasteen ja ylemmän asteen koulutuksen suhteen. Eli kysymyksessä olivat lähtökohdat ja puheen ainekset, jotka täällä aiemmin käytetyt keskustelut olivat kirvoittaneet, enkä halunnut jokaisen puheenvuoron jälkeen nousta pystyyn, vaan kokosin yhteen puheenvuorot, mitä ajattelin käyttää.

Ed. Ala-Harja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaojan ja ed. Viljamaan puheenvuorojen johdosta pyysin tämän vastauspuheenvuoron. Kyllä minusta tällaista psykologisointia löytyy täällä itse kunkin puheenvuoroista. Ei ed. Kauppinen ole ainoa. Me kaikki tähän syyllistymme ja kaikki katsomme näitä asioita oman kokemuspohjamme ja tietopohjamme taustalta.

Kyllä siinä tuli hyvin paljon sellaisia totuuksia, jotka pitävät paikkansa ja meidän monen elämästä ovat tuttuja. Täällä on paljon muitakin vapaaoppilaita, ja se ei estänyt ihmisten etenemistä.

Käsiteltävänähän on nyt hallituksen säästöihin liittyvä ruokahuollon järjestämismaksu, joka on todella pieni maksu, mutta voi joillekin perheille tulla ylivoimaiseksi. Siihenkin on annettu mahdollisuus anoa vapautusta.

Uskonpa, että koulutuksen arvostus voi lisääntyä pienenkin maksun jälkeen. On hyvä seurata, kuinka paljon vähenevät esimerkiksi keskeytymiset tämän jälkeen, vaikuttaako tämä siihen. Ihmiset ovat niin rakennettuja, etteivät arvosta maksuttomia palveluita. Kyllä arvokeskustelu on aina paikallaan ja varsinkin, kun on puhe nuorison koulutuksesta.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lehtinen siteerasi valiokunnan mietintöä siitä, millä tavoin kyseinen maksu määrätään. Siellä on konditionaalissa hyvin monta kohtaa: olisi mahdollista, voitaisiin jne. Myös pykälässä puhutaan, että voidaan. 5 §:n 3 momentissa sanotaan, että tämä maksu voidaan periä myös ulosottotoimin, niin kuin ulosottolaissa säädetään. Kun täällä arvoisat valiokunnan ovat kertoneet, että tämä lakiesitys tuli ministeriöstä suoraan uusin perusteluin ja kun tässä on ehtinyt jonkin verran tutustua tähän, niin täytyy todeta, että ainakin nopean silmäyksen ja muutaman kerran läpilukemisen jälkeen jää pohtimaan, että saattaa olla, että pykälään sisältyy hyvin monenlaisia aukkoja ja sellaisia asioita, joita ei ole tarkkaan pohdittu. Jos pitää paikkansa, mitä on todettu, että valiokunnassa ei ole juurikaan kuultu asiantuntijoita tämän esityksen johdosta, pidän kyllä arveluttavana nimenomaan tällaisia muutoksia.

Ed. Vehkaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Samasta asiasta oikeastaan kuin ed. Vistbacka ja ilmeisesti myös kommenttina ed. Lehtisen puheenvuoroon kiinnitän huomiota 5 §:n sanaan "voidaan". Tämähän kyllä tarkoittaa, jos tätä lähdetään noudattamaan

ja maksukykyä arvioimaan, että kouluihin on tavallaan perustettava uusia sosiaalitoimistoja. Mitäs muuta sosiaalitoimistossa tehdään, kun toimeentulotukea maksettaessa on arvioitava esimerkiksi nimenomaan maksukyky? Se vaatii paljon aikaa, ja se ei tule koskaan jäämään niin näkymättömäksi työksi, etteikö se johtaisi nuorten keskeiseen diskriminointiin. En ole nähnyt vielä sellaisia tilanteita, joissa tällaisia toista oppilasta loukkaavia seikkoja kyettäisiin täysin kätkemään. Tämä on juuri se suuri arvostelukohde, joka meidän puoleltamme on esitetty. Tämä tulee jakamaan kansan kahteen osaan.

Ed. R ä t y : Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunnan jäsenenä en voi olla ottamatta kantaa kyseessä olevaan asiaan, joka siis koskee eräitä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 93 rahoitusta koskevia järjestelyjä.

Ensiksikin olen uutena edustajana saanut todeta, ettei hallitus ole käynyt sisällään paljon kaipaamaani arvokeskustelua. Tämän vuoksi säästötoimet tällä hetkellä kohdistuvat koulutukseen. Kaikkien sivistystä ja tasa-arvoa ajavien edustajien työ menneiltä vuosilta pannaan kyseenalaiseksi ja jopa halveksunnan kohteeksi. Minä uskon, että vain sivistys ja korkea koulutuksen taso takaavat Suomelle tulevaisuutta.

Meitä ihmetyttää, kuinka lyhytjänteistä on hallituksen koulutuspolitiikka, kuten ed. Mirja Ryynänen keskustapuolueesta totesi. Ponsien vaikutus sivistysvaliokunnan mietinnössä on pelkkää silmänlumetta, koska kaikki aikaansa seuraavat kansalaiset tietävät, että säästöpäätökset ovat vuosille 93, 94 ja 95. Miksi tämä kaksinaamaisuus on näin avointa, että puhutaan toista ja päätetään toista?

En todella ihmettele, että politiikkaan ja poliitikkoihin ei luoteta ja että äänestysprosentti laskee kansamme keskuudessa päivä päivältä. En usko, että opiskelijoihin ja heidän perheisiinsä kohdistuva kiristys tuo luottamusta lisää tälle hallitukselle. Eivät opiskelijat ja nuoret ole syyllisiä maan huonoon taloustilanteeseen, vaan syyllisiä ovat vielä vapaalla jalalla olevat, jotka pelailevat markat muualle, ja eduskunta joutuu lainsäädännön kautta nöyrtymään keräten veroina ja maksuina kansalaisilta varoja valtion kassaan.

Kyllä minä katson, että ruokahuollon järjestämismaksun kautta saadut 30 miljoonaa valtiolle on mitätön summa, kun valtio syytää pankkien tukemiseen kymmeniä miljardeja. Sieltä on nimittäin tulossa vielä lähes 100 miljardin lasku kansan maksettavaksi, joka ilmeisesti tulee julkisuuteen lähiviikkojen aikana.

Meillä on varmaan mahdollisuus ottaa valta tähän saliin ja tehdä selväksi, ettei tämän kaltainen politiikan teko ole oikein. Kysymys on erittäin tärkeästä linjanvedosta. Jos opiskeleminen lapsille ja heidän perheilleen pannaan maksulliseksi, palaamme aikaan, jonka arvoille ei tulisi antaa tilaa. Tulee jo koulusta kansan kahtiajako: ne joilla on varaa, ne joilla ei ole varaa. Tuosta aiheutuvat seuraamukset lapsille tulevat olemaan lähtemättömät.

Henkisen pahoinvoinnin määrä lisääntyy tänä aikana, jolloin on jo lähes puoli miljoonaa työtöntä, huolestuttavalla tavalla, joten jo tuon signaalin tulisi vavahduttaa kaikkia niitä tahoja, jotka tekevät työtä koulutuksen parissa niin hallituksessa kuin heidän käsikassaranaan ministeriöissä virkamiehineen, ettei todella lyödä kapuloita rattaisiin, mikä tukahduttaa mahdollisuuden opiskeluun. Tässä täytyy mm. huomauttaa, että 1 200 opiskelijaa jäi ammatillisen koulutuksen ulkopuolelle.

Hallituspuolueen edustajat puhuvat vähäosaisten puolesta, mikä on erittäin miellyttävää tässä salissa korville kuulla, kuten ed. Lehtinen, sivistysvaliokunnan jäsen, mutta kun tulee äänestys, hän äänestää juuri näitä vähäosaisia vastaan. Kysyn, miksi. Siksikö ettei riitä kantti äänestää kokoomuksen eduskuntaryhmää vastaan? Minä toivon, että sivistysvaliokunnan jäsen Lehtinen äänestäisi kyseessä olevan esityksen n:o 160 hylkäämisen puolesta. Muistutan, että hallitus satsaa kahden ja puolen vuoden aikana noin 50 miljardia pankeille ja tulevat järjestämättömät luotot tulevat maksamaan noin 100 miljardia markkaa. Näihin lukuihin verrattuna tämä 30 miljoonan markan maksu, joka kerätään opiskelijoilta ja heidän vanhemmiltaan, on todella mitätön summa. Siis kansa maksaa. Kuka ottaa tästä vastuun?

Totean vielä tässä yhteydessä, että tähän lakiin tulevista pykälistä, jotka hallituspuolueet ovat tehneet, eivät oppositiopuolueet ota vastuuta.

Lopuksi vielä toivon, että tähän saliin tulisi järkeä ja että kaikki, jotka ovat vastuullisia kansanedustajia, äänestäisivät tämän lain hylkäämisen puolesta vain siksi, että ei mentäisi sille linjalle, että koulutus tulevaisuudessa tulee maksamaan ja sen kautta jakamaan kansalaiset jo koulun penkillä kahtia. Tiedän tilanteen henkilökohtaisesti omista lapsistani. Minulla on tällä hetkellä 12-vuotias poika ja 15-vuotias

tyttö, jotka tällä hetkellä käyvät jo koulussa keskustelua näistä asioista, ja siellä on jo nyt tilanne se, että kysellään, kenellä on varaa. Kaikki me tiedämme, miten raaka on lasten maailma. Siellä mitataan niiden arvojen mukaan, mitä niillä on päällä, mitä ne syövät, miten ne liikkuvat, mitkä ovat heidän vanhempansa. Tämä laki pitkällä aikavälillä tulee vain syventämään sitä kuilua.

Minä toivon todella, että annettaisiin arvo niille hallituksille ja edustajille, jotka aikanaan ovat luoneet tähän maahan tasa-arvoisen koulutusjärjestelmän, järjestelmän jossa olen itse saanut olla mukana. Jos sitä järjestelmää ei olisi aikanaan luotu, tuskinpa olisin voinut käydä niitä kouluja, mitä omassa elämässäni olen saanut tehdä.

Toivotan kaikille teille edustajat, jotka olette salissa, oikein hyvää joulua ja myös niille, jotka olette työhuoneissanne ja kirjoitatte joulukortteja. Se on erittäin hyvä huomio joulun alla, mutta toivottavasti myös sillä samalla rakkaudella ja ystävyyden toveruudella äänestätte tätä lakia vastaan.

Ed. Lehtinen: Arvoisa rouva puhemies! Aivan ensimmäiseksi toivon, jotta käyttämistäni aikaisemmista puheenvuoroista tulisi oikea käsitys, että kiinnostuneiden on mahdollista perehtyä myös alkuperäiseen puheenvuoroon, ei pelkästään vastauspuheenvuoroihin.

Ed. Räty varmasti muistaa myös sen valiokunnassa käydyn keskustelun, jossa myös hallituspuolueiden riveistä todettiin, että enemmänkin tämä laki on pakon sanelema eikä tätä nyt sisällöllisesti kai täällä kauheasti ole puolusteltu.

Vielä tästä toimeentulotuesta kontra maksusta. Nythän valiokunnassa on lähdetty selvästi siitä, että ensisijainen menettely on se, että maksu voidaan jättää perimättä ja jätetään perimättä. Se on aivan totta, kuten täällä todettiin, että tämä menettely aiheuttaa byrokratiaa. Olen tästä aivan samaa mieltä.

Mikäli menettely ei jostain syystä onnistuisi, mitä kyllä hämmästelen, koska tokihan kouluissa ollaan koulutusmyönteisiä ja halutaan kannustaa oppilaita, niin tässä on vasta viimesijaisena keinona esitetty toimeentulotukiasiaa. Tässä valiokunta on ikään kuin halunnut lisätä tämän viimeisenä varmistuksena ja viimeisenä vaihtoehtona.

Kuitenkin on mielestäni todettava, että toisaalta ei voi kuvitella, että kaikki ruokahuollon järjestämismaksut maksettaisiin tavalla tai toisella toimeentulotuesta. Se on varsin utopistinen käsitys. Tämähän on 760 markkaa vuoden ajalta.

Viimeisenä huomiona todettakoon, että jos emme tätä budjettia tasapainotettua ja maan taloutta kuntoon, tulemme kyllä vastaisuudessa miettimään aivan toisenlaisia lukuja, joita markkamääräisesti peritään näistä palveluista kansalaisilta.

Ed. Vehkaoja: Arvoisa puhemies! Minä huomaan, että ed. Lehtinen ei kyllä vieläkään oikein ymmärrä, mistä nyt on kysymys koulujen kannalta katsottuna, jos maksukyvyn arviointia siirretään koulun seinien sisälle. Ajatellaanpa, että 700 lapsen koulu tulee tämän piiriin ja siellä ryhdytään selvittämään 700 oppilaan vanhempien maksukykyä. Se on niin valtava työ, että sitähän ei näissä kouluissa pystytä nykyisellä henkilökunnalla edes tekemään. Siihen tarvitaan hirvittävä määrä lippuja ja todistuksia. Sitä juuri tarkoitin väitteelläni, että nyt hallituspuolueet ovat päättäneet, että koulujen sisään perustetaan uusia sosiaalitoimistoja.

Ed. T. Roos: Arvoisa puhemies! Ed. Lehtisen puheeseen vastaan, kun hän totesi puheenvuorossaan, että tätä on arvosteltu eivätkä hallituspuolueiden jäsenetkään tätä kovin hyvänä pidä. Jotta nyt, kun tämä pitkä keskustelu on loppumassa, jotain kiitostakin sentään tulisi, niin minä esitän sen ed. Rädyn joulumielen lämmittämänä. Täällä on nimittäin yksi hyvä lisäys. Sekin on kyllä tehty valiokunnassa eikä se ole hallituksen paperissa, 5 §:n 2 momentti, jossa sanotaan: "Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, maksua ei peritä ammatillisen erityisoppilaitoksen opiskelijalta." Se on minun mielestäni oikea ratkaisu. Jos tätä lähdetään vuoden päästä korjaamaan ja jos siltä näyttää, niin kuin pelko on suuri, että tästä tulee pysyvä, niin tähän suuntaan tässä kumminkin pitäisi edetä. Kiitoksia tästä pienestä vaatimattomasta muistamisesta, mutta ainakin se meni oikeaan osoitteeseen.

Ed. Lehtinen: Arvoisa puhemies! Kyllä tässä on todettu, että tässä tulee ongelmia, mutta toisaalta on myös huomioitava se, että vain osa tulee hakemaan maksuttomuutta. Ja edelleen totean, että tämä on 760 markkaa vuodessa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotukset laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 5 ja 6 §:n ja sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 45 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 291
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 46

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 46.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 10) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenet halusivat käydä erikseen keskustelun terveyskeskusmaksuista, mutta ehkä me teimme väärän ratkaisun. Nyt koko iltapäivä elikkä se aika, milloin tiedotusvälineetkin seuraavat, mitä täällä tapahtuu, on puhuttu ateriamaksusta, joka toki on kovin tärkeä asia. Mutta vähintään yhtä tärkeä ja näiden samojen lapsiperheiden kannalta yhtä tärkeä asia on puhua siitä, minkälaisia maksuja terveyskeskuspalveluista ensi vuonna eduskunta aikoo säätää ja mitä hallitus sen lisäksi aikoo asetuksella määrätä.

Silloin kun kansanterveyslaki säädettiin, niin aivan oikein perustein, perustein, jotka ovat edelleen tänä päivänä yhtä ajankohtaiset kuin silloin, todettiin, että eniten terveyspalveluja tarvitsevat hakeutuvat niihin heikoimmin. Nämä ovat kaikkein heikoimmassa asemassa yhteiskunnassa olevat ryhmät, kaikkein pienituloisimmat. Pienet tulot ja suuret sairaudet liittyvät yhteen. Juuri tällä perusteella silloin suuntauduttiin siihen, että terveyskeskuspalvelujen tulee olla maksuttomia.

Mitään näistä perusteluista ei näiden parinkymmenen vuoden kuluminen ole muuttanut. Me elämme tänä päivänä täsmälleen samassa tilanteessa. Pienet tulot ja suuret sairaudet liittyvät edelleen yhteen. Sen takia tänä päivänä on yhtä perusteetonta, kuin koko tämän ajan on ollut, asettaa terveyskeskuksen lääkärissäkäynteihin maksua, koska sen portaan, joka ensimmäisenä joudutaan nousemaan, kun hakeudutaan hoitoon, pitää olla niin matala, että jokainen voi sen tehdä. Jos se porras on niin matala, että ihminen hakeutuu hoitoon, niin se varmasti tuo nämä säästöt moninkertaisina. Jos vasta sitten, kun sairaus on pahentunut, hakeudutaan hoitoon, jokainen meistä tietää, miten paljon enemmän vaikeiden sairauksien hoitaminen maksaa. Se on todella kallista. Sen vuoksi ensimmäistä porrasta ei tulisi korottaa, niin kuin hallituspuolueet nyt aikovat tehdä.

Me olemme koko syksyn kiistelleet näistä kahdesta lakiesityksestä valiokunnassa, hallituspuolueet vastaan oppositiopuolueet ja sen lisäksi hallituspuolueet keskenään. Kun hallituspuolueiden neuvotteluissa viime viikolla ryhmänjohtajat loppujen lopuksi ratkaisivat, millä tavalla näitä muutoksia tehdään, niin olipa todella aika erikoista havaita, että poissa oli se henki, minkä ymmärsimme valiokunnassa olleen näiden maksuesitysten osalta. Valiokunnassa oli henki, että ei tehdä niin huonoja ratkaisuja kuin alun perin oli ollut esillä. Mutta lopputulos, kun kuulimme näiden neljän ryhmänjohtajan kannanotot, oli se, että sieltä tuli entistä huonompia esityksiä.

Mitä hallitus esittää terveyskeskusmaksujen osalta?

Ensinnäkin on kaksi vaihtoehtoista mallia. Toinen on se, että kolmelta käyntikerralta peritään enintään 50 markan maksu ja siihen tulee katto eli 150 markkaa, kun alun perin oli puhuttu, että 100 markkaa olisi tämä vuosimaksu. Toinen vaihtoehto, minkä kunta voi valita, on se, että joko on 100 markan vuosimaksu tai joka kerralta peritään enintään 50 markan maksu. Kokonaisuudessaan tämä on huonompi vaihtoehto kuin ne esitykset, mitä valiokunnalle ministeriön taholta selvitettiin siitä, miten näitä maksuja asetettaisiin. Valitaan näistä nyt mikä tahansa, niin huonoja esityksiä yhtä kaikki.

Mutta on tärkeää tuoda esille se, että tässä eivät suinkaan ole kaikki ne maksujen lisäykset, mitä tämä hallituksen esitys nyt merkitsee.

Hallituksen esityksessähän muutetaan ainoastaan 5 §:ää laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista, "Maksuttomat terveyspalvelut". Siellä todetaan: "Terveydenhuollon palveluista ovat maksuttomia: 1) kansanterveyslain (66/72) 14 §:n 1 momentin 1—6 ja 9 kohdassa sekä 14 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut palvelut ja hoitoon kuuluvat aineet - -." Tätä pykälää on muutettu ainoastaan niin, että on lisätty luetteloa, mikä ennenkin oli, jossa todetaan, että "lukuunottamatta" määrättyjä palveluja. Eli tässä luetelluista palveluista on voitu periä maksu ja tähän luetteloon on nyt lisätty

avosairaanhoidon lääkäripalvelujen käyttö ja kotisairaanhoito.

Siis lakiin ei tehdä muuta muutosta kuin se, että todetaan, että näistä voidaan jatkossa periä maksu. Kaikki muu jää asetuksella säädettäväksi. Mitä asetuksessa aiotaan tehdä? Sitä ei ole kerrottu laajemmin, vaikka aina ennen on budjetin perusteluissa lueteltu kaikki hoitopäivämaksujen ja poliklinikkamaksujen korotukset, mitä hallitus aikoo asetuksella säätää. Tänä vuonna budjetissa ei niistä puhuta mitään.

Nyt kuitenkin sen 480 miljoonan markan keräämiseksi, mitä hallitus tavoittelee, näiden terveyskeskusmaksujen lisäksi, joissa kunnilla on siis vaihtoehtoiset mallit, aiotaan sairaalan poliklinikkamaksua korottaa nykyisestä 90 markasta 100 markkaan jokaiselta käynniltä. Tämä on myös enintään, mutta en tiedä yhtään sairaalaa, missä ei olisi käytetty enimmäismaksua.

Mutta se, mikä on uutta, on se, että tällä hetkellä terveyskeskuksen erikoislääkärijohtoisen sairaalan poliklinikalla käynneistä ei ole peritty myöskään maksua, koska ne ovat olleet terveyskeskusmaksuja. Mutta nyt näille tulee kertaheitolla joka käynnistä sama 100 markan maksu, ja uskon, että se on yllätys vuoden alussa tammikuussa, jos ei nyt saada tiedoksi kansalaisille, että tämmöinen suunnitelma on — jos ei sitä pystytä enää estämään. Ihmiset, jotka menevät terveyskeskukseen erikoislääkärin vastaanotolle, todella tulevat hämmästymään, kun heille lyödään 100 markan maksu joka kerta, kun he siellä käyvät. Tämä on todella suuri heikennys ja nimenomaan koskettaa niitä ihmisiä, joilla on paljon sairauksia.

Edelleen hallituksella syksyllä annettujen tietojen mukaan ei ollut tarkoitusta korottaa hoitopäivämaksua sairaaloissa. Se toki on kerätty tähänkin asti, 115 markan maksu tänä vuonna, niin erikoissairaanhoidossa kuin terveyskeskuksen sairaaloissa. Mutta mitään ei puhuttu siitä, että tätäkin maksua aiotaan korottaa 115 markasta 120 markkaan. Kun sitä jo tuntuvasti nostettiin viime vuonna vallinneesta tasosta, tänä vuonna ensimmäisen kerran meillä on tilanne, että meillä on valtavasti eläkeläisiä ja pienituloisia ihmisiä, joiden kuukausitulot eivät riitä tämän hoitopäivämaksun suorittamiseen. Eli voi todella sanoa, että perustoimeentulo ei ole riittävä, kun edes hoitopäivämaksua sairaalassa ei sillä pysty maksamaan. Näitä sairaalamaksujahan, hoitopäivämaksuja, ei peritä alle 18-vuotiailta silloin, kun hoitopäiviä on yli seitsemän. Näin on ollut aikaisemminkin.

Edelleen lääkärintodistuksista voidaan periä enintään 150 markan maksu.

Ja sitten on tämä kotisairaanhoito. Kotisairaanhoito on tähän asti ollut myös ilmaista. Nyt jos on kysymys tilapäisestä kotisairaanhoidosta, niin on suunnitelma, että lääkärin käynnistä kotona peritään enintään 50 markan maksu. Jos muu henkilö, esimerkiksi terveydenhoitaja, käy kotona, peritään 30 markan maksu käynnistä. Tässä ei ole mitään kattoa, että kolmesta käynnistä poikki, vaan jokaisesta käynnistä. Jos henkilö on jatkuvan kotisairaanhoidon tarpeessa, hänelle tulee kuukausimaksu samalla perusteella kuin kotipalveluista peritään maksu.

Vaikka esimerkiksi Kunnallislääkäriyhdistys, siis terveyskeskuslääkäreiden yhdistys, on kannattanut terveyskeskusten lääkärissäkäyntimaksua, niin he jyrkästi ovat vastustaneet kotisairaanhoidon tekemistä maksulliseksi, ja heillä on todella pätevä perustelu, niin kuin jokaisella, joka näitä maksuja on vastustanut. Kotisairaanhoidon tekeminen maksulliseksi johtaa juuri päinvastaiseen tavoitteeseen siihen nähden, mihin esimerkiksi budjettikirjassa on kauniisti esitetty hallituksen pyrkivän: että pyritään hoitamaan jokainen ihminen oikealla paikalla, pyritään avoterveydenhuollon lisäämiseen. Tämähän toimii juuri päinvastaiseen suuntaan. Eli se luo paineita siihen, että ihmisiä, jotka ovat vielä kotisairaanhoidon avulla pärjänneet kotonaan, siirretään laitoshoitoon, kun kotihoito tulee maksulliseksi. Meistä jokainen tietää, miten kallista laitoshoito on. Se on varmasti kaikkein kallein hoitomuoto sekä taloudelliselta että ennen kaikkea myös inhimilliseltä kannalta. Silloin kun ihminen pärjää kotona ja häntä voidaan siellä hoitaa, on oikein, että siellä hoito pyritään antamaan, ja se ei saa olla maksullista.

Hallituksen esitys terveyskeskusmaksujen käyttöönotosta on vasemmistoliiton mielestä edelleen täysin perusteeton. Tulemme kolmannessa käsittelyssä esittämään lain hylkäämistä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta katkaisi sen yhteyden, mikä alun perin oli työterveydenhuoltomaksuihin. Työterveyshuoltopalveluista, silloin kun järjestetään avosairaanhoidon- ja lääkäripalveluja, käyttäjiltä aiotaan nyt periä 100 markan vuosimaksu. Tarkoitushan oli, että nämä olisivat olleet vaihtoehtoisia. Tämä kytkentä valiokunnassa poistettiin eli pykälästä pyyhittiin yksi lause ylitse. Nyt niiltä, jotka käyttävät työterveyshuollon avosairaanhoitopalveluja, jotka ovat kiinteästi yhteydessä varsinaisiin

työterveyshuoltopalveluihin, 100 markan maksu peritään.

Tämähän on kaiken kaikkiaan aivan epäkelpo esitys. Tälle ei ole mitään perusteluja. Mielestäni valiokunnan perustelut ovat todella hävettävät. Onneksi oppositio ei ole näissä mukana, koska me olemme esittäneet vastalauseen ja esittäneet myös työterveyshuoltomaksun hylkäämistä. Tuntuu uskomattomalta, että valiokunta kirjoittaa, että työterveyshuoltopalvelujen maksullisuudella "voidaan valiokunnan käsityksen mukaan terveyspoliittisesti perustellulla tavalla ohjata potilasvirtoja terveydenhuollon eri järjestelmiin ja vahvistaa omalääkärijärjestelmää".

Arvoisa puhemies! Siteeraan tutkimusprofessori Kai Husmanin lausuntoa Työterveyslaitokselta. Hän toteaa: "Työterveyshuoltoa tarvitaan nyt ja tulevaisuudessa entistä enemmän ikääntyvän työvoiman toiminta- ja työkykyä ylläpitämään, ehkäisemään ennenaikaista eläköitymistä ja vähentämään ja poistamaan työssä edelleen esiintyviä terveysriskejä. Maamme kattavaa ja sisällöllisesti ja laadullisesti korkeatasoista työterveyshuoltoa pitäisi laajentaa kattamaan myös erittäin riskialttiita aloja kuten rakennusala, pientyöpaikat ja maatalousyrittäjät nykyistä paremmin. Toiminta- ja työkykyä ylläpitävä toiminta ei onnistu ilman sairaanhoitoa osana työpaikkaterveydenhuoltoa." Tässä lausunnossa, joka on pidempi, en lue sitä kokonaan, hän toteaa aivan yksiselitteisesti, että työterveyshuoltomaksu nimenomaan toimii juuri päinvastaiseen suuntaan kuin hallituspuolueiden edustajat valiokunnan mietinnössä yrittävät uskotella.

Valitettavasti lopputuloksena, vaikka tätä asiaa pitkään ja hartaasti valiokunnassa käsiteltiin ja meillä jossain vaiheessa oli jo uskoa ja toivoa siitä, että ainakin työterveyshuoltomaksu olisi hylätty, näin ei tapahtunut.

Nämä ovat nyt väliaikaisia lakeja, ja toivon, että keskustakin ryhmässä järki voittaa työterveyshuoltomaksun osalta. Jos te vastustatte terveyskeskusmaksua, kuten ainakin osa teistä tekee, niin oli aivan kummallista liittää ne yhteen ja vaatia, että jos terveyskeskusmaksua ei voida hylätä, niin sitten ei voida hylätä työterveyshuoltomaksuakaan. Kyllä tässä niin kummallisia kytkentöjä on ollut, että ei voi kuin ihmetellä.

Toivon todella, että eduskunnassa järki vielä voittaisi ja molemmat lakiehdotukset hylättäisiin.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Terveyskeskusmaksua on vastustettu lähinnä kolmella periaatteella: sillä, että se nostaisi kynnystä hakeutua hoitoon, että rahat hukkuisivat sen perimiseen tai että se kohdistuisi väärin, pelkästään sairaisiin.

Näistä mikään ei pidä yksiselitteisesti paikkaansa. Ed. Stenius-Kaukosen puheenvuorossa oli vain ensimmäinen peruste, muutoinhan hän vain negatiivisesti refefoi käsittelyä.

Kynnyksen nostaminen on harvinaisen vähän tutkittu asia. Meille valiokunnassa referoitui yksi ainoa tutkimus Amerikasta, joka vastasi meillä keskisuuren kunnan käytäntöä. Siinä osoitettiin kiistattomasti, että maksu kyllä nostaa kynnystä, mutta sillä ei ole terveyspoliittisesti minkäänlaista haittavaikutusta, eli kynnyksen nostaminen olisi hyödyllistä. Ainoastaan likinäköisten hoitoon saaminen vähän viivästyi, samoin verenpainepotilaiden. Kuitenkin meillä on näille ongelma-alueille täysin aukottomat järjestelmät, joten meillä tätä haittavaikutusta ei olisi. Toisin sanoen hieman kynnys voisi noustakin, ilman että sillä on terveydellisiä haittavaikutuksia.

Kotisairaanhoitomaksun ed. Stenius-Kaukonen oli tarkoituksella ymmärtänyt väärin. Eihän se valvotussa kotisairaanhoidossa ja henkilöille, jotka tarvitsevat kotipalvelua, tuo minkäänlaista maksurasitusta, vaan tarkoitus on, että lääkärien kotikäynnit sisällytetään jo henkilöiden nykyisiin maksuihin. Kysymys on vain maksun perimisestä sellaisilta, jotka eivät ole kotipalvelun tai kotisairaanhoidon säännöllisiä käyttöjä.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen toi esiin suurena huolena ja haittana terveyskeskuksen asiakasmaksun ja sen, että 100 markan vuosimaksusta siirryttiin vaihtoehtoiseen muotoon ja kunta voi päättää, ottaako vuosi- vai käyntimaksun.

Minusta tämä on erittäin hyvä lisäys ja mahdollisuus kunnille. Tiedetäänhän, että vuosimaksu on terveyspoliittisesti väärä siinä mielessä, että se ei ohjaa terveyskeskuskäyntejä. Se voi antaa potilaille vinkin, että voi käyttää terveyskeskusta vaikka päivystysaikana, mikä on hyvin kallista kunnille.

Tietysti se on hyvä niille potilaille, jotka ovat pitkäaikaissairaita, jotka joutuvat käymään useita kertoja terveyskeskuksessa. Useimmat pitkäaikaissairaatkaan eivät käy terveyskeskuksessa kolmea kertaa enempää, joten 150 markkaa vuodessa tulee varmaan riittämään useimmille.

Uskonpa, että arvostus myöskin terveyskeskusten lääkärissäkäyntejä ja palvelua kohtaan lisääntyy.

Ed. Stenius-Kaukonen täällä toi esiin sen huolen, että sairaaloissa on korkeat hoitopäivämaksut. Olen aivan samaa mieltä. Tässä minusta on ollutkin juuri epäoikeudenmukaisuus, että sairaat joutuvat maksamaan poliklinikkakäynneistä ja hoitopäivämaksua, niitä on vuosittain nostettu, mutta terveyskeskuskäynnit ovat olleet maksuttomia. Sen takia minusta on oikeudenmukaista, että kaikki nyt jakavat tätä rasitusta keskenään. Eihän mikään maksu sairaalle ole paikallaan, mutta meidän täytyy kustannuksia jakaa.

Ed. Perho-Santala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppainen jo osittain vastasi kotisairaanhoidon maksusta ed. Stenius-Kaukoselle. Viittaan tässä sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntoon, jossa otettiin kantaa nimenomaan siihen, että kun kotisairaanhoidon maksun tasoa määritellään, niin sen kustannukset eivät saa olla laitoshoitoa korkeammat eli on meneteltävä niin, että avohoito on edelleen edullisempaa hoidettavalle. Tänä päivänä on pikemminkin käytäntö kuin poikkeus se, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö tekee kotihoidossa yhteistyötä. On hyvin keinotekoista erottaa kotisairaanhoitoa kotipalvelusta, kun pyritään rationalisoimaan käyntejä ja yhdessä asiakkaan kanssa rakentamaan yhteinen palvelupaketti, laatimaan palvelu- ja hoitosuunnitelma. On siksi varsin luonnollista ja itsestäänselvää minusta se, että palvelut, joihin kuuluu kotisairaanhoito, katsotaan kokonaisuutena ja sitä kautta muodostuu kotihoidon kuukausimaksu, joka jatkossakin hyvin monessa tapauksessa voi olla suurin piirtein samaa suuruusluokkaa kuin tähänkin asti.

Ed. Taina (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Stenius-Kaukosen kanssa samaa mieltä siitä, että on omituinen kytky työterveydenhuollon veroluontoisen maksun ja terveyskeskuskäyntimaksun välillä. Siitä syystä on vähän erikoinen se ratkaisukin, että näistä asioista täällä voidaan keskustella samanaikaisesti. Minusta nämä ovat kaksi aivan eri asiaa. Tietenkin hallituksen esityksessä nämä olivat kytkyssä toisiinsa, mikä oli todella omituista, eli valtiolle veronluontoisen maksun suoritettuaan olisi voinut käyttää kunnallista palvelua tai kunnallisen palvelun maksettuaan olisi voinut käydä työterveyshuollossa. Hallitus kai kuvitteli siitä huolimatta, että työterveydenhuoltomaksu voitaisiin näin vaihtoehtoisesti maksaa, vielä keräävänsä tällä verolla 50 miljoonaa markkaa ja oli siinä kyllä varmasti aivan väärässä. Voin vain todeta, miten me edustajat varmasti olisimme kotikuntaamme tietenkin mieluummin maksaneet sen 100 markkaa kuin valtiolle. Eli tässä on kahdesta aivan erilaisesta asiasta kysymys, ja on hyvä, että tämä kytky on myöskin nyt pykälissä irrotettu.

Näkisin terveyskeskusmaksun ja kotisairaanhoitomaksun tässä taloudellisessa tilanteessa mahdollisuutena ylläpitää näitä palveluja vielä. Olemme todella vaikeassa tilanteessa, niin kuin kaikki hallituspuolueiden kansanedustajat ovat ymmärtäneet, ja siitä syystä meidän on näillä maksuilla yritettävä turvata ne palvelut, joita nyt kunnissa on järjestetty. Esimerkiksi kotisairaanhoidon maksut eivät varmasti tule koskemaan maksukyvyttömiä niin kuin eivät kotipalvelumaksutkaan, vaan maksukyvyttömät saavat aivan samaan tapaan maksuvapautuksen kuin sosiaalihuollon maksuista tänä päivänä on mahdollista saada.

Ed. Suhonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun täällä on kovasti kannettu huolta työterveyshuollon maksusta, niin minä henkilökohtaisesti en pidä kyllä sitä pahana, jos työssä käyvä ihminen maksaisi suurin piirtein 100 markkaa vuodessa, että saa hoitoa. Minusta se on pienin mahdollinen summa, mitä ihminen voi maksaa siitä. Kuitenkin palvelut ovat erittäin hyvät yleensä. Siihen, että moni eläkeläinen ei pysty maksamaan terveyskeskusmaksua, pitäisi enemmän kiinnittää huomiota kuin siihen, että työssä käyvistä ihmisistä ollaan huolestuneita. Kun samanaikaisesti perjantaina käydään jossain pitkäripaisessa kaupassa, niin helposti menee se terveydenhuoltomaksu sinne, niin että kyllä ihmisillä pitää tämän verran olla. Tulen äänestämään näitä vastaan, mutta periaatteessa sanon näin, minkä olen omakohtaisesti kokenut terveydenhuollonhallinnossa olleena.

Samat lääkärit, jotka meillä ovat päivisin terveyskeskuksissa, aloittavat iltapäivällä ja osittain jo työaikanakin yksityisvastaanotot. Ihmiset sanovat, että minä en terveyskeskuslääkäriin mene, kun se on ilmainen, ne eivät osaa mitään tehdä. Mutta kun sama lääkäri kello 15:n jälkeen aloittaa vastaanoton ja ottaa 200—300, niin sehän on hyvä. Lääkäreillä on kyllä käsittämätön taito nousta iltapäivällä vallan toiseen kas-

tiin, kun rupeavat maksua perimään. Jos tämä myös terveyskeskuksen arvostusta nostaisi vähän, kun pieni maksu on olemassa, niin saattaisi olla ihan hyväkin. Huvikseen käyttämisestä sanoisin, että tietenkin on väärinkäyttäjiä, mutta myöskin on pääasia, että ihminen tulee ajoissa hoitoon eikä liian myöhään. Monesti on liian kallista hoitoa sen jälkeen.

Aina olen sitä mieltä ollut, että laboratorio- ja röntgenpuolella maksut olisivat parempi, kun on se kynnys jo saavutettu, että ihminen on tullut ammatti-ihmisen käsiin, mutta tässä nyt ei ajatella sitä asiaa. Kyllä tässä vääryyksiä on.

Samoin kun ihminen menee yliopistollisen keskussairaalan poliklinikalle, hän maksaa erikoislääkäristä, mutta jos terveyskeskuksessa erikoislääkäri on ottanut vastaan, se on ollut ilmaista. Miksi? Miksi se on näin ollut? Minusta tässä asiassa pitäisi kyllä järkeä käyttää.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppaisen puheenvuorosta alkaen vastauspuheenvuoroissa on esitetty niin ihmeellisiä perusteluja, ettei niihin kaikkiin suinkaan voi vastata.

Ed. Kemppainen tyypilliseen tapaansa ei lainkaan kuunnellut, (Ed. Kemppainen: Tarkkaan kuuntelin!) miten selostin kaikki ne perustelut, jotka on 20 vuotta esitetty, minkä takia terveyskeskuksessa lääkärissäkäyntimaksua ei pitäisi olla ja minkä takia terveydenhuoltopalvelujen ainakin ensi vaiheessa pitäisi olla ilmaisia. Ne ovat täsmälleen yhtä ajankohtaiset, niin kuin totesin puheenvuorossani, tänään kuin ne olivat 20 vuotta sitten.

Ennalta ehkäisevä vaikutushan on tietysti kaikista tärkein, niin kuin toin sen esille. Kun me esitämme, että näitä maksuja ei perittäisi, niin me ajattelemme nimenomaan, miten voidaan yhteiskunnan varoja säästää. Mehän kaikki tiedämme, miten kallista on hoitaa ihmistä, jolla on vaikea sairaus. Se tulee todella kalliiksi. Silloin kannattaa keskittyä siihen, että ennalta ehkäisevästi pyritään estämään sairauksien syntymistä ja pahenemista. Juuri silloin alkupäässä maksuttomuudella voidaan näitä tuloksia saavuttaa. Me todella olemme erittäin tietoisia siitä, miten kallista terveydenhuolto on. Me tiedämme, miten paljon se aiheuttaa ongelmia ihmisille. Juuri sen vuoksi tavoitteemme on se, että ihmiset pystyvät hoitamaan terveyttään.

Ed. Ala-Harjan esitys oli kaikkein kummallisin, kun hän sanoi, että jos tulee 100 markan maksu, niin sitten käydään huvikseen terveyskeskuksessa. Nyt on ilmaiset palvelut ja kaikki tutkimukset osoittavat, että turhia käyntiä ei ole, vaikka väitetään, että niitä on vaikka minkä verran.

Ed. Alaranta (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron vähän samasta syystä kuin ed. Stenius-Kaukonenkin, että minusta hallituspuolueiden valiokuntaedustajien puheenvuorot ovat tässä keskustelussa luvattoman ristiriitaisia keskenään.

Ed. Taina totesi, että näillä maksuilla juuri pyritään turvaamaan palvelut. Ed. Ala-Harja totesi, että maksut tarvitaan siksi, että harva pitkäaikaissairaskaan käy terveyskeskuksessa kolmea kertaa vuodessa. Ed. Perho-Santala korosti, että kotisairaanhoito täytyy säilyttää laitoshoitoa halvempana. Kun vielä lisää sen, mitä ed. Kemppainen totesi, niin minusta tämä osoittaa, että valiokunta ei ole onnistunut käyttämään sellaista järkeä, jonka käyttöä ed. Suhonenkin peräänkuulutti.

Olen itse ollut yhdessä hallituspuolueiden edustajien neuvottelussa mukana, ja kun siinä ilmoitin vastustavani hallituksen esitystä, en ole saanut sen jälkeen kutsua sellaiseen neuvotteluun, joten en voi kertoa, mitä neuvotteluissa on ollut esillä. Juuri nämä ristiriitaiset perustelut osoittavat minusta, että hallituksen esitys on luvattoman huolimattomasti valmisteltu ja että valiokunnassakin on enemmän ehkä kiistelty arvovaltakysymyksistä kuin itse substanssista, niin kuin olen tässä talossa kuullut edustajien hienosti puhuvan. Minusta tuntuu, että valiokunnan, jolla ei ollut siis tutkimustuloksia, niin kuin ed. Kemppainen totesi, olisi kannattanutkin perehtyä sairastavien ihmisten arkeen, siihen arkeen, mihin nämä uudet rasitukset ollaan säätämässä. Sieltä olisi voinut saada sellaisia signaaleja, että näitä maksuja ei olisi tullut asetetuksi.

Ed. U. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kotisairaanhoidon maksuista olen tehnyt valiokunnassa sellaisen esityksen, että kotisairaanhoidosta voitaisiin periä maksu lukuun ottamatta aineita ja tarvikkeita. Tällä esityksellä olen tavoitellut sitä, että koska kotipalvelusta tällä hetkellä jo peritään maksu, niin tuo maksu voitaisiin rinnastettavista palveluista tarkoituksenmukaisella tavalla periä. Mutta terveyskeskusmaksua vastustan siitä syystä, että se todellakaan ei mielestäni ohjaa palvelujen käyttöä vaan toimii kynnyksenä, joka ehkäisee sairauksien riittävän aikaisen havaitsemisen ja on

omiaan lisäämään sairastuvuuden eroja eri väestöryhmissä.

Kiinnittäisin huomiota myös siihen, että terveyskeskusmaksun perustelut ovat olleet hyvin vaihtelevia, mihin edellisessäkin puheenvuorossa kiinnitettiin huomiota. Eli hyvin vaihtelevan tyyppisiä tavoitteita pyritään tällä maksulla saavuttamaan. Nyt näyttääkin siltä, että on pikemminkin arvovaltakysymys, että maksu pitää saada. Sillä pönkitetään tiettyjen lääkäreiden omanarvontuntoa ja saadaan aikaan hyvin arveluttava tilanne.

Kaiken kaikkiaan on pelättävissä, että kuten sairausvakuutuksen heikennykset ovat laajenneet, niin myös tätä maksua tullaan vastaisuudessa korottamaan. Mielestäni sen tien avaaminen on tässä esityksessä kaikkein ikävintä eli ei ole mitään takuita siitä, ettei maksua laajennettaisi.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Suhonen toi kansalaisen näkemyksen näihin maksuihin. Käsittämätöntä onkin, että kun kannatetaan terveyskeskusmaksua, niin sitten vastustetaan työterveysmaksua, joka on selvästi parempien ihmisten järjestelmä sairauspalveluiden järjestämiseksi. Sitä paitsi siellä on selvästi helpompi potilasmateriaali ja muutenkin se kohdistuu vauraampaan väestönosaan. Jos kerran kannatetaan terveyskeskusmaksua, niin samoin perustein me voimme kannattaa työterveydenhuoltoon sairauskäynnille maksua.

Terveyskeskusmaksun vahvipia perusteita on, että se ohjaa käyttöä. Siitä ollaan vähän eri mieltä, onko se hyödyllistä vai ei. Meillä on käytännön kokemusta lähes kaikista maista, että ohjausvaikutuksesta ei ole dramaattisesti huonoja kokemuksia. Ne tieteelliset tutkimukset, jotka ovat olemassa, osoittavat, että terveyspoliittisia haittoja ei ole olemassa. Eli se ohjaa käyttöä, ja sillä kerätään myös varoja hoidon järjestämiseen.

Minusta on käsittämätön kokoomuksen kannanotto tähän mennessä, että samalla kun se kannattaa terveyskeskusmaksua, se vastustaa työterveydenhuollon maksua. Minusta siinä on jotakin kummallista. Siinä takana on varmasti halu romuttaa terveyskeskuspalveluja ja halu puolustaa yksityisenä lääkäritoimintana toteutettavaa työterveyshuoltoa.

Kun ed. U. Anttila totesi, että tällä vahvistettaisiin vaikkapa lääkärien omanarvontuntoa, tuo on kyllä hieman loukkaavasti sanottu, koska silloin kun lääkärit ovat toivoneet tätä maksua, eivät he ole edellyttäneet, että maksu tulisi heille itselleen, vaan että he pääsisivät tekemään sellaista työtä, johon heidät on koulutettu. Potilasmateriaali päinvastoin on raskaampaa ja vaikeampaa, mutta he tekisivät kansanterveyden ja yleensä heidän palkkansa kannalta yhteiskunnalle hyödyllisempää ja tärkeämpää työtä.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Suhosen puheenvuoroon viitaten totean, että hän todella myös otti kantaa todellisiin epäkohtiin. Myös valiokunnassa otin esille esimerkiksi sen, että terveyskeskusmaksu kohdistuu enemmän perheisiin, pieneläkeläisiin ja sairastaviin. Tietysti asetuksella säädetään maksun suuruudesta ja perimistavasta jne. Mutta täytyy totuuden nimessä mainita myös se, että kuntien tulee käyttää harkintavaltaa, sosiaalisin perustein myöntää vapautusta maksuista.

Vertailun vuoksi voitaneen mainita myös se seikka, että esimerkiksi yliopisto-opiskelijat maksavat Terveydenhoitosäätiölle vuosittain korkeampaa maksua kuin kenties tällä 150 markan käyntikertakattomaksulla voidaan periä asiakkailta. Ei tämä minusta ole oikeassa mittasuhteessa opiskelijoitten asemaan nähden.

Työterveydenhuollon maksusta siinä, mitä ed. Kemppainen ja ed. Suhonen toivat esiin, olen ihan samaa mieltä. Työssä käyvän ihmisen kannalta todella sairaanhoitopalveluista 100 markan vuosimaksu on pieni asia. Mutta sen kokonaisterveyspoliittinen vaikutus voi olla erilainen. Sitä tulee seurata. Monet sairaudet, jotka johtuvat työstä, tulevat ensimmäiseksi esille työterveysasemalla ja työterveyslääkärin toimesta. Asiakkaalla menokynnys hoitopisteeseen on matalampi, ja työterveyslääkäri tuntee työolosuhteet ja näin ollen voi kenties työolosuhteissa oleviin epäkohtiin puuttua varhaisemmassa vaiheessa niin, että laajamittaisempi sairastaminen voidaan sitä kautta estää.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Vastauspuheenvuoroon varattu aika on päättynyt!

Ed. Taina (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppaisen puheenvuorosta tuli ilmi se valitettava tosiseikka, että keskustan edustajat eivät anna arvoa työterveyden-

huollolle, jonka tehtävänä on ylläpitää sen väestönosan työkykyä, jonka hyvinvoinnista ja työssäkäynnistä riippuu koko väestön hyvinvointi. Jos työssäkäyvien ihmisten työkyky heikkenee, se tietenkin merkitsee sitä, että verotulojen määrä vähenee jne. Tämän yksinkertaisen asian pitäisi olla ed. Kemppaisellekin selvä. Pitäisi olla myös selvää se, että aivan viime vuosina on nimenomaan panostettu siihen, että ihmisten työkyky heikkenee liian aikaisin, he joutuvat eläkkeelle, sairaslomat ovat pitkiä jne. Sitten täällä todetaan, että työterveyshuolto on parempien ihmisten, vauraampien ihmisten ja helpompien potilaiden terveydenhuoltoa tai sairaanhoitoa. Minua hämmästyttää tämä näkemys.

Kun kysytään, miksi kokoomus vastustaa työterveydenhuoltomaksua, se johtuu siitä, että hallituksen esitys on vero. Se on vero siitä ilosta, että työnantaja järjestää työterveyshuollon. Se ei ole mikään käyntimaksu. Tämän haluan sanoa myös ed. Suhoselle. Jos me puhuisimme siitä, että työnantaja, joka kustantaa ja järjestää nämä palvelut, perii maksut, silloin voisimme verrata terveyskeskusmaksua ja työterveydenhuollon käyntimaksua, mutta emme näitä kahta asiaa, joista toisessa on kysymys verosta ja toisessa palvelujen järjestäjän käyntimaksusta.

Työterveyshuolto on niin tärkeä asia meidän yhteiskunnassamme, että me emme saa sitä murentaa millään tavalla. On käynyt ilmi näiden keskustelujen aikana, että valitettavasti sellaisia hankkeita näyttää olevan myös poliitikkojen piirissä, että työterveyshuolto sinänsä pitäisi voida murentaa.

Ed. M u t t i l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Suhosen puheenvuoron johdosta. Hän arvioi, että terveyskeskuspalveluja tai yleensä terveydenhoitopalveluja arvostettaisiin enemmän, jos niistä perittäisiin maksu. Mielestäni tämä on kestämätön perustelu. Jos näin olisi, niin maksuahan pitäisi silloin periä terveydenhoitajan, opettajan, kirjastojen ja seurakuntien tai poliisin tai monien muiden palveluammattien työstä. Nyt näyttää siltä, että hallituspuolueet ovat todellakin lisäämässä maksuja. Siitä on nyt hyvä esimerkki ruokahuoltomaksut, joita ollaan kouluihin esittämässä. Olen todella hämmästynyt arvioista, että maksujen perusteella arvostus voisi lisääntyä. Olen hyvin pahoillani ed. Ala-Harjan tässä yhteydessä käyttämistä puheenvuoroista.

Ed. Suhoselle vielä, että hän voisi tässä yhteydessä miettiä suomalaisia neuvolapalveluja, joita mielestäni arvostetaan kiistattomasti, vaikka niistä ei peritäkään maksuja.

Ed. Kauppinen sanoi, että kuntien harkintavalta on näiden maksujen perimisessä olemassa. Mielestäni se on kyllä hyvin vähäinen, koska valtio kerää kunnilta 53 markkaa asukasta kohti, peripä kunta maksua tai ei. Jos kunta vapauttaa joitakin ryhmiä maksusta, ei sitä millään tavoin huomioida.

Ed. Kemppaiselle siitä vielä, että hänellä on kyllä kovin ihmeellinen käsitys työterveydenhuollosta. Se on tärkeä osa suomalaisten terveydenhoitoa, ennakoivaa terveydenhuoltoa, jolla voidaan ehkäistä ennenaikaista eläköitymistä sekä pitää suomalaiset työelämässä.

Ed. M ä k e l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä salissa edustajat hyvin harvoin kiittelevät toisiaan, mutta nyt haluan kiittää ed. Alarantaa hänen pitämästään puheenvuorosta ja siitä rehellisestä kertomuksesta, minkä hän esitti tämän asian käsittelyn tiimoilta. Toivon, että hän edelleen jaksaa pitää pintansa ja kantansa ja omalla osallaan vie tätä asiaa eteenpäin ja hallituspuolueitten riviin vähän järjen valoa, joka näyttää kyllä hyvin pienellä liekillä palavan tällä hetkellä.

Terveyskeskusmaksusta, jota esitetään, on kiistaton tosiasia, että se tulee vaikeuttamaan kaikkein pienituloisimpien ihmisten elämää. Jokainen meistä varmasti tietää sen, että terveyskeskuksissa eivät jonota tällä hetkellä hyvätuloiset, varakkaat ihmiset, vaan pääasiassa siellä istuvat eläkeläiset, lapsiperheet, työttömät ja ne, joilla ei ole ollut varaa mennä muualle hoitoon. Heitä hallitus nyt haluaa terveyskeskusmaksuilla sakottaa.

Mitä tulee työterveyshuollon maksuun, mielestäni on aivan oikein, että työssä olevat ihmiset, jotka ovat etuoikeutettuja jo sinänsä, että he ovat saaneet työtä — tässä maassa on puoli miljoonaa työtöntä ihmistä — varmasti jokainen iloiten voivat maksaa 100 markan suuruisen maksun ja saada sen vastineeksi hyviä palveluja.

Mitä tulee palveluiden arvostamiseen maksullisina tai maksuttomina, itse en usko siihen, että arvostus olisi kiinni maksamisesta ainakaan potilaiden puolelta. Mutta joskus terveyskeskuksessa käydessä on tuntunut siltä, että lääkärit ja henkilökunta eivät arvosta siellä potilaita, jotka eivät maksa. Ehkä lääkärit tarvitsevatkin tämän maksun sitä varten, että he alkaisivat arvostaa

potilaita, jotka tulevat sinne rahalla eivätkä ilmaiseksi.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppaiselle työterveysmaksusta ja myös edustajille Mäkelä ja Suhonen, jotka ovat sitä puoltaneet. Ette tuoneet esiin sitä osaa tästä asiasta, että mikäli ne henkilöt, jotka maksavat työterveysmaksun, joutuvat akuutisti käyttämään myös kunnan terveyskeskuksen palveluja, maksavat kaksinkertaisen maksun. Ed. Kemppainen tosin on valiokunnassa esittämääni näkökulmaan esittänyt, että ei olekaan sellaisia sairauksia, joita pitäisi yöllä lähteä hoitamaan. Valitettavasti niitä on. Silloin tämä käytännössä tapahtuu.

Myöskään väittämä siitä, että akuutissa tilanteessa voisi ilman terveyskeskuksen käyntiä siirtyä suoraan sairaalahoitoon, ei ainakaan Turun kaupungissa pidä paikkaansa.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustajat Kauppinen ja Taina perustelivat jo työterveyshuollon maksuttomuutta hyvin. Ed. Tainalle muistuttaisin kuitenkin, että te olette hyväksynyt tämän työterveyshuoltomaksun valiokunnassa ja todennäköisesti teette näin myöskin täällä salissa, ikävä kyllä.

Jatkan vielä professori Husmanin lausunnon perusteluja, koska ne on kiteytetty tässä hyvin. Hän toteaa: "Ikääntyvä työvoimamme tarvitsee erityistä huoltoa ja terveyttä edistävää toimintaa, mikä ei ole mahdollista ilman työpaikkaterveydenhuoltoa. Myös eräiden ammattialojen korkeat tapaturmariskit, tule-sairauksien riskit, ennenaikaiset eläköitymiset sekä myös kuolleisuusriskit edellyttäisivät työterveyshuollon tehostamista eikä vaikeuttamista, mihin tämä vuosimaksu johtaa. Näitä esityksiä on vaikea ymmärtää säästämisenkään vuoksi, koska niiden seurauksena kustannukset tulevat todennäköisesti merkittävästi kasvamaan julkisten terveyspalvelujen osalta sekä työperäisen sairastavuuden että työtapaturmien ja ennenaikaisen eläköitymisen seurauksina. Edellä mainitut terveyden menetykset aiheuttavat tällä hetkellä kansantaloudelle karkeasti arvioiden noin 75 miljardin markan kustannukset vuosittain". Kun me näistä voimme säästää edes pienen osan, ei kannata tätä maksua asettaa.

Toinen ryhmä. Voimme todeta esimerkiksi, että diabeetikkojen — diabetes on kolmanneksi yleisin kansansairaus, meillä on 140 000 diabeetikkoa, joista 110 000 käyttää terveyskeskusten palveluja — sairaalapäivät vuosittain, siis kaikki heidän sairautensa huomioon ottaen, lisäsairauksia on usein monia, maksavat 2,265 miljardia markkaa. Jos me tästäkin summasta voisimme vähän edes säästää, meidän ei todellakaan kannata periä terveyskeskuksissa maksuja.

Ed. Lahtinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. P e r h o - S a n t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Omalta osaltani myöskin ihmettelen ed. Kemppaisen luonnehdintaa siitä, mitä on työterveyshuolto. En voi millään muotoa pitää työterveyshuoltoa pelkästään hyväosaisten palveluna, jos ajatellaan esimerkiksi kulumavikojensa kanssa kamppailevaa siivoojaa tai perushoitajaa, jolle työterveyshuollon palvelut ovat aika pitkälle henkiinjäämiskysymys. Eikä myöskään niinpäin, ettei terveyskeskuspalveluja olisi tarkoitettu kaikille sosiaali-, ikä- ja tuloryhmille varsinkin niillä paikkakunnilla, joilla yksityislääkäriverkostoa ei ole. Esimerkiksi allekirjoittanut käydessään terveyskeskuksessa arvostaa tätä palvelua ihan sen mukaan, minkälaista on, eikä sen mukaan, onko se maksullista tai maksutonta. Minusta tämä on toisarvoista keskustelua.

Työterveyshuollosta sen verran, että työterveyshuollon merkitystä täällä on jo korostettu moneen otteeseen. Tilanteessa, jossa työterveyshuollon ylläpitämisen edellytyksiä on nakerrettu alentamalla Kelan maksamaa korvausprosenttia, ei ole millään tavalla perusteltua nakertaa toimintaedellytyksiä kahta kautta, varsinkin kun tämän maksun keräämisen perusteet ovat epäselvät. Siitä ovat monet asiantuntijat todenneet, että on hyvin vaikea vetää rajaa sen välillä, mikä on työkykyä ylläpitävää toimintaa ja mikä varsinaista sairaanhoitoa. Samoin 50 miljoonaa, tuottoarvio, on Stetson-menetelmällä arvioitu, ja ollaan aika epäileväisiä sen tuoton saavuttamisen suhteen.

Ed. K a u p p i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Taina toi esiin, että keskusta ei anna arvoa työterveyshuollolle. Minä sanoudun jyrkästi irti omalta osaltani sellaisesta väittämästä. Minä toimineena työterveyslääkärinä arvostan työterveyshuoltoa ja nimenomaan kokonaisvaltaista työterveyshuol-

toa, johon sisältyy myös sairauden hoito. Arvostan sitä erittäin korkealle, koska näen sen merkityksen erittäin tärkeänä tekijänä työkykyisyyden säilyttämisen kannalta mahdollisimman pitkälle.

Mitä ed. Stenius-Kaukonen on muutamissa kommenttipuheenvuoroissa ja varsinaisessakin puheenvuorossa tuonut esiin, allekirjoitan niiltä osin työterveyshuollon merkityksen ja asiat hyvin täysipainoisesti.

Minusta se väittämä, jonka todella ed. Taina esitti, että keskusta ei anna arvoa työterveyshuollolle, ei pidä minun kohdallani paikkaansa.

Mitä on tullut esiin maksun perimisen kalleudesta, en ymmärrä perimiskalleusväitettä muuna kuin tietynlaisena poliittisena kannanottona. Kannattaahan periä 1,80 markan postimerkistäkin maksu tai 6,50 markan pastillirasiasta maksu ja alle 10 markkaa kilo maksavista jauhoista maksu ja 36—49 markkaa kilolta jauhelihasta jne. Miten on selitettävissä, että niistä kannattaisi periä maksua? En ymmärrä oikein tätä maksuperusteväittämää.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiistän jyrkästi, että olisin millään tavalla tai keskusta olisi millään tavalla murentamassa työterveyshuoltoa tai asettamassa sen merkitystä kyseenalaiseksi. Mutta aivan samalla tavalla, kuin minä kannattamalla maksua terveyskeskuksiin olen edistämässä omasta mielestäni niiden palvelujen kehittämistä eli se maksu oikeudenmukaisesti ohjaa ja samalla kertyy varoja terveyskeskusten kehittämiseen, aivan sama periaate pätee työterveyshuoltoon. Ottamalla maksun käyttöön me saamme asiakkaat maksajiksi, mikä on yhtä merkittävä osa kuin asiakkaat terveyskeskuksissa, kehittämään työterveyspalveluja.

Mutta kokoomus pelkää, että ohjaava vaikutus, joka maksun kautta tulisi, olisi vähentämässä kysyntää näissä palveluissa, joista iso osa työterveyshuollossa on yksityistä lääkäritoimintaa, ja että se sitä kautta vähentäisi tätä toimintaa. On pelätty, että terveyskeskusmaksu myös vähentää käyntejä terveyskeskuksissa, niin kuin ihan itse asiassa oikea tavoite onkin, kun vähemmän tärkeät käynnit jäävät pois. Olen jo monesti yrittänyt sanoa, että sillä ei ole terveyspoliittista merkitystä. Ainut tutkimus, joka meille on aukottomasti valiokuntakäsittelyssä kerrottu, oli nimenomaan tämän suuntainen. Muita tutkimuksia ei ole uskallettu tehdä. Aivan samalla tavalla sama ohjaava vaikutus on otettavissa työterveyshuoltoon, eikä se ole sen toiminnan murentamista, vaan päinvastoin se, että saadaan kolmikantaperusteella yksi rahoittaja lisää, vain nostaa sen arvoa.

Tosin maksun keräämistapa on nyt huvittava. Sen me kaikki olemme todenneet, mutta eivät tällä aikataululla valmistelijat suostuneet tekemään sellaista maksutapaa, joka olisi ollut ohjaava. Nyt on aikaa tehdä ja näin pitäisi tehdä.

Ed. S k i n n a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä kuvastaa hyvin sitä, minkälaisia mielenkiintoisia keskusteluja meillä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa on. Täällähän on nyt noin kymmenen valiokunnan jäsentä, ed. Perho-Santalan mainostaman kasvottoman kokoomuksen minkkiturkkisiipi ja sitten maataloussiipi. Kun ne törmäävät tällä tavoin yhteen, lopputulos on sitten hullunmyllyä. Välillä tuntuu siltä, että valiokunnan kokouksissa pitäisi olla käyntimaksu.

Kokoomus ja keskusta ovat aika hyvin pystyneet paljastamaan molempien heikkoudet asiassa. Kokoomus pitää työterveyshuoltoa tärkeänä, mutta niin kuin todettiin, se ei kuitenkaan ollut maksun hylkäämisen kannalla. Taas sitten keskusta on muun muassa ed. Alarannan suulla todennut sen, kuinka terveyskeskusmaksu on huono asia. Meidän mielestämme molemmat asiat ovat huonoja sen takia, että meillä Suomessa sen jälkeen, kun kansanterveyslaki tuli parikymmentä vuotta sitten, kansan terveydentila on selvästi noussut. Miehet elävät noin 73-vuotiaiksi, naiset noin 79-vuotiaiksi, eli me miehetkin elämme noin seitsemän vuotta kauemmin kuin aikaisemmin. Tähän on erittäin suuri vaikutus näillä uudistuksilla.

Mitä tulee veroluonteisuuteen, kokoomus on sitä mieltä, että työterveyshuoltomaksu on vero, mutta kokoomus ei ole sitä mieltä, että 100 markan vuosimaksu kansanterveyspalveluissa olisi vero. Tämäkin osoittaa sitä, että tullaan siihen tilanteeseen, niin kuin eduskunnan varapuhemies Mikko Pesälä on monesti todennut viitaten Salomonin kirjaan, että missä on pitkät puheet, sieltä syntikään ei ole kaukana.

Ed. S u h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esitetystä 100 markan terveyskeskusmaksussa, joka tulisi työntekijöille, luulen, että kokoomuksen suurempi pelko on se, että se sijoitetaan työnantajien maksettavaksi

sopimuksella. Samanaikaisesti kuitenkin työntekijöiden edustajille sanon vasemmalle, kun vastustatte sitä, että ammattiliitot yhtäkkiä liittokokouksessa päättävät, että jäsenmaksu nousee niin ja niin paljon, menee monta satasta vuodessa, jotta ammattiliitot saavat toimia rauhassa ja tehdä puoluepolitiikkaa sillä 100 markalla moneen kertaan. Se ei edes nosta terveydenhuoltoa vaan se nostaa ainoastaan verenpainetta, kun joutuu katsomaan niitä typeriä päätöksiä, joita on paljon tapahtunut.

Ed. Muttilaiselle sanoisin, kun hän puhui, että puolustelen esitystä, että minä vastustan sitä, mutta eihän esimerkiksi neuvolapalveluilla ole kilpailua olemassa. Neuvolapalvelut ovat hyvät, ne ovat ilmaisia. Koulupalvelut ovat käytännöllisesti katsoen hyvät, ne ovat ilmaisia. (Eduskunnasta: Toistaiseksi!) — Toistaiseksi, nekin varmaan tulevat maksullisiksi. — Mutta on sellaisia sektoreita, joilla on selvästi kilpailua, niin kuin terveydenhuollossa on. Näihin on ilmeisesti sitten totuttava, kun samat lääkärit ovat aamupäivällä terveyskeskuksissa ja iltapäivällä yksityisvastaanotoilla. Ei meillä ole koulujen osalla käytännöllisesti katsoen kilpailua, ei ole kirjastojen osalla eikä ole paljon teatterikunnissa. Ne ovat yhteiskunnan palveluja. Niistä ei tule kilpailua. Ne hoidetaan kenties jossakin kunnassa hyvin, jossakin kunnassa huonosti. Ei se ole suoraan verrannollinen. (Eduskunnasta: Ulosotossa olisi kilpailu paikallaan!) — Ulosotossa olisi kilpailu paikallaan. Perimistoimistoja on enemmän kuin ulosottovirastoja Suomessa. Siinä on kovaakin kilpailua, tiedän sen.

Mutta sanon, että ulosottoon menevät nämäkin terveyskeskusten sataset. Kuvitelkaa, se maksaa 300—400 markkaa, kunnes on käyty kierros mummon takia, kun hän joutuu maksamaan ja hänet todetaan ulosotossa varattomaksi, jollei systeemiä tehdä selväksi ja automaattiseksi. Ulosottomies on vielä hikeentynyt näitten hommien kanssa, ja maksuja ei koskaan tule perintään. Pitäisi sitten sopia joustava käytäntö, ketkä saavat ilmaiseksi, ettei mitään köyhän nöyryyttämistä olisi: Hae maksusitoumus sieltä ja tule takaisin sitten vasta, kun on lappu kädessä, ja jätetään hoitamatta välillä. Kyllä tässä paljon järjen käyttö on sallittua.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Kuittinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Muttilaisen puheen jälkeen, kun hän kritisoi väittämää, että arvostus nousisi maksun myötä. Yhdyn tähän kritiikkiin. En pidä väittämää oikeana. Yhdyn myös ed. Muttilaisen puheenvuoroon siinä, miksi ei muunkin henkilökunnan luona käynneistä peritä maksua kuin lääkäreiden. Sitäkin tulee tutkia, että terveyskeskusmaksu voisi olla käyntimaksu eikä lääkärikäyntimaksu.

Itse en terveyskeskusmaksua ole halunnut, mutta nykyisessä taloudellisessa tilanteessa näen, että muuta mahdollisuutta ei ole. Olen myös kuullut, että ihmiset ovat valmiita ottamaan maksun vastaan tietyin ehdoin. Kun maksu tulee terveyskeskuksen lääkärin sairaanhoitokäynneistä, olen sitä mieltä, että se myös tulee olla työterveyshuollon sairaanhoidossa. Vähän yli puolet työterveyshuollon piirissä olevista on sairaanhoidon piirissä, vähän alle puolet työterveyshuollon piirissä olevista ei saa sairaanhoitoa. Hyvin monin paikoin ei perushoitaja tai siivooja, mihin ed. Perho-Santala vetosi, saa työterveyshuoltonsa kautta sairaanhoitoa vaan hän joutuu hakemaan sen terveyskeskuksen kautta.

Olen sitä mieltä, että maksutapaa ja myös käytäntöä tulee seurata ja myös tarkistaa esimerkiksi lääkärintodistusten perimiskäytäntöä ja palata asiaan mahdollisimman pian terveyskeskusmaksujen osalta.

Ed. Muttilainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kauppinen arvioi, ettei maksujen perimisestä tule lisäkuluja eikä siinä ole vaikeuksia. Kuitenkin valiokunnan asiantuntijoiden kuulemisessa kävi ilmi, että työterveysmaksujen keräämisessä ja valvonnassa on ongelmia. Työnantajat eivät halua periä maksuja eivätkä valvoa niiden maksamista. Myöskään verottaja ei halua maksujen valvontaa veroviranomaisille. Täytyy vain kysellä, kuka luo rekisterit ja ylläpitää niitä tai kuka karhuaa maksamattomat lääkärien jakamat pankkisiirrot. Uudenmaan läänin verovirasto, joka oli asiasta kuultavana, ilmoitti, että missään tapauksessa sitä työtä ei saa sälyttää läänien verovirastoille.

Ed. Kuittinen, minä en missään tapauksessa kannata terveydenhoitomaksuja. Mielestäni ne tulee rahoittaa verovaroin, ja minä käytin vain erilaisia palveluja vertailuna suhteessa siihen, että jos lähdetään siitä, että lääkärikäynneistä peritään maksu, silloin samalla logiikalla pitäisi periä maksu myös muista yhteiskunnallisista palveluista. Minusta se logiikka on kestämätön,

ja sitä halusin tässä asiassa tuoda esille ja verrata. Painotan vielä sitä, että perusterveydenhoito tulee rahoittaa verovaroin.

Ed. Vehkaoja: Arvoisa rouva puhemies! Hallitus hakkaa hajalle yhtenä ja samana vuonna kahta suomalaisen yhteiskunnan peruspilaria: maksuttoman perusterveydenhuollon ja maksuttoman koulunkäynnin. Tämä on ideologinen valinta ja tulee varmuudella herättämään kansainvälistä huomiota etenkin terveydenhuollon osalta, jossa olemme olleet Who:n mallimaa.

Hallituspuolueet ovat esitystensä kanssa yksin. Valiokuntien mietinnöt ovat oikeastaan häpeileviä, eikä ihmekään, sillä perustelut ovat ohuet, lyhyet ja usein olemattomat. (Ed. Stenius-Kaukonen: Ja ristiriitaiset!) — Aivan! — Ei edusta hyvää hallintotapaa myöskään se, että merkittäviä periaatteellisia muutoksia tehdään yhteiskunnassamme käytännössä täysin ilman selvityksiä. Kuitenkin tiedämme, että esimerkiksi se, mitä olemme aikaansaaneet, on aikoinaan perustunut hyvinkin monipuolisiin toimikunta- ja jopa komiteatyöskentelyihin.

Hallituksen esitykset ovat liikkuneet paljonkin eduskuntakäsittelyn aikana. Ainakin hallituspuolueiden sisällä on ollut hirvittävää poukkoilua ja epävarmuutta, jos sitten onkin palattu loppujen lopuksi ruotuun. Tästä on aivan ansaitusti kansalaisille syntynyt kuva taitamattomasta hallinnoinnista, taitamattomista kansanedustajistakin.

On hurskastelua myös puhua siitä, että tämä nyt on yhden vuoden juttu, tai niin kuin sosiaalivaliokunnan mietinnössä, jossa kehdataan puhua jopa kokeilusta. Hyvät kansanedustajaystävät! Mielestäni kokeilut jos mitkä ovat suunnitelmallista toimintaa, joka on etukäteen harkittu ja myös jollekin aikavälille pohdittua. Jos on kysymys kokeilusta ja sitä nimenomaisesti alleviivattaisiin, en voi mitenkään ymmärtää, minkä takia maksutulokertymä lähdetään jakamaan valtion ja kuntien kesken. Kyllähän kuntia pitäisi rohkaista kokeilemaan erilaisia asioita ja saamaan hyödyt ja tappiot omaan nilkkaan sitten näistä kokeiluista. Ei ole mitään kokeilua, kun kokeillaan koko valtakunnassa, sitä paitsi. Kokeilusta ei myöskään sen vuoksi minusta voi puhua, että nyt ollaan jo joulukuun 16 päivässä ja on vain kaksi viikkoa aikaa kunnilla ryhtyä kokeilemaan.

Hallituspuolueet ovat syystäkin selvästi hädissään. Tämänpäiväinen keskustelu salissa on sen osoittanut, koska ehdotukset, jotka nyt ovat keskustelun alaisina, eivät ole kansalaisten keskuudessa mieluusti vastaanotettavia. On käytetty mielenkiintoisia ilmaisuja. Ed. Kuittinen mm. sanoi, että ei hän halua toteuttaa näitä uudistuksia, mutta ne ovat välttämättömiä valtiontaloudellisista syistä. Saadaan sitten nähdä, kun äänestyksen hetki tulee, onko hänellä kuitenkin halua.

Pidän kaikkein vahingollisimpana terveyskeskusmaksun asettamista avohoidon kehittämisen kannalta. Tämä lyö pahasti kasvoille sitä ajatusta, että me kehitämme avohoitoa ja viemme painopistettä avohoidon suuntaan. On mielestäni nyt jo monesti vallalla sellainen tilanne, että avohoidossa hoito tulee jopa kalliimmaksi kuin laitoshoidossa, kun kaikki kustannusosat lasketaan yhteen. Puhun siis lisäkustannuksista. Tällöin otan mukaan tarkasteluun myös esimerkiksi sairausvakuutuksen puolen, kun omavastuut ovat kasvaneet ja lääkkeet kallistuneet jnp. Omalta puoleltaan nämä ovat olleet vaikuttamassa siihen, että on oikeastaan uroteko selviytyä avohoidossa, kun paljon pienemmin kustannuksin joissakin tapauksissa jo voisi päästä laitoshoidossa.

Valiokunnan mietinnössä on sivulla 3 kyllä hyvä kohta tästä asiasta, että pitäisi tarkastella kokonaisuutena niitä kustannuksia, joita avohoidossa syntyy, ja sitten vielä vaaditaan, että yhteenlasketut kustannukset eivät saisi ylittää laitoshoidon kustannuksia. Kuitenkin tätä päivää ajatellen tämä ansiokas kappale jää vähän hurskastelevaan valoon, koska me olemme hirvittävän kaukana mahdollisuudesta tarkastella kaikkea yhdellä kertaa. On niin paljon toimijoita terveydenhuollon kentässä.

Toinen kysymys, joka mielestäni viittaa hurskasteluun, on juuri se, että me olemme nyt tässä päättämässä nimenmaan avohoidon maksujen lisäämisestä. Sillä tavalla on sielunhoitoa enemmän kuin mitään muuta tuo kohta valiokunnan lausunnossa. (Ed. Stenius-Kaukonen: Tämä oli kyllä yksimielinen lausuma!) — Tiedän, että se on yksimielinen, mutta se kuitenkin jää sielunhoidoksi, koska kuitenkin koko hallituksen esitys lisää avohoidon kustannuksia välittömästi.

Kun sanotaan, että maksukyvyn mukaan jälleen näitäkin maksuja voidaan arvioida, niin nyt taas perustetaan yksi uusi sosiaalitoimisto. Tänään perustettiin koulujen sisälle jo yksi sosiaalitoimisto ja nyt terveyskeskuksiinkin. Kaikki eivät ole vielä yhdistetyssä sosiaali- ja terveyshal-

linnossa. Jälleen tulee yksi uusi luukku, jolla varattomuus pitää todistaa.

Vaasa nimisessä kaupungissa käsiteltiin budjettia kuten monessa muussakin valtuustossa viime maanantaina, ja terveyskeskusmaksut olivat siellä ennakoivassa valossa jo esillä edustaen arvioinnissa noin 1,5 miljoonan tulokertymää kaupungille. Mielenkiintoista oli havaita, että tämä kertymä ei ilmeisesti tule kovinkaan kauaksi siitä kustannuksesta, mitä esimerkiksi kaupunki joutuu maksamaan omalääkärijärjestelmään siirtymisestä lisukkeina lääkäripalkkoihin. Sillä tavalla fiskaalisesti nähtynä ei ole kysymys suuresta asiasta terveyskeskusmaksun osalta vielä tänä päivänä, joten se kysymys jatkuvasti palautuu ideologisiin perusteisiin.

Täällä on käytetty puheenvuoroja terveyskeskusmaksun ohjaavasta vaikutuksesta, varsinkin ed. Kemppainen on tätä perustelua käyttänyt. On myös keskusteltu turhista käynneistä. Omasta mielestäni mitään turhia käyntejä ei ole olemassa, on vain olemassa huonosti organisoitua työtä. (Ed. Kemppainen: Miksi sitä ei ole organisoitu?) Esimerkiksi omalääkärijärjestelmään siirtyminen on osoittanut sen, että kun työhön ryhdytään, siinä pystytään saavuttamaan tuloksia ilman terveyskeskusmaksujakin.

Ed. Ala-Harja totesi ihan oikein, että sairaalamaksut jo rasittavat sairasta runsaasti. Mutta hänen logiikkansa oli vaikea ymmärtää, kun hän ajatteli, että tästä löytyisi perustelu sille, että myös terveyskeskusmaksu pitää rasitukseksi lisätä. Tässä kohtaa ei mielestäni ole kuin negatiivista logiikkaa.

Työterveydenhuollosta on myös puhuttu ja sen kytkennästä kansanterveystyöhön. Nythän on sillä tavalla, että työterveyshuolto on hyvin vaihtelevalla tavalla järjestetty. Jos sanotaan, että työterveyshuollossa on myös sairaanhoitoa, kuten joissakin tapauksissa on, se ei vielä paljasta koko totuutta, että sairaanhoidon valikoima on vaihteleva eri työnantajien järjestämissä työterveyshuolloissa.

Tiedetään myös, että työterveyshuoltoa eniten käyttävät työpaikkojen pienipalkkaisimmat ihmiset. Tiedetään myös, että työpaikkojen psyykkiset rasitukset ovat aiheuttaneet sen, että ilman työterveydenhuollon tarjoamia palveluja oltaisiin kaaosmaisessa tilanteessa monilla työpaikoilla. Johtuen sairaanhoidon vaihtelevasta laatutasosta työterveydenhuollossa on käsittämätöntä, että päällekkäisyys jätettiin ja samat henkilöt joutuvat esimerkiksi hakiessaan puutteellisen työterveydenhuollon takia palveluja myös terveyskeskuksesta maksamaan maksun uudelleen.

Mitä tulee kotisairaanhoitoon, siitä en puhu kovin paljon lisää. Siinäkin on negatiivinen yhdenvertaisuusperustelu otettu käyttöön, kun on todettu, että on kotipalvelumaksut ja sen takia peritään myös kotisairaanhoidosta maksuja. Tässä tulee perintäongelmat kuten lääkärimaksuissakin.

Arvoisa puhemies! Harmillisimpana pidän tässä esityksessä kyllä sitä seikkaa, että tämä on päänavaus uuteen aikaan, joka voi osoittaa ja varmasti osoittaakin tämän päätöksen vääräksi. Myös kun asetuksella annetaan niin paljon valtaa hallita maksuja tulevaisuudessa, tässä valtiontaloudellisessa tilanteessa jokainen meistä tietää, mitä tämä tarkoittaa: Ne voivat ainoastaan nousta. Olen tämän esityksen hylkäämisen kannalla.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaoja totesi, että terveyskeskussairaskäynnin maksullisuus murtaisi terveydenhuoltojärjestelmämme peruspilarit ja pilaisi maineemme terveydenhuollon mallimaana. Täytyy sanoa, että kyllä tuo pilari on ollut varsin rähjäinen ja kuva ulkopuolelta terveyspalvelujärjestelmästä saattaa olla valheellinen, kun ajattelee tätä keskustelua ja niitä kokemuksia, joita on saatu.

Olemmekohan me mallimaa mittaamattomien, pitkien terveyskeskusjonojen takia, jotka maalaiskunnissa pakottavat hakeutumaan yksityislääkärille samoin kuin kaupungeissa? Olemmekohan me terveydenhuollon mallimaa, kun katsomme, kuinka paljon todella sairaille myös sosialidemokraattiset hallitukset ovat olleet kustannuksia sälyttämässä? Olemmekohan me terveydenhuollon mallimaa ainakaan suomalaisen potilaan kannalta varsinkin ed. Suhosen ja muiden puheenvuoroihin viitaten, kun meillä on terveyskeskuksissa täysin osaamattomia ja töykeitä lääkäreitä, jotka eivät muuta tee kuin potilaalle vahinkoa?

Mielestäni tämä kysymys ja nimenomaan sairaanhoitomaksun ottaminen voi olla omiaan jokaiselta näiltä osalta parantamaan tätä järjestelmää. On totta, että omalääkärijärjestelmä käyttöön otettuna lyhentää jonoja ja parantaa hoidon tehokkuutta, mutta miksi emme voi käyttää kahta keinoa, tätä pientä maksua ja omalääkärijärjestelmää? Minä luulen, että sitten tämä ohjaamisvaikutus on sangen hyvä.

Kun pääjohtajaksi tullut Kivalo otti perhelääkärijärjestelmän tavoitteeksi, niin muistanpa, että silloin sosialidemokraattiset virkamiehet ja kansanedustajat olivat kovasti sitä vastaan, ja on kestänyt parikymmentä vuotta, ennen kuin sitä aletaan saada käyttöön.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaoja puhui siitä, että tämä on päänavaus hyvän perusterveyshoidon romuttamiseen. Olen kyllä ihmetellyt näitä puheita, missä esimerkiksi ed. Kemppainen sanoi, että tämä ohjaisi toivottuun suuntaan terveydenhoitojärjestelmää. Kyllä terveyskeskusmaksu tietysti ohjaa, mutta se ohjaa sillä tavalla, että se ohjaa pois hoidosta niitä ihmisiä, joilla on usein suurin hoidon tarve ja vähiten rahaa. (Ed. Kemppainen: Ei pidä paikkaansa!) — Tämä pitää paikkansa.

Myös puhutaan, että arvostus nousisi, jos olisi terveyskeskusmaksu. Siihen ei ole mitään perusteita. Minä olen itse ollut töissä terveyskeskuksessa ja ilmaishoitopaikoissa niin kuin mielenterveystoimistoissa. Ei ole mitään sellaista evidenssiä, että nämä olisivat kytkennässä toisiinsa, arvostus ja maksullisuus. Se on pötypuhetta. Kun keskustelee pitkään terveyskeskuslääkäreinä toimineitten kanssa, niin kukaan ei ainakaan minulle ole väittänyt, että niin olisi kuin täällä on väitetty.

Mitähän hallitus keksii seuraavaksi, kun nyt romutetaan meidän hyväksi havaittu terveydenhoitojärjestelmämme ja työterveyshoitojärjestelmämme? Ehkä seuraava sitten on, että keksitään myös maksulliset sosiaalitoimistokäynnit. Sehän olisi erittäin hyvä tapa saada vähän karsittua pois turhaa porukkaa palveluista.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Vehkaoja toi esiin kotisairaanhoidon maksullisuuden, hän jätti yhden asian kuitenkin mainitsematta. Pitkäaikaissairaat lapset ja vanhukset saavat hyvin monissa tapauksissa, useimmissa tapauksissa, erityistä Kansaneläkelaitoksen maksamaa tukea, joka vaihtelee noin 500 markasta lähes 2 000 markkaan kuukaudessa ja on tarkoitettu nimenomaan sairaudesta, vammasta tai viasta aiheutuneiden lisääntyneitten elämiskustannusten korvaamiseen. Jos kotisairaanhoidosta ei heidän kohdallaan perittäisi kotipalvelusta mitään maksua, niin tilanne tarkoittaisi käytännössä sitä, että he saisivat saman asian takia monenlaisen kompensaation yhteiskunnan taholta. Eli näin ollen heillä saattaisi jäädä jopa säästöön rahaa siitä sairastamisestaan. Ei kai liene tarkoitus, että ihminen kerää varallisuutta sillä, että on sattunut niin onnettomasti käymään, että hänellä on jokin krooninen eli pitkäaikainen sairaus?

Täällä tuli esiin myös omalääkärijärjestelmä. Minä olen pitänyt sitä erittäin hyvänä ja pidän edelleenkin hyvänä monista syistä, jotka jääköot tässä perustelematta. Olen omalla kotipaikkakunnallani erittäin myönteisenä nähnyt, että se on toteutettu. Mutta olen huolestuneena seurannut, että eräillä paikkakunnilla omalääkärijärjestelmä on kaatumassa terveydenhuollon henkilöstön keskinäisiin kateuskiistoihin. Tämä on minusta erittäin valitettavaa. Voisi olettaa, että näissä työpisteissä työskentelevät ihmiset ovat pitkälle koulutettuja ja pystyvät ajattelemaan muutenkin asioita kuin pelkästään kateusnäkökohdista.

Ed. Taina (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaoja kertoi, että Vaasan kaupungissa on päätetty terveyskeskusmaksusta. Olisi mielenkiintoista tietää, vastustiko ed. Vehkaoja siellä terveyskeskusmaksun käyttöön ottoa. (Ed. Vehkaoja: Kyllä!) Sehän on kuntien päätettävissä oleva maksu, eikä sitä tietenkään varakkaitten kuntien ole pakko ottaa käyttöön.

Toiseksi hän puhui perintäongelmista. Sehän on täällä monessa puheenvuorossa tullut esiin, että juuri terveyskeskusmaksun periminen on ongelmallista. Puheenvuoron käyttäjät unohtavat, että sosiaali- ja terveydenhuolto on maksullista oikeastaan kokonaan, paitsi lääkärissäkäyntimaksua ei ole tähän asti ollut. Kaikki muut palvelut ovat maksullisia, joten tämä ei tuo mitään uutta perintäongelmaan, vaan on yksi maksu muiden joukossa. Mutta tästä maksusta on tullut tämmöinen tabu, eikä olla niin huolissaan siitä, miten muiden maksujen laita on, jotka voivat olla paljon suurempia.

Varsinaisesti pyysin vastauspuheenvuoron siitä syystä, kun ed. Vehkaoja sanoi, jos oikein kuulin, että herättää varmasti kansainvälistä huomiota se, että Suomessa koulunkäyntiin tulee maksuja, opiskelumaksuja, tai terveydenhuoltoon maksuja. Ehkä olisi syytä veronmaksajien kustannuksella lähettää ed. Vehkaojaa vähän useammin valiokuntamatkoille tai muille matkoille vähän katsomaan, millä tavalla Euroopassa asiat ovat. Tuskin muualla kuin Pohjoismaissa on maksutonta koulua tai opis-

kelua taikka maksutonta terveydenhuoltoa, joten uskon, että kansainvälistä huomiota on herättänyt se, että Suomen kansalla on ollut varaa pitää maksuttomia palveluja näinkin kauan. Mutta nyt kun olemme köyhtyneet, meillä ei ole enää siihen valitettavasti varaa. Mutta uskotaan, että vielä tulee joskus taas se päivä, jolloin me voimme kaikki palvelut tarjota kansalaisille yhteisillä veromarkoilla.

Ed. Saastamoinen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minunkin puheenvuoroni aihe oli tuo, mitä ed. Vehkaoja sanoi perintäongelmista. Rouva puhemies! Kun kansanterveyslaki tuli tähän maahan, meillä oli terveyskeskusmaksu, eikä meillä ollut siihenkään aikaan perintäongelmia. Olen sitä mieltä, että ellei sosialidemokraattien ja keskustapuolueen siihen maailmanaikaan hallituksessa ollessa olisi poistettu terveyskeskusmaksua, joka silloin oli ihan pieni, niin tältäkin kalabaliikilta olisi vältytty. On jopa mahdollista, että kun kansalaisilla menee huonommin, että jos meillä olisi terveyskeskusmaksu ollut kautta linjan, niin sitä olisi jopa kenties voinut kansalaisten kannalta huonon ajan tullen hieman alentaakin. Joka tapauksessa perintäongelmat ja niistä puhuminen tässä yhteydessä ovat minun mielestäni ihan hurskastelua, koska kyllähän tämä perintä pystyttiin aikanaankin hoitamaan.

Ed. Vehkaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on monta kommenttia tietysti tullut. Pyrin lyhyesti niitä edelleen kommentoimaan. Aloitan perinnästä.

On totta, että aikaisemmin on ollut perintää, mutta haluan korostaa, että tämä perintätoiminta on lopetettu eli se joudutaan aloittamaan täysin alusta. Olen itse sitä mieltä, että pitäisi jäädyttää tällaiset kaavailut, ennen kuin tulee atk-pohjainen älykorttisysteemi, jolla voidaan tarkemmin kohdentaa maksuja, jos maksujen tielle ylipäätään mennään.

Mitä tulee mallimaana toimimiseen, niin, ed. Kemppainen, Suomi on vienyt esimerkiksi terveyskeskusmallia hyvin ansiokkaasti muihin maihin. Ed. Taina, sitä minä juuri surenkin, että menetämme esikuva-asemamme.

Mitä tulee ed. Kauppisen samoin kuin ed. Kemppaisen mainintaan arvostuksesta ja palkkioista, niin tilannehan on tällä hetkellä se, että omalääkärit vain saavat runsaan korvauksen lisätyöstä, kun on menty väestövastuuseen. Muu henkilökunta joutuu tyytymään esimerkiksi yhden palkkaluokan korotukseen, joka on aivan eri hintaluokkaa. Ehkä ei ole niin ihmeellistä, jos tästä samoilla työpaikoilla kateutta syntyy. Kaikkien tulisi minusta saada uuteen työtapaan siirtymisestä aika lailla sama korvaus. Tavallaan työn tuottama lisätulos tulisi jakaa kaikkien kesken.

Ed. Kauppinen puhui hoitotukiasiasta. On totta, että se on olemassa, mutta tänä päivänähän myös maksetaan päällekkäin kotihoidon tukea esimerkiksi hoitotuen kanssa vammaisille. Silloin kun puhutaan todella vaikeasti vammaisista henkilöistä, joita en eritellyt puheessani, on perusteita myös tämän päällekkäisen maksun suorittamiseen.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Anderssonille toteaisin, että minä en aja tätä niinkään arvostuskysymyksenä eteenpäin. Minusta lääkärien arvostus syntyy siitä, minkälaista työtä he tekevät, enkä usko, että maksu on päällimmäinen asia. Minä olen ennen kaikkea kannattanut tätä siksi, että nimenomaan potilaiden omavastuuajattelu kehittyisi.

Mitä tulee ed. Anderssonin kommenttiin, että hän on keskustellut eräiden terveyskeskuslääkäreiden kanssa ja heillä olisi tietty mielipide, minun käsitykseni on, että terveyskeskuslääkäreistä 99 prosenttia on sitä mieltä, että pieni maksu on paikallaan. Sitä osoittavat tietysti Kunnallislääkäriliiton ja sitä kautta myös Suomen Lääkäriliiton asiasta tulevat kannanotot.

Mitä ed. Vehkaojan tuloksenjakamispuheeseen omalääkärijärjestelmän jonojen lyhentämisestä tulee, niin kyllä se vain niin on, että kun lääkärit ovat lupautuneet ja sitoutuneet omalääkärijärjestelmään, he ovat myös sitoutuneet siihen, että urakkaluontoisesti hoitavat jonot pois. Mutta avustavaa henkilökuntaa on siihen vaikea sidottaa samalla, koska on nimenomaan lääkärin työpanoksesta kiinni, että urakka tulee tehtyä. Toki olen samaa mieltä, että jos tiimi hyvin toimii, niin siinä on merkitystä myös koko tiimillä, mutta ennen kaikkea tämä järjestelmä on kiinni siitä, että lääkäri saadaan sitoutumaan omalääkäritoimintaan.

Ed. Puisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Saastamoinen kävi voimaperäisesti kertomassa, että ei ole olemassa mitään

perintäongelmia. Me olemme valiokunnassa kuulleett erityisesti työterveysmaksun osalta, että lääninhallituksissa edellytetään, jollei lisätyövoimaa, niin ainakin uusia ohjelmia ja laitteita atk:hon, jotta homma voidaan hoitaa. Summat olivat kyllä asiantuntijana olleen henkilön mukaan melkoisia, jotka tulevat pelkästään teknisten välineiden hoitamisesta. Toinen asia on kontrolli, jota kukaan ei voi hoitaa.

Ed. Saastamoinen sanoi, että jos sosialidemokraatit eivät olisi poistaneet terveyskeskusmaksua, niin tätä keskustelua ei tarvitsisi käydä. Onneksi sosialidemokraatit ovat tehneet monta muutakin asiaa ja tulevat tekemään vielä tässä maassa, niin että näitä keskusteluja ei jätetä käymättä eikä pistetä asioita maton alle.

Ed. Kauppinen kertoi siitä, että kotisairaanhoidossa olevat saavat muutaman satasen korvaustakin, se on totta. Sekö nyt on tarkoitus keskustapuolueen pölynimuroida pois, sekin vähä? Olettaisin, että lääkärinä tietäisitte, että sairaudesta aiheutuu muitakin kustannuksia kuin kotisairaanhoidosta aiheutuvat kustannukset.

Ed. Tainan lempiaihe on kuntien vapaa valinta. Tämä on aivan yhtä suuri vapaa valinta kuin edellisessä kohdassa keskusteltu lukukausimaksuasia kunnille. Kun otetaan 53 markkaa per yli 15-vuotias kunnilta rahaa, niin siinä se valinta on.

Kuulisin mielelläni myös keskustapuolueen ed. Kuuskosken kantoja terveyskeskusmaksusta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Kuittinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaojalle toistan ja tarkennan: En ole halunnut terveyskeskusmaksua, mutta hyväksyn hallituksen esityksen. Olen samaa mieltä ed. Vehkaojan kanssa siitä, että ei ole turhia käyntejä, on vain huonosti organisoitua työtä. Mutta että tämä on vain osa totuutta.

Eräs asia, jota on seurattava terveyskeskusmaksun käytännössä on se, että joissakin paikoissa saman avun saa esimerkiksi sairaanhoitajalta, jossakin toisessa terveyskeskuksessa asiakas joutuu hakemaan apua vastaavassa tapauksessa lääkäriltä ja maksamaan sitten terveyskeskusmaksun. Tätä tulee seurata.

Samoin olen sitä mieltä, että toimintoja voi kehittää omalääkäri-, omahoitaja- ja väestövastuutyöotetta kehittämällä.

Edelleen maksujen perinnästä, johon ed. Saastamoinen viittasi. Olen sitä mieltä, että maksuperintäongelmia tulee, mutta ei niin suuria kuin on esitetty. Tämä käytäntö on ennenkin ollut toteutettuna ja voidaan haluttaessa myös tulevaisuudessa joustavasti toteuttaa.

Kotisairaanhoito- ja kotipalvelumaksun yhdistämistä kotona tarvittavan avun palvelumaksuksi pidän hyvänä asiana. Se tiivistää entistä enemmän sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön yhteistyötä. Sen perusteena on yhteinen hoito- ja palvelusuunnitelma. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon koulutus on muuttumassa koulutason koulutuksessa yhteiseksi koulutukseksi. Esitys on myös siltä osin tulevan käytännön mukainen.

Ed. Kuuskoski (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin halunnut ed. Vehkaojalle alleviivata juuri sitä, että omalääkärithän ovat sitoutuneet siihen, että viimeistään kolmen päivän kuluessa potilas aina pääsee hoitoon. Silloin kun on paljon hoidon tarvetta, niin he tekevät pitkiä työpäiviä ja ovat luopuneet työaikasidonnaisuudesta. Se on tietysti ollut hyvin ikävää, että ammattiryhmien välille on syntynyt tällaista kitkaa ja että ei ole löydetty yhteistä säveltä. Tuntuisi, että siihen ei todellakaan tässä ajassa olisi varaa, ja sen vuoksi tässä katsoo niin terveyskeskuslääkäreihin kuin myös hoitohenkilökunnan puoleen, että yhteinen näkemys löydettäisiin.

Virkaehtosopimus ei kaikilta osin ollut onnistunut silloin, kun omalääkärikokeilu lähti liikkeelle ja nämä sopimukset tehtiin. Se on tietysti osaltaan johtanut siihen, että joillakin paikkakunnilla lääkäreitten ansiokehitys on noussut aika merkittävästi. Mutta olen ymmärtänyt, että näitten maksujen taustalla on hallituksen vaatimus säästöistä, tehokkaammasta järjestelmästä. Ainoa tapa minusta päästä siihen on, että meillä on toimiva perhelääkärijärjestelmä ja hyvä hoitosuhde. Sitä kautta nämä seurannaiskustannukset vähenevät, siitä meillä on selvää näyttöä. Sen vuoksi tuntuu aivan kummalliselta, että valitaan tällainen maksutie eikä lähdetä voimaperäisesti edistämään hyvän hoitosuhteen läpiviemistä.

Olen useassa yhteydessä kuullut sanottavan, että Kuopiossa on jo luovuttu omalääkärijärjestelmästä, koska se on niin kallis. Sehän ei ole

koko totuus silloin, kun katsotaan asioita kokonaisuutena eli otetaan huomioon myös seurannaiskustannukset. Siitä vain tuli niin suosittu, että kaikki halusivat tulla Kuopion kaupungin terveyskeskuksen hoitoon eikä enää yksityislääkäreille. Ne, jotka eivät siedä sitä, että julkinen palvelu voi olla hyvää ja onnistunutta, eivät tietysti halua sitä viedä eteenpäin.

Nyt tässä on hyvin pitkälle kysymys periaatelinjauksesta. Olen aivan vakuuttunut, että jos nämä maksut nyt hyväksytään, niin hyvin pian täällä on korotusesitykset ja ilmoitetaan, että mikään ei riitä.

Ed. S u h o n e n (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Vastaan ed. Kuuskoskelle. Hänen kotikaupungissaan Turussa yksityiset hoitavat tätä omalääkärisopimuksilla. Meillä Turun kaupungin terveydenhuolto on keskustellut ilmeisesti luopuvansa omalääkärikokeilusta sen älyttömän kalleuden vuoksi. Siinä ovat yksityislääkärit mukana, eivätkä ainakaan terveyskeskuslääkärit kilpaile siellä.

Mutta tämän koko lain pitäisi tulla voimaan 1.1. eli kahden viikon päästä. Terveyslautakunnassa viime viikolla virkamiehet kysyivät, miten tämä käytännössä hoidetaan. Mitä se maksu on? Tuleeko se voimaan? Minä ihmettelen sitä kaaosta, joka syntyy alkuvuodesta tästä järjestelmästä. Mutta ilmeisesti hallituksen toimenpiteet niin kuin kaikki vero- ja muutkin lait olisi pitänyt keväällä päättää, jolloin olisi siirtymäkautta ja niitä voisi valmistella. Viikon sisällä kun tästä tulee tieto, niin muutaman päivän päästä pitäisi homman lähteä pyörimään. Kyllä tämä valmistautuminen on ollut niin kuin olisi sotaan lähtö, että äkkiä pitää jotain tapahtua ja kuitenkaan ei tiedä, otetaanko reppu mukaan ja eväät sinne.

Sitten sanon vielä toimenpidepalkkioista. Silloin kun tuli toimenpidepalkkiot ja Lääkäriliitto neuvotteli, voi että lääkäreistä tuli oma-aloitteisia. Meillä on perhesuunnitteluneuvontaa ja papanäytteen ottoa. Ennen ne hoiti terveydenhoitaja. Voi että lääkärit rupesivat ottamaan. Terveyskeskusavustaja tai terveydenhoitaja eivät saaneet korvausta, mutta kun lääkärit saavat muutaman kympin, niin kyllä tulivat avuliaiksi ja rupesivat kerkiämään. Sama juttu, kun erikoishammashoitajat hoitivat määrätyt hommat. Nyt lääkärit tekevät, kun saavat toimenpidepalkkion siitä. Kyllä lääkäritkin osaavat tässä yhteiskunnassa rahastaa ja kalastaa, kyllä tässä on tietyt tarkoitukset. Mutta se on hyvä, että ihminen joustaa. Kun tämä kerran lopetetaan, niin sanotaan joskus, että jatkakaa edelleenkin, kun teitte silloinkin. Mutta sitten ei taas kerkiä tekemään, kun siitä ei erikseen makseta. Kyllä tässä on paljon vääryyksiä.

Ed. N o r d m a n : Arvoisa puhemies, väderade talman! Den nya avgiftspolitiken är nog ett bakslag för follhälsoarbetet i vårt land. Till det bästa som vi har i vårt land hör avgiftsfria besök på hälsovårdscentralerna och den avgiftsfria skolan. En satsning på medborgarna, på allt som är resurs, naggas nu i kanterna.

Uusi maksupolitiikka on takaisku maamme terveydenhuollolle, kansanterveystyölle nimenomaan. Minusta parhaimpiin asioihin tässä maassa kuuluvat maksuttomat käynnit terveyskeskuksissa samoin kuin maksuton koulunkäynti. Kyseessä on panostus kansalaisiin, nähdään kaikki kansalaiset resursseina, mutta tätä ollaan nyt murentamassa. Maksut tuovat tietysti lisää varoja valtion ja kuntien tyhjeneviin kassoihin, mutta koska terveysvaikutukset hyvin todennäköisesti muodostuvat kielteisiksi pidemmän päälle, kustannuksia kuitenkin syntyy toisaalla.

Terveydenhuollon kustannukset on maassamme pystytty pitämään kurissa. Kansalaisten saamiin palveluihin nähden terveydenhuoltoon käytetään suhteellisen pieni osa bruttokansantuotteesta. Merkittävänä selityksenä tähän on kyllä tehty panostus kansanterveystyöhön, jonka perustana on tiivis terveyskeskusverkosto. Mutta kun bruttokansantuote vähenee, niin tietenkin tämä osuus kasvaa.

Påståendet att avgiftsfrihet leder till onödiga läkarbesök är inte alls övertygande. En del, någon procent, är säkert onödig i läkarnas ögon, men inte för besökarna. Hur vanligt är det inte att människor nonchalerar sjukdomssymptom. Man går för sällan och för sent till läkare. Det är väl mera vanligt än att man går för ofta till läkare. Hur viktigt är det inte att man får bekräftelse på att man är frisk, då börjar man känna sig frisk.

Till det bästa som hänt under den senaste tiden i fråga om hälsovården är att hälsovårdscentralerna har fått sina läkartjänster besatta, även i svenska och tvåspråkiga kommuner, där bristen på hälsovårdscentralläkare i ett skede var mycket stor.

Mycket talar för att hälsocentralernas roll stärks i fortsättningen. När besöksavgift tidigare

föreslagits har det motiverats med att det skulle ge hälsovårdscentralerna en nödvändig statushöjning. I dag väger det argumentet mindre, när läkarsituationen alltså är i skick.

Tilanteessa, jossa oli selvää, ettei maksua terveyskeskuksissa lääkärissäkäynnistä enää voitu välttää, olen itse pyrkinyt myötävaikuttamaan siihen, että maksuja koskevat periaatteet olisivat mahdollisimman hyväksyttäviä. Sosiaali- ja terveysministeriö on minusta pyrkinyt löytämään sosiaalisia ratkaisuja. Tämä on myönnettävä. Nuoret, alle 15-vuotiaat, on tarkoitus vapauttaa asetuksessa ja kunnat voivat vapauttaa muitakin ryhmiä, jos ne niin haluavat. 100 markan vuosimaksu on solidaarinen ja kaikesta huolimatta kohtuullinen ja mielestäni paras vaihtoehto. Eli nimenomaan vuosittaiseen maksuun pitäisi keskittyä kunnissa, kun valitaan vaihtoehto. (Ed. Stenius-Kaukonen: Tuleeko näin tapahtumaan?) — En ole ihan vakuuttunut.

Utökad frihet för kommunerna och ett dyrare alternativ med möjligheter att uppbära en avgift om 50 mark tre gånger i året eller sammanlagt 150 mark, som kom till i förhandlingarna i riksdagen, är på gott och ont. Dagens situation med lika villkor i alla kommuner är trots allt ett bättre alternativ än den brokighet med olika avgifter som nu kan väntas i kommunerna.

Statens sätt att införa en nettoprincip i sammanhanget kommer tyvärr att fresta och rentav tvinga kommunerna att bär upp maximiavgifter. En återgång till normala spelregler för statsandelssystemet är därför önskvärt.

Arvoisa puhemies! Myönteistä on toki, että maksut helpottavat kuntien ja valtion mahdollisuuksia ylläpitää hyvää ja kaikille kunnan asukkaille tarjottavaa perusterveydenhuoltoa, mikä merkitsee demokraattisesti johdettua ja valvottua toimintaa. Kaikesta huolimatta mielestäni julkinen terveydenhuolto mahdollisimman kohtuullisten ja oikeudenmukaisten maksujen avulla on parempi kuin panostus kasvavaan yksityiseen terveydenhuoltoon. Kokemukset osoittavat myös, että ennalta ehkäisevä terveydenhuolto esimerkiksi Suomen mallin mukaisesti ja julkisen sektorin piirissä toimiva sairaanhoito kannattaa.

Siitä, mihin vakuutusturvan avulla järjestetty yksityinen terveydenhuolto johtaa, Yhdysvallat ovat hyvänä esimerkkinä. Siellä suuret ryhmät ovat jääneet huonolle hoidolle tai hoitoa saamatta ja suuret ryhmät maksavat erittäin paljon sairaanhoidostaan.

Herra puhemies! Olen sekavin tuntein, pitkin hampain, niin kuin sanotaan, kannattamassa sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdotusta ja toivon samoin, että uuden järjestelmän terveysvaikutuksia seurataan tarkoin. Meillä ei ole varaa siihen, että kansanterveydelle koituu kielteisiä seurauksia. Tällaisessa tapauksessa terveyskeskuslääkärissä käynnin maksu on jälleen poistettava.

Värderade talman! Trots dylika anmärkningar stöder jag som man säger med långa tänder och med blandade känslor social- och hälsovårdsutskottets förslag och hoppas att man noggrant följer upp framför allt hälsoverkningarna av det här nya avgiftssystemet. Negativa verkningar på folkhälsan har vi inte råd med och då måste läkarbesöksavgiften avskaffas igen.

Ed. Kuuskoski (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Nordman kiinnitti erittäin tärkeään asiaan huomiota eli kansantalouden kokonaiskustannuksiin ja saataviin tuloksiin. Meidän kustannuksemme ovat olleet bruttokansantuotteesta 8 prosenttia tällä hetkellä — se on Oecd-maiden keskitasoa — ja järjestelmäämme voidaan pitää tuloksiltaan hyvänä ja myöskin tehokkaana. Tämän myöntää jopa valtiovarainministeriö.

Ed. Nordman viittasi amerikkalaiseen järjestelmään, joka on rakennettu aivan toisella tavalla. Siellä bruttokansantuotteesta menee 12 prosenttia. Niin kuin ed. Nordman sanoi, 40 miljoonaa ihmistä on kokonaan vailla minkäänlaista terveydenhuoltoa, ja hallintokustannukset ovat 30—40 prosenttia.

Nyt minun huoleni on tässä se, että tuntuu siltä, että kukaan ei kanna huolta kokonaistilanteesta eli siitä, millä päästään sellaiseen lopputulokseen, että mahdollisimman vähän sitoutuu kansantalouden resursseja terveydenhuoltoon, mutta toisaalta saadaan mahdollisimman hyvä lopputulos. Minusta ratkaisun avain on juuri siinä, että perusterveydenhuollossa ensimmäinen kynnys on maksuton ja siellä otetaan potilaista kokonaisvastuu ja sitä kautta sitten myöskin voidaan käyttää hyvin tehokkaasti erikoissairaanhoidon palveluja.

On totta, että kyllä lääkärikunta on osannut tässä myöskin omaa etuansa katsoa. Sellaiset virkaehtojärjestelyt, jotka ohjaavat palkkapolitiikkaa tällaiseen nuppiluku- eli suoritekohtai-

seen toimintaan, eivät ole kokonaisuuden kannalta eduksi.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kuuskosken puheenvuorosta korvaani otti se, että hän sanoi, että kukaan ei kanna huolta kokonaiskustannuksista. Mielestäni hän olisi voinut osoittaa tämän oikeaan osoitteeseen elikkä valtiovarainministeriöön, jonka pitäisi kantaa huolta kokonaiskustannuksista. Mutta onnettominta tässä maassa on juuri se, että valtiovarainministeriö ei kanna huolta kokonaiskustannuksista vaan esittää säästöjen nimissä ratkaisuja, jotka johtavat paljon suurempiin kustannuksiin. Juuri tästä koko tämän keskustelun aloitin. Tämä on meillä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa — uskallan sanoa — yhteisenä huolena. Hallituspuolueiden edustajien puheenvuoroista, kuten ed. Nordmanin puheenvuorosta juuri viimeksi, olemme monesta saaneet kuulla sen saman huolen, minkä opposition edustajat täällä tuovat esille.

Valitettava tosiasia on se, että nyt kun me olemme päättämässä tästä asiasta, te olette antaneet periksi. Te olette luopuneet siitä, vaikka te tiedätte, että tämä ei ole oikein. Nämä ratkaisut, mitä hallitus esittää, tulevat suomalaiselle yhteiskunnalle paljon kalliimmaksi. Minä toivon, että te opposition kanssa yhteistyössä kaadatte nämä lait ja sen jälkeen sosiaali- ja terveysministeriölle ja viime kädessä eduskunnalle palautetaan se rooli, mikä niille kuuluu ja mikä viime kädessä eduskunnalle kuuluu. Meidän tehtävämme on huolehtia siitä, että kokonaisuus otetaan huomioon.

Ed. Perho-Santala: Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveyspalveluista perittävien maksujen tuotto oli vuonna 89 noin 3,2 miljardia markkaa. Kuluvan vuoden kertymäksi on arvioitu noin 4,4 miljardia markkaa. Ensi vuoden tuotoksi arvioidaan runsas 5 miljardia markkaa eli noin 730 miljoonan markan kasvu kuluvaan vuoteen, josta osa kertyy aiemmin syksyllä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen perusteella ja loput yhteensä noin 480 miljoonaa markkaa on tarkoitus kerätä nyt käsittelyssä olevilla terveyskeskusmaksuilla ja kotisairaanhoitomaksuilla. Edelleen vuosina 94 ja 95 on tarkoitus kerätä 480 miljoonaa markkaa kumpanakin vuonna, jolloin maksukertymä vuonna 95 olisi noin 6 miljardia markkaa eli kaksinkertainen vuoteen 89 verrattuna ottaen huomioon sen, että inflaatio on kuluneina vuosina ollut varsin alhainen.

Kysymys on siis varsin mittavasta lisärasituksesta, joka kohdistuu aika pitkälle lapsiperheisiin, sairaisiin ja vanhuksiin. Jos ja kun sekä kunnallistalouden että valtiontalouden kannalta kyseistä kertymää pidetään välttämättömänä, on selvää, että nämä maksukertymätavoitteet eivät toteudu ilman uusien maksujen käyttöönottoa, ellei koroteta kohtuuttomasti päivähoitomaksuja toisaalta ja esimerkiksi kotipalvelumaksuja ja sairaalamaksuja.

Terveyskeskusmaksua voidaan pitää täällä esitetystä kritiikistä huolimatta varsin kohtuullisena siinä muodossa kuin se on tarkoitus toteuttaa, koska sillä on katto, mikäli kunnat valitsevat käyntimaksun, ja alle 15-vuotiaat on tästä maksusta vapautettu. (Ed. Stenius-Kaukonen: Miksi ei alle 18-vuotiaita, kuten alun perin aiottiin?)

Samoin kotisairaanhoidon maksullisuutta voidaan pitää perusteltuna siitä syystä, että jo nykyään kotihoito toteutetaan pitkälle sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyönä, jota on edelleen tarpeen ja tarkoitus tiivistää. Kotisairaanhoitoa on aika keinotekoista erottaa siitä palvelukokonaisuudesta, johon parhaimmillaan voi kuulua hyvin monenlaisia eri palveluja tukipalvelujen muodossa. Kotihoidon maksut eivät nouse vaan tämän kotisairaanhoitomaksun säätämisen takia, koska kotipalvelu ja kotisairaanhoito on katsottava kokonaisuutena. Lisärasitusta aiheutuu vain siinä tapauksessa, että kotisairaanhoito on poikkeuksellista ja tilapäistä.

Ottaen kuitenkin huomioon edellä mainitsemani luvut on tavattoman tärkeää se, että maksupolitiikkatoimikunta omassa työssään pystyy tarkastelemaan sosiaali- ja terveydenhuollon maksuja ja niitä koskevia uudistuksia yhdessä verotuksen ja muun sosiaaliturvapolitiikan kanssa. On erityisen tärkeää, että nähdään esimerkiksi palvelujen suurkuluttajien kohdalla maksukyvyn ylärajat ja se, että sosiaalinen oikeudenmukaisuus toteutuu. On myös tarkkaan mietittävä se, mistä maksut määrätään: bruttovai nettotuloista. Jos ja kun päivähoitomaksut esimerkiksi määrätään bruttotulojen perusteella ja perhe on asuntovelkainen, niin voidaan joutua siihen lopputulokseen, että maksurasitus on kohtuuton.

Täällä on tämän päivän ensimmäisenä käsittelyssä olleen asian yhteydessä puhuttu paljon valtion ja kuntien välisestä kustannustenjaosta ja kritisoitu osittaista siirtymistä bruttoperiaat-

teesta nettoperiaatteeseen. Tätä muutosta kunnalliset keskusjärjestöt ovat arvostelleet varsin aiheellisesti siitä syystä, että valtionosuusuudistus on valmisteltu ja säädetty pitäen perusteena nimenomaan bruttoperiaatteen toteuttamista. Tätä nyt sosiaali- ja terveydenhuollon palvelumaksuista annettavan lakipaketin yhteydessä esitettyä muutosta valtionosuusjärjestelmään voidaan pitää näiden aikaisemmin hyväksyttyjen periaatteiden vastaisena, koska se muuttaa valtion ja kuntien välistä kustannustenjakoa.

Tästä epäkohdasta ovat sekä hallintovaliokunta että sosiaali- ja terveysvaliokunta sisällyttäneet mietintöönsä ponnen, jossa edellytetään hallituksen huolehtivan siitä, että asiakasmaksutulojen jakamista kuntien ja valtion välillä tarkoittava poikkeuksellinen menettely koskee vain vuotta 93 ja vastaisuudessa kuntien keräämiä asiakasmaksulain mukaisia maksuja ei oteta huomioon kuntien valtionosuuksien vähennyksinä. Esitystä voidaan pitää perusteltuna myös siitä syystä, että kuntia ei saa pakottaa perimään yhdenmukaisia maksuja siitä syystä, että niiltä peritään valtiolle tasasuuruinen maksu yleisen valtionosuuden ja sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksien vähennyksenä. Toivottavasti ponsi johtaa sellaiseen lopputulokseen, että tehdään sitten rehellisesti se, mikä on ehkä valtiontaloudellisista syistä välttämätöntä eli katsotaan tämä kysymys valtionosuuspohjassa eikä erillisenä järjestelynä.

Täällä on puhuttu tänään jo varsin paljon työterveyshuollosta, taitettu peistä työterveyshuollon maksun puolesta ja sitä vastaan. Totean vielä muutaman seikan yhteenvetona ja perusteluna sille vastustukselle, joka kokoomuksen valiokuntaryhmässä on ollut varsin sinnikästä. Me emme halua vaarantaa tarkoituksenmukaista ja taloudellisesti toimivaa järjestelmää, (Ed. Stenius-Kaukonen: Miksi annoitte periksi?) joka on tarkoitettu ennen kaikkea työkyvyn ylläpitämiseen, tuottavuuden edistämiseen ja ennenaikaiselle eläkkeelle siirtymisen ehkäisemiseen. Valitettavasti hallitusryhmät eivät löytäneet tästä asiasta yhteisymmärrystä. Kuitenkin ryhmämme katsoi, että kahta kautta tätä järjestelmää ei voi rokottaa ja sen toimintaedellytyksiä heikentää ja siitä syystä emme katso voivamme hyväksyä työterveyshuollon korvausprosentin alentamista 50:stä 45 prosenttiin. Tällä toimenpiteellä toivottavasti pidetään yllä työterveyshuollon toimintaedellytyksiä ja halukkuutta pitää se yhtä laajana kuin tähänkin asti.

Ed. Kuuskoski (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Jos ymmärsin oikein, niin ed. Perho-Santala puheensa loppupuolella korosti työterveyshuollon merkitystä. Minäkin haluan antaa sille täyden tunnustuksen, mutta en ymmärrä lainkaan sellaista ajattelutapaa, että terveyskeskuksiin kyllä pitäisi saada käyntimaksuja, mutta sen sijaan työpaikkaterveydenhuollon yhteydessä annettava sairaanhoito pitäisi jättää ilman. Monet suomalaisethan ovat saaneet omalääkärin juuri työpaikkaterveydenhuollon kautta, ja se on minusta ollut hyvä asia. Mutta kyllä tässä täytyy erityinen paino antaa ihmisten yhdenvertaisuudelle, ja silloin perusterveydenhuollon ja perussairaanhoidon käyntien tulee olla molemmissa järjestelmissä maksuttomia eikä tule tätä kynnystä sinne rakentaa.

Ed. Perho-Santala myös mainitsi, että tuleville vuosille on hallituksen suunnitelmissa melkoisia maksujen korotuksia, mikä tietysti tarkoittaa sitä, että terveyskeskusmaksuasiassakaan ei ole ollenkaan tarkoitus jäädä tälle tasolle, joka nyt on käsittelyssä, vaan maksuihin ilman muuta on tarkoitus tehdä korotuksia. Haluaisin vain huomauttaa siitä, että nämäkin ovat tahdonvallan asioita, millä tavalla julkista sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmää rahoitetaan, mikä osuus on maksuilla.

En minä kannata kokonaan maksutonta terveydenhuoltoa, mutta vielä kerran haluaisin korostaa sen merkitystä, että ensimmäisen portaan tulisi olla maksuton. Uskon, että silloin nekin, jotka käyvät liian harvoin terveyskeskuksessa, ehkä hieman useammin oikeassa tilanteessa saisivat kaipaamansa apua ja ymmärtäisivät myös niitä tilanteita, jolloin apu on tarpeen.

Ed. Taina: Arvoisa puhemies! Ajattelin käyttää paikalta lyhyen puheenvuoron, mutta ed. Kuuskoskelle vastaaminen vie ehkä enemmän kuin pari minuuttia. Hän taisi lähteä salista, joten siltä osin tulin turhaan hänelle kommentteja esittämään.

Käsitykseni mukaan ed. Kuuskoski on pitkälti tämän työterveydenhuoltoveron äiti. Hänhän on täällä useaan kertaan keskusteluissa puhunut siitä, että jos kerran terveyskeskuksissa on käyntimaksu, niin työterveyshuoltoon pitää oikeudenmukaisuuden nimessä saada myös käyntimaksu. (Ed. Stenius-Kaukonen: Hänhän ilmoitti vastustavansa molempia maksuja!) — En kuullut sitä, että hän kertoi vastustavansa. Hän puheenvuorossaan totesi, että on oikein, että työterveydenhuollossa on maksu, jos kerran ter-

veyskeskuksessakin on maksu. (Ed. Stenius-Kaukonen: Niin, mutta sen jälkeen hän totesi, että vastustaa molempia!)

Minun mielestäni nämä kaksi asiaa eivät todellakaan ole verrattavissa toisiinsa, ja kokoomuksen ehdotuksesta on irrotettu myös hallituksen esityksestä se kytky, joka työterveydenhuollon veroluonteisella maksulla ja terveyskeskuskäyntimaksulla pykälässä oli. Ei ole todellakaan oikein, että maksamalla vero valtiolle voidaan käyttää tätä palvelua. Sitä paitsi edellytämme ilman muuta, että maksu, jota tässä hallitus esittää, on yksivuotinen.

Olen huolissani siitä, että hallitus on lähtenyt sellaiselle linjalle, että Kansaneläkelaitosta rahoitetaan erilaisilla uusilla veroilla ja maksuilla. On kehitetty vakuutusyhtiöitä varten oma vero. Vakuutusyhtiöiltä kerätään yli 300 miljoonaa markkaa vain Kansaneläkelaitoksen kustannusten peittämiseksi. Sekin veroluonteinen maksu tulee tietysti kansalaisten maksettavaksi vakuutusmaksuina viime kädessä. Sosiaaliturvamaksuja on korotettu. Kunnilta peritään entistä korkeampaa kansaneläkemaksua, ja nyt sitten työterveydenhuollon käyttäjiltä peritään 100 markan vero. Valiokuntakin on ottanut kantaa siihen, että kyllä vihdoin viimein pitäisi päästä sellaiseen sosiaaliturvan rahoitusjärjestelmään, jossa ei enää tarvittaisi tällaisia erilaisia uusia maksuja ja keksintöjä, joissa mitä ihmeellisimmillä tavoilla Kansaneläkelaitoksen rahoitusta järjestetään.

Meille on käynyt myös selväksi näiden asioiden käsittelyn yhteydessä se, että hallitus on kyllä oivasti onnistunut valtion omaa vastuuta näistä menoista vähentämään, mutta ei suinkaan kokonaisuutta tai kansantaloutta ajatellen ole pystynyt mitään vähennyksiä tekemään. Maksut on vain siirretty muille.

Olemme myös saaneet kuulla, että sairausvakuutusrahaston maksukertymä alkaa kaikkien näiden maksujen jälkeen mennä jo plussan puolelle. Täytyy vain toivoa, että vuoden kuluessa tai viimeistään vuoden 1994 budjettia laadittaessa voimme perua osan näistä päätöksistä, joilla sairausvakuutusta tai terveydenhuoltoa on täällä rassattu, ja voidaan todeta, että maksuja voitaisiin alentaa.

Täällä käytiin aikaisemmin keskustelua siitä, mikä on keskustan suhtautuminen työterveyshuoltoon. Täällä edustajat vakuuttivat, että keskustan kanta tähän asiaan on myönteinen. Meille on valitettavasti syntynyt vähän toisenlainen kuva, kun olemme käyneet neuvotteluja siitä, voidaanko työterveyshuoltovero hyväksyä vai ei. Jos ajattelemme asiaa laajemmin, niin ei kai tämä maksu ole niin huolestuttava asia kuin se, että eduskunnan suurin puolue ei pidä työterveyshuoltoa järkevänä yhteiskunnan toimintana.

Me saimme siitä todisteen valiokunnassa, kun esitimme pontta jossa todetaan: "Valiokunta edellyttää, että työterveyshuollon vuosimaksujärjestelmä on yksivuotinen ja ettei hallitus toimenpiteillään heikennä työterveyshuollon toimintamahdollisuuksia työntekijöiden työ- ja toimintakyvyn ylläpitäjänä." Keskusta äänesti tätä pontta vastaan.

Ed. Muttilainen: Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys on kaikin tavoin huono. Se on myös valtionosuusuudistuksen hengen vastainen rikkoen ns. bruttoperiaatetta. Se loukkaa mielestäni myös kuntien itsehallintoa. Kunnilla ei ole todellista valinnanvapautta maksujen suhteen, koska valtio kerää kunnilta yli 15-vuotiaista 53 markkaa asukasta kohti, peripä kunta maksua tai ei. Tai jos kunta vapauttaa joitain ryhmiä maksusta, ei sitä millään tavoin huomioida.

Arvoisa puhemies! Suomalaisten terveyspalvelujen järjestäminen perustuu perusratkaisuun, joka on pohjoismaisen hyvinvointiajattelun mukainen, jossa palvelujen rahoitus hoidetaan verotuksen kautta. Terveyskeskuskäynneissä on kysymys sellaisten palveluiden käytöstä, jotka jatkossakin tarvitaan. Luulisin, että tästä voimme olla kaikki samaa mieltä. Kysymys on siitä, millä tavoin nämä palvelut rahoitetaan.

Meillä Suomessa on ainakin aikaisemmin lähdetty siitä, että terveyskeskuspalvelut ovat laadultaan ja saavutettavuudeltaan sellaisia, jotka sopivat lähes kaikille kansalaisille. Esimerkiksi neuvolapalveluitahan meillä käyttävät kaikki. Ne rahoitetaan verovaroin, ja ne ovat käyttäjille maksuttomia. Niitä myös arvostetaan kovasti.

Terveyskeskusmaksun perimisestä on keskusteltu koko kuluneen vuoden ajan. Tässä keskustelussa on ollut hyvin monenlaisia perusteluja. Eräät maksujen puoltajat ovat vedonneet siihen, että maksujen periminen nostaisi terveyskeskusten arvostusta tai terveyskeskuslääkäreiden työn arvostusta. Pidän itse tätä perustelua epäloogisena. Minun mielestäni maksullisuudella ja arvostuksella ei ole mitään tekemistä keskenään. Tavallaan tätä keskustelua täällä salissa on jo käyty, mutta haluan vielä toistaa, että jos mak-

sullisuudella ja arvostuksella olisi jotain tekemistä keskenään, silloinhan maksua pitäisi periä lähes kaikkien palveluammattien työstä. Minun mielestäni terveyskeskuspalvelut on koettu luotettaviksi ja useimmissa kunnissa perusterveydenhuollon menot asetetaan vaikeinakin aikoina muiden kunnallisten menojen joukossa aivan etusijalle.

Ketkä sitten käyttävät terveyskeskuspalveluja? Ennen kaikkea lapsiperheet, myös vanhusten ja pitkäaikaissairaiden hoidosta terveyskeskukset vastaavat noin 80- tai 90-prosenttisesti. Työikäisten avosairaanhoidossa terveyskeskusten osuus vaihtelee paikkakunnittain riippuen myös paikallisen työpaikkaterveydenhuollon sairaanhoitopalveluiden tarjonnasta. Vaihteluväli on tässä hyvin suuri 30:stä 90 prosenttiin. Niillä paikkakunnilla, joilla terveyskeskuksen osuus kaikkien palveluiden käytöstä on suuri, myös terveydenhuollon kokonaiskustannukset ovat usein alhaisemmat.

Mielestäni terveyskeskuspalveluissa ei ole sellaisia ongelmia, joiden vuoksi terveyskeskusmaksua pitäisi periä. Ongelmana on valtion rahapula. Mutta ennen kuin rahapulaa paikataan, pitäisi kokonaiskustannukset laskea tarkasti. Loppujen lopuksi säästö voi ollakin miinusmerkkinen.

Julkisen talouden rahoituskriisiä ei sillä paranneta, jos terveyskeskusmaksuja kerätään sairailta ja pienituloisilta ihmisiltä, jotka helposti siirtävät säästösyistä hoitoon hakeutumistaan, minkä johdosta hoito lopulta tulee entistäkin kalliimmaksi sekä inhimillisesti että taloudellisesti. Jos terveyskeskusmaksuun päädytään, kansalaiset maksavat kahteen kertaan saman palvelun: verovaroin ja vuosi- tai käyttömaksun muodossa.

Suomea on pidetty kansainvälisen terveysjärjestön Who:n mallimaana terveydenhuoltopalvelujen toteuttajana. Tällä esityksellä hallitus murtaa pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan keskeisiä tukipylväitä. Esitys on todellakin niin huono, että se on ehdottomasti hylättävä.

Arvoisa puhemies! Työterveyshuollosta tähän samaan yhteyteen. Hallituksen esitys työterveyshuollon käyttäjämaksusta johtaisi työterveyspalvelujen käytön vähenemiseen ja siten rajoittaisi työterveyshuollon mahdollisuuksia ylläpitää työkykyä ja siten ehkäistä ennenaikaista eläkkeelle joutumista. Työterveyshuollon järjestämistä on jo vaikeutettu laskemalla Kelan korvaus 50:een prosenttiin. Hallitus esitti myöskin, että sitä vielä siitä laskettaisiin 45 prosenttiin, mutta valiokuntakäsittelyssä siitä luovuttiin ja se nyt säilyy 50 prosenttina.

Jos hallituksen esitys työterveysmaksusta toteutuu, se johtaa siihen, että suomalainen yhteiskunta, palkansaajat ja yritykset, menettävät yhteisesti ylläpitämänsä ja kustannuksiltaan edullisen ja tehokkaan terveyttä ja työkykyä ylläpitävän palvelujärjestelmän.

Työterveysmaksun kerääminen johtaa käytännössä myöskin moniin epäoikeudenmukaisuuksiin esimerkiksi ilmaisen lakisääteisen työterveyshuollon ja maksullisen sairaanhoidon välisen rajan määrittelyssä. On oikeastaan veteen piirretty viiva se, mikä on lakisääteistä työterveydenhuoltoa ja mikä on sairaanhoitoa. On myös mahdollista, että eri työterveyslääkärit vetävät tätä veteen piirrettyä viivaa eri tavoin ja muodostuu hyvin erilaisia käytäntöjä.

Myöskin työterveysmaksujen kerääminen johtaa käytännössä moniin ongelmiin. Ongelmia tulee maksujen valvonnasta. Työnantajat eivät halua periä maksuja eivätkä valvoa niiden maksamista. Myöskään verottaja ei halua maksujen valvontaa veroviranomaisille. Kuka luo rekisterit ja kuka ylläpitää niitä tai kuka sitten karhuaa maksamattomia lääkärien jakamia pankkisiirtoja, kaikki nämä ovat aivan avoimia asioita. Jos tätä varten rakennetaan rekisterit lääninverovirastoihin, Uudenmaan lääninverovirasto arvioi, että yksi henkilö tarvittaisiin lisää sitä varten jokaiseen lääniin, ja voi arvioida, että ne palkkakustannukset olisivat noin 200 000 markkaa vuodessa.

Hallituksen esitys vie väärään suuntaan myös huomioon ottaen Suomen ratifioiman Ilon työterveyshuoltoa koskevan yleissopimuksen sekä työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamista työssä koskevan EY:n direktiivin.

Hallituksen esitys sopii erittäin huonosti yhteen myös yhteisesti hyväksyttyjen tavoitteiden kanssa siitä, että ennalta ehkäisevä terveydenhoito on tärkeää työkyvyn ylläpitämiseksi. Työkyvyn ylläpitämistä on nostettu valtakunnallisella kampanjalla Työkyky kunniaan. Tällä työkyvyn ylläpitämisellähän ehkäistään ennenaikaista eläköitymistä, jonka lasku kansalaisillemme on hyvin suuri.

Kaikista näistä syistä myöskin työterveyshuollon maksuesitys on niin huono, että se on mielestäni hylättävä.

Ed. Puisto: Herra puhemies! En halua enää pitkittää oleellisesti tätä keskustelua. Ed. Muttilainen kuten monet muutkin täällä tänään

ovat tuoneet näitten lakiesitysten heikot puolet esiin. Surullinen olen todella siitä, että nämä kohdistuvat siihen samaan kansanosaan kuin useimmat muutkin tämän hallituksen tekemät ns. säästölait.

Tämän lain valmistelusta oli perusteluissa neljä ja puoli riviä ja sekin oli jo liikaa. Asiantuntijoiden ainoa vastaus tämän loogisuuteen oli, että se perustuu 14.10.1992 tehtyyn säästöpäätökseen. Kukaan asiantuntijoista ei ole väittänyt, että tämä olisi edullinen ja hyviä Suomen kansalle.

Toivon, että hallituspuolueiden edustajat pyrkisivät edes vuoden alusta kartoittamaan, mitä kaikkea teidän läpiviemänne lait tässä yhteiskunnassa todella tarkoittavat ja miten usein ne kaltoin kohtelevat samoja ihmisryhmiä.

Ed. S-L. Anttila: Arvoisa puhemies! Ed. Puiston kanssa olen hänen viimeisestä toivomuksestaan aivan samaa mieltä, ja käsittääkseni jo ainakin keskustan eduskuntaryhmässä on tämän tyyppinen periaatepäätös olemassa, että ennen kuin uusia säästöpäätöksiä hallituksen taholta eduskuntaan tuodaan, pyritään selvittämään näiden päätösten kohtaantuminen eri ihmisryhmiin, mukaan luettuna totta kai myöskin työttömät, yrittäjät ja eläkeläiset, koska meillä täytyy toki olla konkreettinen tieto siitä, miten ne kohdentuvat.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Ed. Perho-Santala väitti, että kotisairaanhoidon tekeminen maksulliseksi ei merkitse lisäkustannuksia kuin joissakin tilapäistä kotisairaanhoitoa koskevissa tapauksissa. Meille valiokunnassa jaettiin muistio, joka kertoo, että kotipalveluista maksukertymä vuonna 1992 on 275 miljoonaa markkaa, ja tämän kertymän arvellaan lisääntyvän 50 miljoonalla markalla, kun kotisairaanhoito tulee maksuttomaksi. On se ihmeellistä, mistä tämä 50 miljoonaa sitten kerätään, jos ei kerran kotisairaanhoidon maksulliseksi tekeminen merkitse sitä, että se lisää kustannuksia.

Ed. Ala-Harja: Arvoisa puhemies! Ed. Muttilainen paheksui terveyskeskusmaksua ja terveydenhuollon maksuja. On aivan unohtunut, että meillä on ollut pitkään sosiaalipuolella melko rankat maksut. Esimerkiksi pysyvässä laitoshoidossa oleva vanhus joutuu maksamaan yli 4 500 markkaa eläkkeestään hoitomaksuna, hänelle jää vain vajaan 400 markan raha käteen. Ei näitä ole paheksuttu lainkaan. Nyt kun tilanne on sellainen, että meillä todella on rahapula, on aihetta katsoa, mistä sitä rahaa otetaan, ja on aivan oikein, että ne, joilla on rahaa, voivat maksaa myöskin käynnistään terveyskeskuksen lääkärin vastaanotolla.

Olen samaa mieltä ed. Muttilaisen kanssa siitä, että työterveysmaksu on aivan turha ja virheellinen ja vaarantaa työterveyshuoltoa. Sehän tuli esiin asiantuntijoitten lausunnoissa ja myöskin se, että on vaikea erottaa lakisääteistä työterveyshuoltoa ja työterveyspalvelua, josta nyt tulee maksu. Myöskin todettiin, että sellaisilla aloilla, esimerkiksi rakennusalalla, joilla on vain minimi lakisääteinen työterveyshuolto, on nelikertainen tapaturma- ja kuolemariski muihin aloihin verraten. Sen takia on edullista, että työntekijöillä on nämä molemmat, sekä työterveyden lääkäripalvelut että lakisääteinen puoli. Tällä juuri voitaisiin parhaiten meidän työtä tekevän väestömme terveys ja työkunto pitää yllä, koska he juuri pitävät tätä yhteiskuntaa pystyssä, heidän työnsä tulokset.

Ed. Perho-Santala: Arvoisa puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen ihmetteli väitettäni siitä, että kotisairaanhoidosta perittävä maksu ei lisäisi kustannuksia. Totesin, että silloin kun katsotaan kotipalvelun ja kotisairaanhoidon palvelut yhdessä, maksu ei siitä nouse. Asiantuntijana valiokunnassa ollut Pekka Järvinen sosiaali- ja terveysministeriöstä vahvisti tämän, kun asiaa häneltä erikseen kysyttiin, eli ei ole rinnakkaisia, kaksinkertaisia maksuja. Asetusluonnoksessa todetaan mm., että jatkuvasti ja säännöllisesti annetusta kotisairaanhoidosta ja sosiaalihuoltoasetuksen 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta kotipalvelusta voidaan periä käyttäjän maksukyvyn mukainen maksu.

Lisätulot kertynevät arvioitsijoiden mukaisesti satunnaisista, tilapäisistä käynneistä, terveyskeskuslääkärin tai muun henkilökunnan suorittamista käynneistä. Arviot maksukertymistähän ovat todella arvioita, eivätkä asiantuntijat pystyneet niihin antamaan kovin eksakteja vastauksia. En väittänytkään sitä, etteivät nämä olisi lisäkustannuksia palvelujen satunnaisille käyttäjille.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Ed. Ala-Harjan puheenvuoroon, jossa hän mainitsi, että on oikein, että ne, joilla on varaa, maksavat. Missään vaiheessa ei ole käynyt ilmi, miten

todella kartoitetaan tällä hetkellä ihmisten maksukyky. Kun ed. S-L. Anttila sanoi, että keskustapuolue on päättänyt, että katsotaan, mitä näillä teoilla lopuksi on saatu aikaan, toivon, että se johtaisi myös toimenpiteisiin, jotta oikeudenmukaistettaisiin sitä rasitetta, joka selvästi nyt on vain joihinkin väestöryhmiin kohdistumassa.

Ed. Muttilainen: Herra puhemies! Ed. Ala-Harja puheenvuorossaan kertoi, että sosiaalipuolella on kalliita ja epäoikeudenmukaisiakin maksuja. Valitettavasti näin on. En puolusta myöskään niitä, mutta ei se, että ne ovat olemassa, tee yhtään oikeutetummiksi myöskään terveyskeskusmaksuja. On erittäin vaikea kartoittaa terveyskeskuksissa asiakkaiden maksukykyä. Pidän sitä tilannetta erittäin epätoivottavana, että siihen mennään, ja todennäköisesti siihen joudumme menemään. Tiedän, että ed. Ala-Harja on vastustanut työterveysmaksuja. Olen iloinen siitä, että hän on ollut meidän kanssamme samaa mieltä, mutta pahoillani siitä, että he eivät pärjänneet neuvotteluissa, joita he hallituspuolueiden kesken kävivät, ja nyt sitten olemme tässä tilanteessa.

Ed. Kuuskoski: Arvoisa puhemies! Ed. Ala-Harja sanoi, että pitkäaikaispotilailta peritään tänä päivänä maksu. En minä ainakaan kannata sellaista linjaa, että mistään julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusta ei voisi periä maksua. Kyllä maksuja voidaan myös käyttää. Minusta on oikein, että kun pitkäaikaissairas henkilö on pysyvästi laitoshoidossa ja hän saa eläkettä, eläkkeestä maksetaan hänen laitoshuoltonsa kustannuksia. En minä pidä sitä ollenkaan vääränä ratkaisuna. On välttämätöntä, että sosiaali- ja terveydenhuollon maksuja tarkastellaan kokonaisuutena ja että rakennetaan sellainen maksujärjestelmä, joka ohjaa myös toimintaa oikealla tavalla.

Mutta sitä en vieläkään voi ymmärtää, että kokoomuksen puolella koko ajan vaaditaan perusterveydenhuoltoon, terveyskeskukseen, maksuja. Minä pidän erittäin hyvänä sitä, että meillä työpaikkaterveydenhuollossa on ennalta ehkäisevä toiminta ja sairaanhoito yhdessä, enkä näe siinä mitään tarvetta maksujen perimiseen. Mutta en näe myöskään mitään tarvetta terveyskeskuksen maksujen perimiseen. Mutta kokoomuslaisille, ainakin suurelle osalle, on jonkinlainen ideologinen pinttymä, että näin täytyy tehdä.

Täällä tuli myös esille se, että me emme tänä päivänä tiedä, mihin erilaiset säästötoimet kohdistuvat. Ne eivät todellakaan kohdistu niin, että yksinomaan lapsiperheet vastaan eläkeläiset, vaan ongelmat menevät näiden suurten ryhmien kesken. Mutta sen me aika varmasti tiedämme, että sairaita ihmisiä on viimeisten kahden vuoden aikana kuritettu melkoisen rajusti. Enkä sitäkään taustaa vasten ymmärrä, että nyt näistä maksuista on tehty näin suuri kysymys, koska varsinkin terveyskeskuksen maksut vielä enemmän kohdistuvat niihin henkilöihin, joilla on pienet tulot.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Ed. Perho-Santala ei ole oikein paneutunut selvityksiin, mitä olemme saaneet. Asetusluonnoksen 3 §:ssä, joka koskee kotona annettavaa palvelua, sanotaan, että "jatkuvasti ja säännöllisesti annetusta kotisairaanhoidosta ja sosiaalihuoltoasetuksen 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta kotipalvelusta voidaan periä palvelun laadun ja määrän, palvelun käyttäjän maksukyvyn sekä perheen koon mukaan määräytyvä kohtuullinen kuukausimaksu". Tähän asti kotipalvelun osuus on ollut maksullista, mutta kun siihen lisätään määrää eli kotisairaanhoitoa, joka ei tähän asti ole ollut maksullista, niin myös jatkuvassa hoidossa olevan kuukausimaksu nousee. Sen lisäksi tulee tilapäiset maksut kokonaan uutta. Eli maksukertymä nousee noin 20 prosenttia. Se merkitsee kotisairaanhoitoa saaville, saavat he sitten tilapäisesti tai jatkuvasti, huomattavaa maksurasituksen lisääntymistä. Vaikka tässä puhutaan kohtuullisesta kuukausimaksusta, niin kun me tiedämme maksuperusteet, eivät nämä maksut pienituloisille välttämättä ollenkaan ole niin kohtuullisia.

Ed. S-L. Anttila: Arvoisa puhemies! Ed. Puistolle: Aivan totta, sen takiahan selvityksiä pitää tehdäkin, että me tiedämme, mitä käytännössä päätökset merkitsevät ja vaikuttavat. Uskon, että ed. Puisto on kanssani samaa mieltä siitä, että tässä taloudellisessa tilanteessa markkinavoimien varjostaessa toimintoja on ollut pakko tehdä säästöjä. Niitä on tehty tavattoman lyhyellä aikavälillä eikä ole varmaankaan kyetty selvittämään niiden kokonaista vaikutusta. Sen takia nyt pitää olla valmius ne selvittää, ennen kuin yhtään uutta säästöpäätöstä vuoden 94 osalta tänne tuodaan, ja myös valmius niitä korjata. Koska me olemme puhuneet, että laman taakka on jaet-

tava oikeudenmukaisesti, on tulossa myös aika, jolloin ne puheet pitää lunastaa.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Kokoomus on kannattanut jo vuosia terveyskeskusmaksua lääkärikäynnistä. Perustelu on ollut aikaisempina vuosina hyvinkin se, että terveyskeskuksen arvostus laski valitettavasti. Monissa terveyskeskuksissa tehdään hyvin hyvää työtä. Meidän perusterveydenhuoltomme on rakenteeltaan mielestäni hyvä, mutta jos ihmiset eivät luota siihen tai eivät arvosta hoitoa, he myös jättävät esimerkiksi tilaamansa ajat käyttämättä ja tämän takia tulee hukka-aikaa ja siellä kalliisti palkatut ihmiset odottavat. Siis kustannukset ovat kallistuneet. Nyt, kun on saatu omalääkärijärjestelmä ja väestövastuu laajenemaan, on näistä epäkohdista päästy eroon.

Mutta todella kustannusten yhteisjaossa terveyskeskusmaksu on edelleen paikallaan. Lain mukaanhan alle 15-vuotiaat vapautetaan tästä maksusta ja kunnassa voidaan päättää, kuka on sellainen henkilö, eläkeläinen, pienituloinen, joka voidaan vapauttaa terveyskeskusmaksusta. Kukaan ei jää hoidotta maksun vuoksi.

Paljon käy varmaan pienituloisia terveyskeskuksissa, mutta siellä käy myös aivan terveitä todistuksen hakijoita ym., jotka ovat saaneet maksutonta palvelua. Senpä takia minusta on nyt hyvä, että me voimme tällaisella pienellä maksulla, toivottavasti kertamaksulla, myös kunnan ja valtion rahapulaa hieman helpottaa.

Ed. P e r h o - S a n t a l a : Arvoisa puhemies! Vielä kotisairaanhoidon maksusta. Kunnissa on ollut jo pitkään toiveena se, että kotihoidosta — sisältäen kotipalvelut ja mukaan lukien tukipalvelut — ja kotisairaanhoidosta voitaisiin periä yksi maksu sen takia, että nämä palvelut muodostavat kokonaisuuden, ja että tämä maksu voitaisiin periä sillä tavalla, että ihmiset sen mukaan, kuinka paljon he näitä palveluja käyttävät, voidaan luokitella hoitoisuuden pohjalta erilaisiin luokkiin ja näissä luokissa arvioida käytettävä tuntimäärä ja tukipalvelut ja sen pohjalta määrätä maksu. Kun aiemmin syksyllä hyväksytyssä asetuksessa on jo vahvistettu se, kuinka paljon maksimissaan näitä maksuja voidaan periä, niin tässä yhteydessä otetaan huomioon vain se, missä määrin kotisairaanhoitoa annetaan. Minun ymmärtääkseni — ed. Stenius-Kaukonen voi korjata, jos olen käsittänyt väärin tai väärin informoitu — ei maksimimaksuja, kattoja, ole tarkoitus kotisairaanhoidon mukaan lukemisen vuoksi nostaa.

Ed. K u u s k o s k i : Arvoisa puhemies! Olen ed. S-L. Anttilan kanssa aivan samaa mieltä, että nyt pitäisi erityistä huomiota kiinnittää taakan oikeudenmukaiseen jakoon. Mutta kun käytitte puheenvuorossanne sellaista sanaa kuin "säästö", nythän on tullut yleiseksi tavaksi puhua säästöistä, vaikka usein tarkoitamme jonkin palvelun leikkaamista taikka, niin kuin tässä tapauksessa, maksun asettamista. Minä ymmärrän, että säästö on sellaista toimintaa, jossa me saamme samoilla voimavaroilla paremman tuloksen aikaan. Mutta niin kuin on keskustelun aikana käynyt aika selväksi, ei näillä maksuilla tulla, kun me katsomme hiukankin kokonaisvaltaisemmin lopputulosta, parantamaan meidän terveydenhuoltoamme. Se ei ole se keino, jolla me voimme saada ammattihenkilökunnan työpanoksesta paremman avun potilaille. Sen vuoksi minusta tässä yhteydessä ei pidä puhua säästöistä.

Kun ed. Ala-Harja viittasi arvostukseen, niin siihen, että meidän perusterveydenhuoltoamme ja kansanterveystyötämme ei ole arvostettu, on osasyynä ollut Suomen lääkärikunta, joka hyvin niuhosti suhtautui kansanterveyslakiin silloin, kun se lähti liikkeelle. Jos vertaamme esimerkiksi Englannin tilanteeseen, siellä perusterveydenhuolto on todella arvossaan. Siellä kilpaillaan perhelääkäreitten paikoista eikä se ole lainkaan syntynyt sen kautta, että olisi peritty kovat maksut ja sitä kautta toimintaa ruvettu arvostamaan. Siihen vaikuttavat aivan muut asiat kuin se, onko maksu tai kuinka suuri se maksu on.

Ed. T ö r n q v i s t : Herra puhemies! Minä arvostelen terveyskeskusmaksussa sitä tapaa, myös itse maksua, mutta sitä tapaa, miten se saatetaan voimaan. Meillähän on laboratorio- ja röntgenmaksuista asetus annettu. Kunnat ovat tehneet talousarvionsa sen perusteella. Monessa kaupungissa on päätetty ruveta perimään laboratorio- ja röntgenmaksuja. Nyt sitten kesken kaiken ne poistetaan ja tulee terveyskeskusmaksu. Minusta se on käsittämätöntä ja väärin kuntia kohtaan, koska kunnat eivät ole tällaiseen pystyneet varautumaan. Kun sanottiin, että kunnassa voidaan päättää, minkälainen maksu on ja keneltä peritään, niin voidaan. Mutta vitsa on laidallaan siinä, että valtio perii omansa takaisin joka tapauksessa.

Olen useassa puheenvuorossa jo aikaisemmin vaatinut sitä, että heti, kun kevätistuntokausi eduskunnalla alkaa, on hallituksen tuotava selvitys leikkausten kokonaisvaikutuksista. Ellemme tällaista selvitystä saa, kuinka me voimme tietää, miten ihmisten käy, koska tiedän, että hyvin monet leikkaukset kohdistuvat samoihin ryhmiin ja silloin tulee todella onnettomia perheitä, onnettomia ihmisiä, jotka joutuvat tukeutumaan kunnalliseen toimeentulotukeen?

Minusta ed. Kuuskoski sanoi ihan hyvin terveyskeskuspalvelujen arvostuksesta. Olen monta kertaa ihmetellyt lääkärien asennetta terveyskeskuksiin vieläkin. Mikä ihme tekee huonosta terveyskeskuslääkäristä illalla, kun hän pitää yksityisvastaanottoaan, arvostetun ja kunnioitetun lääkärin?

Ed. U. Anttila: Herra puhemies! Olen ilahtunut siitä, että ed. Ala-Harja myönsi, että terveyskeskuksen arvostus ei ole kiinni siitä, peritäänkö maksua vai ei, vaan että hän nyt käytti muita perusteluita. Eri asia on, olemmeko asiasta samaa mieltä.

Mitä tulee maksun ohjaavuuteen ja sen vaikutuksiin, suhtaudun erittäin kriittisesti siihen, voidaanko vuodessa esimerkiksi arvioida sitä, mitkä ovat terveyskeskusmaksun vaikutukset. Onhan selvää, että kun kansassamme on eri väestönosissa ja sosiaaliryhmissä hyvin suuria sairastavuuseroja ja kun terveyskeskusmaksun käyttöönotto luultavimmin vaikuttaa niin, että kaikkein heikoimmassa asemassa oleva väestönosa käyttää palveluita entistä vähemmän tai ei tarvitessaan todellakaan niiden pariin hakeudu, seurauksena on sairastavuuserojen kasvu. Mutta tällainen kasvu ei välttämättä näy vuodessa. Se näkyy vuosien kuluessa.

Mikäli terveyskeskusmaksu otetaan käyttöön ja samanaikaisesti tapahtuu sairausvakuutuksen heikennyksiä, niin sitä, mikä tekijä kaikkein voimakkaimmin kansan terveyteen tai kansan sairauteen vaikuttaa, on vaikea arvioida. Herää kysymys, tuleeko kaiken kaikkiaan vain sellainen johtopäätös, kun tehdään tutkimuksia ja selvityksiä siitä, mitkä vaikutukset olivat, että valtiontaloudellinen leikkaus tässä tilanteessa onnistui mutta potilas kuoli.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Ed. Perho-Santalalle totean, että jo tähän mennessä hyväksytyssä asetuksessa, jota on tarkoitus muuttaa, sanotaan niin kuin uudessakin asetuksessa, että laadun ja määrän mukaan määräytyy maksu. Jos nyt määrä nousee esimerkiksi kaksinkertaiseksi, silloin myös maksu nousee kaksinkertaiseksi, jollei jo ennestään ole otettu maksimimaksua. Mutta eihän sellaisesta palvelusta, joka ei ole jatkuvaa, jokapäiväistä, voi ottaa maksimimaksua, vaan siitä otetaan vain määrän mukainen maksu.

Taulukossa on nyt tuloraja, joka on 2 500 markkaa kuukaudessa. Yli menevästä osasta maksuprosentti voi olla korkeintaan 35, eli 3 500 markan kuukausieläkkeestä voi ottaa 350 markan kuukausimaksun. Se on mielestäni todella suuri maksu näin pienestä eläkkeestä, kun ajattelemme, että henkilöllä, joka on jatkuvan kotipalvelun ja kotisairaanhoidon tarpeessa, on varmasti muita sairauskuluja myös runsaasti, joita me lisäämme tänä iltana, kun pääsemme sairausvakuutuslain käsittelyyn. Tämä lisää myös jatkuvaa kotipalvelua saavien henkilöiden kustannuksia.

Ed. Ala-Harja sanoi, että terveyskeskusten palveluja ei ole arvostettu. Kuinka ihmeessä sitten, kuten jo aikaisemmin totesin, maamme 140 000 diabeetikosta 110 000 käyttää terveyskeskuksen palveluja? Ei tämä sairaus koske vain pienituloisia ihmisiä. Loput, varmaan suuri osa, on keskussairaaloiden diabetespoliklinikoilla, kuten lapsidiabeetikot valtaosaltaan. Täytyisi kokoomuksenkin yrittää löytää vähän parempia keinoja puolustaa huonoja esityksiä.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Keskustelun lopuksi haluan omalta osaltani tuoda vielä esiin sen, että keskustelun aikana on tuotu esiin, kuten jo valiokuntakäsittelyn aikana, molempien lakien heikko valmistelu ja niiden haitalliset vaikutukset. Koska selvästi nyt näkyy, että ainoaksi perusteluksi jää säästö, ei voi olla esittämättä myös salissa kysymystä, eikö olisi ollut rehdimpää ja reilumpaa hallitukselta, että se olisi suoraan kertonut, että emme pysty maksamaan kunnille sitä valtionosuutta, joka on lakisääteisesti luvattu, vaan taloudellisista syistä leikkaamme sosiaalihuollosta, terveydenhuollosta, sivistyksestä jne. nyt leikattavat määrät. Mutta tämä ei riittänyt porvarihallitukselle, vaan todella hädässä kuulematta ja keskustelematta asiantuntijoiden kanssa oli sohittava myös sosiaali- ja terveydenhuollon perusjärjestelmät rikki. Olisitte tehneet sen edes huolella. Työn, joka on kymmenien vuosien aikana tehty, purku vaatii myös asiantuntemusta, ei pelkkää säästöä.

Ed. Ala-Harja: Arvoisa puhemies! Jottei tulisi virheellistä kuvaa, vastaan ed. Kuuskoskelle. Kun sanoitte, että terveyskeskuksen arvostuksen lasku johtuu lääkäreiden niuhosta asenteesta, muistutan, että kun kansanterveyslaki tuli vuonna 72 voimaan, terveyskeskuksiin oli oikein runsaasti, kymmenittäin, hakijoita, kun virka oli auki, ja lääkärit lähtivät sitä innolla kehittämään. Mutta työn byrokratisoituminen ja vielä ne onnettomat virkaehtosopimukset, joissa määriteltiin, kuinka monta potilasta pitää ottaa tunnissa ja kuinka pitää syödäkin tiettynä aikana, jäykistivät tämän toiminnan niin, että siinä turhautuivat varmaan muutkin kuin lääkärit.

Mutta sanoin, ed. Stenius-Kaukonen, että meillä on hyvin toimiva perusterveydenhuolto. Meillä on hyviä terveyskeskuksia, ja nyt on tilanne huomattavasti parantunut. Nyt ovat saaneet terveyskeskukset myös enemmän vapauksia toimia, ja se on lisännyt motivaatiota. Juuri väestövastuu on lisännyt niin lääkäreiden kuin myös potilaiden tyytyväisyyttä. Jos potilaita ei tule vastaanotolle, vaikka aika on tilattu, tuskin se nyt aivan lääkäreiden syy on. Siinä on pientä leväperäisyyttä silloin toisellakin puolella.

Maksut, joita tulee terveyskeskukseen, eivät vielä pure meidän hyvää perusterveydenhuoltoamme. Ne ovat vain pieni korvaus työstä ja palvelusta, niin kuin kaikesta muustakin me joudumme maksamaan. Sitä kautta tulee säästöä, kun valtio todella, niin kuin ed. Puisto sanoi, nyt sitten ottaa rahoja tällä tavalla. Se on nyt meillä päätettävänä. Mutta säästö tulee sitä kautta. Olisi voitu myös toimia ed. Puiston esittämällä tavalla.

Ed. Kuuskoski: Arvoisa puhemies! Ed. Ala-Harja muistaa nyt kyllä hiukan väärin. Silloin vuonna 72, kun kansanterveyslaki tuli voimaan, Lääkäriliitto etujärjestönä suhtautui siihen kyllä hyvin niuhosti eikä ollut minusta ainakaan riittävän innokkaasti rakentamassa sitä järjestelmää. Sen vuoksi valittaen täytyy todeta, että byrokraatit vaikuttivat aivan liian paljon sen järjestelmän syntymiseen ja mm. silloin kadotettiin hoitosuhteen tärkeä merkitys.

Minä kuulun siihen ikäpolveen, joka lähti nuorena lääkärinä terveyskeskustyöhön. Olisi ollut varmasti hyvä, jos itselläkin olisi ollut hiukan enemmän kokemusta, kun vaativaa yleislääkärin työtä tehtiin, mutta vanhempi lääkäripolvi oli hyvin niuho tähän, ja sen seurauksena sitten kävi niin, että kun omalääkäriprojekteja ja muita lähdettiin kehittämään, niin Lääkäriliitto hyvin pitkään harasi vastaan. Onneksi nyt Lääkäriliitonkin asenne tähän on muuttunut, ja toivottavasti tältä osin sisällön kehittämistä, joka minusta on kaikkein tärkein, saadaan eteenpäin.

Varsinaisesti pyysin vastauspuheenvuoron ed. U. Anttilan puheenvuoron johdosta, joka kiinnitti huomiota maksujen vaikutusten seurantaan. On aivan totta, että pitkäaikaisvaikutuksia on kovin vaikea lyhyessä ajassa saada selville, mutta meidän täytyy tietysti muistaa, että tutkimusta ja terveydenhuoltoa on myös muualla maailmassa ja vaikka usein asiat eivät ole aivan sellaisinaan vertailukelpoisia Suomen oloihin, niin paljon voimme myös muualta oppia ja saada tutkittua tietoa.

Aika ikävää on se, että tässäkin keskustelussa aika paljon keskustellaan siitä, mikä on valtion rooli ja mikä kunnan, ja varsinaisesti ihmiset ja potilaat tahtovat unohtua eli se, mikä on tavallisten suomalaisten kannalta oikeudenmukaisin ratkaisu. Ehkä meidän täytyy olla siinä suhteessa myös toisillemme rehellisiä, että kyllä näihin kysymyksiin liittyy hyvin paljon ideologista arviointia. Se on politiikassa aivan sallittua. Ei siinä ole mitään häpeämistä.

Ed. Taina: Herra puhemies! Asiasta on ehkä jo riittävästi keskusteltu, mutta pyysin kuitenkin puheenvuoron ed. Puiston puheenvuoron johdosta. Hän osui asian ytimeen. Tässähän on kysymys nimenomaan siitä, että valtionosuuksia leikataan valtiontalouden heikon tilan vuoksi. Sen lisäksi kunnille annetaan näillä uusilla maksuilla mahdollisuus kompensoida tätä menetystä keräämällä asiakasmaksuja eli ottamalla se rahoitus, joka valtiolta poistuu, asiakkailta, kuntalaisilta. Mutta kunnilla ei ole tietenkään tähän pakkoa, jos ne pystyvät muilla toimenpiteillä tässä vaikeassa taloudellisessa tilanteessa asian hoitamaan. (Ed. Puisto: Millä tavalla?) — Kunnat voivat rationalisoida omaa hallintoaan. Tampereelta voin sanoa esimerkkinä, että poliittisesti värittynyttä hallintoa voidaan keventää. — (Ed. Puisto: Tuleeko Tampereelle terveyskeskusmaksu?) Voidaan nostaa muita taksoja, voidaan nostaa veroäyriä jne. Itse mieluiten hoitaisin asian niin, että todella rationalisoidaan raskasta hallintoa, ja siihen varmasti ainakin suuremmissa kaupungeissa löytyy mahdollisuuksia.

Ei minunkaan mielestäni ole oikein, että sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttäjät joutuvat yhä

enemmän maksuja maksamaan, jotta palveluja pystytään ylläpitämään. Mutta kun me nyt valitettavasti olemme näin vaikeassa taloudellisessa tilanteessa, niin me olemme tämän tosiasian edessä. Ja kun aikaisemmin sanoin, että minun mielestäni näiden maksujen suurin merkitys on se, että palvelut pystytään ylläpitämään, niin minun mielestäni se on kuntalaisten ja asukkaiden kannalta tärkein tavoite.

Ed. Mäkipää: Arvoisa puhemies! Kun tässä kuunnellut muutaman tunnin tätä keskustelua, kädenvääntöä on käynyt kokoomus, joka on sanonut, että työterveyshuolto pitäisi maksusta vapauttaa, ja keskusta puolestaan, että terveyskeskushoito pitäisi vapauttaa, niin sitten hallitus viisaudessaan on päättänyt, että pannaan molemmille maksut. Tämä on suorastaan hulluutta hallituksen taholta.

Jälleen kerran on todettava yleisesti se, että tämäkin lakiesitys on tehty hyvätuloisten ehdoilla. On puhuttu valtiontaloudellisista syistä, mutta ei ollenkaan oteta huomioon sitä, mitä tämä tarkoittaa ennen kaikkea niille vähäosaisille ihmisille, jotka joutuvat terveyspalveluja käyttämään. Tuntuu kyllä pahalta, kun käytännössä ajattelee, että sitten pitää ukon ja akan mennä sosiaaliluukulle ja pyytää, että annapa semmoinen todistus, että hän pystyisi menemään terveyskeskuslääkäriin. Jälleen hallitus nöyryyttää ihmisiä ja sairaat pannaan eriarvoiseen asemaan.

SMP:n eduskuntaryhmän jäsenet ovat puhuneet, että kun kaksi viikkoa on lain voimaantuloon aikaa, niin millä kaikki byrokratia saadaan valmiiksi varsinkin työterveyshuollon osalta, joka myöhemmin tulee käsiteltäväksi. Oli kysymyksiä paljon, millä voidaan, samoin kuin terveyskeskusmaksuja, kontrolloida, että asiakkaat maksavat. Kyllä siinä ulosottomiehet joutuvat entistä kovempaan työhön, mutta näyttääkin siltä, että hallituksen tahto on, että byrokratia entisestään lisääntyy ja ihmisten eriarvoisuus Suomessa sen kuin kasvaa. Sen osoittaa tänä päivänä käyty keskustelu kouluruokailusta ja nyt taas tämä terveyskeskusasia, ja lisää on tulossa. Vaikka tämä on koeluontoinen, niin tammi — helmikuulla taas hyvä hallitus antaa näitä raippalakeja, jotka kohdistuvat köyhiin ja kipeisiin.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Lupaan, että tämä on viimeinen puheenvuoro tämän keskustelun yhteydessä. (Ed. Rinne: Ei pidä luvata koskaan!) — Olen tottunut myös pitämään sanani.

Haluaisin vain lopuksi sanoa ed. Tainalle ja lähinnä hallituspuolueiden edustajille, että näitten sosiaali- ja terveydenhuollon säästölakien läpivieminen tänä syksynä on paljastanut kyllä sen, että asiakohtaisesti joidenkin sosiaalinen omatunto on vielä hereillä, mutta ed. Taina, ei kannata vääntää asioita. Sosiaalinen mieliala tuntuisi aidommalta, kun suoraan myöntäisitte, mitä te teette, eikä niin, että käännetään asiaa, kuten te äsken puheessanne väittäen, että kunnille jää vapaus jne. Kahdessa viikossako sitä kuntien byrokratiaa ja hallintoa nyt puretaan, kun tämä tulee voimaan? Mitään todellista vapautta kunnille ei ole jätetty, koska kunnilta peritään joka tapauksessa tämä maksu kuin myös ruokahuollon ja kaikkien muitten osalta.

Näin keskusjohtoista toimintaa meillä ei ole miesmuistiin ollut tässä maassa. Porvarit voivat lakata puhumasta siitä, milloin sosialidemokraatit ovat holhonneet jne. Koskaan ei ole tällä tyylillä johdettu kuntia kuin nyt.

Ed. Taina: Arvoisa puhemies! Ed. Puisto aikaisemmassa puheenvuorossaan sanoi, että valtionosuuksia olisi voitu leikata ja jättää nämä tekemättä. Ne kunnat, joita ei valtionosuuden leikkaus haittaa, voivat jättää nämä maksut perimättä. Se on tietenkin tosiasia. En minäkään usko, että on paljon sellaisia kuntia, joissa on niin hyvä taloudellinen tilanne, että ne voivat näin tehdä. Mutta esimerkiksi omassa vaalipiirissäni Valkeakosken kaupunki kuuluu päättäneen, ettei peri tätä maksua missään tapauksessa. (Ed. Rinne: Se on vasemmistoenemmistöinen!)

Mitä tulee kiireeseen, niin kunnissa ovat kyllä virkamiehet ihan järkevää väkeä ja ovat tienneet tämän hallituksen esityksen eduskunnassaolon jo kuukausia ja ovat valmistautuneet maksun perimiseen, jos kunta haluaa niin päättää, että se maksu peritään. Siltä osin tämä byrokratia ei tule mitenkään yllätyksenä. On myös mahdollista kunnan, joka haluaa alkaa periä tätä maksua, mutta ei pysty selvittämään, kuka sen maksun perii, aloittaa maksun perimisen koska tahansa ensi vuoden aikana.

Mutta en usko, että tämäntapaiset ongelmat todellakaan ovat mitenkään relevantteja kunnissa, koska niin kuin täällä aikaisemmin jo totesin, ei tämä ole mikään uusi ihme, että kuntaan tulee palvelumaksu, vaan sosiaali- ja terveyden-

huollossa kaikki muut palvelut ovat olleet maksullisia tähänkin saakka paitsi terveyskeskuksessa käynti.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotus laiksi kuntien valtionosuuslain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 276
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 18

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 18.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 185
Lakivaliokunnan mietintö n:o 12

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 12.

Keskustelu:

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Olemme käsittelemässä hallituksen esitystä, jossa ehdotetaan maksuttomasta oikeudenkäynnistä annettua lakia muutettavaksi valtion menojen vähentämiseksi, niin kuin tänään olemme muidenkin lakien yhteydessä samoin toimineet. Hakemusasioissa rajoitetaan oikeutta saada maksuton oikeudenkäynti, ja tämä tarkoittaa sitä, että valtion menoissa maksuttomien oikeudenkäyntien kohdalla tämä tulee merkitsemään yhteensä 20 miljoonan markan vähennystä vuodessa.

Lakivaliokunnan tekemät muutokset lakiin maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain muuttamisesta ovat pääosiltaan tarpeellisia. Emme voi kuitenkaan yhtyä lakiesityksen 10 §:n 2 momentin 2 kohdan laajentamiseen sakon ulkopuolelle. Kun kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ensisijaisena tarkoituksena on ollut turvata rikosasioiden käsittelyssä ihmisten oikeussuoja, on sosialidemokraattien mielestä hyvän lainsäädäntötavan ja ihmisoikeussopimusten periaatteiden vastaista velvoittaa tuomioistuimet luopumaan avustajan määräämisestä sellaisissa jutuissa, joissa saattaa seurata vankeusrangaistus.

Arvoisa puhemies! Tulen esittämään toisessa käsittelyssä 10 §:n 2 momenttiin muutosehdotusta.

Ed. V. Laukkanen: Arvoisa herra puhemies! Tämä hallituksen esitys eduskunnalle maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain muuttamisesta on tietenkin sinänsä perusteltu, eikä ole epäilystäkään siitä, että aivan liian monta miljoonaa kuulu siihen, että oikeudessa nimenomaan rikosasioissa myönnetään maksuton oikeudenkäynti ja avustajan määräys syytetyille. Ymmärrän siis tämän lain tavoitteen, mutta joudun ihan ensimmäiseksi toteamaan, että tämä on jollakin tavalla tyypillistä, että säästämisessä lähdetään siitä viimeisestä hetkestä, kun voidaan säästää. Ehkä vielä viimeisempi hetki olisi se, että päätettäisiin lyhentää vähän vankilassaoloaikaa, jotta näin säästyisi valtion kustannuksia.

Tarkoitan tällä yksinkertaisesti sitä, että kun vuosittain menee 80—90 miljoonaa markkaa maksuttomiin oikeudenkäynteihin ja avustajan määräyksiin, joista tietysti massiivisin osa on rikosasioissa, niin tästä pitäisi suoraan nähdä, että perimmäinen ongelma ei ole suinkaan avustajan määrääminen syytetylle vaan se, että meillä on niin paljon syytettyjä, tehdään niin paljon rikoksia ja joudutaan sitten tähän tuomioistuinkierteeseen.

Suomessahan tehdään vuosittain noin 700 000 rikosta, jotka siis tulevat poliisin tietoon, ja piilorikollisuudesta voi vain esittää arvioita. Ne arviot ovat niin suunnattomia, että ei ole oikeastaan mitään varmaa pohjaa, mutta varovaisestikin arvioiden voi sanoa, että ainakin kaksinkertainen määrä eli 1 400 000 rikosta Suomessa varmasti vuosittain tehdään.

Minun käy hieman sääliksi sitä, että tässä vaiheessa nyt yritetään säästää avustajan palkkioista jotakin valtion kassaan sen sijaan, että tässä yhteiskunnassa voimallisesti mietittäisiin kriminaalipoliittisia keinoja, joilla voitaisiin ehkäistä rikollisuutta, koska on selvää, että tämä toisi ne todelliset säästöt, eikä siinä tietenkään kenenkään oikeusturva edes teoriassakaan voisi heikentyä.

Kun täällä on tänäänkin puhuttu sivistyksestä, totean sen verran vain ikään kuin taustaajatteluna, että kyllä se sivistys on tietysti hyvä asia, mutta mitä se hyödyttää, jos meidän nuoremme kyllä tietävät, miten kirjoitetaan sana "horse" tai he osaavat käyttää tietokoneita, mutta he eivät ymmärrä sitä, että niitä tietokoneita ei voi rikkoa suutuspäissään tai potkia vanhuksia maassa?

Joka tapauksessa niistä varsinaisista toimenpiteistä, mitä hallituksessa on esitetty, on valittaen todettava, että ne eivät olleet aivan oikeaan osuneita.

Ensinnäkin oikeusturvavakuutuksen osalta valiokunnassa enemmistö päätyi siihen, että ei ole niin yksinkertaista sanoa, että syytetyn tai maksuttoman oikeudenkäynnin saaneen tulisi ensisijaisesti turvautua oikeusturvavakuutukseen, koska oikeusturvavakuutusten saaminen ja niiden vakuutusehdot ovat suhteellisen monimutkaisia. On esimerkiksi niin, että jos oikeusturvavakuutuksen vakuutusmaksut ovat jääneet maksamatta, niin toki oikeusturvaetu voidaan silti myöntää, jos vakuutus on voimassa, mutta avustaja ei saa palkkiota, vaan vakuutusyhtiö kuittaa avustajan palkkion maksamatta oleviin laskuihin. Toisaalta täytyy aina muistaa, että jos yksilö maksaa esimerkiksi kotivakuutuksen muodossa itselleen oikeusturvavakuutuksen, joka korvaa hänen jutun hävittyään myös vastapuolen oikeudenkäyntikulut, niin ei ole oikein vaatia, että hän käyttäisi oikeusturvavakuutuksen omaan puolustukseensa tai riitajutussa oman asiamiehensä palkkakustannuksiin, koska hän hävitessään jutun joutuu käyttämään näitä rahoja vastapuolen oikeudenkäyntikuluihin, joten tämäkään esitys ei lakivaliokunnassa menestynyt.

Toinen asia, josta myös hieman kannan vastuuta sikäli, ettei se menestynyt, liittyi siihen, että hallituksen esityksessä lähdettiin siitä, että kun avustaja on määrätty alioikeudessa ja juttu menee hovioikeuteen, niin hovioikeus uudestaan arvostelisi, voidaanko avustajamääräys myöntää hovioikeusvaiheessa. Valiokunta ei hyväksynyt tätä esitystä. Perustelen sitä ennen kaikkea sillä, että muutaman vuoden hovioikeustyöskentelyn pohjalta voin vakuuttaa, että se asettaisi kansalaiset hyvin epävarmaan tilanteeseen, jos avustajamääräyksen saaminen hovioikeusvaiheessa olisi epävarmaa. Käytännössä tämä voisi johtaa siihen, että lakimiehet eivät suostuisi kerta kaikkiaan hoitamaan juttua muutoin kuin laskuttamalla siitä jo heti alioikeusvaiheen jälkeen. Silloin varaton henkilö ei suostuisi valituksen tekemiseen ja näin tosiasiallisesti oikeudenkäynnistä muodostuisi yksiportainen, kun se vielä muutamia vuosia sitten oli pääsääntöisesti kolmiportainen, nykyisen kaksiportaisen asemesta, kun otetaan siis huomioon, että korkeimpaan oikeuteen tuskin koskaan pääsee, ehkä yhdessä tapauksessa kymmenestä.

Olin hieman huonolla omallatunnolla säästöistä sinänsä, että ne eivät nyt menestyneet, mutta mielestäni painavin perustein erityisesti sen takia, että hovioikeusvaiheessa avustajien saamat palkkiot ovat — voisi oikeastaan sanoa, sen jälkeen kun on kymmenen vuotta itse harjoittanut asianajoa — säälittävän pienet. Hovioikeus maksaa verrattuna siihen, mitä avustaja saisi laskuttaessaan päämieheltään, vain murto-osan, ehkä noin kolmanneksen tai korkeintaan puolet. Säästövaikutus tässä asiassa olisi todella vähäinen ja hidastaisi hovioikeusprosessia.

Mutta tosiaan tein vielä erään ehdotuksen, kun alusta alkaen ajattelin, että tästä laista puuttuu yksi olennainen ehdotus, ja se liittyy siihen peruskysymykseen, tuleeko oikeudenkäyntiavustaja määrätä kaikissa niissä tilanteissa, joissa teosta todennäköisesti seuraa vankeusrangaistus.

Käytäntöhän on tähän asti ollut, että mikäli teosta seuraa sakkorangaistus, oikeudenkäyntiavustajaa ei määrätä. Tästä on ollut tietenkin poikkeuksena se, että jos on ollut liitännäisiä vaatimuksia tai muita oikeusvaikutuksia, jotka ovat olleet tärkeitä, eihän silloin sakko tietysti ole ollut olennaista. Esimerkkinä voin mainita, että tietysti kolarijutuissa on avustaja aina määrätty, koska sillä, kuka tuomitaan sakkohin, on heijastusvaikutukset siihen, kuka menettää bonukset jne. Vastaavasti voisi ajatella, että joissakin pienissä näpistysasioissakin, esimerkiksi jos olisi vaikka kunnanvaltuutettu syytettynä näpistyksestä ja kiistää syytteen, on itsestäänselvää, että olisi naiivia sanoa, ettei avustajaa voisi määrätä, kun tästä teosta korkeintaan seuraa sakkoa. Henkilön oikeusturva vaatii tällaisessa tilanteessa välttämättä avustajan määräämisen.

Mutta lähdin siis siitä, että myöskin niissä tapauksissa, joissa henkilölle voidaan tuomita ehdollinen tai jopa ehdoton lyhyehkö vankeusrangaistus, avustajan määrääminen ei saisi olla missään tapauksessa täysin automaattista niin kuin se tällä hetkellä on. Tästä esimerkkinä voisi ottaa törkeät rattijuopumustapaukset.

Herra puhemies! On selvää, että kun tuomitaan kymmeniätuhansia törkeitä rattijuopumus-

tapauksia vuosittain, tuomioistuimille kehittyy hyvin selkeä taksa. Vähän niin kuin apteekin hinnat tulevat myös tuomiot, mitä henkilö saa, jos promillet ovat 1,7 tai 1,9 tai 2,3. Sitten on vielä tietysti hieman muita kriteereitä kuten se, ajaako mopolla vai kuorma-autolla.

Joka tapauksessa, kun rangaistuskäytännön yhtenäisyys on äärimmäisen pitkälle etukäteen tiedossa, ehkä noin 10—15 päivän tarkkuudella, katsoin, että tällaisissa tilanteissa avustajan määrääminen ilman erityisiä syitä ei ole perusteltua. Yleensähän avustaja menee sinne ja myöntää syytteen oikeaksi, kun verikoettakin vastaan on paha väittää, ellei nyt satu tällaisia klassisia jälkinauttimistilanteita olemaan, ja niissä ehkä avustaja edelleenkin määrättäisiin. Joka tapauksessa, kun avustajalla ei oikeastaan ole mitään olennaista roolia syytetyn oikeusturvan kannalta, katsoin, että lakia tulisi muuttaa siten, että tästä pääsäännöstä pitäisi luopua.

Tyydytyksellä voin todeta, että lakivaliokunta asettui tälle kannalle, ei tosin yksimielisesti, mutta demokraattisesti joka tapauksessa. Uskon, että tämä on se varsinainen todellinen säästö, mikä tällä lakiesityksellä saadaan, muut ovat sitten ehkä vähän pienempiä. Tietysti palkkioiden alentaminen on aina myönteistä, se että näin valtion varoja säästetään, kun asianajajien palkkioita alennetaan. Tässä lamatilanteessa se on varmasti täysin perusteltua, vaikka täytyy kyllä muistaa, että tämän asian kääntöpuoli oli sitten se, että tälläkin hetkellä Suomesta löytyy jo paljon asianajajia, jotka eivät ylipäätänsä suostu hoitamaan maksuttomia oikeudenkäyntejä, koska palkkiot ovat niin paljon pienempiä verrattuna siihen, mitä he voisivat veloittaa, jos voisivat kirjoittaa laskun vakuutusyhtiölle tai omalle päämiehelleen.

Ymmärrän kyllä, että oppositio on ollut huolissaan, tuleeko tästä nyt epäoikeudenmukainen siinä mielessä, että avustajaa ei määrätä joissakin rikosasioissa. Pidän itsestäänselvänä, että jos henkilö on syytettynä taposta tai vaikkapa törkeästä pahoinpitelystä, avustaja määrätään joka tapauksessa. Mutta varkausrikoksissa ja törkeissä rattijuopumustapauksissa sekä muissa sinänsä selkeissä asioissa, joissa syyllisyydestä ei ole kiistaa ja odotettavissa oleva rangaistuskin on varsin hyvin tiedossa, avustajan määräämättä jättäminen ei aiheuta mitään oikeuden menetyksiä.

Jos sitten joissakin poikkeustapauksissa alioikeus todella ikään kuin nukahtaisi ja tekisi epäoikeudenmukaisen päätöksen, siinä tilanteessa on selvää, että henkilö voisi ottaa itselleen avustajan ja valittaa asiasta hovioikeuteen, koska sitähän varten hovioikeus on, että se siivoaa alioikeuden välillä epäonnistuneita päätöksiä kuntoon.

Ed. L a x (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. V. Laukkanen sanoi, että hänellä on jostakin syystä vähän huono omatunto tämän lakiesityksen valiokuntakäsittelyn johdosta. Haluan lohduttaa ed. V. Laukkasta, että hänellä ei ole mitään syytä murehtia. Hän on itse varsin ansiokkaasti myötävaikuttanut valiokunnan käsittelyyn ja mietinnön aikaansaamiseen. Haluan kohdistaa huomiota kahteen asiaan, jotka varmasti eivät tällä painoarvolla olisi olleet mietinnössä ilman ed. V. Laukkasen myötävaikutusta.

Se on 10 §:n 2 kohdan täydennys, joka sekin avaa mahdollisuuksia säästöihin, joita ajetaan takaa. Valiokunnan enemmistön käsityksen mukaan kun oli kuultu asiantuntijoita, tämä ei vaaranna kenenkään oikeusturvaa eikä ole ristiriidassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen kanssa.

Toinen keskeinen asia, johon tässä kiinnitetään huomiota ja jonka ed. V. Laukkanen on nostanut esille, on nimenomaan tämä epäkohta rikosprosessien kohdalla, jotka lykkääntyvät kerta toisensa jälkeen sen tähden, että asianomistajaa ei ole saatu haastetuksi, vaikka hän ajat sitten on jo ilmoittanut, ettei hänellä ole asiassa vaatimuksia.

Tässä vain muutama kohta kommenttina ed. V. Laukkasen puheen johdosta.

Ed. P a l o h e i m o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. V. Laukkanen on yleensä ottanut täällä kantaa asioihin eettiseltä pohjalta. Siitä syystä olisin odottanut, että hän olisi yhtynyt mietintöön liitettyyn vastalauseeseen siitä syystä, että vastalauseessahan puututaan nimenomaan siihen asiaan, että avustaja pitäisi voida määrätä aina silloin, kun on odotettavissa jokin muu rangaistus kuin sakko. Tämä minun kantani johtuu siitä, että niissä tapauksissa, joissa on odotettavissa jokin pienikin vankeusrangaistus, on kysymyksessä usein aloitteleva rikollinen ja vankilatuomio saattaa olla siemenenä, niin kuin on monissa tapauksissa, rikolliselle uralla, joka tulee valtiolle myöhemmin huomattavasti kalliimmaksi kuin olisi tullut tähän ensimmäiseen rikkomukseen määrätty oikeusavustaja.

On mielenkiintoista kuulla, että kun täällä seuraavana puhujana näyttää olevan toinen salin huomattava eetikko ed. Aittoniemi, mitä hän tästä asiasta sanoo, koska ed. Aittoniemi aivan varmasti tietää, että aloittelevien rikollisten vieminen vankilaan perusteettomastikin johtaa hyvin monissa tapauksissa todennäköisyyslaskennan mukaan rikolliseen uraan. Näin ollen nämä mahdolliset säästöt, mitä tässä kuvitellaan saavutettavan, jäävät näennäisiksi, ja todennäköisesti asia on niin, että jos ed. V. Laukkanen olisi yhtynyt tähän vastalauseeseen, niin hän olisi paitsi ajanut eettisesti oikeata linjaa myös kansantaloudellisesti oikeaa linjaa.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Tämä on säästölaki, mutta en pidä kustannusten vähentämistä merkityksellisenä kaavamaisesti ajatellen, vaan pidän tämän lainsäädännön järkeistämistä tärkeämpänä seurauksena, josta sitten tietysti toivon mukaan seuraa myöskin joitakin säästöjäkin.

Nykyinen laki on oikeastaan kolmessa kohdassa erittäin huono. Ensinnäkin oikeusavustaja määrätään liian helposti, määrätään kenet tahansa syytetty haluaa ja sitten, mikä on lähinnä tuomioistuimen käsissä, annetaan näiden asianajajien pitkittää rahantavoittelun tarkoituksessa oikeudenkäyntiä kohtuuttomasti, jolloin juttuun verrattuna oikeudenkäyntikustannukset tulevat erittäin suuriksi. Tähän on sitten aikanaan liittynyt ja varmasti liittyy tänäkin päivänä kaikenlaista rikollista toimintaa. On väitetty ja tiedän varmasti näin tapahtuneen, että asianajajat ovat ostaneet vankilassa olevilta ja maksuttomaan oikeudenkäyntiin oikeutetuilta henkilöiltä juttuja maksamalla niistä kyseiselle syytetylle tietyn summan. En tiedä tällaista näytettyä juttua, mutta kokemuksesta tiedän, että varmasti näin on tapahtunut.

Minä en ihan varma ole siitä, onko tämä laki sitten kustannuksia vähentävä vai ei, aika sen näyttää. Mutta se, mihin tämä vastalause tähtää, että jopa mahdollisen sakon ollessa kysymyksessä voidaan määrätä oikeusavustaja, jos juttuun liittyy jotakin muuta erikoista, on kohtuuttoman alas menemistä. Selkeissä tapauksissa, joissa on olemassa vankeusvaihtoehto, joissa juttu on tunnustettu ja asia selvitetty ja selkeä, avustajan määrääminen on tarpeetonta.

Näin ollen minä katson, että tämä vastalause, ed. Tykkyläinen, on täysin tarpeeton, se on jopa populistinen, mutta kunnioitan sitä, koska te olette sen tehnyt, ed. Tykkyläinen.

Ed. V. L a u k k a n e n : Arvoisa puhemies! Minua kyllä hieman hämmästyttää ed. Paloheimon asenne tässä asiassa. Tietysti imarteleekin vähän, että asianajaja olisi niin tärkeä, että jos syytetty yksinään menisi tuomioistuimeen, niin seurauksena olisi väärä tuomio ym. Mutta kyllä tämä samanaikaisesti syvästi halveksii alioikeuksien kykyä tehdä oikeudenmukaisia päätöksiä.

Ed. Paloheimo, tämä koskee vain niitä tapauksia, joissa on selkeä näyttö syyllisyydestä, mikä käytännössä tarkoittaa verikoetta tai sitten sitä, että henkilö tunnustaa syyllisyytensä ja toisekseen odotettavissa oleva rangaistus ollakseen oikeudenmukainen on jo satoja tai tuhansia kertoja määräytynyt niin selkeällä tavalla, että siitä ei ole pääsääntöisesti syytä poiketa. Tällaisessa tilanteessa avustajan määrääminen maksaisi ehkä 3 000—4 000 markkaa valtiolle tai sanotaan nyt vähintään 2 000—3 000 markkaa. Minusta se on tärkeätä säästää, koska ed. Paloheimo varmasti myöntää, että on eettisesti oikein käyttää ne rahat ehkä paljon tärkeämpään tarkoitukseen kuin siihen, että avustaja siellä sanoo, että päämieheni nyt katuu tekoaan. Kyllä päämies osaa sen itsekin sanoa, jos hän todella katuu tekoaan, ja se, että avustaja sen lisää vastoin päämiehen omaa katumusta, ei paljon tätä asiaa eteenpäin vie.

Sen verran haluaisin sanoa ed. Aittoniemelle, että ei ole avustajien vika, että jutut lykkääntyvät jatkuvasti. Eivät avustajat päätä juttujen lykkäämisestä vaan tuomioistuin. Siinä mielessä tämä prosessi siis viivästyy alioikeusmenettelyn puutteellisuuksista johtuen, joten tässä suhteessa ei kannattaisi moittia.

Mitä tulee vielä avustajan määräämiseen, se voi olla kuka tahansa, mutta tuomioistuin vain poikkeuksellisista syistä maksaa matkakulut ja kohonneet palkkiot, jos avustaja tulee muualta kuin tuomioistuinpaikkakunnalta.

Ed. V i s t b a c k a : Herra puhemies! Mitä ed. Paloheimon puheenvuoroon tulee, niin täytyy todeta, että kyllä kai yleinen käytäntö oikeudessa on se, että jos siellä on ensikertalainen ja nuori, niin kuin ed. Paloheimo totesi, on sangen harvinaista, että tulee ehdoton tuomio. Kyllä yleensä aina silloinkin, vaikka olisi vähän vakavammastakin rikoksesta kyse, tuomio on ehdollinen. Käsitykseni mukaan nimenomaan valiokunnan mietinnön muutettu 10 § tarkoittaa selviä tapauksia, joissa saattaa tulla jokin pieni ehdollinen rangaistus, näin olen ymmärtänyt.

Eräs tärkeä asia, johon ed. V. Laukkanen äsken puuttui, on nimenomaan 15 §:n 1 momentin loppuosa, jossa todetaan, että avustajaa määrättäessä vain erityisistä syistä voidaan määrätä ulkopaikkakuntalainen. Nykyisen käytännön mukaan valitettavasti mitä pienimmissäkin jutuissa esimerkiksi Pohjanmaalle tulee Helsingistä määrätyn heimon avustajaksi aina määrättyjä avustajia, vaikka asiat ovat ihan selviä. Tämän kautta käsitykseni mukaan, mikäli tuomioistuimet noudattavat pykälän sisältöä, säästöä syntyy.

Ed. Lax: Herra puhemies! Pyysin oikeastaan puheenvuoron kommentoidakseni vähän ed. Paloheimon puheenvuoroa. En tiedä, onko tarvetta enää paljon mitään sanoa sen jälkeen, kun kolme melkein ammattijuristia ovat hänelle jo vastanneet. Ed. V. Laukkanen jo totesi, miksi hän ei yhtynyt vastalauseeseen. Se on ihan loogista, ed. Paloheimo, koska lainkäyttö ei ole aritmetiikkaa. Mutta lainkäyttöön ja sen logiikkaan on tietysti maallikon vaikea päästä. Edustajat Vistbacka ja Laukkanen sekä minä, joilla on jonkinlainen kokemus tuomioistuinten käytännöstä ja toiminnasta, tietysti uskallamme myös jossakin määrin luottaa alioikeustuomarien järjen käyttöön. Ei asia sen mystisempi ole.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Ed. Laxille totean, että juuri läheltä asioita seuraava on usein sokea eli ei näe omaan pesäänsä riittävän selvästi.

Sitten otan ed. Paloheimon näkemyksen siitä, jos käsitin oikein, että kannattaa palkata nuorelle erittäin pätevä juristi, joka syyllisenkin puhuu vapaaksi, jotta yhteiskunta ei joutuisi maksamaan hänen osaltaan vankilakustannuksia. Tämä näkemys on käsittämätön yhteiskunnan kannalta. Tai ei se käsittämätön ole, mutta se on kestämätön. Eihän tästä voida lähteä, että yhteiskunta palkkaa sen takia juristeja, että syyllinen saadaan osoitettua syyttömäksi ja häntä ei tarvitsisi pitää vankilassa.

Ed. V. Laukkaselle totean, että kyllä tuomioistuin ratkaisee sen, kuinka monta lykkäystä annetaan. Mutta rahanahneet ja taitavat juristit, juuri siinä tuomioistuimessa tutut juristit, tuomarin kanssa kahvipöydässä istuneet juristit, osaavat taitavasti eri keinoin pyytää lykkäystä tippa tipalta. Minä olin kerran — tämä ei ollut rikosasia, tämä oli siviiliasia — Pieksämäen kihlakunnanoikeudessa, kun konkurssiasiassa oli 32. kerran esillä takaisinsaantikanne. Sitä olivat juristit taitavasti vuorotellen pyytäneet lykkäämään. Sitten pesän varat loppuivat. Se oli viimeinen oikeudenkäynti, kun minäkin olin mukana, ja minullekin tarjottiin Savonsolmussa hyvät pihvit pesän viimeisillä varoilla. Sen jälkeen tuomarit päättivät keskenään, että enää ei pyydetä lykkäystä, kun rahat ovat loppu. Tämä on, ed. V. Laukkanen, systeemi.

Ed. V. Laukkanen: Arvoisa puhemies! Sikäli kuin puhutaan riitajutusta, niin ed. Aittoniemellä on hieman enemmän perää tässä asiassa kuin rikosjuttujen osalta. Täytyy sanoa, että joulukuussa 93 tulee riita-asiain alioikeusmenettely uudistumaan kokonaisuudessaan siten, että on vain yksi pääkäsittely. Tämä kokonaan eliminoi ed. Aittoniemen mainitseman epäkohdan, että riitajuttuja lykätään liian paljon. Tämähän on massiivisinta, mitä eduskunta on tässä suhteessa saanut aikaan.

Haluaisin vielä mainita jaottelusta sakko vai ehdollinen vankeusrangaistus, että kuulostaa hurjalta, mutta tosiasia on se, että valitettavasti nuoret, jos he saavat ehdollisen vankeusrangaistuksen, vain levittelevät käsiään ja sanovat, että ei tullut mitään. Mutta jos he saavat 20 päiväsakkoa á 20 markkaa, se tekee 400 markkaa, niin he kovasti voihkivat sitä, että hehän joutuvat maksamaan 400 markkaa. Ed. Paloheimo, ei tämä jaottelu ole niin ankara. Myönnän kyllä, että tietysti ehdollisessa vankeusrangaistuksessa on se huono piirre, että siitä tulee rikosrekisteriin merkintä.

Mutta kuten sanottu, jos asiassa näyttö on kiistaton, henkilö myöntää sen ja teosta ei voida antaa muuta kuin ehdollinen vankeusrangaistus pääsääntöisesti, avustaja ei auta kerta kaikkiaan mitään. Minulle tietysti sopii, että käyn kuittaamassa pari kolme tonnia tällaisesta jutusta, mutta totta puhuen se on niin turhauttavaa, että riittää, kun antaa kirjelmän mukaan, jossa lukee, että olen ensikertalainen ja pyydän lievää rangaistusta, ja syytetty voi sitten huolehtia itse omasta avustamisestaan.

Voin myös kokemuksesta sanoa tuomioistuinlaitoksen puolelta, että tavattoman paljon syytetty tulee yksinään tuomioistuimeen, ja silloin tuomioistuin oikein korostuneesti huolehtii siitä, onko syyllisyyskysymys todellakin selvä silloin, kun syytetyllä ei ole ammattiavustajaa. Tässä ei oikeusturva vaarannu siinä määrin kuin ed. Paloheimo maallikkona tietysti pelkää.

Ed. Paloheimo: Arvoisa puhemies! Maallikkona haluan vastata edustajien V. Laukkanen ja Aittoniemi äskeisiin kommentteihin seuraavaa:

Ensinnäkin ed. V. Laukkanen oli sitä mieltä, että avustajasta ei ole kovin paljon apua. Ed. Aittoniemi taas oli sitä mieltä, että avustajasta on hyvin paljon apua sikäli, että avustaja pystyy tekemään syyllisestäkin syyttömän. Juristit ovat näköjään hyvin eri kannalla siinä, kuinka paljon avustajasta on apua ja kuinka paljon ei.

Ed. Aittoniemi kertoi täällä minun sanoneen, että olen tarkoittanut sitä, että kunhan vain syyllisestä saadaan syytön, niin sitä varten avustaja tarvitaan. Niinhän minä en sanonut, vaan tämä oli ed. Aittoniemen omaa keksintöä. Ed. Aittoniemi keksi siis minun suuhuni erään väitteen ja sen jälkeen käytti koko vastauspuheenvuoronsa vastatakseen omaan väitteeseensä. Tämä on tyypillistä juristien toimintaa. Minä pyytäisin, että koettaisitte kuunnella tavallista logiikkaa täällä mieluummin kuin yrittäisitte soveltaa samoja metodeja, joita käytätte lakituvissakin.

Minä olen puhunut siitä, että avustaja tarvitaan, jotta syyttömiä ei turhaan saatettaisi vankilaan ja sitä kautta mahdollisesti kylvettäisi siemen, jotta yksi henkilö joutuisi moniksi vuosiksi tämän prosessin seurauksena sen jälkeen yhteiskunnan kustannuksella hoidettavaksi. Tästä minä olen puhunut. Siihen te ette ole vastanneet. Te olette pyöritelleet asiaa eri tavoin juristien tapaan. Toivon, että nyt vastaisitte kysymykseen reilusti ja kansanomaisesti.

Ed. Lax: Arvoisa puhemies! Kuunnellessani ed. Aittoniemeä minua todella harmitti, että hän katsoi, että hänen oli pakko luopua jäsenyydestään lakivaliokunnassa. Jos näin ei olisi käynyt, niin me emme olisi joutuneet täällä käyttämään aikaa aivan perusfaktojen selvittämiseen, vaan olisimme voineet keskittyä todellakin arvostuskysymyksiin.

Ed. Aittoniemi useaan otteeseen tarttui rikosprosessiin ja sen lykkääntymiseen. Kyllä se, ed. Aittoniemi, valitettavasti on niin, että kun laki on aivan liian vanhentunut, niin tästä johtuu tämä ongelma. Siihen pitää puuttua ja siihen on nyt valiokunta kiinnittänyt huomiota. Ei paraskaan tuomari voi huonoa lakia täysin syrjäyttää.

Ed. Paloheimolle: En halua nyt näitä lakitupakiistoja tässä muitten puolesta ratkaista. Mutta jos minä ymmärsin, mistä puhuttiin, kun edustajat Aittoniemi ja V. Laukkanen totesivat, että avustajasta voi olla hyötyä tai ei välttämättä ole, meidän täytyy muistaa, että nyt me puhumme erinomaisen yksinkertaisista jutuista. Tästä me puhumme, ja logiikan pitäisi mennä perille myös joka taholla.

Ed. Peltari: Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu siitä, että tuomioistuimet ehkä liiankin herkästi antavat lykkäyksiä. Mutta varsinkin siviilijutuissa tai riitajutuissa ne ovat olleet pakotettujakin siihen, koska esikäsittelyä, joka on nyt tulossa, ei ole ollut. Jotta vastaaja voi vastata kanteeseen, niin se on ollut melkein välttämättömyys. Mutta ei se nyt toki niin yleistä ole kuin mistä ed. Aittoniemellä oli kokemuksia, oliko niitä yli 30 jonkin takaisinsaantikanteen yhteydessä. Se saattoi olla vähäsen liioittelua.

Ed. Vistbacka sanoi, että on aika harvinaista, että nuoret saavat ehdottoman vapausrangaistuksen. Melkein sanoisin, että on useimmiten niin, että voidaan antaa useampikin ehdollinen vapausrangaistus ennen kuin vankilaan ollaan nuorta laittamassa.

Yhdyn myös ed. V. Laukkaseen siinä, että vaikka avustajaa ei jossain simppelissä jutussa olekaan, niin tuomioistuin hyvin tarkkaan kuuntelee syyllistä eikä sitä avustajaa siinä nyt niin kovin tarvitakaan. Mutta tuomarien moraali on sitä luokkaa, että luotan kyllä siihen, että asia tulee hoidettua vaikka siinä ei avustajaa olekaan. Tämä on varsin yleistä, kun olen syrjäseuduilla ollut, jolloin ei ollut asianajajia lähisaanteillakaan; ei ollut avustajaa, ja tuskin siinä mitään oikeusmurhia tapahtui.

Ed. Niinistö: Herra puhemies! 10 §:ssä avainsanat ovat tietysti "oikeusturvaan nähden". Miten se sitten aukeaa? Se aukeaa mm. sen toisen määritelmän "selvitettyyn tilaan nähden" avulla. Voisin kuvailla sitä tilannetta, milloin rikosjutussa, jossa saattaa seurata ehdollinen vapausrangaistus, ei avustajaa määrättäisi. Olisi siis tilanne, jossa teko on tunnustettu. Siinä ei ole ainakaan esitutkinnan perusteella minkäänlaisten spesiaaliseuraamuksien vaaraa tai myöskään mitään spesiaaliseikkoja. Toisaalta tuomioistuimilla on velvollisuus määrätä viran puolesta avustaja, jos alkaa siltä näyttää. Siltä alkaisi näyttää esimerkiksi, jos syytetty vastoin esitutkintakertomaansa, jos hän on myöntänyt, yhtäkkiä kiistäisikin teon oikeudessa. Silloin alkaisi siltä näyttää.

Minusta oleellista on 15 §, jossa otetaan ensimmäisen kerran palkkioperusteeksi myös teh-

tävän vaativuus eikä vain työn laatu. Ainakin itse olen ollut määräämässä palkkiota työstä, jonka laadussa ei sinänsä ole ollut moittimista, mutta ellei ole ollut kovin paljon tehtävissäkään, niin eipä siinä moitteen sijaa voisi löytyäkään. Nyt kun otetaan tehtävän vaativuus myös huomioon, niin se tulee jo itsessään karsimaan ns. turhien avustajien käyttöä.

Minusta tuntuu, että suurempi ongelma kuin ed. Paloheimo nyt haluaa nähdä on asianomistajien puolella; sitä aika reippaasti saa saada turpiinsa ja edelleenkin vain itse käyttää puhevaltaansa. Minä luulen, että sillä puolella nyt olisi kehittämisen varaa. Ei tämä laki tule vaarantamaan kyllä kenenkään oikeusturvaa.

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Totean tässä yhteydessä, että sosialidemokraattinen ryhmä olisi voinut hylätä tämän lain maksuttomasta oikeudenkäynnistä viitaten ihan näihin säästötoimenpiteisiin. Myös useita muita lakeja olisimme voineet hylätä. Mutta me olemme halunneet neuvotella ja tehdä kompromisseja ja ennen kaikkea tehdä hyvää lainsäädäntöä.

Lakivaliokunnan puheenjohtaja kansanedustaja Lax totesi, että tosiaan tuomarit ovat tehneet täällä näitä pykäliä ja sopineet keskenään. Minä toteaisin, että me jokainen olemme täällä kansaedustajana ja valiokunnan jäsenenä tällä hetkellä. Ei meidän ammattimme merkitse siellä mitään, vaan se, kuinka me toimimme.

Totean tässä yhteydessä, että sosialidemokraattien vastalauseessa on mukana kansanedustaja Tarja Halonen, joka on entiseltä ammatiltaan tuomari. Me olemme huomioineet ihmisoikeussopimukset ja sen johdosta olemme tehneet tämän pykälämuutoksen. Olen iloinen siitä, että ed. Paloheimo on kanssamme samaa mieltä.

Mitä tulee ed. V. Laukkasen esitykseen, niin totean, että nuorelle merkitsee ehdollinen vankeusrangaistus aika paljon. Silloin kun hänen nimensä tulee rikosrekisteriin, se ei ole mikään pieni asia.

Ed. V. Laukkanen: Arvoisa puhemies! Minä nyt vielä selvitän ed. Paloheimolle, että ensinnäkin ed. Paloheimo antoi suotta ed. Aittoniemelle ylennyksen juristiksi. Hän puhuu poliisin dubioilla, jotka liittyvät oikeudenkäyntiavustajaan. Siinä on vähän sellaista vastakkaisasetelmaa. Mutta kysymys on tietenkin siitä, että kun syyte on myönnetty, niin taitavinkaan juristi ei tietenkään puhu syytettyä vapaaksi. Tämä olisi ainoastaan siinä tapauksessa mahdollista, jos syyttäjä olisi niin pahasti epäonnistunut, että syyttäisi sellaisesta teosta, joka ei ylipäätänsä ole rikos, ja tuomioistuin tietysti tällaiset teot havaitsisi.

Mutta ed. Paloheimo todella puhui jotenkin siitä, että syytön joutuisi vankilaan, jollei tätä avustajaa määrätä. Ed. Paloheimo, missään tapauksessa ei ole kysymys sellaisista tapauksista, ei missään tapauksessa. Se huoli on aiheeton. Te puhutte siitä jatkuvasti ja ponnistatte siltä pohjalta, mutta te ponnistatte pettävältä pohjalta. Koska jos henkilö on syyllistynyt törkeään rattijuopumukseen, myöntänyt syytteen ja verikoe näyttää promillemäärän, niin vaikka hän olisi ensikertalainen, niin ei siinä saada tekemälläkään syytöntä vankilaan. Ensinnäkään ei voi saada ehdotonta vankeusrangaistusta, ja toisekseen tämä ehdollinen vankeusrangaistus, joka seuraa hänelle, on se sama rangaistus, joka on seurannut tuhansille ja kymmenilletuhansille suomalaisille jo häntä aikaisemmin. Ei tästä asiasta saada, ed. Paloheimo, vääntämälläkään sellaista, että nyt eettiset syyt vaatisivat muunlaista suhtautumista, kun täytyy olla kuitenkin järkevä siinä, mihin laitetaan rahoja ja kuinka paljon niitä laitetaan. Yhtä lailla voisi puhua, että jos saa pienen sakkorangaistuksen, on eettisesti väärin, että ei ole avustajaa, joka mahdollisesti voisi vaikuttaa sakkorangaistuksen lopputulokseen.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Ed. V. Laukkaselle: Keskivertojuristit ovat vastaantulijoita päällystökurssin käyneelle poliisimiehelle siitä syystä, että poliisimies joutuu, erityisesti päällystön asemassa — en tarkoita nyt itseäni — soveltamaan lakia käytäntöön ja sitä luetaan aika paljon. Minä en tiedä, onko ed. Laukkanen ollut koskaan nimismiespiirissä vt. nimismiehenä ja joutunut kyselemään vanhemmalta konstaapelilta itku kurkussa apua, kuinka tehdään, kun ei järki sano yhtään mitään niiden opintojen jälkeen, mitä on yliopistossa suoritettu.

Mutta minä haluan todeta sen, että tästä laista puhutaan säästölakina. Eivät tämän lain muutosvaatimukset ole tulleet säästötavoitteista, vaan on jo pitkään todettu ja myönnetty se, että tämä laki on järkeistämisen tarpeessa. Laki maksuttomasta oikeudenkäynnistä ja sen soveltaminen on mennyt mahdottomuuksiin. Minä esitän yhden esimerkin. Minä esitin näitä siviilioikeusesimerkkejä avartaakseni ja pelkistääkseni kuvaa, mitä tässä tarkoitin, mutta ed.

Laukkanen tarttui heti kiinni tehden sen erilaiseksi esimerkiksi, niin kuin jossakin väittelytilaisuudessa.

Suodenniemen pankkiryöstössä homma oli täysin selvä. Ryöstö oli tehty, yksi ammuttu ja yhtä oli loukattu ja asia tunnustettu. Minä en muista tarkkaan — etten taas joudu valehtelijan kirjaan — mutta oliko lähellä 200 000:ta markkaa nämä oikeudenkäyntikulut siinä asiassa. Minun mielestäni on täysin järjetöntä maksaa jollekin helsinkiläiselle juristille tällaisia summia asiasta, joka on sellaisenaan selvä, jossa tämä juristi ei pystynyt auttamaan mitään muuta kuin kuittaamaan nämä laskut. Tämä on eräs niitä esimerkkejä, joita on mainittu, kun vaaditaan tämän lain järkeistämistä. Siitä on kysymys, järkeistämisestä, eikä säästötoimista.

Ed. P e l t t a r i : Herra puhemies! Täällä ed. Aittoniemi sanoi, että päällystöluokan käynyt poliisi tai yleensä komisariotehtävässä toimiva tietää enemmän kuin keskivertojuristi. Tietenkin se tietyllä tavalla rikosoikeuden osalta pitänee paikkansakin. Täällä sanottiin, että ed. Aittoniemi puhuu vain poliisin puolesta. Minä olen sekä poliisi ja syyttäjä että myöskin juristi, että näkemystä on useammaltakin kannalta. Eikä nyt täällä tietenkään kenenkään kannata niin itserakkaana esiintyä, mikä ryhmä parhaiten näistä asioista tietää.

Ed. Niinistö puhui työn laadusta ja siitä, että työn vaativuuden mukaan pitäisi tuon palkkion olla. Kyllä ed. Aittoniemi on siinä oikeassa, että joskus ihan tolkuttomia laskutuksia tulee. Joku etelän juristi tulee aika helppoon juttuun ja laskuttaa hirveästi. Tämä pitää paikkansa. Mutta kuitenkin yleensä ottaen tilanne on minusta mennyt parempaan suuntaan.

Ed. V i s t b a c k a : Herra puhemies! Ed. Tykkyläinen totesi, että ihmisoikeussopimukset vaativat tällaista. Teidän vastalauseessakin todetaan se jatko sillä tavoin, että käy ilmi nimenomaan, että se on turvattu valiokunnan mietinnössä olevassa 10 §:n 2 kohdassa, jossa puhutaan nimenomaan, että asia on selvitetty ja nimenomaan henkilön oikeusturvan kannalta ei avustajaa tarvitse määrätä. Minä en valitettavasti ymmärrä lainkaan, minkä johdosta tällainen vastalause on laadittu, ehkäpä sen vuoksi, että saadaan keskustelua täällä ja saadaan todeta, että vastalause on tehty.

Ed. Tykkyläinen totesi, että olisi voitu hylätä tämä. Kyllä täällä on muitakin säästölakeja mennyt läpi, vaikka sosialidemokraatit ovat niitä vastustaneet.

Ed. L a x : Arvoisa puhemies! Minä kummastelen suuresti ed. Tykkyläisen selostusta valiokunnan työskentelystä. Minulla on täysin päinvastainen käsitys siitä, miten tämä on syntynyt siellä. Se on syntynyt sulassa sovussa sosialidemokraattien ja muiden välillä. Yksi oli hienokseltaan ehkä tämmöinen asia, jossa voidaan tulkintoja esittää, jossa asiantuntijat toteavat, että valiokunnan enemmistön kanta täyttää varsin hyvin ihmisoikeussopimuksen määräykset, mutta tietysti, jos halutaan 200-prosenttisesti varmoja olla siitä, ettei niitä rikota, voidaan vielä tästä jotain kaventaa pois. Tämä on se pieni ero, mistä puhutaan, kun tämä vastalause on jätetty. Muuten tämä on syntynyt varsin hyvässä yhteistyössä yli puoluerajojen opposition ja hallituksen välillä meidän valiokunnassamme.

Oli myös väärää todistelua sanoa, että juristit sopivat keskenään, kun ed. Tykkyläinen viittasi minun puheenvuorooni. Minä puutuin puheenvuoroon, jossa ed. Paloheimo väitteli tässä salissa istuvien juristien kanssa, jotka eivät kaikki edes ole lakivaliokunnan jäseniä.

Oikeusministeri P o k k a : Herra puhemies! Minä kutsun tätä maksuttoman oikeudenkäynnin uudistusta kyllä maksuttoman oikeudenkäynnin järkeistämiseksi enkä niinkään säästölaiksi.

Huomaan, että valiokunta ei ole halunnut nielaista tätä oikeusturvavakuutusta koskevaa ehdotusta. Mutta omalta puoleltani tässä sanon, että lupaan tehdä ne selvitykset, joita valiokunta oikeusturvavakuutuksen ensisijaisuuden ehdoksi on asettanut, ja palaan kyllä tähän asiaan.

Nimittäin tilanne on ollut sellainen, että kyllä tämän maksuttoman oikeudenkäynnin osalta on aivan aiheellista kritiikkiä esitetty eri tahoilta, ja onhan se näkynyt myöskin valtion budjetissa, että rahat ovat kasvaneet valtavalla vauhdilla. Perusteita näin suureen määrärahojen lisääntymiseen ei ole voitu osoittaa.

Toivon mukaan nämä ehdotukset, jotka mielestäni kaikki ovat hyvin perusteltuja, nyt sitten toimivat käytännössä niin, että maksuttoman oikeudenkäynnin hoitamiseen saadaan jonkinlainen järki. Palaan kyllä asiaan uudestaan, mikäli on tarvetta vielä kehittää tätä maksutonta oikeudenkäyntiä. Mutta huomaan, että ei tässä vastalauseessakaan sinänsä maksuttoman oikeudenkäynnin periaatteiden uudistamista aseteta

kyseenalaiseksi. On haluttu puuttua vain eräisiin yksityiskohtiin.

Ed. V. Laukkanen: Arvoisa puhemies! Kun ed. Aittoniemi täällä salissa, kuten tunnettua, on lähes 360 asteen asiantuntija ja näissä rikosoikeudellisissakin kysymyksissä epäilee muiden kokemusta tai osaamista, niin täytyy sen verran puolustautua, että, ed. Aittoniemi, olin ollut jo yhdeksän kuukautta vt. nimismiehenä ennen kuin edes valmistuin oikeustieteellisestä tiedekunnasta, eikä siellä nyt niin hirveästi sormi suuhun mennyt. Se oli mukavaa hommaa syyttää käräjillä päivät pitkät ja ajella vähän poliisiautolla ja olla naaraamassa ruumiita. Ei se nyt niin ihmeellisen vaikeata ollut.

Toisaalta tietysti annan suurta arvoa ed. Aittoniemen asiantuntemukselle. Toisaalta täytyy olla aika nöyrä siinä mielessä oman asiantuntemuksen suhteen, koska väitöskirjatyöni rikosoikeuden alalta on viittä vaille valmis, mutta kansanedustajuus on nyt estänyt sen loppuun asti valmistumisen, niin että eihän tässä nyt voi edes puhua väitelleenä vielä, joten siinä mielessä täytyy suhtautua nöyrästi käytännön miehiin.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Ed. Vehkaoja: Arvoisa puhemies! Niin kuin teksteistä käy ilmi, niin kysymys on lakiesityksen kohdalla liian kalliiksi osoittautuneitten maksuttomien oikeudenkäyntien kulujen hillitsemisestä. Säästöt on ihan selkeästi mainittu hallituksen esityksen tavoitteina, toisin kuin ministeri Pokka täällä asiaa ehkä vähätteli.

Tämän johdosta, kun nyt vasta liityn keskusteluun, olen kummastellut sitä, että esityksessä ei pohdita kysymystä siitä näkökulmasta, että yleistä oikeusavustusjärjestelmää kehittämällä olisi voitu saavuttaa vastaavat säästöt. Nyt kun on kuntien yhteistyö tullut kevyemmillä hallinnointimalleilla mahdolliseksi, esimerkiksi kuntayhtymät ovat ensi vuoden alusta mahdollisia, olisin nähnyt täysin mahdolliseksi sellaisen ajatuksen, että kimppu kuntia olisi yhdessä perustanut suurenkin lakiasiaintoimiston, jossa olisi sitten kertynyt asiantuntemusta nykyisten yleisten oikeusavustajien praktiikkaa laajemmasti. Nythän he aika paljon keskittyvät varmaan sattuneista syistä esimerkiksi avioero- ja sosiaalitapauksiin. Tällä tavoin olisi rakenteellista muutosta voitu myös aikaansaada.

Tässähän on herkullisesti nyt kysymys siitä, että yksityinen toiminta on osoittautunut liian kalliiksi yhteiskunnan sietää ja on johtamassa muutosvaatimuksiin. Ihmettelen ja kysynkin oikeastaan ministeri Pokalta: Onko kunnallistamiskysymystä pohdiskeltu työn kestäessä?

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Kun ed. V. Laukkanen tyhjensi pajatson, niin siihen ei enää kannata puuttua.

Mutta totean, kun ministeri Pokka tuli tänne, juuri tämän ajatuksen, että täällä on puhuttu säästölaeista ja muusta. Tuleehan tässä tai toivotaan tulevan oheisena säästöä, mutta niin kuin ministeri juuri lausui, kysymys on lain järkeistämisestä, ja sen kautta jos saadaan säästöjä, niin hyvä on. Tästä asiastahan on puhuttu jo vuosikausia, mm. kyselytunneilla täällä ministeri vastannut jne. Minä olen tyytyväinen siihen, että tässä on todella tapahtunut jotakin nykyisen oikeusministerin taholta eli lakia on ryhdytty muuttamaan.

Minä hiukan epäilen, tuskinpa nämä säästötoimenpiteet kovin paljon toteutuvat. Mutta lain toteutumista käytännössä ja sitä, helpottaako uusi laki näitä ongelmia, joiden perusteella tähän uudistamiseen on ryhdytty, olisi kyllä tietysti hyvä seurata oikeusministeriön taholta. Minä uskon, että varmaan näin tapahtuukin. Näen asian käsitin ministeri Pokan puheesta. Ja todella toivoisi, että tästä ei tulisi vain kuollutta kirjainta, vaan että tällä päästäisiin järkeistämissuuntaan, koska tämä on tietynlainen rosvojen pesä, vähän niin kuin konkurssipesätkin, koko maksuton oikeudenkäynti tällä hetkellä asianajajien suuntaan.

Oikeusministeri Pokka: Herra puhemies! Lain toimeenpanoa tullaan toki seuraamaan. Kyllä meillä sellainen laskelma on pohjana, että tämä toisi mukanaan noin 20 miljoonan markan säästöt, mikä on huomattava summa. Maksuttomaan oikeudenkäyntiinhän kuluu tänä vuonna noin 90 miljoonaa markkaa.

Ed. Vehkaoja ymmärtääkseni kysyi kunnallisten oikeusavustajien tehtävistä ja yleensä oikeusapupuolen asioista. Siinä täytyy kyllä sanoa, että minä olen suurissa vaikeuksissa kuntien kanssa, koska näyttää olevan nyt sellainen linja maassa vallalla, että kunnat haluaisivat päästä irti oikeusavustajista ja yksityistää toimintojaan. Siinä saa esittää aika paljon laskelmia, kuinka paljon

edullisemmaksi oikeusavustajatoiminta kuitenkin tullut. Linja ja suuntaus on kyllä sellainen, että meille tulee päivittäin runsaasti hakemuksia, joissa vaaditaan, että toiminta täytyy lopettaa, muuttaa osa-aikaiseksi, yksityistää tai siirtyä ostopalveluihin.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Ministeri Pokka jo puuttui osittain ed. Vehkaojan puheenvuoroon, johon voisi todeta sen, että ajatuksena tällainen tietysti on hyvä. Kuitenkin, kun sosialidemokraatit ovat kovasti korostaneet ihmisoikeussopimuksia ja niitten tulkintoja ja myös sitä, että syylliseksi epäillyllä pitää olla vapaus valita avustaja, siinä on vaikeutena nimenomaan tämä, että normaalitilanteissa ei haluta käyttää oikeusavustajan palveluja, vaikka oikeusaputoimistossa olisi useampiakin, kuten Helsingin kaupungissa. Kyse on vain siitä, että tällä systeemillä saadaan valinnan vapautta enemmän syylliseksi epäillylle, mikä tuottaa sitten veronmaksajille lisää rasitteita. Toisaalta varmasti juristit haluavat pääosin harjoittaa yksityispraktiikkaa, koska silloin tulot riippuvat siitä, mitä tehdään, ja kunnallisessa oikeusaputoiminnassa olla kuukausipalkalla.

Ed. Mäkipää: Herra puhemies! Vaikken olekaan ollut lakivaliokunnassa käsittelemässä asiaa, mutta jäi mieleeni soimaan ed. V. Laukkasen puheenvuoro koskien 10 §:ää. Hän mainitsi siitä, että avustajaa ei tarvitse määrätä yksinkertaisissa asioissa, niin kuin täällä on oikein todettu, ja minä olen aivan samaa mieltä. Mutta ei kai tämä johda epäkohtiin? Hän otti esimerkin, että on vaikka rattijuoppo, saako sitten sakkoa tai mitä muuta. Mutta entä jos on kysymyksessä esimerkiksi kunnanvaltuutettu, jolla on yhteiskunnallinen asema? Hän menee vaikka kyläkauppaan, rohmuaa sieltä. Sitten kun tulee oikeudenkäynti ja avustaja on siinä mukana, niin kyläläiset kuiskuttelevat, että se kunnanvaltuutettu on tehnyt kylällä niin hyvää työtä heidän edukseen, että tämä pitäisi painaa villaisella. Eli haluan muistuttaa, että on se sitten kunnanvaltuutettu tai muu rikollinen, niin kyllä myös lain edessä pitäisi olla tasapuolinen.

Ed. V. Laukkanen: Arvoisa puhemies! Oikeastaan tämä muistutus oli pitkälle oikeutettu, vaikka esimerkkini vain tarkoitti sitä, että vaikka jokin näpistys sinänsä voisi olla äärimmäisen vaatimaton, niin avustaja tulee silti määrätä, jos syyllisyyskysymyksessä on epäselvää. Mutta tietenkin, jos kunnanvaltuutettu on myöntänyt syyllistyneensä näpistykseen, ei hänellä ole mitään edellytyksiä saada avustajan määräystä. Päinvastoin poliisi kirjoittaa sakon paikan päällä, ja asia on loppuun käsitelty.

Oikeastaan joudun tekemään vain sen täsmennyksen, että vaikka se olisi 16-vuotias täysin tuntemattomuudesta tuleva nuori poika tai tyttö, jos hänkin kiistää näpistäneensä sitä lakritsipötköä, periaatteessa hänellä on oikeus riitauttaa se asia, viedä se yleiseen tuomioistuimeen. Kyllä olen sitä mieltä, että tietyissä tapauksissa avustaja tulee määrätä näinkin vähäpätöisessä asiassa, koska eihän se loppujen lopuksi ole vähäpätöistä, jos tuomitaan syytön syylliseksi.

Ed. Vehkaojalle olisin vielä vastannut sen verran, että hän esitti mallin yhdestä suuresta lakiasiaintoimistosta, joka hoitaisi paljon juttuja. Siinä on vain se ongelma, ed. Vehkaoja, että käytännössä jos yksikin lakimies hoitaa toimistosta tiettyä asiaa, niin koko toimisto tulee jääviksi sitten, jos tämän henkilön vastapuoli tarvitsisi joskus apua tätä henkilöä vastaan. Eli nämä jääviyskysymykset tosiasiassa vaikuttavat sen, että täytyy olla todella laaja valikoima ja mahdollisuus valita toimistoja, koska muussa tapauksessa alkaa hygienia ja luottamus pettää, jos sama toimisto on vuoroin avustamassa henkilöä ja vuoroin tämän vastapuolta jne. Tästä johtuen tämä malli ei käytännössä tulisi pelaamaan.

Ed. Vehkaoja: Herra puhemies! Oikeusturvanäkökohtiin täytyy luonnollisesti kiinnittää huomiota. Kuitenkin mielestäni tässä peruskysymyksenä on se, että kunnallisen yleisen oikeusavustuksen status on tällä hetkellä kovin matala. Kun katsoo tämän 15 §:n tekstiä, niin ei ole tarkoituskaan sitä kohottaa. Kun näin on, ei ole odotettavissakaan tietystikään, että itsestään tapahtuisi tasapuolisempaa valikointia juttujen ohjautumisen suhteen. Tarkoitin ajatuksellani etupäässä sitä, että kunnallisen yleisen oikeusavustuksen statusta tulisi jollakin tavalla saada kohotettua, mikä voisi tapahtua sillä tavalla, että yhä useampi kunta liittyisi yhteen ja saataisiin laaja-alaisempaa praktiikkaa taustalle tässä toiminnassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotukset laiksi sähköverosta sekä laiksi polttoaineverosta annetun lain 2 ja 13 §:n muuttamisesta ja verotaulukon väliaikaisesta muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 187
Toivomusaloitteet n:ot 70 ja 136/1991 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 88

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 88.

Keskustelu:

Ed. A p u k k a : Herra puhemies! Tämä esitys pitää sisällään kaksi erillistä lakia, sähköverolain ja polttoaineverolain. Sähköverolain tarkoituksena on periä sähköveroa 1,5 penniä kilowattitunnilta ja sen lisäksi ydinvoimalla tuotetusta sähköstä ja tuontisähköstä lisäveroa 0,62 penniä kilowattitunnilta. Kuitenkin sähköverosta on tarkoitus palauttaa merkittävä osa teollisuudelle, nimenomaan sellaiselle teollisuudelle, joka käyttää paljon energiaa. Jaostossa asiantuntijoitten lausuman mukaan palautettava määrä merkitsee noin 1/4:aa sähköverolla kannettavasta potista.

Vasemmistoliitto on sitä mieltä, että tässä tilanteessa ei ole tarpeen palauttaa sähköveroa teollisuudelle. Tämä esityshän on annettu jo kesällä, jolloin tilanne oli vähän erilainen kuin tänä päivänä. Tänä päivänä tiedämme, että markan arvon muuttumisesta johtuen teollisuuden kilpailukyky on parantunut niin roimasti, että enää tällaista sähköveron palauttamisella annettavaa hyötyä ei tarvitse antaa. Teollisuudelle palautettavasta osuudesta valtaosa menisi nimittäin vientiteollisuudelle, ja tiedämme, että viennin tilanne on huomattavasti parempi kuin kesällä.

Meidän mielestämme tämä noin parisataa miljoonaa markkaa, mikä sähköveron tuotosta palautettaisiin teollisuudelle, pitäisi kohdentaa nimenomaan kotimarkkinateollisuudelle ja sille työvoimavaltaiselle teollisuudelle, joka tänä päivänä on vaikeuksissa, ei niinkään niille teollisuuden haaroille, joille sähköveron palautus tämän lakiesityksen mukaan on menossa.

Tähän sähköveroon sisältyy eräs varsin pieni yksityiskohta jälleen, kuinkas muuten, kahta pohjoista kuntaa koskien, eli Enontekiön ja Muonion kunnista on kysymys. Sähköverolaissa nimittäin sanotaan, että lisävero peritään myös tuontisähkön osalta. Nämä kaksi kuntaa Enontekiö ja Muonio ovat sellaisia kuntia, jotka ovat pelkästään tuontisähkön varassa, eli ne eivät ole lainkaan valtakunnan verkossa. Sen vuoksi on tietysti kohtuutonta, että näille kunnille ja kuntalaisille asetetaan tällainen sähkön lisävero, etenkin kun se sähkö, mikä niihin tuodaan naapurimaista, on kaikki vesivoimalla tuotettua energiaa.

Tältä osin jaostossa vallitsi hyvin pitkälle yksimielisyyttä, että on kohtuutonta asettaa lisäveroa näille kahdelle kunnalle ja niiden asukkaille. Mutta siitä huolimatta ei ollut valmiutta jaostossa eikä valiokunnassa kirjata tätä lakiin, vaan valiokunnan enemmistö tyytyi tekemään ponnen, jossa edellytetään, että hallitus selvittää, voidaanko näille kunnille ja kuntien asukkaille tuontisähkövero palauttaa. Tältä osin vasemmistoliiton ja myös koko valtiovarainvaliokunnassa olleen opposition kanta on se, että pitäisi suoraan todeta laissa, että näille kahdelle kunnalle, jotka ovat ainoita kuntia Suomessa, jotka ovat tuontisähkön varassa, palautettaisiin lisäveron osuus. Itse asiassa tämä on erittäin pieni merkitykseltään, aivan marginaalinen erä, ja sillä ei valtiontalouden kannalta ole minkäänlaista merkitystä, mutta se olisi jälleen oikeudenmukaisuuskysymys näille kahdelle pienelle pohjoisen kunnalle.

Toinen laki, mikä tähän sisältyy, on polttoaineverolaki. Polttoaineverolain osalta sanon, että sikäli kuin on kysymys haittaveroista polttoaineverojen yhteydessä, olen aina ollut sitä mieltä, että haittaveroja pitää kantaa, kunhan ne kannetaan ja kohdennetaan sillä tavalla kuin haittavero kuuluu kohdentaakin.

Haittaveron tarkoitushan on, että joku tarpeettomana pidetty, esimerkiksi liikkuminen ja autoilu, tehdään sillä tavalla kalliiksi, että liikkuminen vähenee. Tämähän haittaveron filosofia on. Mutta jos haittavero tehdään kategorisesti kaikille katsomatta siihen, minkälaiset liikenneyhteydet ovat missäkin osassa maata, eihän haittavero toimi silloin niin kuin haittaveron pitäisi toimia, vaan se toimii niin, että se on todellinen haitta niille ihmisille, jotka joutuvat käyttämään esimerkiksi omaa autoaan.

Olen tästä monet kerrat täällä polttoaineveron korotuksen yhteydessä puhunut ja esittänyt, että jonkunlaista aluepoliittista järkeä ja oikeudenmukaisuutta saataisiin polttoaineveron korotuksiin, mutta aina se on täällä jäänyt toteutumatta.

Siitä huolimatta tulen nytkin tämän lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään, että poh-

joisen ja Itä-Suomen lääneissä, joissa joukkoliikenne on lähes tyystin loppunut, joissa ihmisillä on huomattavasti pidemmät matkat keskimäärin kuin muualla Suomessa ja joissa ihmiset todella joutuvat liikkumaan päivittäiset niin asiointi- kuin työmatkansakin pääosin omalla autollaan ja joissa polttoaineen hinta monin paikoin on jo lähes markan verran litralta kalliimpaa, jätettäisiin korotus toteuttamatta.

Polttoaineveroon sisältyy myös toinen epäkohta. Se on se, että myös Etelä-Suomesta, joka paikasta maasta, löytyy sellaisia ihmisiä, jotka eivät esimerkiksi työmatkoillaan voi millään käyttää joukkoliikennevälineitä. Kyllä silloin on kohtuutonta selittää näille ihmisille, että siitä huolimatta sinun kuuluu maksaa samanlainen haittavero siitä, että liikut esimerkiksi yksityisautolla päivittäiset työmatkasi. Ei minulla ainakaan ole sydäntä mennä väittämään niille ihmisille, etiä kyllä te tällaisen haittaveron piiriin kuulutte.

Tulen tältä osin esittämään kolmannessa käsittelyssä ponnen, jossa edellytettäisiin, että hallitus selvittäisi mahdollisimman pikaisesti, miten polttoainevero osittain korvattaisiin niille henkilöille, jotka joutuvat käyttämään välttämättömiin päivittäisiin asiointi- ja työmatkoihinsa omaa ajoneuvoa, kun yleistä liikennevälinettä ei ole käytettävissä.

Arvoisa puhemies! Tässä aivan lyhyesti, kun ilta on vierähtänyt jo näin pitkälle.

Ed. B a c k m a n : Herra puhemies! Lyhyesti myös, kun ilta on jo pitkällä, joitakin keskeisiä näkökohtia käsiteltävänä olevaan asiaan.

Kun puhutaan ns. ympäristöveroista, silloin käsitellään ympäristönäkökulmasta tapahtuvaa verotusta. Tässä ei kysymyksessä ole puhtaasti ympäristövero, vaan tässä samanaikaisesti on sotkettu lakiesitykseen puhtaasti fiskaalinen lähtökohta ja vielä kolmantena, joka tekee tästä lakiesityksestä vielä sekavamman, teollisuuspoliittinen lähtökohta.

Haluan todeta, että ympäristövaliokunta lausunnossaan valtiovarainvaliokunnalle on kiinnittänyt tähän asiaan huomiota yksimielisesti todeten: "Puoltaessaan lakiehdotuksia valiokunta on kuitenkin samalla kiinnittänyt huomiota ehdotettujen muutosten perusteisiin. Sähkövero ja polttoaineveron korotus ehdotetaan säädettäväksi pääasiassa valtiontaloudellisista syistä ja vain jossain määrin energia- ja ympäristöpoliittisin perustein. Valiokunta ei pidä tätä lähtökohtaa hyvänä."

Tässä mielessä olisi tehtävä selkeästi ympäristöpoliittisia haittaveroja, joilla pystytään ohjaamaan tässä tapauksessa energian kulutusta maassamme siten, että energian kulutus kaiken kaikkiaan pienisi ja tätä kautta myös ympäristöhaitat tulisivat vähenemään.

Kun olen kuunnellut tänään täällä käytyä keskustelua koulumaksuista ja terveyskeskusmaksuista, erityisesti keskustan taholta on ääni väristen kerrottu, että nyt ei ole rahaa mihinkään ja sen takia täytyy pistää uusia maksuja. Eilen keskusta äänesti vastoin hallituksen esitystä verolainsäädännössä satojen miljoonien markkojen lisähelpotuksia omalle kannattajakunnalleen yhdessä kokoomuksen kanssa. Nyt tässä laissa ollaan valmiit jälleen antamaan satojen miljoonien markkojen veronpalautus teollisuudelle tilanteessa, jossa palautukseen ei olisi enää mitään syytä.

Rahaa siis löytyy tästä salista, on vain kysymys siitä, mihin sitä pistetään. Täällä sitä ei haluta pistää esimerkiksi sivistystoimeen tai sosiaali- ja terveyspuolelle, mutta kylläkin koko ajan erilaisiin muihin kohteisiin, kuten teollisuudelle.

Kun tämä lakiesitys annettiin, oltiin tilanteessa, jossa ei ollut vielä tietoa markan kelluttamisesta, tilanteessa, jossa teollisuuden kansainvälinen kilpailukyky oli huomattavasti heikompi kuin tällä hetkellä. Tässä mielessä nyt olisi pitänyt korjata markan kellutuksesta johtuen lakiehdotuksen sitä pykälää, jossa todetaan, että teollisuuden eräät alat saavat tämän sähköveron palautuksena takaisin. Kysymys on siis sadoista miljoonista markoista. Käytännössä noin 80 prosenttia teollisuudesta tulee saamaan sähköveromaksunsa palautuksena takaisin. Kotitalouksilla ei vastaavaa helpotusta ole, joten tämäkin vero käytännöllisesti katsoen kohdistuu vain kotitalouksiin. Tältä osin tulemme lain toisessa käsittelyssä esittämään kyseisen 6 §:n poistamista eli sitä, että tämä vero todella peritään teollisuudelta ja tällä tavoin saadaan lisää verotuottoja valtiolle.

Polttoaineveron osalta on syytä todeta, että siihen tehty porrastus erilaisten polttoainelaatujen osalta on aivan oikean suuntainen linjaus, jota muissa Pohjoismaissa on jo noudatettu, mutta samassa yhteydessä on todettava, että valtiovarainvaliokunnassa tehty muutos hallituksen alkuperäiseen esitykseen vie tältä osin asiaa jälleen huonompaan suuntaan. Mielestäni on huono linja se, että valtiovarainvaliokunta pyrkii aina vain huonontamaan hallituksen esi-

tyksiä, kun nähdäkseni sen pitäisi niitä pystyä parantamaan.

Nyt esitetään, että hallituksen esittämä porrastus dieselin osalta otettaisiin käyttöön puoli vuotta myöhemmin kuin alun perin oli tarkoitus. Tämä puoli vuotta on aivan turha viivästys. Muiden Pohjoismaiden esimerkit kertovat, että tämä malli pelaa aivan hyvin. Kysymys ei ole mistään kilpailulainsäädännön ongelmasta, jolla on tässä vaiheessa puolen vuoden viivästystä perusteltu.

Tulemme siis esittämään toisessa käsittelyssä yksityiskohtaisia pykälämuutoksia näiltä osin.

Ed. H a s s i : Arvoisa puhemies! Hallituksen sähköveroesitys on luonteeltaan puhtaasti fiskaalinen eli siis rahankeruuvero. Se ei lähde ympäristötavoitteista, kuten ympäristövaliokuntakin on lausunnossaan todennut. Tässä ja monessa muussakin asiassa joutuu jälleen valittaen toteamaan, että hallitukselta puuttuu näkemys siitä, miten vero- ja maksujärjestelmää voitaisiin kehittää sillä tavalla, että ihmisiä ja yrityksiä kannustettaisiin yhteiskunnan kokonaisedun kannalta järkevään toimintaan.

Vihreiden mielestä tällainen yleisesti sähköön yleensä kohdistuva vero on epätarkoituksenmukainen. Energiaan kohdistuvan veron pitäisi kohdistua energian tuotannon haittoihin. Ensimmäisen vaiheen ympäristöverotuksen aloittamisessa pitäisi olla polttoaineiden hiilidioksidipäästöihin perustuva hiilidioksidivero, joka kannustaisi toisaalta energian säästöön, toisaalta puhtaampien energiamuotojen käyttöön. Ennen kaikkea se loisi markkinoita uudelle tekniikalle, innovaatioille ja myös vanhoille ympäristökeksinnöille ja sitä kautta kannustaisi uuden tekniikan kehittämiseen.

Olemme eri yhteyksissä pitkin syksyä esittäneet, että Suomessa pitäisi aloittaa hiilidioksidivero tasolta 10 penniä hiilidioksidikilolta, joka on melko vaatimaton taso, jos verrataan esimerkiksi Ruotsiin, jonka hiilidioksidivero on noin 20 penniä hiilidioksidikilolta. Kuitenkin se Metsätoimihenkilöliiton esittämien laskelmien mukaan olisi ratkaiseva kynnys siinä, että tehtäisiin puun energiakäytön laajentaminen liiketaloudellisesti kannattavaksi. Näin saataisiin paitsi ympäristöhyöty myös se hyöty, että saataisiin Suomen energiahuollosta nykyistä suurempi osa kotimaisen polttoaineen varaan.

Hiilellä tuotetussa sähkössä tämä 10 penniä hiilidioksidikilolta merkitsisi noin 7 pennin hinnan nousua kilowattituntia kohti. Aiommekin toisessa käsittelyssä ehdottaa sähköveron korottamista hallituksen esittämästä 7 penniin kilowattitunnilta, mikä tietysti rakenteeltaan ei ole aivan tyydyttävä verrattuna alkuperäiseen esitykseemme mutta hallituksen esitystä parempi. Jotta tällä olisi sähkön tuotannon sisäistä rakennetta järkevään suuntaan ohjaava vaikutus, esitämme, että tätä 7 pennin veroa ei perittäisi uusiutuvilla energiamuodoilla tuotetusta sähköstä, siis puulla, biomassalla, aurinko- ja tuulienergialla tuotetusta sähköstä.

Emme myöskään kannata sähköveron palauttamista teollisuudelle. Ed. Apukka jo puhui siitä, että palautuksesta valtaosa kohdistuu vientiteollisuuteen, joka jo tällä hetkellä nauttii kahden devalvaation tuottamaa hyötyä. Mielestämme edes tällä vaatimattomalla tavalla, että sähkövero todella energiaintensiiviseltä vientiteollisuudelta perittäisiin, pitäisi vientiteollisuuden osallistua koko yhteiskunnan kustannusten maksamiseen, antaa osuutensa julkisten palvelujen rahoittamiseen jne., kun se tällä hetkellä on suomalaisesta elinkeinoelämästä se osa, jolla selvästi menee parhaiten.

Polttoaineverolakiin tulemme kolmannessa käsittelyssä tekemään ponsiesityksiä siitä, että vastaisuudessa ympäristöveroja nostamalla tehtäisiin mahdolliseksi välillisten työvoimakustannusten alentaminen.

Toiseksi aiomme kolmannessa käsittelyssä puuttua asiaan, jonka ed. Backmankin nosti esille, nimittäin siihen, että valiokunta on myöhentänyt dieselpolttoaineveron hintadifferointia siitä, mitä hallitus alun perin esitti. Hintadifferointi pitäisi toteuttaa samaan aikaan bensiinin hintadifferoinnin kanssa. Dieselpolttoaineen hintadifferointi sen ympäristövaikutusten mukaan olisi kaikkein kustannustehokkain tapa puhdistaa suomalaista kaupunki-ilmaa. Mielestäni tähän mahdollisuuteen tulisi tarttua viipymättä eikä vitkutellen.

Ed. Apukka nosti esiin polttoaineveron korotuksen vaikutuksen syrjäseutuihin. Tämä ongelma on todellinen. En kuitenkaan kannata sitä, että ongelmaa yritettäisiin ratkaista sillä, että polttoainetta myytäisiin syrjäseudulla eri hintaan kuin muualla. Olisi löydettävä jokin toinen tapa hyvittää pitkistä välimatkoista aiheutuva kustannusten lisä syrjäseutujen asukkaille.

Jo viime vuonna vastaavia lakeja käsiteltäessä esitin, että yksi mahdollisuus toteuttaa tämä olisi se, että määrä, joka vastaa harvaan asuttujen kuntien asukkaiden polttoaineverona valtiolle maksamaa summaa, maksettaisiin erityisenä

avustuksena näille kunnille, jolloin se helpottaisi näiden kuntien asukkaiden elämää taloudellisesti alentamalla kunnallisveroäyrin hintaa. Mielestäni syrjäseutujenkaan ongelmia ei pitäisi ratkaista sillä tavalla, että kohdistetaan tuki suoranaisesti polttoaineen polttamiseen, koska polttoaineen polttamisesta siellä aiheutuu periaatteessa ihan samoja haittoja luonnolle kuin muuallakin. Sen sijaan on oikeudenmukaista, että elinkustannusten nousu jollakin toisella tavalla kompensoidaan syrjäseutujen asukkaille. Sen tavan ei pidä olla sellainen, että se kannustaa autolla ajoon, vaan sellainen, että se myös syrjäseudulla saa ihmiset aikaisempaa enemmän harkitsemaan sitä, milloin autolla ajo todella on tarkoituksenmukaista ja milloin ei.

Ed. Sasi: Herra puhemies! Suhtaudun sinänsä sympaattisesti ed. Hassin ajatuksiin siitä, että meidän pitäisi lisätä aurinkoenergiaa ja puun osuutta energian tuotannossa. En vielä tänä päivänä kuitenkaan usko, että Suomen paperikoneet kävisivät aurinkoisina päivinä aurinkovoimalla ja sitten, kun on pimeätä tai pilvistä, puuta polttamalla. Luulen, että me tarvitsemme kyllä muutakin energiaa.

Mitä tulee sähköverolakiin ja polttoaineverolakiin, ne mielestäni ovat selviä energiavero- ja ympäristöverolakeja siitä syystä, että niissä selvästi säädetään energia ankaramman verotuksen piiriin ja sillä pyritään hillitsemään energian kulutusta ja tätä kautta pyritään myös siihen, että ihmiset säästäisivät omassa energian kulutuksessaan ja myös yritykset säästäisivät omassa energian kulutuksessaan, kun energia on kalliimpaa.

Haluan myös korostaa sitä, että tiettyyn rajaan asti tuo vero on porrastettu aiheutettujen haittojen mukaan. On totta, että välttämättä kaikkia haittatekijöitä ei ole otettu huomioon. Mutta vaikka siihen lisättäisiin ed. Hassinkin ehdotusten mukaisesti joitakin haittoja, aina jää joitakin haittoja huomioon ottamatta, joten mielestäni tältä osin voidaan sanoa, että ala voisi olla jonkin verran laajempi haittojen suhteen mutta tämä on merkittävä ratkaisu siinä suhteessa, että mielestäni kyse on kuitenkin selvästä ympäristöverotuksesta.

Herra puhemies! Polttoaineveron korotukset ovat varsin suuria. Tältä osin moottoribensiinin hinta nousee vuoden vaihteessa varsin paljon, mutta nykyisissä olosuhteissa mielestäni tämä on varsin hyväksyttävää. Valtio tarvitsee lisärahoitusta, ja mielestäni kuitenkin polttoaineverotus on yksi tarkoituksenmukaisimpia keinoja ympäristösyistä mutta myös siitä syystä, että kun ihmisillä on valinnan mahdollisuuksia ainakin tietyissä rajoissa valita, missä määrin he kulkevat ja liikkuvat, tältä osin voidaan sanoa, että sosiaalisesti tämän tyyppinen ratkaisu on oikeudenmukainen.

Haluan myös korostaa sitä, että vaikka veronkorotukset tehdään, silti Suomen polttoaineverotus ja polttoaineiden hinnat ovat kansainvälisesti varsin vertailukelpoisia. Jos katsotaan tämän syksyn tilannetta, tosiasia on se, että Suomessa bensiinin hinta on Euroopan halvimpia. Kun halvin hinta on 3,50 markkaa, Suomessa hinta on ollut 3,97 markkaa. Olemme selvästi keskiarvon alapuolella. Mielestäni tämä antaa myös omalta osaltaan selviä mahdollisuuksia siihen, että Suomessa voidaan polttoaineverotusta kiristää.

Valiokunta on tehnyt erään periaatteellisesti merkittävän muutoksen. Nimittäin kun hallituksen esityksessä oli erityinen porrastus ns. puhtaammalle moottoribensiinille ja dieselpolttoaineelle, kilpailuviraston lausunnon mukaisesti valiokunta on tehnyt muutoksen siten, että dieselin porrastus astuu voimaan vasta 1.7. ensi vuonna. Tämä muutos perustuu siihen, että kilpailuvirasto on antanut varsin selvän lausunnon, jonka mukaan tällä hetkellä kilpailusuhteet eivät ole dieselpolttoaineen osalta turvattavissa. Toisin sanoen sitä ei ole mistään tällä hetkellä Suomeen saatavissa, ja 15 pennin veroero on kuitenkin kilpailullisesti varsin merkittävä. Toivommekin valiokunnassa, että tämän jälkeen nopeasti niissä jalostamoissa, joissa on mahdollisuuksia siirtyä puhtaamman dieselpolttoöljyn valmistamiseen, tämä tehtäisiin ja että Suomessa aito kilpailu kyettäisiin turvaamaan.

Mitä tulee moottoribensiiniin, tältä osin voidaan todeta, että tällä hetkellä Suomeen on aika vaikea saada tuotua kilpailevaa vastaavaa polttoaineitta mutta tekniset valmiudet sellaisen tuotannon aloittamiseen nopeasti monilla jalostamoilla ovat olemassa. Toivomme, että tältä osin kilpailuolosuhteet voidaan turvata.

Haluan vielä tässä yhteydessä muistuttaa, ettei ole kovinkaan pitkä aika siitä, kun Suomessa polttoaineiden tuonti oli rajoitettua, lisenssin varaista. Näissä olosuhteissa selvästi Suomen hintataso oli 60 penniä korkeampi kuin muualla Euroopassa eli Neste rahasti suomalaisilta polttoaineen kuluttajilta 60 penniä enemmän. Tietysti tällaista tilannetta ei voi missään tapauksessa pitää hyvänä. Hintaero nyt on kokonaisuudessaan hävinnyt, ja se on vaikuttanut siihen, että

vaikka polttoaineverotusta on olennaisesti kiristetty, kuitenkin kuluttajahinnat ovat säilyneet varsin kohtuullisina. Tämän johdosta onkin syytä todeta, että on mielestäni aivan oikein, että valtio saa tämän aikaisemman Neste-lisän ja että se ei mene Nesteen kukkaroon ja sitä kautta erilaisiin muihin hankkeisiin.

Erääksi ongelmaksi valiokunnassa myös koettiin se, että kun sähkövero palautetaan, tuossa yhteydessä se palautetaan tietyn tuoteluettelon mukaisesti. Eräitten tuotteitten osalta voitiin havaita, että niillä olisi ehkä ollut jopa parempia perusteita saada palautusta mutta teknisistä syistä valitettavasti niitä ei luetteloon voitu lisätä. Eräänä esimerkkinä voidaan todeta mm. konefiltit, joitten osalta energian käyttöaste on selvästi korkeampi kuin keskiarvo, jota pidetty lähtökohtana. Mutta kun luettelo ei ole tuoteryhmittäin sen mukainen, mitä olisi voitu soveltaa, niin niitä ei voitu siihen lisätä. Tältä osin onkin tärkeätä, että jatkossa seurataan, että kilpailu ei eräitten tuotteitten osalta sähköveron palautusjärjestelmän vuoksi vääristy.

Herra puhemies! Täällä myös puhuttiin pohjoisen kunnista. On totta, että valiokunnassa havaittiin, että Enontekiö ja Muonio ovat pelkästään tuontisähkön varassa. Tietysti jossain määrin on kohtuutonta näitten kuntien osalta, että niissä kunnissa kuluttajat joutuvat maksamaan sähkön lisäveroa, joka on tarkoitettu vain tuontisähkölle ja Suomessa ydinenergialla valmistetulle sähkölle. Kuitenkin käsittelyn yhteydessä voitiin todeta, että mm. Inarin kunnassa tilanne on se, että lähes kaikki sähkö tuodaan ulkoa, mutta pieni osa valmistetaan kotimaassa. Ahvenanmaan osalta voitiin todeta, että yli 90 prosenttia sähköstä tuodaan Ruotsista ja vajaa 10 prosenttia tuodaan Suomesta.

Tietysti olisi jossain määrin kohtuutonta se, että eräiden kuntien, jotka ovat lähestulkoon samassa asemassa kuin nämä kaksi pohjoisen kuntaa, osalta minkäänlaista hyvitystä ei myönnettäisi ja se annettaisiin vain näille kahdelle kunnalle. Tästä syystä valiokunnassa laitettiinkin hyvin tiukka lausuma, jossa edellytetään, että tammikuun loppuun mennessä selvitetään näitten kuntien asema ja pyritään siihen, että ratkaisu niitten osalta olisi kohtuullinen niin, että jos todellisia vaihtoehtoja ei ole, tuontisähkön osalta tässä tapauksessa voitaisiin luopua sähköveron perimisestä ja myös hakemusmenettelyn kautta jopa takautuvasti.

Täällä on myös jossain määrin puhuttu siitä, tulisiko sähköveron palautusjärjestelmästä luopua kokonaisuudessaan. On totta, että esitys annettiin ennen kuin kellutus toteutettiin ja tietysti yritysten kilpailukyky on parantunut. Kun kuitenkin katsomme vientisektoreitamme, niin kun olen käynyt lävitse monien yritysten tuloksia, valitettavasti voidaan todeta, että vaikka kilpailukyky on parantunut 35 prosenttia, niin nämä yritykset ovat edelleen suurissa taloudellisissa vaikeuksissa ja tuottavat jopa tappiota. Tämä johtuu siitä, että niitten rahoitusrakenne on tällä hetkellä niin onneton. Herra puhemies! Näissä olosuhteissa ainakin toistaiseksi mielestäni on kohtuullista se, että pyritään pitämään suuret suomalaiset vientiyritykset jaloillaan, koska niitten varassa kuitenkin hyvin pitkälti tämän yhteiskunnan hyvinvointi lepää.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa puhemies! Olisin yhtynyt ed. Sasiin siinä, että tällä lakikokonaisuudella on nimenomaan myös ympäristöpoliittinen puolensa fiskaalisen näkökohdan lisäksi. Siinä suhteessa ed. Hassi antoi väärän todistuksen asiasta. (Ed. Backman: Ympäristövaliokunnan lausunto!)

Mitä tulee ympäristöveroihin, niin parhaillaan kauppa- ja teollisuusministeriössähän ympäristötaloustoimikunta tekee työtään ja sen energia- ja verotyöryhmä on ymmärtääkseni antamassa jo raporttinsa aivan ensi vuoden alussa, ja onkin niin, että vuoden 94 budjetissa ympäristöveron osalta on päästävä eteenpäin. Keskusta omalta osaltaan on parhaillaan aktiivisti valmistautumassa ympäristöverotusasiaan ja varmasti tulee edistämään järkevää ympäristöverotusta ja verotuksen painottamista ympäristöpainotteisesti tulevina vuosina.

Tässä tulee erityisesti kotimainen energia hyvin esiin, ja hiilidioksidivero, mihin ed. Hassi viittasi, on yksi elementti varmaan tässä. Sillä voidaan mm. hakkeen ja muidenkin biomassapolttoaineiden kilpailukykyä parantaa. Loppujen lopuksi siinä ei ole suurista markkamääristä enää kysymys, kun voidaan kilpailukykyä parantaa sillä tavalla, että alueellisissa kaukolämpövoimaloissa kotimaisen energian käyttö voi meillä oleellisesti lisääntyä.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Käytetyissä puheenvuoroissa on kahdessa puututtu tämän polttoaineveron alueellisen porrastamisen tarpeellisuuteen. Sikäli kuin minä olen ymmärtänyt, niin rasitusten alueellisesta porrastamisesta on eduskunnassa puhuttu jo ennen tätä istuntokautta ja mitään ei ole tapahtunut. Tämä on

kyllä tietenkin aluepoliittisesti ja koko Suomen kehittymisen kannalta onneton asia, että koko Suomea katsotaan yhtenä kokonaisuutena eikä oteta huomioon niitä eroja, mitä pitkistä matkoista ja etäisyyksistä aiheutuu pohjoisen ihmisille. Kannatan lämpimästi vasemmistoliiton tässä asiassa tekemää aloitetta.

Sen sijaan pidän kyllä ed. Hassin menetelmää täysin kelvottomana. Hän sanoo, että täytyy pohjoisessakin pyrkiä hillitsemään energian kulutusta. Siellä kyllä hillitään. Jos riittävästi hillitään, niin siellä ei ole kohta ketään, joka kuluttaa energiaa. Hänen hahmottelemansa malli, jossa ei korvattaisi asukkaille, autoilijoille, tätä polttoaineveroa, vaan annettaisiin könttäsummana kunnille, merkitsee, että sinne se kyllä menisi kuntien pohjattomaan kassaan lainojen ja velkojen katteeksi eikä varmasti hyödyttäisi niitä ihmisiä, joita tämä polttoainevero sinänsä rasittaa. Eli kyllä vihreitten puheet aluepolitiikasta ja porrastamisesta ovat kyllä täyttä puppua.

Sen sijaan kannatan kyllä niitä monessakin puheenvuorossa esitettyjä ajatuksia, että sähköveron tuottoa ei pitäisi palauttaa enää vientiteollisuudelle. Se on aivan turhaa, ja vientiteollisuus on kyllä saanut ihan riittävästi etuja viime aikoina. Jos muistetaan, niin vuoden 91 keväällä vientiteollisuus sai 7 miljardin markan tukipaketin, verohelpotuspaketin. Mihin se on sen käyttänyt? Se on levinnyt kuin tuhka tuuleen, ja mitään vaikutuksia sillä ei vientiteollisuuden tilanteeseen ollut. Kuitenkaan näitä etuisuuksia, mitä silloin annettiin vientiteollisuudelle, ei ole otettu takaisin. Olisi korkea aika jo tässäkin suhteessa palata normaaliin järjestykseen ja antaa se sähköveron palautus vaikka valtion pohjattomaan kassaan.

Ed. P a l o h e i m o : Herra puhemies! Olisin joitakin määrittelykysymyksiä ed. Sasille vain tässä esittänyt. Energiavero ei sinänsä ole mikään ympäristövero. Ympäristöverot voidaan jakaa toisaalta resurssiveroihin, jolloin verotetaan käytettyjä luonnonvaroja, tai sitten saasteveroihin, jolloin verotetaan päästöjä. Jos energiaa tuotetaan täysin puhtaasti siten, että ei ole saastepäästöjä eikä myöskään käytetä uusiutumattomia luonnonvaroja, niin silloin sen verottamisella ei ole minkäänlaista ympäristövaikutusta ja sitä ei voida pitää ympäristöverona. Siitä syystä meidän pitäisi olla aika tarkkoja siinä, että kun ympäristöveroista puhutaan, nimenomaan jaettaisiin ne näihin kahteen ryhmään, resurssiveroihin ja saasteveroihin. Tällä tavoin esimerkiksi polttoaineisiin kohdistuva vero muodostuu oikeastaan kahdesta osasta. Siihen on piilotettu osittain resurssiveroa ja sitten saasteveroa. Minusta tässä laissa ja näissä taulukoissa ei tätä näy, mikä on tietysti täysin ymmärrettävää. Mutta kun tätä tulevaisuudessa kehitetään, pitäisi lähteä tästä.

Ed. Ukkolalle minä nyt en oikeastaan viitsi sanoa muuta kuin sen verran, että hän ilmeisesti kuunteli ed. Hassin puheita yhtä huonosti kuin hän yleensä kuuntelee kaikkia puheita. Näin ollen hänen kommenttinsa olivat täysin asiattomia.

Ed. H a s s i : Arvoisa puhemies! On sinänsä hyvä asia, että ed. Sasikin teoriassa alkaa tunnustaa ympäristöverotuksen tärkeyden. Jäämme odottamaan vain tekoja.

Se, mitä äsken totesin hallituksen esitysten riittämättömyydestä tai epätarkoituksenmukaisuudesta ympäristöveroina, koski ennen kaikkea sähköveroa. Sähköveron taso 1,5 penniä kilowattitunnilta on todella aivan liian alhainen ohjaamaan käyttöä. Se ei myöskään erottele mitenkään sitä, miten puhtaasti sähkö on tuotettu.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä on silloin, kun keskustellaan ydinvoimasta, pitänyt suurta melua hiilidioksidipäästöistä, siitä että hiilidioksidipäästöt ovat sähkön tuotannon ja yleensä energian tuotannon suurin ympäristöhaitta. Olen kokoomuksen eduskuntaryhmän kanssa aivan samaa mieltä siitä, että fossiilisia polttoaineita poltettaessa hiilidioksidipäästöt ovat kaikkein merkittävin ympäristöhaitta. Hiilidioksidivero on jo keksitty. Se ei ole periaatteessa yhtään sen monimutkaisempi asia kuin sähkövero. Suomessa valtiovarainministeri Liikasen aikana otettiin käyttöön pieni hiilidioksidivero, mutta verotason täytyisi olla yli kymmenkertainen, ennen kuin se pystyisi todella ohjaamaan käyttöä.

Mitä tulee ed. Sasin heittoihin siitä, että puunjalostusteollisuus ei pysty toimimaan siten, että se aurinkoisena päivänä käyttää aurinkoa ja toisina päivinä puuta, totean vain, että Suomen puunjalostusteollisuus on Euroopan suurimpia biomassaenergian käyttäjiä. Biomassan osuus Suomen energian kulutuksesta on jo nyt Euroopan suurimpia, mikä johtuu nimenomaan siitä, että puunjalostusteollisuus osaa puusta ottaa energiaa, joten tuntuvan hiilidioksidiveron toteuttaminen ei olisi myöskään puunjalostusteollisuudelle mikään ylivoimainen ongelma.

Nyt hiukan tuntuu ontuvalta se, että aina silloin kun puhutaan ympäristöveroista, itketään suomalaisen vientiteollisuuden mahdollisia vaikeuksia. Mihin tässä yhteydessä unohtuvat ne suuret vaikeudet, joista kärsivät kaikki muut elinkeinonalat tässä maassa? Mihin unohtuu se, että käytännöllisesti katsoen kaikkien muiden elinkeinonalojen paitsi puunjalostusteollisuuden, metallisulattojen ja kemianteollisuuden taloudellista tilannetta voitaisiin parantaa sillä, että toteutettaisiin tuntuva ympäristöverotus ja sen tuotolla alennettaisiin välillisiä työvoimakustannuksia? Muun muassa konepajateollisuus, tekstiiliteollisuus ja graafinen teollisuus hyötyisivät tästä muutoksesta, palvelualoista puhumattakaan.

Mitä tulee dieselöljyn hintadifferointiin, kilpailuvirasto antoi neljä sisällöltään erilaista lausuntoa eli muutti mieltään kolme kertaa. Olen sitä mieltä, että kilpailuvirastonkin pitäisi ottaa enemmän näkökulmakseen laatukilpailu. Dieselpolttoaineen hintadifferoinnin lykkääminen merkitsee sitä, että laatukilpailun aloittamista tässä asiassa Suomessa lykätään.

Ed. S a s i : Herra puhemies! Ed. Hassi on aivan oikeassa siinä, että meillä käytetään puunjalostusteollisuudessa hyvin paljon biomassaa, ja siltä osin se on tarkoituksenmukaista, kun se syntyy siinä prosessissa, mitä siinä pidetään yllä. Mutta on myös täysin selvää, että täysin kannattamatonta on se, että metsästä hakataan halkoja ja niitä polttamalla yritettäisiin pyörittää paperikoneita.

Olen ed. Hassin kanssa tässä niin kuin aikaisemmissakin yhteyksissä täsmälleen samaa mieltä siitä, että meillä on suuria mahdollisuuksia energiaverotuksen pohjan laajentamisessa ja myös kiristämisessä. Olen myös samaa mieltä siitä, että näin saatava verotuotto tulee ohjata siten, että tuloverotuksen tasoa meillä voidaan alentaa. Se on mielestäni oikean suuntaista veropolitiikkaa.

Ed. Paloheimolle haluan todeta, että mielestäni tämä polttoainevero on nimenomaan selvä ympäristövero, koska siinä on resurssiveron piirteitä, koska kyse on verosta, joka kohdistuu käytettäviin luonnonvaroihin ja nimenomaan öljy on näistä kaikkein merkittävin ja tuloosuudeltaan ylivoimaisesti suurin.

Mitä tulee saasteisiin, niin selvästi myös saastetekijät pyritään ottamaan tässä huomioon mm., jos otetaan merkittävin porrastus, joka koskee lyijyllistä tai lyijytöntä polttoainetta. Mielestäni ongelmaksi ei voi muodostua se, jos kumpaakin perustetta käytetään energiaverossa. Mielestäni on hyvin tarkoituksenmukaista, että käytetään sekä resurssiveroa että myös saasteveroa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotus laiksi moottoriajoneuvoverosta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 142
Toivomusaloitteet n:ot 99 ja 144/1991 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 89

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 89.

Keskustelu:

Ed. P a l o h e i m o : Herra puhemies! Haluaisin käyttää lyhyen puheenvuoron tästä lakiesityksestä sikäli, että kun tässä on kohdistettu nyt vero henkilöautoihin ja ajoneuvoihin, niin tämä on tietysti saman tyyppinen vero kuin aikaisempi, jossa kohdistettiin vero polttoaineeseen, ja on aivan oikein, että myös ajoneuvoihin kohdistuu vero. Silloin on kysymys lähinnä typen oksidien verosta, jos puhutaan ympäristöveroista. Ainoa heikkous, mikä tässä näyttää olevan, on se, että katalysaattorilla varustamattomat henkilöautot olisi pitänyt erottaa toisistaan ja lähteä yleensäkin siitä, että mitattaisiin typen oksidien päästöt erityyppisillä autoilla ja vero olisi määrätty sen mukaisesti. Silloin vero olisi myös saatu kalibroitua tai rinnastettua siihen verotukseen, mikä toivottavasti tulee kohdistumaan energiatuotantoon myös typen oksidien verona.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus laiksi eräiden valtion ammatillisten oppilaitosten luovuttamisesta Keski-Pohjanmaan ammatillisen koulutuksen kuntayhtymälle

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 333
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 90

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 90.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotus laiksi eräiden entisen Jugoslavian kansalaisten tekemien turvapaikkahakemusten poikkeuskäsittelystä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 294
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 17

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 17.

Keskustelu:

Ed. V ä i s t ö : Herra puhemies! Hallituksen esitys eräiden entisen Jugoslavian kansalaisten tekemien turvapaikkahakemusten poikkeuskäsittelystä on erityislaki. Laissa tarkoitetuille ulkomaalaisille annettaisiin pääsääntöisesti oleskelulupa humanitaarisista syistä ilman yksilöllistä harkintaa. Oleskeluluvan määräaika on yksi vuosi. Lain mukaan tutkimattajättämispäätöksen tekisi paikallispoliisi, joka myöntäisi myös oleskeluluvan. Normaalistihan sisäasiainministeriö käsittelee turvapaikka- ja oleskelulupahakemukset.

Hallintovaliokunta pitää ehdotusta erityislaiksi tarpeellisena ja puoltaa sen hyväksymistä. Hallintovaliokunnan mietintö on yksimielinen. Valiokunnalle on ulkoasiainvaliokunta antanut lausunnon, johon liittyy yhden jäsenen eriävä mielipide.

Arvoisa puhemies! Entisen Jugoslavian alueelta on käynnissä olevan sodan ja kansallisuusongelmien seurauksena lähtenyt kotiseudultaan ja kotimaastaan enemmän ihmisiä kuin koskaan toisen maailmansodan jälkeen Euroopassa. Tältä alueelta saapui myös Suomeen viime kesänä lyhyessä ajassa noin puolitoistatuhatta turvapaikanhakijaa. Kuluvan vuoden elokuun lopussa turvapaikkahakemuksensa käsittelyä oli vastaanottokeskuksissa ja -asemilla odottamassa noin 1 900 entisen Jugoslavian kansalaista. Tämän lisäksi muita turvapaikanhakijoita oli noin 1 000.

Hallintovaliokunnan saaman selvityksen mukaan Ulkomaalaiskeskuksessa on vuoden 1992 ensimmäisen puolivuotiskauden aikana tehty noin 1 000:ta hakijaa koskeva turvapaikka- ja oleskelulupapäätös. Nykyisillä henkilöresursseilla käsittelymäärä ei ole juurikaan lisättävissä, kun hakemukset on käsiteltävä voimassa olevien hallinto-oikeudellisten säännösten ja periaatteiden sekä ulkomaalaislain mukaan.

Toisaalta on perusteltua olettaa, että entisen Jugoslavian yleisistä oloista ja maahamme tulleiden turvapaikanhakijoiden lähtösyistä johtuen käytännöllisesti katsoen kaikki mainitulta alueelta tulleet turvapaikanhakijat saisivat yksilöllisen tutkinnan jälkeen oleskeluluvan, vaikka turvapaikkaa ei annettaisikaan. Tämän vuoksi olisi hakijoiden kannalta kohtuutonta pitää heitä vastaanottoasemilla ja -keskuksissa odottamassa ratkaisua hakemuksiinsa vuoden tai jopa kaksi. Tämä on se arvioitu aika, jonka he joutuisivat Ulkomaalaiskeskuksen ruuhkan vuoksi odottamaan hakemuksensa käsittelyä.

Hallintovaliokunta toteaa, että käsittelyssä olevan erillislain mukainen menettely asettaa eri maista ja eri ajankohtina Suomeen saapuneet turvapaikanhakijat eriarvoiseen asemaan. Tämän vuoksi valiokunta korostaakin, että erillislain mukaiseen menettelyyn tulee turvautua vain äärimmäisessä poikkeustilanteessa.

Ulkoasiainvaliokunnan lausuntoon viitaten hallintovaliokunta kiinnittää edelleen huomiota siihen, että turvapaikkahakemusten käsittely sisäasiainministeriössä vie yhä kohtuuttomasti aikaa. Tämä heikentää turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa ja aiheuttaa samalla valtiolle tarpeettomia kustannuksia.

Todettakoon, että käsittelyssä olevaa hallituksen esitystä perustellaan myös vaikealla valtiontalouden tilanteella. Taloutemme tilanteesta johtuen ei ole mahdollista palkata niin suurta määrää henkilöstöä kuin olisi tarpeen hakemusten käsittelemiseksi normaalimenettelyin kohtuullisessa ajassa.

Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva lakiehdotus merkitsee poikkeamista normaalista turvapaikkamenettelystä. Lain piiriin kuuluville ulkomaalaisille voitaisiin antaa väliaikaista suojelua ilman, että heitä tässä vaiheessa otettaisiin turvapaikkamenettelyyn. Hallituksen esityksen mukaan Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisvaltuutetun toimisto on pitänyt tällaista menettelyä mahdollisena entisen Jugoslavian alueelta lähteneiden kohdalla. Ehdotettu laki poikkeavine menettelyineen on mahdollinen rikkomatta Suomen kansainvälisiä sitoumuksia sen vuoksi, että niin kauan kuin heidän turvapaikkahake-

muksiaan ei tutkittaisi, heille annettaisiin oikeus jäädä Suomeen. Suomi ei näin ollen rikkoisi Geneven pakolaisyleissopimuksen 33 artiklan mukaista palautuskieltoa eikä myöskään muita ihmisoikeusopimuksesta johdettuja palautuskieltoja.

Hallintovaliokunta viittaa myös ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 14 artiklaan, jonka mukaan jokaisella vainon kohteeksi joutuneella on oikeus hakea ja nauttia turvapaikkaa muissa maissa.

Käsittelyssä olevan erityislain piiriin tulevat ennen 22. päivää heinäkuuta 1992 saapuneet turvapaikkaa hakeneet. Suomi asetti viisumipakon Jugoslavian kansalaisille heinäkuussa niin, että se tuli voimaan 21 päivänä heinäkuuta tänä vuonna. Viisumipakon asettamisen jälkeen on Jugoslavian passeilla matkustavia turvapaikanhakijoita edelleen saapunut jonkin verran mutta huomattavasti vähemmän kuin sitä ennen. Näiden heinäkuun 21 päivän jälkeen saapuneiden turvapaikka- ja oleskelulupahakemukset ratkaistaisiin esityksen mukaan ulkomaalaislain mukaan yksilöllisesti.

Hallintovaliokunta korostaa, että yhdenvertaisuus on ulkomaalaisasioissa tärkeä noudatettu periaate. Kun otetaan huomioon ehdotetun lain soveltamisalan rajauksen perusteet ja asianomaisille turvapaikanhakijoille myönnettävä oleskelulupa, ei valiokunta pidä ehdotettua erityisjärjestelyä syrjivänä.

Valiokunta toteaa, että jos tilanne entisen Jugoslavian alueella on lakiehdotuksessa tarkoitettujen oleskelulupien päättyessä sellainen, ettei perusteita oleskeluluvan jatkamiselle ole, joudutaan turvapaikan ja suojelun tarve tutkimaan ulkomaalaislain mukaan.

Hallintovaliokunta keskusteli myös lakiehdotuksessa tarkoitettujen henkilöiden sijoitusvaiheeseen liittyvistä ongelmista. Valtion ja kuntien välillä noudatetussa työnjaossa vastuu turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnasta on valtiolla. Kunnat puolestaan huolehtivat myönteisen päätöksen saaneiden sijoittamisesta vapaaehtoisuuteen perustuen. Tähän kuntapaikkojen etsimiseen ja muuhun sijoittamistoimintaan varautumiseen kuluu kunnissa syntyvässä tilanteessa normaalia enemmän aikaa ja voimavaroja.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta edellyttääkin hallituksen huolehtivan siitä, että entisestä Jugoslaviasta saapuneiden lakiehdotuksessa tarkoitettujen turvapaikanhakijoiden osalta valtio korvaa asianmukaisesti kunnille aiheutuvat kustannukset siten, että kolmen vuoden määräaika alkaa kuntaan sijoittamisen ajankohdasta eikä päätöksenteosta lukien. Valiokunta toteaa, että tämän johdosta on tarpeen tarkistaa kustannusten korvaamista koskevaa valtioneuvoston päätöstä.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Toissailtana katselin televisiosta, kun hoivatunteen vallassa olevat ilomantsilaiset odottivat mahdollisesti juuri Jugoslavian tai Kosovon albaaneja ränsistyneen laitakylän ränsistyneen mökin edessä. Sitten niitä tuli sinne iltasella linja-autolla. Ajatus on sellaisenaan ihan oiva: ei mitään loistoasuntoja eikä parvekkeita, joissa voi pitää nuotiota, vaan tällaiset ränsistyneet mökit ovat ihan hyviä sellaiseen käyttöön. Minä vain vähän epäilen, että kun Ilomantsin kaamos tekee tehtävänsä, tulevat pakkaset ja saunaan on sata metriä matkaa pellon laitaa, niin saattaa olla, että ainakin sellaiset jugoslaavit, jotka ovat tänne tulleet paremman elintason toivossa, alkavat osoitella suuntaa Joensuuhun, niin kuin ed. Väistö tietää, siitä ohi Jerusalemin kylän tienhaaran jne. Tässä puheenvuorossani ei ollut mitään pahaatarkoittavaa, vaan minä vain olen tällainen ennustajaeukko, joka katseli sen talon pihapiiriin sillä tavalla, että siellä tuskin pakolaiset viihtyvät.

Mutta, herra puhemies, tämä on erityislaki, joka sallii lähes 2 000 jugoslaaville, joista valtaosa on Kosovon albaaneja, oleskeluluvan Suomessa yhdeksi vuodeksi. Lain tarkoitus on väärä. Kyseessä pitäisi olla karkotuslaki, jolla koko tämä joukko karkotettaisiin Suomesta välittömästi. Heillä nimittäin ei ole mitään oikeutta turvapaikkaan eikä oikeutta myöskään suojeluun, ei siis suojelun tarvetta. Valtaosa heistä on Kosovon albaaneja.

Me tiedämme varsin hyvin, että vielä tänäkin päivänä, saati sitten viime kesänä Kosovon tilanne on rauhallinen. Siellä ei ole mitään sellaista, mikä edellyttäisi tai toisi mukanaan tänne tulleille Kosovon albaaneille Geneven sopimuksen mukaisen pakolaisstatuksen.

Toisekseen he ovat saapuneet tänne Puolan kautta, joka on luokiteltu turvalliseksi maaksi. Näin ollen heidän olisi pitänyt pyytää turvapaikkaa sieltä, vaikka he ovat sitten Suomeen tulleetkin viisumivapauden aikana. Osa heistä on pyrkinyt myös muihin Pohjoismaihin. Heidät on palautettu Puolaan, ja sen jälkeen he ovat tulleet Suomeen ja pyytäneet täällä turvapaikkaoikeutta.

Heidän asiansa olisi siis tullut käsitellä ulkomaalaislain mukaisesti turvapaikkahakemuksena. Totuushan on nyt kuitenkin on, aivan niin kuin ed. Väistökin antoi ymmärtää, että Ulkomaalaiskeskus on mahdottomassa tilanteessa ja ei olisi pystynyt turvapaikkakäsittelyn mukaisesti turvapaikkahakemuksia käsittelemään.

Tässä tapauksessa laki, joka nyt säädetään, on väärä ratkaisu. Asiaa olisi pitänyt heidän osaltaan käsitellä ulkomaalaislain 34 §:n mukaisessa nopeutetussa käsittelyssä. Jos tämä pykälä ja siihen liittyvät liitännäispykälät olisi aikanaan säädetty siten kuin ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä vuodelta 1990 olevassa vastalauseessani on ehdotettu, jossa turvapaikan hylkäämispäätös nopeutetussa käsittelyssä merkitsisi myös karkotuspäätöstä, tämä asia olisi varsin nopeasti käsitelty erityisesti näiden Kosovon albaanien osalta, joita kylläkin lähes kaikki lähes 2 000 hengen joukossa ovat.

Ed. Väistö sanoi, että valtiontaloudellinen tilanteemme ei salli, että meille palkataan Ulkomaalaiskeskukseen henkilöitä, jotka ryhtyisivät niin kuin kuuluisi tutkimaan heidän asiaansa, heidän turvapaikkahakemustaan. Miten tämä on ymmärrettävissä, kun sisäasiainministeriö kaksi vuotta sitten kirjallisessa vastauksessaan minulle vastasi, että yksi aikuinen pakolainen tulee maksamaan Suomelle 162 000 markkaa vuodessa ja lapsi noin 110 000 markkaa? Vuotuinen kustannus Suomessa tämän vuoden oleskelun aikana lähentelee 300:aa miljoonaa markkaa. Tämä on päässälasku, ja jos olen laskenut väärin, silloinhan te tietysti voitte asian korjata. Kuinka on, ed. Väistö, nähtävissä, että valtiontaloudellinen tilanne ei salli palkata muutamaa kymmentä tutkijaa Ulkomaalaiskeskukseen, mutta valtiontaloudellinen tilanne kyllä antaa mahdollisuuden kustantaa näiden Kosovon albaanien täälläolon 300 miljoonan markan vuotuisilla kustannuksilla? Eikö tämä ole käsittämätöntä valtiontalouden hoitoa?

Herra puhemies! Vanhaa sanontaa käyttääkseni totean: En enää ihmettele, että hävisimme viime sodan, enkä enää ihmettele, että olemme köyhiä, kun taloudellinen ajattelu on tämän tyyppistä.

Siis tämä laki on perusteeton. Heidän asiansa olisi tullut käsitellä ulkomaalaislain 34 §:n mukaisesti ja lisätä Ulkomaalaiskeskukseen tutkijoita, jolloin se olisi tullut satoja miljoonia, varmasti yli 250 miljoonaa markkaa, halvemmaksi Suomelle kuin se, että me pidämme heitä nyt vuoden Suomessa.

Herra puhemies! Ed. Väistö, kun vuosi on kulunut? "Entäs sitten Niskavuori?" sanotaan elokuvassa. Ollaan täsmälleen samassa tilanteessa kuin tämän lain säätämisen yhteydessä. Joko teemme uudelleen erityislain ja annamme heidän olla täällä seuraavat kaksikymmentä vuotta taikka ryhdymme sen jälkeen käsittelemään heidän asioitaan turvapaikanhakukäsittelyjärjestyksessä niin kuin asiaan kuuluu.

Herra puhemies! Olen yrittänyt puhua totuudenmukaisesti, lievän kiihtymyksen vallassa, mutta kuitenkin. Minä en ymmärrä tätä asiaa. Tästä syystä, herra puhemies, tulemme ehdottamaan lain hylkäämistä kolmannessa käsittelyssä.

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies! Tämä lakihan oli ulkoasiainvaliokunnassa lausuntoa varten, ja se, mitä ed. Aittoniemi kertoi ja väitti näiden ihmisten taustoista ja tilanteista heidän kotimaassaan, on vastoin parempaa tietoa, kuten ed. Aittoniemi itsekin tietää. Oli täysi syy humanitaarisista syistä tehdä tämä erityisjärjestely näiden ihmisten kohdalla. (Ed. Aittoniemi: Mikä oli se syy?) — Humanitaariset syyt. (Ed. Aittoniemi: Mitä se tarkoittaa?) — Se tarkoittaa sitä, että nämä ihmiset eivät olleet turvassa siellä, mistä he tulivat.

Ulkoasiainvaliokunta oli myös sitä mieltä lausunnossaan, että ehkä niitä noin 100:aa ihmistä, jotka tulivat samalta alueelta heinäkuun 21 päivänä jälkeen, olisi pitänyt kohdella samalla tavalla, mitä erityislaissa edellytetään. Ilmeisesti hallintovaliokunta kuitenkaan ei suositellut tätä, mikä mielestäni on jonkin verran ihmeellistä, koska nyt tämä ryhmä, joka sieltä tuli, joutui eriarvoiseen kohteluun, koska tuli sattumalta heinäkuun 21 päivän jälkeen Suomeen.

Ed. Aittoniemi oli ainoa ulkoasiainvaliokunnassa joka edusti epähumanitaarista ajattelua, enkä aio hänen kanssaan väitellä, koska hänen tarkoitusperänsä ovat hyvin tunnetut.

Ed. Väistö: Herra puhemies! Sinänsä on tarpeetonta ehkä jatkaa keskustelua. Mielestäni ed. Aittoniemen laskelmat pitävät paikkansa ja ne pitävät paikkansa varmaan sillä ehdolla, että kaikki entisen Jugoslavian alueelta tulleet olisi voitu karkottaa maasta. Se ei kuitenkaan ole sen Suomen soveltaman linjan mukaista, johon tämä lakiehdotus perustuu.

Kuten jo ed. Andersson totesi, entisen Jugoslavian alueella käytävän sodan ja koko alueen muutoinkin epävakaan tilanteen johdosta Koso-

von albaanienkaan palauttaminen kotimaahansa vastoin tahtoaan ennen tilanteen vakiintumista ei olisi maamme noudattaman humaanin linjan mukaista.

Ed. Andersson kiinnitti huomiota päivämäärään. Totean siihen, että hallintovaliokunta kyllä selvitti varsin perusteellisesti sen, tuleeko ja miten suurelle joukolle ongelmia tämän hallituksen esityksen mukaisen päivämäärän asettamisesta. Valiokunta päätyi siihen, että tässä ei loukata sitä yhdenvertaisuusperiaatetta, joka meillä on yleisesti hyväksytty.

Ed. L a a k k o n e n : Arvoisa herra puhemies! Olin kovasti pettynyt kuunnellessani ed. Aittoniemen puheenvuoroa. Hän mainitsi puheenvuorossaan, että Ilomantsiin on näitä Bosnia-Hertsegovinasta tulleita pakolaisia pantu asumaan ränsistyneisiin asuntoihin. Minä taas Pohjois-Karjalasta kotoisin olevana voin vakuuttaa, että ne asunnot eivät suinkaan ole ränsistyneitä, vaan hyvin peruskorjattuja, viihtyisiä asuntoja. Saattaisi olla, että joku on pahoillaan siitä, että heidät pannaan näin hyviin asuntoihin, mutta on ihan paikallaan, että heidät pannaan asumaan tämmöisiin asuntoihin.

Mutta olisin toivonut, että SMP:ltäkin olisi löytynyt enemmän lämmintä sydäntä näitä pakolaisia kohtaan, jotka eivät ole ns. elintasopakolaisia, vaan ovat joutuneet todella lähtemään sodan keskeltä, ja heitä on joutunut sieltä lähtemään jo 2,5 miljoonaa, ja se on todella valtava määrä. Tietenkin Suomellakin on velvollisuus ottaa heitä vastaan Geneven sopimuksen mukaisesti.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Minä korostan sitä ja olen moneen kertaan sanonut, että ne ihmiset, joita televisiossakin on näytetty, naiset ja lapset ja vanhukset ja miksei aikuisemmatkin, jotka taistelujen keskellä siellä kellareissa kyhjöttävät ilman ruokaa ja vettä päivästä ja viikosta toiseen, tervetuloa Suomeen, olen valmis ottamaan.

Mutta minä sanon ed. Anderssonille: Kosovossa on rauhallista kuin huopatossutehtaalla. Ei se, että Kosovon albaaneja, kun he ovat vielä siellä enemmistönä, joku kadunkulmassa mulkaisee vihaisesti, tarkoita sitä, että he tulevat tänne suomalaisten elätettäväksi yli 300 miljoonalla markalla vuosi niihin laskelmiin perustuen, mitä sisäasiainministeriö on minulle virallisesti aikanaan sanonut. On siis turha väittää tältä pohjalta, ed. Andersson, ettekä te varmasti pystykään siihen. Ed. Väistö tunnusti tosiasiat.

Minä sanon vielä sen, että se meillä on ongelma, millä me viemme nämä 2 000 ihmistä väkisin täältä pois, emme millään. Käsiraudoissa jos heitä yritetään viedä, niin se on aikamoinen farssi Itämeren rannalla. Siinähän tässä suurin ongelma on. Mutta meidän pitäisikin hieman tarkemmin katsella, keitä me tänne yleensä päästämme, koska se takaisinvienti on vaikea homma tässä asiassa.

Ed. Laakkosen näkemyksistä minä en kyllä oikein saanut mitkään irti. Vastaisin siihen: Me tunnemme sääliä ihmisiä kohtaan silloin, kun he ovat pakolaisia, mutta ei tällaisia kuin Kosovon albaanit, koska heillä ei ole mitään pakolaisstatusta. Jospa minä en sitten oikein niitä Ilomantsin asuntoja tunne. Minä näin vain televisiosta. Ainakin se Jerusalemin tienhaara on siellä jossain Joensuun tien varressa.

Ed. V i s t b a c k a : Herra puhemies! On mielenkiintoista tietysti se, että ed. Väistö valiokunnan puheenjohtajana aivan oikein tunnusti tosiasiat. Mutta lain perusteluissa on nimenomaan se, että jos hakemukset käsiteltäisiin asiallisesti ja kohtuullisessa ajassa, se vaatisi 10—12 hakemuskäsittelijää ja kuulustelijan ja muutaman tulkin. Tuntuu käsittämättömältä se, että kun on voimassa oleva laki, niin ei voida sijoittaa sen verran tilapäisesti henkilökuntaa, joka voi käsitellä lain mukaisesti näitten ihmisten asioita, vaan tehdään poikkeuslaki. Tämä tuntuu nimenomaan käsittämättömältä. Kerran meillä on voimassa oleva laki, minkä johdosta sitä ei noudateta ja sijoitetaan jostakin muualta poliiseja sinne käsittelemään nämä asiat?

Ed. L a a k k o n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi väitti täällä sitä, että nämä Kosovon albaanit, joita on sijoitettu mm. Ilomantsiin, olisivat hyvistä oloista lähtöisin. Luin juuri äskettäin Pohjois-Karjalan maakuntalehteä Karjalaista ja sieltä kävi ilmi, että nämä perheet ovat lähtöisin todella huonoista oloista. Heidän kotinsa oli tuhottu kokonaan, heillä oli omaisia surmattu, jotkut heistä kävelivät vaivalloisesti, kun heillä oli luoteja mennyt jalkoihin jne., niin että kyllä he ansaitsevat myötätuntoa.

Kun ed. Aittoniemi sanoi, että hän on valmis ottamaan Suomeen niitä pakolaisia, jotka ovat todellisessa hädässä olleet, niin voin hänelle vakuuttaa, että 200 pakolaista aiotaan ottaa aivan sieltä keskitysleirin kaltaisista oloista.

Poikkeuslakia puolustelisin sillä, että kun on suuresta määrästä kysymys, oli kaikkein nopeinta käsitellä poikkeuslain avulla tämä asia.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti vain toteaisin, että sehän osoittaa meidän avuttomuuttamme, että jos tänne tulee kerralla enemmän ihmisiä hakemaan turvapaikkaa, me lähdemme muuttamaan lainsäädäntöä, ettei noudateta voimassa olevaa lakia. Tämä tässä kaikkein ihmeellisintä on.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotus laiksi ilmailulain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 334
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 12

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 12.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Ehdotus laiksi työterveyshuoltopalvelujen lisäksi järjestettävien avosairaanhoidon lääkäripalvelujen vuosimaksusta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 325
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 47

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 47.

Keskustelu:

Ed. T a k a l a : Arvoisa puhemies! Tätä hallituksen esitystä on kovin vaikea ymmärtää ja puolustaa. (Ed. Skinnari: Ylivoimaista!) Itse asiassa minusta tämä on huonoimpia hallituksen esityksiä itse sisältönsä puolesta, mitä täällä on annettu. Se on puutteellisesti ja hätäisesti valmisteltu, (Ed. Skinnari: Kuten muutkin!) eikä sen seurannaisvaikutuksia ole selvitetty. Esityksen perustelut ontuvat niin säästöjen kuin tasa-arvonkin kannalta. Valiokuntakäsittelyssä mietintöön on esitetty hieman parannuksia esitykseen, mutta ei näilläkään saa hyväksi tätä esitystä. (Ed. Vähänäkki: Pitää äänestää vastaan eikä vain puhua!)

Tässä hallituksen esityksessähän esitetään työterveyshuoltopalvelujen lisäksi järjestettävien avosairaanhoidon lääkäripalvelujen vuosimaksua asetuksella tarkemmin säädetyllä tavalla perittäväksi. Tarkoitus olisi, että maksu lankeaa maksettavaksi, kun työntekijä käy työpaikkalääkärissä pelkän erillisen sairauden vuoksi, mutta ei lankea maksettavaksi silloin, kun hän käy työpaikkalääkärissä lakisääteisen työpaikkaterveydenhuollon määrittelemien käyntien vuoksi. Työterveyshuolto on lakisääteistä toimintaa, ja työnantaja voi työterveyshuoltolain mukaan työterveyshuoltopalvelujen lisäksi järjestää työntekijöille sairaanhoito- ja muita terveydenhuoltopalveluja. Työterveyshuolto on aivan tarpeellista nyt ja tulevaisuudessa entistä enemmän ikääntyvän työvoiman toiminta- ja työkyvyn ylläpitämiseksi ja ennenaikaisen eläköitymisen ehkäisemiseksi sekä vähentämään ja poistamaan työssä edelleen esiintyviä terveysriskejä. Jo kilpailukyvyn parantamisen kannalta tämä on entistä tärkeämpää tulevaisuudessa integraation edetessä.

Esitystä käsiteltäessä tuskin kukaan asiantuntija on sitä puoltanut, (Ed. Stenius-Kaukonen: Miksi siis hyväksyitte sen?) lukuun ottamatta ministeriön edustajia.

Mitä säästöjen tarpeeseen tulee, niin on todettava, että Kansaneläkelaitokselle aiheutuvat kustannukset työterveyshuollosta ovat jo vähentyneet kymmeniä miljoonia markkoja laman vuoksi. On perusteltua uskoa, että nämä 50 miljoonaa markkaa, mitä esityksessä säästöiksi esitetään, toteutuvat ilmankin tätä esitystä tämän ja ensi vuoden aikana.

Myöskään tasa-arvoperustelu ei ole relevantti maksuperustelu työnantajan järjestämästä lakisääteisestä palvelusta, johon melko oleellisesti liittyy sairaudenhoito kokonaisvaltaisen palvelujärjestelmän osana varsinkin, kun nykyään pyritään myös työkykyä ylläpitävään toimintaan. Julkisen sektorin kustannuksia säästyy, kun työntekijä käy työpaikkaterveydenhuollossa. Työtä tekevät ovat jo maksaneet verotuksen kautta näin käyttämättä jättämänsä palvelun ja käyttäneet työnantajan maksamia palveluja, joiden kustannuksista osa maksetaan työnantajille takaisin heiltä sairausvakuutusmaksuna kerätyistä varoista.

Hallituksen esityksen myötä paineet julkiselle sektorille tulevat lisääntymään. Osaltaanhan

näin on jo käynyt osan työntekijöistä jouduttua pois työterveyshuollon piiristä työttömyyden ja konkurssien johdosta.

Esityksen negatiiviset vaikutukset uhkaavat heikentää hyvin toimivaa työterveyshuoltojärjestelmää työnantajien mielenkiinnon kokonaisvaltaista hoitojärjestelmää kohtaan vähetessä. Jos hallituksella on tarkoitus ajaa alas työterveyshuolto, niin se vasta kalliiksi tulee sairaspoissaolojen lisääntymisen ja eläköitymisen nousun myötä.

On myös kyseenalaista, voiko työntekijälle tällaista maksua määrätä työnantajan järjestämästä lakisääteisestä toiminnasta. Kyseessä on itse asiassa uusi vero, joka suoritetaan verovirastolle. En voi tässä yhteydessä muuta kuin ihmetellä, miksi osa omasta ryhmästäni on tällaisen kannalla. Selitys löytyneekin keskustan itsepintaisesta halusta tähän esitykseen.

Säästöjä en vastusta, mutta en voi kannattaa esitystä ja maksuja, jotka pelkästään lisäävät byrokratiaa (Ed. Stenius-Kaukonen: Ja menoja!) ja tuovat toisaalta enemmän kustannuksia yhteiskunnalle. — Aivan oikein, ed. Stenius-Kaukonen, olen samaa mieltä. — Niin kuin alussa totesin, 50 miljoonaa markkaa tulee säästettyä tästä toiminnasta ilman tätä esitystäkin tämän ja ensi vuoden aikana, näin uskon. Jos taas pitää lisätä veroja, niin ei siihen tarvita tällaista uutta lakia.

Tänä vuonna kuuluu 1,2 miljoonaa työtä tekevää suomalaista kokonaisvaltaisen työpaikkaterveydenhuollon piiriin. Työterveyshuollon avoterveydenhuollon palvelut käsittävät tänä vuonna noin 1,7 miljoonaa lääkärissäkäyntiä ja 1,3 miljoonaa työterveyshoitajalla käyntiä sairauden vuoksi. Käytännössä kuitenkin merkittävä osa näistä käynneistä liittyy työkykyä ylläpitävään toimintaan ja ehkäisyyn, joten sairaanhoidon ja ehkäisyn raja on varsin vaikea vetää. Yrityksistä noin 80 prosenttia on valinnut kokonaisvaltaisen työterveyshuollon.

Työkykyä ylläpitävä toiminta on viimeisin sovellutus työterveyshuoltolaista, ja tästä on laajasti sovittu muutama vuosi sitten työnantajien ja työntekijöiden välillä yhteisesti. Työkykyä ylläpitävä toiminta nojaa keskeiseltä osaltaan työterveyshuoltoon, työsuojelun ja työyhteisön kehittämisen ohella. Sen tarkoituksena on auttaa työvoimaa pysymään työkykyisenä ikääntymisen ja eläköitymisen uhatessa. Työkykyä ylläpitävän toiminnan onnistumisen edellytyksenä ovat riittävät työterveyshuollon toimintamahdollisuudet.

Työterveyshuollossa on myös jotakin, mitä se voi antaa perusterveydenhuollon puolelle. Nimittäin pitkäaikaisia potilas — lääkäri-suhteita, joita vuosien kuluessa on syntynyt, tulisi voida hyödyntää omalääkärijärjestelmää kehitettäessä.

Arvoisa puhemies! Työterveyshuollon toimintaedellytykset on turvattava, jotta työtä tekevät ihmiset pysyvät terveinä ja työkykyisinä ja jaksavat tehdä työtä. Työterveyshuollon vuosimaksua ei voi pitää tarkoituksenmukaisena työtä tekevien työkyvyn ylläpitämisen eikä tasa-arvon kannalta. Työtä tekevistä pitäisi nyt lamassakin kantaa huoltaa, koska nimenomaan työtä tekeväthän tämän laman maksavat.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Ed. Takala ei ollut paikalla, kun terveyskeskusmaksun käsittelyn yhteydessä puhuimme myös työterveysmaksusta pari tuntia. Ed. Takalan puheenvuorosta voisi vetää sen johtopäätöksen, että hän varmaan liittyy opposition rintamaan ja äänestää lakiehdotuksen hylkäämisen puolesta kolmannessa käsittelyssä.

Ed. Skinnari: Herra puhemies! Ed. Takalan puheenvuorossa oli asiantuntevaa tekstiä. Tuntui koko ajan, että hän puhuu asiasta, jonka tuntee. Siitä puuttui vain se vastalauseen teksteistä tuttu loppuosa, että lakiehdotus pitää hylätä. Kolmannessa käsittelyssä hänelle tarjoutuu oiva tilaisuus osoittaa, että hänen sanansa ovat totta eivätkä pelkästään sanoja.

Ed. S-L. Anttila: Arvoisa puhemies! Ed. Takala halusi vierittää syyn tästä maksusta keskustan eli hallituskumppanin niskaan. Ed. Takala, lienee kuitenkin tämä esitys syntynyt valtiovarainministeri Viinasen pöydällä hänen henkilöstönsä toimesta. Toisaalta näen asian sillä tavalla, että kun me kerran olemme säätämässä terveyskeskuksen sairaanhoitopalveluille maksuja, niin on aivan oikeudenmukaista, että siinä tilanteessa myös työterveyshuollon sairaanhoito-osa tulee maksulliseksi. Silloin molemmat järjestelmät tulevat tavallaan samalle viivalle. Ei voi olla oikein, jos avosairaanhoidon terveyskeskuspalveluista peritään tietty maksu, etteikö saman tyyppistä järjestelmää sovellettaisi myös työterveyshuollossa. Tässähän ei ole kyse ollenkaan ennalta ehkäisevän työterveyshuollon eikä työterveystarkastusten vaan sairaanhoidon maksusta.

Nyt on, ed. Takala, minusta aika raukkamaista se, että lähdetään toisen hallituskumppanin niskaan tätä esitystä kaatamaan, koska hallitus yhteisesti vastaa esityksistään.

Ed. T a k a l a : Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti haluaisin vastata ed. S-L. Anttilalle. Kun tiedän todella, miten paljon tästä kättä on väännetty, niin rohkenin todeta sen tosiasian, mistä tämä esitys on lähtöisin. Puheenvuorossani yritin perustella, miksi se ei ole tasa-arvokysymys terveyskeskusmaksujen kannalta ja myös vaikeutta periä pelkästään sairaanhoidon maksuja työterveyshuollossa. Mutta pahoittelen, jos ed. Anttila ei kuunnellut tarkkaan perustelujani. Mielestäni ne tulivat kyllä esille.

Ed. K a u p p i n e n : Arvoisa puhemies! Työterveyshuollon sairaanhoidon maksun osuudesta haluaisin sen verran todeta vielä sen ohella, mitä edellä juuri tuli esiin, että täytyy muistaa, että jos halutaan ohjaavaa vaikutusta pitää työterveyshuollon palvelujen ja terveyskeskuspalvelujen suhteen, niin tietysti siinä suhteessa sairaanhoidon maksullisuus työterveyshuollossa tässä tilanteessa on perusteltua, joskaan en itse näe sitä välttämättömänä. Lisäksi ovat sosiaaliset aspektit eli se, että henkilöillä, joilla on oikeus ollut vielä säilyttää työpaikkansa, on maksukyky ja maksuvalmius parempi, vaikkakin maksu on veron luonteinen, niin kuin on useaan otteeseen jo todettu.

Toisaalta jos ajatellaan työterveyshuollon kokonaiskustannuksia ja niitten rasittavuutta työllistäviä yrityksiä kohtaan, niin tietysti valittaen täytyy se todeta, että silloin kun työterveyshuolto perustettiin, maksun palautusosuus oli 60 prosenttia ja nyt se on tippunut jo 50:een, jopa meinasi tipahtaa 45:eenkin, mutta siihen valiokunnassa kuitenkin päästiin vaikuttamaan. (Ed. Stenius-Kaukonen: Muistaakseni puhuja äänesti sitä vastaan!)

Näin ollen tietysti pidän valitettavana, että se maksu on tullut, ja yleensä näitä terveydenhuollon maksuja, mutta ne tähän taloudelliseen tilanteeseen liittyen ovat välttämättömyys. Toisaalta ei voida puhua säästöistä silloin, kun peritään lisää maksuja. Pitää ihan reilusti sanoa, että on kyse maksuista, jotka pannaan asiakkaitten maksettaviksi.

Ed. K u i t t i n e n : Arvoisa puhemies! Olen sitä mieltä, että jos meillä on terveyskeskuksen avosairaanhoidossa lääkärinkäyntimaksu, niin se tulee myös säätää työterveyshuoltoon. Meillä on vähän yli miljoona henkilöä työterveyshuollon piirissä, jotka saavat vain ennalta ehkäisevää terveydenhuoltoa, mutta joutuvat hakemaan terveyskeskuksen kautta sairaanhoitopalvelunsa. Meillä on reilu miljoona sellaisia henkilöitä, jotka saavat sen työterveyshuoltonsa kautta. Jos työterveyshuoltoon ei säädetä sairaanhoitomaksua, niin ihmiset ovat epätasa-arvoisessa asemassa.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa puhemies! Se, mitä ed. Kuittinen mainitsi perusteluiksi työterveydenhuollossa tarjottavasta sairaanhoidosta, ei oikeastaan täysin tyydyttänyt minua sen johdosta, että kuten olen aikaisemmassa yhteydessä todennut, työterveydenhuollossa tarjotaan hyvin vaihtelevalla määrällä ja laadulla sairaanhoidon palveluja. Tämä seikka johtaa eittämättä ja vääjäämättä siihen, että näille henkilöille koituu kaksinkertaiset maksut. He joutuvat itse asiassa perusterveydenhuollon taatakseen maksamaan maksun sekä työterveydenhuollossa että terveyskeskuksessa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Ehdotus laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 338
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 48

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 48.

Tässä yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 12) ja 14) asiasta.

Keskustelu:

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n : (Ed. Skinnari: Pysykääkin asiassa!) Herra puhemies! — Ed. Skinnarin toivomuksen mukaan aloitan suoraan asiasta.

Hallitus esitti työttömyysturvaan suuria leikkauksia. Ansiopäivärahan päivien enimmäismäärä esitettiin pudotettavaksi 500:sta 400 päivään. 130 päivän jälkeen hallitus esitti ansiopäivärahan pudottamista 20 prosentilla. Tässä keskeisimmät heikennysesitykset, joita hallituksen budjettiesitykseen liittyi.

Ammattiyhdistysliike nousi taistelemaan näitä heikennysesityksiä vastaan ja saavutti merkittävän tuloksen. Hallitus veti sen esityksen pois, johon nämä leikkausesitykset sisältyivät. Mutta sen sijaan hallitus toi eduskuntaan kolme uutta esitystä: kaksi työttömyysturvalain muutosesitystä ja aivan uuden esityksen työttömyysvakuutusmaksusta.

Mitä ensimmäiseen näistä eli hallituksen esitykseen n:o 338 sisältyy? Tuposopimuksen mukaan ensimmäistä kertaa työmarkkinoille tulevien karenssiaikaa esitetään pidennettäväksi nykyisestä kuudesta viikosta neljään kuukauteen. Näitä henkilöitä arvioidaan olevan sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen mukaan tänä vuonna noin 30 000, mutta määrän arvioidaan olevan kasvamaan päin. Valtaosa ensimmäistä kertaa työmarkkinoille tulevista on nuoria, peruskoulun tai lukion päättäneitä tai opintonsa keskeyttäneitä. Näiden henkilöiden kohdalla ei siis työmarkkinoilla olona oteta huomioon esimerkiksi kesätöitä tai opiskelunaikaisia lyhytaikaisia työsuhteita. Vain joissain harvoissa tapauksissa, jos työttömyyspäivärahan hakija onnistuu todistamaan, että on keskeyttänyt opiskelunsa ja hänellä on riittävän pitkä työhistoria, tästä voidaan tapauskohtaisesti tehdä poikkeuksia.

Työministeriön tilaston mukaan — valitettavasti sosiaaliministeriöllä on ollut vain elokuun tilasto — silloin oli 84 291 työtöntä alle 25-vuotiasta nuorta. Tämän jälkeen luku on vain kasvanut. Ministeriön mukaan suuri osa ikäluokasta aloittaa ammatillisen peruskoulutuksen tai muun koulutuksen syksyllä. Edelleen kotona asuvien nuorten osuus on Kansaneläkelaitoksen arvion mukaan noin puolet ikäluokasta.

Nyt hallitus ja myöskin työmarkkinajärjestöt uskovat, että nämä nuoret tulevat hyvin toimeentulevista perheistä, asuvat kotona ja menevät syksyllä jatko-opiskeluun. Näin ollen hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen mielestä heille ei kuulu työttömyyspäiväraha kesän ajalta. Varmasti tähän joukkoon mahtuu niitä, joille tämä päiväraha ei olisi tarpeellinen. Mutta uskon, että jos niillä nuorilla, jotka nyt ovat jääneet ilman kesätyöpaikkaa ja hakeneet työttömyyspäivärahaa, olisi työnsaantimahdollisuus kesäksi, harva hakisi tätä. Sama koskee tietysti myös niitä nuoria, jotka ovat todella peruspäivärahan tarpeessa. Ne joiden vanhemmat työttömiä, ne joilla on vain yksi vanhempi huoltajana ja tämä yksikin saattaa olla työttömänä tai vielä ikävämpää, työkyvyttömänä, näiden perheiden lapsiin tämä leikkaus koskee todella kipeästi. Nyt siis työtön äiti taikka työkyvyttömyyseläkkeellä oleva äiti tai isä laitetaan elättämään nämä lapset sillä pienellä riittämättömällä päivärahalla tai eläkkeellä.

Mielestäni tämä on erittäin väärä toimenpide, jolla kuvitellaan, että nyt saadaan nuoret patisteltua töihin. Kyllä nuoret menisivät töihin, jos heillä olisi työpaikkoja. Jos uskotaan, että täällä on nuoria, jotka eivät tätä tarvitse, niin työllisyyslain muutoksilla voidaan ohjata nuoria työ- ja koulutuspaikkaan. Mutta mitä hallitus on tehnyt?

Jo elokuun alusta alkaen alle 20-vuotiaiden työn oikeus siirrettiin kuuden kuukauden päähän ja nyt vuoden alusta nämä velvoitteet poistetaan kokonaan. Sen sijaan jos hallitus olisi nostanut, niin kuin vasemmistoliitto esitti, esimerkiksi velvoitetyön ikärajaa 25 vuoteen ja säilyttänyt tämän kolmen kuukauden ajan tai jopa lyhentänyt sitä, jos olisi uskonut, että tällä voidaan nuoret ohjata työhön, niin tällä olisi varmasti, jos joku on ilman tarvetta kortistossa, saatu nämä pois, koska jos työtä tai koulutuspaikkaa olisi tarjottu välittömästi, niin eiväthän siellä olisi sellaiset olleet, jotka eivät sitä olisi olleet valmiit ottamaan vastaan. Mutta hallitus toimii juuri päinvastoin. Se juuri tekee entistä suuremmaksi työttömyyspäivärahan tarpeen näille nuorille.

Tuporatkaisussa siis sovittiin neljän kuukauden alkukarenssi. Mitä tapahtui eduskunnassa? Perustuslakivaliokunta totesi, että tämä on toimeentulon lakisääteiseen perusturvaan puuttuva esitys, joten olisi mahdollisuus äänestää esitys lepäämään yli seuraavien valtiopäivien. Mutta kun asiaa sosiaali- ja terveysvaliokunnassa perustuslakivaliokunnan lausunnon saatuamme alettiin käsitellä, niin kuinka ollakaan, sosialidemokraattien edustaja Jouko Skinnari ehdotti — vai oliko se nyt Skinnari vai joku muu teidän ryhmästänne, en nyt aivan varmasti muista ... (Ed. Skinnari: Tämä tarkkuus riittää!) — Luulen, että tämä tarkkuus riittää. — Sosialidemokraatit ehdottivat, että kun karenssiaika lyhennetään neljästä kuukaudesta kolmeen kuukauteen elikkä siis nykyisestä pidennetään kaksinkertaiseksi, niin he hyväksyvät tämän esityksen. Niinpä tapahtui. Kun luette valiokunnan mietinnön, huomaatte, että karenssiaikaa esitetään nyt pidennettäväksi kolmeen kuukauteen ja pari hassua pontta on sitten tämän saatteena. Näin sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on mennyt tämän esityksen taakse. Ei voi muuta kuin

hämmästellä tätä sosialidemokraattien linjaa. Tai oikeastaan ei siinä ole mitään hämmästelyä, jos muistamme heidän varjobudjettinsa syksyltä. Sosialidemokraattien varjobudjetissahan ensimmäisen kerran esitettiin, että alkukarenssi pidennettäisiin, ja sieltä löytyy juuri tuo kolme kuukautta, elikkä tämä on sosialidemokraattien varjobudjetin linja. Toivon, että kaikki Suomen työttömät nuoret tulevat tietoisiksi siitä, että juuri sosialidemokraatit ovat tätä halunneet. (Ed. Skinnari: Lukekaapa ne "hassut ponnet"!) — Ed. Skinnari voi puolustuspuheessaan lukea ne ponnet.

Tähän hallituksen esitykseen n:o 338 sisältyy myös se, että pitkäaikaissairaan kotihoidon tuki tulee vähentämään työttömyyspäivärahaa jatkossa. Tämäkin on aivan väärään suuntaan menevä, jos hallituksen puheisiin on uskomista, että tavoitteena on se, että vammaisia, vanhuksia ja pitkäaikaissairaita pyritään enenevässä määrin hoitamaan kotona. Juuri tämän suuntaisilla esityksillä toimitaan täysin päinvastaiseen suuntaan.

Tulemme kolmannessa käsittelyssä esittämään tämän lakiehdotuksen hylkäämistä ja sen jättämistä lepäämään yli seuraavien valtiopäivien.

Toinen työttömyysturvalain muutosesitys pitää sisällään myös muutaman heikennyksen. Ensinnäkin ns. erorahan luonteiset etuudet otetaan jatkossa huomioon siten, että ne myöhentävät sitä aikaa, mistä työttömyyspäivärahaa aletaan maksaa. Esimerkiksi Telellä nyt 3 000 ihmistä yritetään saada lähtemään niin, että he hyväksyvät tämän kouluttautumis-kehittämisrahan. Kehittämisraha on noin kaksi kertaa irtisanomisajan palkka. Kuuden kuukauden irtisanomisaika on näistä monilla, koska he ovat olleet vuosikymmeniä Telen palveluksessa. He saavat siis noin vuoden palkan. Nyt työttömyyspäivärahaa aletaan maksaa sen sijaan, että se tulisi puolen vuoden kuluttua, vasta vuoden kuluttua. Kuitenkin tämä kehittämisraha on tarkoitettu heille nimenomaan, että he voisivat hankkia koulutusta.

Ja mitä tehdään koulutuksen osalta? Meillä on täällä useita esityksiä, joilla aikuiskoulutuksen etuuksia heikennetään. Elikkä tämä raha olisi mitä suurimpaan tarpeeseen, että he pystyisivät hankkimaan tarvittavaa koulutusta, jotta he vielä joskus voisivat päästä työmarkkinoille, niin kuin moni heistä todella haluaisi. Mutta hallitus ei anna siihen mahdollisuutta ja heikentää näitä kaikilla mahdollisilla tavoilla.

Edelleen tämä esitys pitää sisällään sen, että yritystoiminnan tulot otetaan ns. sovitellussa päivärahassa huomioon sivutulona. Tätä vastaan meillä sinänsä ei ole mitään. Pääomatulojen huomioon ottamista tulisi lisätä myös ansiopäivärahassa. Työttömyysperuspäivärahan tarveharkinnassahan ne ovat jo mukana, kuten puheenjohtaja Skinnari ansiokkaasti valiokunnalle selvitti.

Hallitus esittää myös työttömyysturvalain 27 §:n 1 momentin 14 kohdan kumoamista. Tämä johtaa siihen, että työttömyyspäivärahasta vähennettäisiin lasten kotihoidon tukeen kuuluva perusosa ja sisaruskorotus. Nyt siis se, joka on työssä, saa täyden palkan ja on hankkinut hoitajan lapsilleen kotiin tai hoitaa heidät muualla kuin kunnallisessa päivähoidossa, saa perusosan ja sisaruskorotuksen, mutta se, joka joutuu työttömäksi, menettää ne. Jos on molemmat vanhemmat ja toinen on vielä töissä, silloinhan vanhemmat voivat siirtää tämän työssä olevalle. Verotus varmasti tässä tapauksessa kiristyy, joten vähän vähemmän jää käteen, mutta tämäkin on parempi kuin ei mitään. Mutta miten käy niille perheille, joissa molemmat vanhemmat ovat työttöminä, taikka yksinhuoltajaperheille? Perusosa ja sisaruskorotus vähennetään kokonaisuudessaan työttömyyspäivärahasta. Tämä ei ole oikeudenmukaista, mutta näin hallitus aikoo tehdä.

Lisäksi myös työvoimapoliittisessa aikuiskoulutuksessa olevat koulutustuet on sidottu näihin työttömyysturvaetuuksiin. Siinä on sivutulon säännös, elikkä 750 markkaa ylittävältä osin nämä pienentävät koulutustukea, mutta juuri näissä perheissä, joissa yritetään hankkia mahdollisuutta päästä uudelleen työelämään kouluttautumalla, jälleen tämän heikentäminen on vastoin kaikkia niitä kauniita juhlapuheita, joita täällä on pidetty koulutuksen merkityksestä.

Myös tämän esityksen ehdotamme hylättäväksi.

Samalla tavoin esitämme viimeistä eli hallituksen esitystä n:o 339 hylättäväksi. Siinä tehdään työttömyysvakuutusmaksu, jonka kaikki palkansaajat maksavat 0,2 prosentin suuruisena. Tämä on verovähennyskelpoinen, elikkä suhteellisesti se rasittaa pienipalkkaisia enemmän kuin suuripalkkaisia. Mielestämme ei ole ollenkaan oikein, että näin tämä rahoitus toteutetaan. Me hyväksymme sen, että työssä olevat osallistuvat rahoitukseen, mutta sen olisi pitänyt tapahtua yleistä progressiivista verotusta kiristämällä, suurituloisten verotusta kiristämällä.

Siis kaikki se, mitä tupon jälkeenkin on syntynyt, on epätyydyttävää. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ei voi näitä esityksiä hyväksyä.

Ed. Muttilainen: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys työttömyysturvalain muuttamisesta merkitsee sitä, että työmarkkinoille ilman ammatillista koulutusta tuleville säädetty odotusaika pidennetään kuudesta viikosta neljään kuukauteen. Lisäksi ehdotetaan mm. eräiden kotihoidon tukien yhteensovittamista työttömyysturvan kanssa.

Hallitus on valmistellut myös tämän lakiesityksen heikosti jättäen mm. huomioimatta sen, että erilaisten hoitokorvausten vaikutus työttömyysturvan päivärahaan aiheuttaa ongelmia, jos yhteensovitus tapahtuu täytenä. On luonnollista, ettei sitä osaa hoitokorvauksesta, joka katsotaan kulukorvaukseksi, yhteensoviteta työttömyysturvaksi. Valiokunta huomioikin tämän asian ja teki korjauksen hallituksen esitykseen. Työttömyysturvatoimikunta on kesällä 1992 tehnyt yksimielisen ehdotuksen, jonka mukaan työttömyysturvan peruspäivärahan saannille säädettäisiin kuuden kuukauden työssäoloehto ja työmarkkinoille ilman ammatillista koulutusta tuleville säädettäisiin kolmen kuukauden odotusaika.

Katsomme, että tässä yhteydessä tätä odotusaikaa ei tule pidentää hallituksen esityksen mukaisesti neljään kuukauteen. Tästä asiasta käytiin neuvotteluja ja neuvottelujen jälkeen valiokuntakäsittelyssä neljä kuukautta muutettiin kolmeksi kuukaudeksi. Kolme kuukautta on kompromissi, eikä se ole edes hyvä sellainen. Se on ihan totta. Se on kuitenkin vähän parempi. Se on kuukautta lyhyempi kuin hallituksen esittämä neljä kuukautta.

Meidän mielestämme työttömyysturvajärjestelmää ei yleensäkään pitäisi muuttaa hallituksen esittämällä tavalla yksittäisinä palasina. Mutta käsi sydämelle, ed. Stenius-Kaukonen, kumpi tässä on tehnyt nuorille suuremman pahan, hallitus, joka on esittänyt tätä kuutta viikkoa neljäksi kuukaudeksi, vaiko sosialidemokraatit, jotka ovat neuvottelujen tuloksena saaneet neljä kuukautta kolmeksi kuukaudeksi? (Ed. Laine: Mutta kun olisi saatu vielä pudotetuksi!) — Niin, ed. Laine, tässä tulee tietysti vuoden lepäämäänjättämismahdollisuus sekä sitten myös se, että hallitus aika todennäköisesti tässä tilanteessa olisi tehnyt jonkin todella kurjan lain. Tämä on ihan riittävän kurja, mutta uskon, että hallituksella riittää mielikuvitusta vieläkin kurjempiin esityksiin.

Minun mielestäni ei ole hirveän hedelmällistä, jos oppositio on silloin, kun käsitellään hallituksen huonoja esityksiä, toistensa tukassa. Paikalla on vain yksi keskustan kansanedustaja raivokkaasti puolustamassa hallituksen huonoja esityksiä. En minä niitä halua puolustaa. Minustakin nämä ovat erittäin huonoja esityksiä.

Me katsoimme valiokunnassa, että odotusaikaa ei tulisi soveltaa henkilöön, joka tulee työmarkkinoille asevelvollisuutensa suoritettuaan, koska asevelvollisten taloudellinen asema on asevelvollisuuden suorittamisen johdosta jo siinä määrin useimmissa tapauksissa heikentynyt, että odotusaika ei heidän kohdallaan ole kohtuullinen. Me tulemme yksityiskohtaisessa käsittelyssä tekemään siihen myös muutosehdotuksia.

Herra puhemies! Vielä toisesta työttömyysturvalain muuttamisesta eli päiväjärjestyksen 14) asiasta ja hallituksen esityksestä n:o 337. Myös tämä hallituksen esitys on huonosti valmisteltu.

Esityksen mukaan oikeutta työttömyyspäivärahan saantiin rajoitetaan ajalta, jolle voidaan jaksottaa tietty työsuhteen päättyessä maksettu korvaus.

Kotihoidon tuen perusosa ja sisarkorotus otetaan huomioon päivärahaa vähentävinä. Kotihoidon tuen yhteensovitus työttömyysturvan kanssa hallituksen esittämällä tavalla johtaa kestämättömään tilanteeseen, jossa yhteensovitus koskee vain sellaisia perheitä, joissa molemmat vanhemmat ovat työttömiä tai työvoimapoliittisessa aikuiskoulutuksessa, sekä yksinhuoltajia. Sen sijaan perheessä, jossa toinen vanhemmista on työssä ja toinen työttömänä, voidaan kotihoidon tuki, joka on perhekohtainen tuki, maksattaa työssä käyvällä puolisolla, jolloin työtön puoliso saa työttömyysturvansa vähentämättömänä. Tällä esityksellä hallitus rankaisee niitä työttömiä, jotka ovat kaikkein vaikeimmassa asemassa: yksinhuoltajia tai kahden työttömän perheitä. Esitystä antaessaan hallitus ei millään tavoin huomioinut tätä epäoikeudenmukaisuutta. Päinvastoin valiokunnassa oppositio huomasi tämän epäkohdan ja yritimme saada siihen korjausta mutta emme siinä onnistuneet. Toivonkin, että lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä voisimme salissa tehdä nämä korjaukset, joita tulemme esittämään.

Hallituksen esityksen mukaan myös yritystoiminnasta saatu työtulo huomioidaan päivärahaa vähentävänä, kun sen sijaan pääomatuloihin

tätä periaatetta ei ole ulotettu, vaikka pääomatulot ovatkin hyvin kevyesti verotettuja työtuloihin verrattuna. Valiokunnan enemmistö ei kuitenkaan halunnut asettaa pääomatuloja samaan asemaan kuin muita sivutuloja.

Arvoisa puhemies! Erityisesti harmittaa yksinhuoltajien heikko asema samoin kuin niiden perheiden, joissa molemmat ovat työttömiä tai työvoimapoliittisessa aikuiskoulutuksessa. Toivon, että salissa asiasta tehdään parempia päätöksiä kuin valiokunnassa.

Ed. Vehkaoja: Arvoisa herra puhemies! Ed. Muttilainen totesi mielestäni tosi hyvin, kun hän sanoi, että hallitus on tehnyt nuorille isomman pahan kuin konsanaan SDP, kun puhutaan hallituksen esityksestä 338. Toteaisin, että ensinnäkin koko aihepiirin käsittely joukkomme sisällä ei ole ollut mitenkään helppo ja on esiintynyt ehkä eri lailla painotettuja näkemyksiä.

Itse pidän sitä ehkä hallituksen budjettilakipaketin yhtenä kamalimmista esityksistä ja näen sillä hyvin paljon yhteiskunnallista symbolimerkitystä. Sen taustalla voi olla myös jonkinlainen moralistinen ajattelu siitä, että nuoret eivät halua tehdä työtä tai eivät halua mennä koulutukseen. Näihin molempiin asioihin on pakko tänä päivänä vastata, että nuorille ei ole tarjolla työtä eikä nuorille ole myöskään tarjolla riittävästi koulutusta vaan se tarjonta, jonka yhteiskunta nyt antaa, johtaa monissa tapauksissa valitettavasti oikeastaan päivähoitotilanteeseen. Tällaiseen nyt hallitus kehottaa nuoria.

Vielä vuosi sitten näilläkin estradeilla muistaakseni puhuttiin suurena hirveytenä siitä, kuinka yhteiskunta on mennyt raakaan malliin, koska nuoria joutuu suoraan koulunpenkiltä työttömyysturvan piiriin. Vuosi on kulunut, ja nyt oikeastaan nämä puheet tulisi ajastaa toteamalla, että tämä hallitus usuttaa nuoret kouluista suoraan toimeentulotuen piiriin. Tässä on minulle jokin hirvittävä ja suorastaan järkyttävä viesti tältä hallitukselta, tällainen köyhäinhoidollinen näkökulma asioihin sekä se, että olen ollut monissa muissakin yhteyksissä hyvin harmistunut siitä, että rakenteellisia muutoksia vaivihkaa tapahtuu kaiken aikaa.

Näinä päivinä on käsitelty useita hallituksen esityksiä, joissa lykätään jos minkäkinlaisia pulmia korjattavaksi toimeentulotuella. Tämä on yksi tapa, jolla ensinnäkin siirretään kustannusvastuuta kokonaan uusiin paikkoihin. Jos tarkastellaan asiaa kuntien kannalta, tästä seurauksena on se, että raamibudjetoinnin ollessa tosiasia sosiaali- ja terveydenhuollon raameista yhä suurempi osa sitoutuu toimeentulotuen maksamiseen.

Kun itsekin olen työttömyydestä kärsineen nuoren äiti, olen tietysti tämän tyyppisiin hallituksen esityksiin paneutunut myös oman kokemukseni kannalta. En voi pitää oikeana esimerkiksi sitä seikkaa, että opintojen keskeyttäminen ei kävisi syystä saada työttömyysturvaa. Olen sitä mieltä, että terävillä nuorilla on usein hyvinkin perusteltuja syitä keskeyttää opintonsa. Näihin tapauksiin lakiesitys suhtautuu erittäin nuivasti.

Sitten on tietysti tultava kysymykseen, että hallituksen esitys 338 erityisesti nuoria koskevan työttömyysturvan heikentämisessä, kun karenssiaika niin kovasti pitenee, on osa tupoa. Mutta haluan korostaa, että se on ennen kaikkea osa sellaista tupoa, josta hallitus on tehnyt ay-kentän kanssa sopimuksen, ei niinkään oppositio.

En ole omalta puoleltani vielä ratkaissut seikkaa, miten lopullisissa äänestyksissä saavutettujen kompromissien jälkeen tulen käyttäytymään, mutta kompromissituloskaan, vaikka on täysin totta, että se on ilman muuta parempi kuin hallituksen esitys, ei poista sitä perusasetelmaa ja niitä peruskysymyksiä, joita puheenvuorossani jo koskettelin. Mielestäni toimeentulotuen käyttö näin hulvattomaan tapaan kaikenlaisten ongelmien poistajana on tie, jonka haluaisin kaikissa olosuhteissa olla torpedoimassa.

Hallituksen esitykseen 337, jossa puhutaan työttömyysturvalain muuttamisesta niin ikään ja jossa ollaan katkaisemassa kotihoidon tuki nyt työttömyysturvaa saavilta, oikeastaan kommenttini on ainoastaan se, että mielestäni tämä on ongelmallinen esitys sen takia, että siinä katkaistaan lasten kotihoidon tuen ja kunnallisen päivähoidon välinen yhteys nyt jo toistamiseen kuluvan vuoden aikana. Oikeastaan näiden esimerkkien valossa näyttääkin siltä, että se rakennelma, jonka perusteella joskus vuonna 1984 nämä kulkivat rinta rinnan ja olivat ikään kuin vaihtoehtoisia hoitomuotoja, ollaan nyt hyvää vauhtia romuttamassa.

Tosin on mainittava, että valiokunta on tehnyt lievennykseksi tärkeän ponnen, jossa se nyt sentään edellyttää hallituksen selvittävän, johtaako tämä pois sluuppaaminen joihinkin epätoivottaviin tuloksiin. Oikeastaan näinhän on pakkokin tehdä silloin, kun ei itse lakitekstiä haluta muuttaa, vaikka tiedetäänkin, että oikeastaan siitä tulee harmia ja epäoikeudenmukaisia lopputuloksia.

Arvoisa rouva puhemies! Tässä vaiheessa ei muuta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. L a i n e : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys neljän kuukauden karenssista oli todella tyrmistyttävä. Puheenvuorossani käsittelenkin vain tätä esitystä ja koetan sen tehdä mahdollisimman tiiviisti.

Olen monen asian yhteydessä ilmaissut käsitykseni siitä, että meidän pitäisi muuttaa käsittelyjärjestystä siten, että sosiaali- ja terveysvaliokunta antaisi lausunnon perustuslakivaliokunnalle, joka voisi sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnon perusteella määritellä kantaa, milloin on kysymys lakisääteisestä toimeentulon turvasta tai muista vastaavan kaltaisista ratkaisuista. Mutta kun nyt luen sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöä, minun täytyy ruveta muuttamaan kantaani.

Nythän oli kysymys siitä, että mielestäni perustuslakivaliokunta suoritti tässä asiassa hyvän käsittelyn ja päätyi hyvään lopputulokseen mutta sosiaali- ja terveysvaliokunnan osalta tämä kannanotto on jätetty mielestäni huomioon ottamatta. Siitä syystä haluan kysyä sosiaali- ja terveysvaliokunnan puheenjohtajalta, miten on mahdollista, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä ei edes mainita, että perustuslakivaliokunta lausunnossaan on lausunut sitä ja tätä nyt esillä olevasta hallituksen esityksestä. Lainaan tästä perustuslakivaliokunnan lausunnosta seuraavaa:

"Lakiehdotuksen 13 § merkitsee työttömyyspäivärahan saamisedellytysten tiukentamista tavalla, joka on sisällöltään olennaisempaa ja syvällisempää kuin vain niiden tarkistamista 'jonkin verran', mitä valiokunta mietinnössään n:o 7/1992 vp piti mahdollisena ilman lepäämäänjättämismahdollisuutta. Ehdotetunlaisena lakiin ei sisälly mitään takeita siitä, että päivärahan saamisedellytysten tiukennus ei heikennä sellaisten henkilöiden asemaa, joille päivärahan saaminen on välttämätön toimeentulon perusturvan kannalta. Päinvastoin laki voisi hyvinkin johtaa voimassa olevaan lakiin verrattuna niiden perusturvan heikkenemiseen, jotka — olematta vasta peruskoulun tai lukion päättäneitä — eivät ennen ole olleet työmarkkinoiden käytettävissä mutta jotka sitten olosuhteidensa muutosten vuoksi hakeutuvat ensi kertaa työmarkkinoille. Valiokunnan käsityksen mukaan lakiehdotuksen 13 § merkitsee sellaista toimeentulon lakisääteisen perusturvan heikennystä kuin valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n 7 momentissa tarkoitetaan, ja lakiehdotus voidaan tästä syystä niin ollen jättää lepäämään."

Tämä nyt oli pitkä lainaus, mutta se on perustuslakivaliokunnan lausuntoa.

Niin kuin totesin, ihmettelen sitä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta ei lainkaan viittaa tähän lausumaan. Myönnän, että sosiaali- ja terveysvaliokunnassa syntynyt ratkaisu kolmen kuukauden karenssista on parempi kuin neljän kuukauden karenssi, joka oli kaikkein onnettomin. Mutta nimenomaan perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten nyt olisi ollut mahdollista päästä sellaiseen tulokseen kuin kuusi viikkoa, siis puolitoista kuukautta, eli siis säilyttää tilanne nykyisellään ainakin vuoden. Nyt valiokunnan kanta merkitsee siihen nähden siis kaksi kertaa pidempää karenssia.

Vaikka olen tässä viitannut tähän perustuslakivaliokunnan lausuntoon, haluan kuitenkin todeta, että siihen liittyy kyllä eriävä mielipide, jossa kolme perustuslakivaliokunnan jäsentä katsoo valiokunnan eräisiin aikaisempiin kannanottoihin viitaten, että esillä olevassa asiassa on kysymys perustuslain rikkomisesta tämän hallituksen esityksen mukaisena. Tässä perustuslakivaliokunnan kolme jäsentä lähtee siitä kannanotosta, jonka perustuslakivaliokunta otti vuonna 1984, jolloin arvioitiin, että työttömyysturva on työnteolle rinnakkainen eli siis valtiovallan on järjestettävä työttömyysturva. Tämä tulkinta ja tämä näkökanta esiintyi jo niissä lakialoitteissa, joiden pohjalta aikoinaan päätettiin hallitusmuodon 6 §:n 2 momentin lisäämisestä. Mikäli perustuslakivaliokunta olisi asettunut tälle kannalle, eduskunnan käytettävissä olisi ollut toinenkin mahdollisuus hallituksen lakiesityksen hylkäämiseen. Mutta niin kuin tässä nyt korostin, olisin toivonut, että nimenomaan siihen perustuen, mihin perustuslakivaliokunta lausunnossaan päätyi, sosiaali- ja terveysvaliokunta olisi määritellyt kantansa. Nimittäin tällä tavalla tehdään nyt tyhjäksi sekin vähäinen hyvä, jonka perustuslakivaliokunta silloin tällöin lausunnoissaan voi esittää.

Muutoin olen edelleen sitä mieltä, että perustuslakivaliokunnan monet tulkinnat antavat aiheen arvosteluun, koska perustuslakivaliokunta on tulkinnoissaan lähtenyt paljon tiukemmalle linjalle kuin se, mitä ymmärsin eduskunnan sil-

loin tarkoittaneen, kun valtiopäiväjärjestyksen muutoksesta viimeksi päätettiin.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Ed. Laineen esiin ottama perustuslakivaliokunnan käsittely ja lausunto on todella laajemmankin keskustelun arvoinen siinä, missä todella päätetään perusturvasta sosiaali- ja terveydenhuollon osalla, sosiaali- ja terveysvaliokunnassa vai juristeista valtaosaltaan koostuvassa perustuslakivaliokunnassa. Tänään aiemmin olen kuullut, että lakivaliokunnankin edustajat sanoivat, että oikeastaan ne, jotka ovat juristeja, voivat todella vain ottaa kantaa, mutta en usko, että juristi, vaikka onkin pätevä, välttämättä on sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntija koulutuksensa perusteella.

Tästä kannanotosta, jonka perustuslakivaliokunta antoi ja joka mahdollisti lepäämäänjättämisen, oli myös mahdollisuus keskustella hallituspuolueiden edustajien kanssa. Tiedämme kaikki tässä salissa sen, että kun katsomme esimerkiksi nyt, kun näitä asioita käsitellään, niin hallituspuolueiden edustajista täällä ei ole yhtään ainoaa paikalla eikä ole ollut moneen tuntiin. Eli vastuun ja huolen näistä asioista kantaa oppositio. Tiedämme, miten näitä lakeja on valmisteltu, erilaisia säästölakeja. Vaikka mitenpäin olisi kertonut näitten asioitten ongelmallisen kohdentumisen, niin puheet ovat menneet täysin kuuroille korville, niillä ei ole mitään merkitystä. Sen takia ainoa paikka, jossa asioista voitiin keskustella, oli lepäämäänjättämispaikka, jossa oli mahdollisuus asioita parantaa.

Yhdyn ed. Muttilaisen näkemykseen, että asiat eivät ainakaan parane tässä salissa sillä, että oppositio ryhtyy rökittämään toinen toistaan. Vaihtoehtona olisi ollut säilyttää kuuden viikon karenssi vuoden. Mutta tiedämme varmasti, että jotakin muuta olisi tullut tilalle ja viimeistään vuoden päästä entistä pahempana olisi tullut sama esitys. Nämä ovat kompromisseja. Ehkä juuri tässä on se ero, että me sosialidemokraatteina arvostamme tupoa, tuponeuvotteluja, ja olemme etsimässä pienempää pahaa ja arvostamme sitä tulosta, jos voimme heikentää hallituksen aiheuttamaa pahaa. Tässä on ehkä ero vasemmistoliittoon. (Ed. Stenius-Kaukonen: Aiheutatte pahaa nuorille!) — Pahan aiheutti hallitus. Tämä esitys on hallituksen esitys, ed. Stenius-Kaukonen. Mielestäni pitkä parlamenttiuranne kyllä varmasti takaa sen, että tiedätte, mistä lakiesitykset tulevat.

Vilpittömän pahoillani olen siitä, että hallitus kaiken kaikkiaan kohdistaa säästöleikkauksensa ensisijaisesti lapsiperheisiin ja sen ohella nuoriin ja yksinhuoltajiin, kuten tämänkin lakiesityksen. Jos voimia olisi riittänyt, olisin suonut, että tämä olisi kaiken kaikkiaan hylätty eikä vain vuodeksi pistetty lepäämään. Se on pään puskaan pistämistä myös tällä hetkellä.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä tulemme esittämään asevelvollisuuden suorittaneiden poissulkemista karenssista, syynä se, että he ovat jo olleet 9—11 kuukautta eräänlaisessa toimeentulokarenssissa. Kun hallitus viisaudessaan sulki heiltä pois vielä kotiuttamisrahan, niin olisi oikeutettua, että päästyään pois armeijasta he pääsisivät edes työttömyysturvan piiriin.

Työttömyysturvan yhteensovittamisessa kotihoidon tuen ongelmallisuus on tuotu esiin ja kerrottu, että se kohdistuu vain työttömiin vanhempiin ja yksinhuoltajiin. Tämä tuotiin täysin selkeästi esiin valiokunnassa, mutta se ei heiluttanut mihinkään suuntaan sosiaali- ja terveysvaliokunnan hallituspuolueiden edustajien kantoja. Tosin monet heistä myönsivät, että tätäkään heikennyksen kohdentumista ei ollut tiedossa. Tämä kuvastaa sitä valitettavaa tilannetta, jonka täällä tänä iltana esimerkiksi ed. S-L. Anttila on julkisesti myöntänyt ja tuonut esiin, että hallituspuolueiden edustajilla ei ole minkäänlaista kokonaiskuvaa siitä, mitä nämä lakiesitykset ja lait vaikuttavat yksittäiselle kansalaiselle, kun ne on viety läpi.

Kuvaavaa tässä on myös se, että kun lisäansioita on vähennelty ja katsottu yhteensovittavina, niin ei kuitenkaan ole edes otettu huomioon aivan tuoreita, jo hyväksyttyjä lakeja. Esimerkiksi esityksen n:o 338 kohdalla ei ole huomattu, että omaishoitajalaki on jo voimassa. Enkä oikeastaan ihmettele, vaikka virkamies ei sitä huomaisikaan. Virkamieshän tiesi, että esimerkiksi omaishoitajalaki on pelkkää sanahelinää. Käytännössä sillä ei olekaan merkitystä.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Tämä on vastauspuheenvuoro erityisesti ed. Stenius-Kaukoselle. Täytyy ihmetellä, että niin miellyttävä ja herttainen kansanedustaja Stenius-Kaukonen voi käyttää näin inhottavan puheenvuoron hyvästä ystävästään, (Ed. Kemppainen: Ei saa pilkata!) hänen maineikkaasta eduskuntaryhmästään. Mutta tällaisia poikkeuksia tietysti loppuillasta, kun aamusta kahdeksasta lähtien on kokoonnuttu, näköjään on mahdollista tehdä.

Me sosialidemokraatithan olemme tämän syksyisen tilanteen aikana tukeneet ammattiyhdistysliikettä, SAK:ta, STTK:ta, Akavaa ja muutakin ay-liikettä siinä, että he lakkouhan alaisina saavuttivat sellaisen lopputuloksen kuin saavuttivat. Tämän eduskuntakäsittelyn aikana ja nimenomaan näiden lakien kohdalla jouduimme istuttamaan mm. SAK:n puheenjohtajan Ihalaista eduskuntaryhmämme puheenjohtajan Kalliomäen sohvalla ja kertomaan, että ei se nyt ihan niin hyvä se lakon uhan lopettamisen lopputulos ollut, ettemme haluaisi lakeihin muutoksia. Tätä taustaa vasten on nähtävissä myös se, että kuukaudenkin aikaansaaminen ilman, että me olisimme tehneet vastaavanlaisia toimenpiteitä hallituksen suuntaan, on aikamoinen saavutus ottaen huomioon, että hallituspuolueiden eduskuntaryhmät tämän syksyn aikana eivät markkamääräisesti ole yltäneet lähellekään sitä 80:tä miljoonaa, mistä tässä oli kysymys.

Emme ole SDP:ssä, kun emme ole nyt hallituksessa, myöskään lähteneet siitä, että me olisimme neuvottelujen osapuoli. TEL-indeksi ja huomenna olevat julkisen sektorin eläkelain muutokset osoittavat, että meillä on myös omia ehdotuksia riippumatta siitä, mitä tupossa on päätetty. Mitä tulee valiokuntaan mietintöön ja perustuslakivaliokunnan lausuntoon, niin kappaleessa kaksi on viitattu nimenomaan perustuslakivaliokunnan lausuntoon. Se on mietinnön liitteessä.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Kuten ed. Laine totesi, perustuslakivaliokunta päätyi valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n 7 momentin mukaiseen tulkintaan, vaikka mielestäni, kuten ed. Laine totesi, vastalauseen mukaisesti tämä olisi kuulunut kyllä käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyssä järjestyksessä, mikäli perustuslakivaliokunta olisi noudattanut aiempia kannanottoja, niin kuin perustuslakivaliokunnassa yleensä on tapana ja viitataan jopa 30-luvulla ja 40-luvulla annettuihin lausuntoihin. Mutta vaikka oli kyse kuitenkin vuonna 84 annetusta lausunnosta, nyt siitä valiokunnan enemmistö poikkesi.

Kun puhutte lähinnä ed. Muttilaisen voimin kompromissista, tuntuu oudolta, että lähdetään tällä tavoin nyt muuttamaan, kun kerran on päästy siihen, että kyse on todella toimeentulon lakisääteisestä perusturvasta. Kun ed. Muttilainen kovasti kantoi huolta yksinhuoltajista erään toisen lakiesityksen kohdalla, joka kohta on ensimmäisessä käsittelyssä, niin on ihme, ettei tältä osin tullut yksinhuoltajat mieleen lainkaan. Lakiesitys vaikuttaa todellisuudessa etenkin nuorten kohdalla niin, että he joutuvat turvautumaan nimenomaan toimeentulotukeen. Se jos mikään on minun mielestäni alentavaa ihmisille. Kyllä paljon parempi olisi nimenomaan se, että heille maksettaisiin työttömyysturvaa siltä ajalta.

Ed. Puisto totesi nimenomaan sen, että jos tämä esitys olisi äänestetty yli valtiopäivien, sen jälkeen mahdollisesti se olisi tullut pahempana. Minun tulkintani nimenomaan tässä tilanteessa on se, että silloin se olisi tullut siinä muodossa, missä se on. Jos siihen tulee muutoksia nimenomaan pahempaan suuntaan, mitä esititte, niin silloinhan asia joudutaan käsittelemään uudelleen. Sehän on uusi esitys, joka poikkeaa siitä, mikä meillä on ollut. Näin minä ainakin tulkitsen asianomaisia valtiopäiväjärjestyksen säännöksiä.

Te olette lähteneet nyt kompromissiin, ja sillä ainakin perustelujen mukaan säästyy 80 miljoonaa markkaa. Sekö on hinta sitten siitä, että nuoret laitetaan toimeentulotukiluukulle? Minun mielestäni tämä on ihmeellinen osoitus siitä kompromissista, minkä teitte, ja tulevaisuudessa ehkä nähdään, mikä korvaus tulee jonkun toisen asian yhteydessä.

Ed. U. A n t t i l a : Arvoisa puhemies! Ed. Laine ihmetteli, onko sosiaali- ja terveysvaliokunta tutustunut lainkaan perustuslakivaliokunnan lausuntoon. Voin lohduttaa ed. Lainetta, että on kyllä, mutta ilmeisestikään se ei selkeästi tai juuri lainkaan tästä mietinnöstä käy ilmi, mutta vastalauseesta kylläkin.

Mitä esitykseen tulee, niin ilolla voin havaita, että valiokunnassamme oli sen verran ryhtiä, että saimme tuon 27 a §:n muutetuksi niin, että kustannusten korvausta ei yhteensoviteta hoitokorvausten osana työttömyyspäivärahaan.

Mitä tulee oikeuteen peruspäivärahaan ja nuorille osoitettavaan kolmen kuukauden karenssiin, niin en voi hyväksyä tätä muutosta. Tulen toisen käsittelyn yhteydessä esittämään, että kyseinen pykälä, sen tämä momentti, poistettaisiin. Nähdäkseni tämä kolmen kuukauden karenssi, joka siis on sosiaali- ja terveysvaliokunnan muutos neljän kuukauden karenssista, on perusturvan heikennystä, johon myös perustuslakivaliokunta on viitannut kylläkin tuon neljän kuukauden osalta. Mikäli kyseistä momentin muutosta ei poisteta tästä lakiehdotuksesta, olen

kyllä kannattamassa sitä, että tämä lakiehdotus hylättäisiin.

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Kyllä minulla riittää vielä ruutia hallituksen moittimiseen. Sitä olen täällä tehnyt tämän syksyn aikana aika paljon ja tänäkin päivänä, ja heti seuraavassa asiassa pääsemme jälleen siihen.

Mutta kun käsiteltävänä olevassa asiassa sosialidemokraatit yrittävät väittää, että vasemmistoliitto ei tunne vastuuta, niin viittaan juuri niihin puheenvuoroihin, joita on käytetty, että toimeentulotukimenot kasvavat vastaavasti. Siis mikä on se säästö? Ei mikään. Ainoastaan nuoria nöyryytetään menemään toimeentulotukiluukulle. Onneksi se ei enää ole niin paha asia kuin aikaisemmin on ollut. Mutta joka tapauksessa tämä on täysin turhaa.

Toiseksi ed. Skinnari varsin hyvin muistaa, kun ehdotimme valiokunnassa, että käsittelyyn olisi otettu lakialoite n:o 36, joka pitää sisällään ehdotuksen luopumiseläkejärjestelyn laajentamisesta koskemaan myös palkansaajia ja muita yrittäjiä kuin maatalousyrittäjiä. Tämän tavoitteena oli nimenomaan se, että saavutettaisiin työttömyysturvamenoissa säästöjä ja ne olisivat suuremmat kuin eläkemenojen lisäys. Toiseksi saavutettaisiin palkkamenoissa säästöjä, ja tärkein tavoite olisi saada nuorille töitä. Tällä me olisimme siis saaneet sen tavoitteen, mitä hallitus mukamas ajaa takaa, että työttömyysturvamenoja saadaan pienennetyksi. Hallituksen esittämällä tavalla se ei toteudu.

Tämän lakialoitteen käsittelyyn ottamisessa sosialidemokraatit tietysti tukivat vasemmistoliittoa ja äänin 7—7 tämä ratkaistiin niin, että valitettavasti tällä kertaa arpa ei suosinut oppositiota emmekä saaneet tätä esitystä käsittelyyn.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Ed. Vistbackalle: Olen kyllä tietoinen siitä, että lepäämään jätettäessä laki tulee samanlaisena uudelleen. Silloin siinä todella lukee neljä eikä kolme. Sanoin, että voi tulla muita, pahempia asioita. Olemme todenneet, että jopa muutaman päivän varoitusajalla istuva hallitus kykenee kyllä tekemään lisäesityksiä, jotka pahentavat tilannetta, muita lakeja.

Ed. Vehkaoja: Arvoisa puhemies! Olisin vielä halunnut tähän aihepiiriin lisätä sen mielenkiintoisen seikan tämän asian käsittelyvaiheista, että hallituspuolueiden kaikilla edustajilla ei ollut edes tietoa siitä, että toimeentulotukea voi saada täytettyään 18 vuotta, että hän on itsenäinen henkilö saamaan toimeentulotukea. Uskon, että tämä arviointi on jäänyt heillä tämän lakiesityksen suhteen hyvin jälkijättöiseksi.

Toinen seikka, joka tässä keskustelussa ei tullut vielä esiin riittävästi, on se, että tutkimukset osoittavat, että toimeentulotuella elävien ihmisten osalta tämä elämäntapana ikään kuin periytyy. Tässä tulee minusta yhteiskunnalle suuri vastuu, elikkä meidän pitäisi keksiä nimenomaan keinoja, joilla sitä periytyvyyttä katkaistaan eikä tueta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Ehdotus laiksi vuodelta 1993 perittävästä palkansaajan työttömyysvakuutusmaksusta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 339
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 49

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 49.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

13) Ehdotukset laeiksi sairausvakuutuslain ja kuntoutusrahalain 9 §:n muuttamisesta sekä kuntoutusrahalain 14 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 313
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 50

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 50.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Juuri niin kuin viime vuonnakin puolen yön aikaan alamme keskustella yhdestä hallituksen inhottavimpia esityksä, sairausvakuutuslain

heikentämisestä. Ministeri Huuhtanen iltapäivällä pahoitteli, että hän joutuu välillä käymään kokouksessa. Häntä ei ole näkynyt tänä iltana täällä koko sinä aikana, kun me olemme puhuneet sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuudesta asiasta, jotka ovat olleet kaikkein vaikeimmat asiat valiokunnassa. Pidän tätä erittäin hämmästyttävänä.

Sairausvakuutuslakia hallitus ehdotti alun perin huononnettavaksi niin, että ne vaikutukset olisivat olleet 1 050 000 000 markkaa plus työterveyshuollon prosenttiosuuden pudottaminen, josta ed. Laine on täällä muistanut aikaisemmin muistuttaa, että se tulee sen päälle.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta käsitellessään viime syksynä esitystä, jolla näitä etuuksia leikattiin jo monella sadalla miljoonalla markalla sen lisäksi, että verovähennysoikeuden poistamisella vietiin kertaheitolla 1 300 miljoonaa markkaa, totesi, että sairausvakuutuksen korvaustasoa ei tulisi enää alentaa.

Kesäkuussa, kun valiokunnan kannanotoista huolimatta hallitus toi uuden esityksen, valiokunta totesi astetta tiukemmalla ponnella, että "valiokunta edellyttää, että sairausvakuutuksen korvaustasoa ei enää heikennetä". Saman ponnen valiokunta toteaa edelleen tässä mietinnössään: "Valiokunta edellyttää, että sairausvakuutuksen korvaustasoa ei enää heikennetä."

Tällä kertaa hallituspuolueiden edustajat hieman häpeillen jo tätä hyväksyivät, koska he tiesivät, mikä naurettavuus tähän sisältyy. Näitä heikennyksiä ei toteutettaisi, jos eduskunta todella sanoisi, että tämä ei käy. Mutta sitä rohkeutta hallituspuolueiden edustajilta ei ole löytynyt tai sitä tahtoa heillä ei loppujen lopuksi kuitenkaan ole, vaikka he erittäin hyvin ovat kyllä puhuneet valiokunnassa ja ilmeisesti myöskin valiokunnan ulkopuolella sen puolesta, että tämä meno ei todellakaan käy. Tämä on terveyspoliittisesti täysin väärä linja ja varmasti aiheuttaa suuremmat kustannukset, kuin mitä nyt tällä säästetään, vaikka kyllä tällä paljon säästetäänkin.

Kuten totesin, nämä tänä vuonna toteutetut leikkaukset, joista osa tuli voimaan vuoden alusta ja sitten seuraava satsi syyskuun alusta, ovat merkinneet yli 600 miljoonan markan leikkauksia. Nyt niiden lisäksi tulee toista miljardia, elikkä ne tänä vuonna tehdyt leikkaukset ja ensi vuoden alusta voimaan tulevat uudet leikkaukset merkitsevät yhteensä yli 1,5 miljardin markan leikkauksia sairausvakuutuksen korvaustasoon. Tässä ei ole mukana edes niitä indeksien leikkauksia, mitä juuri tehtiin TEL-indeksiä heikentämällä, sillä sairauspäivärahathan ovat TEL-indeksiin sidottuja.

Hallitus esittää ensinnäkin, että päivärahan tasoa edelleen pudotetaan. Viime vuonna korvaustaso oli 80 prosenttia. Se pudotettiin 75 prosenttiin. Yli 9 491 markkaa menevältä palkan osalta korvaustaso viime vuonna oli 50, se pudotettiin 45:een. 15 817 markkaa ylittävältä osalta korvaustaso pudotettiin viimevuotisesta 30 prosentista 25 prosenttiin tämän vuoden alussa. Syyskuun alusta näitä kahta pienempipalkkaisten korvausluokkaa pudotettiin 75:stä 70:een ja 45:stä 40:een. Tähän ylimpään, yli 15 800 markkaa ylittävään osaan, ei kajottu lainkaan. Nyt esitetään 1.1.93 voimaan tulevaksi leikkaus ainoastaan tähän 70 prosentin korvaustasoon. Se ehdotetaan pudotettavaksi 66 prosenttiin ja sillä leikataan 220 miljoonaa markkaa päivärahoja, vanhempainrahoja ja äitiyspäivärahoja.

Miksi, arvoisat keskustan edustajat, miksi te ette nyt toteuttaneet sitä, mistä te olette monta kertaa kauniisti yhdessä vasemmistoliiton kanssa puhuneet, että suurempituloisilta pitää ottaa enemmän, koska heillä on mahdollisuus kantaa vastuuta laman seurauksista enemmän kuin pienempituloisilta? En kertaakaan kuullut, että te olisitte edes maininneet tästä asiasta. Asiaahan ei todellisuudessa valiokunnan sisällä ollenkaan käsitelty, vaan valiokunnan ulkopuolella te neuvottelitte hallituspuolueiden kanssa. Enkä ole kuullut, että myöskään näissä neuvotteluissa asiaa olisi käsitelty. Ihmettelen sitä, koska näihin ylempiin palkkoihin suuntautuvilla leikkauksilla olisi tämä sama 220 miljoonaa markkaa saatu, mutta te ette sitä halunneet edes yrittää. Tiedätte varsin hyvin, että olisitte saaneet oppositiolta täyden tuen tässä asiassa. Rohkenen tämän sosialidemokraattienkin osalta sanoa, vaikka on tietysti aika arveluttavaa mennä toisten puolesta puhumaan, mutta uskon teistä näin hyvää edellisen asian käsittelystä huolimatta.

Perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa myös näihin päivärahan leikkauksiin ja toteaa, että vähimmäispäiväraha on yhtä suuri kuin nykyinen päiväraha. Jos ehdotettua lakia ei säädetä, vähimmäispäiväraha pienenee tästä. Vähimmäispäivärahaan lisättävää työtulosidonnaista osaa muutetaan ehdotuksessa, mutta päivärahan kokonaismäärä säilyy nykyisellään 37 800 markan vuosityötuloihin asti. Tällä tulotasolla päiväraha on 100 markkaa ja 80 penniä päälle. Kun otetaan huomioon, että päiväraha

voi tulla maksettavaksi kuudelta arkipäivältä viikossa, merkitsee mainitun suuruinen päiväraha kuukautta kohden täyden kansaneläkkeen ylittävää toimeentulotasoa. Lakiehdotuksen 16 § ei niin ollen vaikuta lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen.

Mitä tarkoittaa 100 markkaa 80 penniä kuukaudessa, ed. Zyskowicz? Kun se maksetaan 25 päivältä, se on 2 500 markkaa ja joitakin markkoja päälle. Mutta, ed. Zyskowicz, sairauspäiväraha on verotettavaa tuloa, ja siinä ei ole kansaneläkkeitä vastaavaa eläketulovähennystä. Täyden kansaneläkkeen määrästä ei mene veroa. Brutto on sama kuin netto. Mutta sairauspäivärahassa brutto ei ole sama kuin netto, elikkä kun tästä vähennetään verot, niin tästä ei jää käteen kuin joku 2 000 markkaa. Ed. Zyskowicz, tämä ei vastaa täyden kansaneläkkeen tasoa.

Kun te nyt ensimmäisen kerran otatte vertailukohteeksi sen paremman tulkinnan, minkä teitte perustuslakivaliokunnan mietinnössä, että kaikkien osalta pitäisi olla tämä täysi kansaneläketaso turvattu, niin nyt tämän asian te pystytte kiertämään niin, että te puhutte vain brutosta, mutta kun puhutaan toimeentulon lakisääteisestä perusturvasta, niin kyllä kai sillä nyt, ed. Zyskowicz, on tarkoitettu nettotuloa eikä bruttotuloa, koska muutenhan näillä veroilla voidaan viedä toimeentulo vaikka kokonaan pois. Ihmettelen tätäkin lausuntoa todella syvästi, mutta ed. Zyskowiczin johtamalta perustuslakivaliokunnan enemmistöltä onnistuu mikä vain, siltä tuntuu.

Kesäkuussa perustuslakivaliokunta totesi, että omavastuuajan pidennys kahdella päivällä heikentää toimeentulon lakisääteistä perusturvaa, joten se olisi voitu äänestää lepäämään. Sen jälkeen ei ole tapahtunut mitään muuta kuin nämä ed. Zyskowiczin johdolla tehdyt valiokunnan uudet tulkinnat, ja kuinka ollakaan, tasan samasta esityksestä joulukuussa perustuslakivaliokunta sanookin, että ei tämä heikennäkään toimeentulon lakisääteistä perusturvaa. Kuinka tämä on mahdollista? On kysymys täsmälleen samasta esityksestä, jonka hallitus teki kesällä ja joka silloin pyyhittiin laista pois, koska todettiin, että se voidaan jättää lepäämään. Nyt, kuinka ollakaan, se ei enää heikennäkään toimeentulon lakisääteistä perusturvaa. Hämmästelen perustuslakivaliokunnan kannanottoja.

Edelleen vanhempainrahakautta lyhennetään 12 päivällä, ja tämäkin lyhennys koskee ennen kaikkea yksinhuoltajaäitejä. Siis meillä on myös niitä äitejä, jotka ovat yksinhuoltajia jo siinä vaiheessa, kun lapsi on vielä niin pieni, että vanhempainrahaa maksetaan.

Lääkekorvausten osalta on tehty todella mittavia heikennyksiä, joihin on puututtu monessa yleisönosastokirjoituksessa, jopa pääkirjoitustasolla, Helsingin Sanomien yläkertakirjoituksessa. Kaikissa on ollut sama viesti: Kukaan ei ole kantanut huolta näistä leikkauksista. Täällä eduskunnassa aina näitä asioita on käsitelty keskellä yötä, on sitten joulun tai juhannuksen alusviikko. Sama asia. Valitettavasti ne puheet, joita täällä pidetään, eivät mene tämän talon seinien ulkopuolelle.

Kuitenkin nämä leikkaukset ovat todella kipeitä sairaille ihmisille. Tämän osalta on todettava, että tässä hallituspuolueidenkin edustajat ovat olleet yhdessä opposition kanssa sitä mieltä, että nämä esitykset ovat huonoja. Tältä osin on todettava tyydytyksellä, että ehdotusta siitä, että 80-prosenttisesti korvattavia lääkkeitä olisi vielä pudotettu 70 prosenttiin, ei nyt toteuteta. Mutta peruskorvattavien lääkkeiden omavastuuosuuden pudotusta, joka on jo toteutettu, jatketaan.

Samaten vuotuinen omavastuu tulee nousemaan tämän vuoden 2 500 markasta 3 100 markkaan. Hallitushan esitti 3 700:aa markkaa, joten tämä on jonkun verran pienentynyt. Mutta muistamme, että sen jälkeen, kun aikuisten hammashuolto oli siirretty hamaan tulevaisuuteen, niin ainoa, mikä jäi kompensaatioksi siitä 1 300 miljoonasta markasta, joka verovähennysoikeuden poistamisella vietiin — sehän piti kaikki alun perin kompensoida suorana tukena sairaille — oli tämä lääkekustannusten omavastuukatto, jota pudotettiin viime vuoden 3 051 markasta 2 500 markkaan. Näitä henkilöitä arvioitiin alun perin olevan 30 000 ja, hyvänen aika, kun havaittiin, että onkin 60 000, niin tämä korvausjärjestelmä ruuhkautui, ja se oli yksi perustelu sille, minkä takia tätä nyt esitettiin nostettavaksi 3 700 markkaan, vaikka Kela sanoi, että kyllä he ensi vuonna pystyvät tietokoneensa panemaan sellaiseen järjestykseen, että he olisivat pystyneet nämä laskemaan. Nyt me olemme siis korkeammalla tasolla ensi vuonna kuin oltiin viime vuonna, elikkä poissa on sekin pieni kompensaatio, joka olisi ollut 40 miljoonaa markkaa. Siitäkään ei ole penniäkään enää jäljellä.

Matkojen omavastuuosuuksia esitettiin nostettavaksi 35 markasta 50 markkaan. Se on nyt valiokunnan mietinnössä 45 markkaa, ja matkakustannusten omavastuu nostettiin 700:sta 900 markkaan, kun hallitus oli esittänyt 1 500:aa markkaa.

Ovathan nämä parannuksia siihen hallituksen esitykseen nähden, mikä meille tuotiin käsittelyyn, mutta ei tätä lopputulosta voi pitää suinkaan hyvänä. Sen vuoksi valiokunta edelleen toteaa, että korvaustasoa ei enää saa alentaa, eikä siihen olisi, jos valiokunnan kantaa olisi noudatettu, saatu näitäkään heikennyksiä tehdä.

Valiokunnassa oppositio esitti koko ajan, että työterveyshuollon korvausprosenttia ei saa pudottaa enää 50:stä 45 prosenttiin, ja kokoomus tuli lopulta tälle kannalle. Kun oppositio oli tätä kannattamassa, niin tämä saatiin läpi, eikä tämä suinkaan ollut kokoomuksen ansio. Totta kai, jos ei kokoomus olisi ollut tukemassa tätä, niin ei se olisi mennyt läpi, mutta ei tämä yksin kokoomuksenkaan äänin läpi mennyt, kun keskusta äänesti vastaan. On aivan uskomatonta, että ed. Kauppinen käy täällä kertomassa, että keskusta on ollut sitä mieltä, että tätä ei pidä pudottaa. Ehkä hän itse on ollut sitä mieltä, mutta valiokunnassa keskusta jäi tässä asiassa, onneksi, yksin.

Rouva puhemies! Ärtymykseni tämän asian kohdalla on todella suuri, koska tämä sairausvakuutuslain muutos niiden leikkausten jälkeen, mitä on jo tapahtunut tämän vuoden aikana, on mielestäni kaikkein surkein, heikoin ja myös raukkamaisin esitys, minkä hallitus on tehnyt. Tulemme kolmannessa käsittelyssä esittämään tämän esityksen hylkäämistä.

Ed. Kemppainen: Arvoisa puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen on kyllä oikeassa siinä, että sairausvakuutusta on kyllä huolestuttavasti heikennetty varsinkin lääkekorvauksen ja potilaille tulevien korvausten takia. Siinä tarkoituksessa sosiaalivaliokunta muuttikin näitä hallituksen leikkausesityksiä parempaan suuntaan jo ed. Stenius-Kaukosen sanomalla tavalla. Mutta ed. Stenius-Kaukonen sanoi, että olisi kysymys pelkästään sosiaalivaliokunnan jäsenten tahdosta, millä näitä asioita korjattaisiin tai sitten siitä, että miten näistä puhutaan ja kirjoitetaan.

Kyllä asia ei ole näin, vaan asia on siten, että pitäisi syntyä sellaisia päätöksiä, että näitä leikkauksia ei tarvittaisi. On kyllä suoraan tunnustettava, että budjetin ja meidän kauttamme ei muita tehdä kuin sosiaalisia tulonsiirtoja ja sosiaalitukia. On kyllä erittäin valitettavaa, että kun palkat ja muut eivät jousta, on säästettävä näistä tuista. Jos olisi esimerkiksi Sorsan tupo tehty viime keväänä, niin varmasti näin isoja leikkauksia ei olisi tarvittu. Nytkin yleislakon uhalla estetään hieman pienemmät leikkaukset paremmin toimeentulevien osalta esimerkiksi työttömyysturvassa ja joudutaan tosiaan menemään näihin leikkauksiin.

Siinä olemme samaa mieltä kyllä, että nämä eivät ole hyviä, ja on syytä kyllä toivoa ja panna poliittiseksi tavoitteeksi, että heti kun taloudellinen tilanne vähänkin antaa myöten, näitä ruvetaan korjaamaan. Mutta näyttää olevan tässä yhteiskunnassa niin, että ahneet ovat aina viemässä nämä rahat, niin kuin tupopöytä osoittaa, ja muutenkin täällä nämä menettelytavat tähän viittaavat.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Nämä leikkauksetkin voivat johtaa ihan samanlaiseen tilanteeseen kuin 87, kun luotonannon ja rahansiirron vapauttaminen Suomen osalta Eurooppaan ja muualle johti holtittomaan lainanottoon. Myös tämä leikkaus on johtanut holtittomaan tilanteeseen. Arvioiden mukaan tämän vuoden budjetin säästöpäätökset olivat sosiaali- ja terveysministeriön pääluokassa noin 9 miljardia, ensi vuoden noin 10 miljardia. Kuntien osalta leikkaukset yhteensä olivat tänä vuonna noin vähän yli 400 miljoonaa, ensi vuonna kymmenen kertaa enemmän. En tiedä, millä ihmeellä tässä enää tullaan toimeen käytännössä. Tässä suhteessa täytyy kyllä ihmetellä, mikä tämä leikkausvimma on.

Tulemme kolmannessa käsittelyssä esittämään, että nämä ehdotukset hylättäisiin. Sairausvakuutuksen osalta nämä käytännössä todella tulevat johtamaan kohtuuttomuuksiin. Esimerkiksi sairaankuljetuksenkaan tilanne ei vieläkään ole ihan selvä. Valitettavasti siinäkään hallituspuolueet eivät löytäneet sellaista ratkaisua, joka olisi hyvä. Tämäkään esitys, joka nyt tässä on ja tosin valiokunnan enemmistön esittämä, ei välttämättä johda siihen tilanteeseen, kuin on toivottu.

Olisi nyt erittäin hyvä, että sosiaali- ja terveysministeriön ja kuten on monesti pyydetty, myös valtiovarainministeriön taholta tulisi kokonaisselvitys siitä, mihin tässä nyt edes hallituksen arvioiden mukaan oikein ollaan menossa. Mitään tällaista selvitystä pyynnöistä huolimatta ei ole saatu. Ne paperit, joita valiokuntaan on tullut, ovat monelta osin puutteellisia. Niissä tuodaan esille joitakin kohtia siitä, mitä on leikattu, mikä on verovähennysten osuus jne., mutta kokonaisnäkemys puuttuu.

Ed. Taina: Arvoisa puhemies! Olen edustajien Stenius-Kaukosen ja Skinnarin kanssa sa-

maa mieltä siitä, että nämä esitykset ovat valitettavia. Me yksimielisesti valiokuntana muistaakseni kesällä teimme mietinnön, jossa me ponnessa totesimme, että enää ei tule heikentää sairausvakuutusta. Me teimme sen ponnen ihan tosissamme ja yksimielisesti, (Ed. Laine: Se oli hyvä ponsi!) ja pettymys oli suuri, kun sitä pontta ei ole noudatettu eikä eduskunnan tahtoa, vaan tämä heikennysesitys meille sitten tuli.

Luulen, että me asiantuntijavaliokuntana olemme kyllä sekä oppositiossa että hallituksessa olevat edustajat jotakuinkin yksimielisiä tästä esityksestä, että näin ei asioita tulisi hoitaa. Mutta valitettavasti me hallituspuolueiden edustajat joudumme kantamaan kuitenkin vastuun siitä, että näitä asioita viedään eteenpäin taloudellisista syistä. Näissä on tietenkin sadoista miljoonista kysymys, mutta toisaalta kun valtion budjetti lähestyy jo 200:aa miljardia markkaa, niin tokihan siellä on valinnanvaraa myös siinä, mistä näitä leikkauksia tehdään.

Me olemme taas kerran laittaneet tähän ponnen, siinä uskossa ja toivossa, josko tällä kertaa ponsi auttaisi ja leikkauksia ei enää tänne tuotaisi. Minä luulen, että emme kyllä suostu enää heikentämään sairausvakuutusta tästä, mitä tähän asti on tapahtunut.

Ed. Vehkaoja: Arvoisa puhemies! Ed. Taina pohti ponsien merkitystä todeten jälleen kerran, etteipä niillä ole merkitystä. Kuitenkin kun hän viittasi kesäiseen päätökseen, taloudelliset vaikeudet olivat taatusti jo tiedossa. Näin ollen on alleviivattava sitä, että ainoataan pykälien teksteillä on tietysti merkitystä.

Hän puhui myös, että tämä hallituksen esitys on jonkinlainen eteenpäinmenon osoitus. Sehän vie runsaasti taaksepäin terveyspolitiikkaa ja terveydenhuoltoa maassamme ja vähentää sairaitten ihmisten mahdollisuuksia kantaa omaa vastuutaan sairaudenhoidostaan.

Olenkin sitä mieltä, että tämä aihe olisi ansainnut koko päivän keskustelun suomalaisesta terveyspolitiikan linjasta nyt ja tulevaisuudessa, siitä mihin ollaan menossa. Tässä hallituksen esityksessä ei mielestäni ole yhtään mitään hyvää.

On helppo yhtyä ed. Stenius-Kaukosen hyvin laajaan puheenvuoroon, jossa hän kävi läpi aika yksityiskohtaisestikin heikennysesityksiä, enkä siihen lähde mitään lisäämäänkään.

Mitään järkevää puherumbaahan tästä ei edes pysty käymään. Tässä on jälleen kerran yksi hallituksen esitys, jossa lähdetään kuntien kukkarolle ja lykätään lopulliset ongelmat toimeentuloluukun eteen.

Ed. Muttilainen: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen eritteli puheenvuorossaan erittäin hyvin, mitä kaikkea hallituksen leikkausesitykset merkitsevät.

Haluan kuitenkin korostaa vielä näiden leikkausesitysten erästä puolta. Sen lisäksi, että taas leikataan sairaus- ja kuntoutuspäivärahoja, mikä on erittäin epäoikeudenmukaista sairaita kohtaan, tällä esityksellä on myös kauaskantoisia vaikutuksia. Kun sairauspäivärahoja ja kuntoutuspäivärahoja voimakkaasti leikataan, se lisää suoraan sairastavien henkilöiden työkyvyttömyyseläkkeelle hakeutumista. Jokainen tiedämme, että varhainen eläköitymisikä tulee kokonaisuutena yhteiskunnalle erittäin kalliiksi.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Kun hallituksen esitystä käsiteltiin lähetekeskustelussa täysistunnossa, totesin jo silloin, että tämä on ehdottomasti tämänsyksyisistä hallituksen esityksistä se, joka saa aikaan kaikkein suurinta eriarvoisuutta kansalaisten keskuudessa niin sairauspäivärahojen osalta kuin myös lääkekorvausten osalta.

Valiokuntakäsittelyssä, kuten on käynyt ilmi, on saatu aikaan joitakin parannuksia. Ne ovat verrattain lieviä, mutta kuitenkin pienen kiitoksen siitä saan sanoa myös hallituspuolueiden edustajille. Parempi tuo vähäkin kuin ei mitään.

Mitä tulee siihen, mihin tämä kehitys johtaa, olen samaa mieltä kuin ed. Muttilainen siitä, että tämän politiikan seuraukset voivat olla hyvin kauaskantoiset. Eli pitkän jänteen vaikutuksia emme tiedä esimerkiksi kansanterveyden osalta. Eli kun mietitään näitä leikkauksia joita valtion budjettiin tehdään, todellakin tulisi arvioida myös niiden taloudelliset vaikutukset, saati sitten inhimilliset vaikutukset, joita on se, että ihmisten terveydentila saattaa heikentyä joko suoraan tai välillisesti näistä leikkauksista johtuen.

Arvoisa puhemies! Toisen käsittelyn yhteydessä tulen tekemään pohjaesityksen, joka on vastalauseeni mukainen. Esitykseen sisältyy ajatus peruspäivärahan pienestä korottamisesta.

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen valitti, että hänen sanansa jäävät näiden seinien sisäpuolelle eivätkä mene ulos. Hän voisi olla kyllä tyytyväinen sanoistaan. Kyllä hänen jälkeensä käytetyt puheenvuorot

osoittavat, että pisto on tuntunut kansanedustajien sydämissä oikealta vasemmalle.

Kun vertaa tätä lakiesitystä, jolla säästetään nyt yli miljardi markkaa, siihen 500 miljoonan markan revohkaan, jolla SAK yritti panna tämän maan polvilleen, se osoittaa kyllä, minkälaisessa yhteiskunnassa me tällä hetkellä elämme. Elämme sellaisessa ahneiden yhteiskunnassa, että se on vertaa vailla. Tällä hetkellä, kuten ed. Skinnari kertoi, Ihalainen käy itkemässä ed. Kalliomäen sohvalla ankeaa oloansa.

Minä toivoisin, että ed. Stenius-Kaukonen tekisi kaikkensa, että päästäisiin lopulta harjoittamaan sellaista sosiaalipolitiikkaa, joka on oikeudenmukaista. Meillä ei ole yksinkertaisesti enää varaa tähän kaikki kaikille -tasanjakososiaalipolitiikkaan, vaan meidän on ryhdyttävä katsomaan myös huono-osaisten etuja tässä yhteiskunnassa.

Miksi ei valiokunta ole voinut hyväksyä vasemmistoliiton vastalauseessa olevaa kattoa sairauspäivärahoihin? Miksi tämä on niin vaikea asia hyväksyä? Miksi emme saa kattoa suurille työttömyyspäivärahoille? Niitä ei ole toki paljon, mutta kyllä niitä on. Se olisi edes oikeudenmukainen esitys, kun verrataan siihen, että joudutaan ottamaan kaikkein heikoimmilta tässä yhteiskunnassa. Jos vasemmistoliiton esitys olisi mennyt läpi, olisi säästetty 220 miljoonaa markkaa ja estetty kaikkein pienimmillä päivärahoilla elävien heikennykset.

Ed. T a k a l a : Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä kuin useimmat edellä puhuneet tämän esityksen valitettavista heikennyksistä sairausvakuutuksen osalta. Mutta paremmin kuin vasemmisto ja oppositio ymmärrän kyllä säästötarpeet. Täytyy selvästi todeta, että meillä on talous edelleen veitsenterällä. Meidän velkaantumisvauhtimme on liian nopea. Jos ei taloutta saada kuntoon, niin mitään palveluja ei voida jatkossa turvata.

Mutta sairausvakuutuksen kohdalla pidän tärkeänä sitä, että säästöistä ja omavastuuosuuksien nostamisesta huolimatta kehitetään edelleen sairausvakuutuslakia. Se on edelleen tärkeä keino tasata kustannuksia, sillä on edelleen se merkitys, ja varsinkin terveyspalvelujen käytön kannalta tätä kustannusta tasaavaa vaikutusta täytyy kehittää. Taksoja pitäisi nostaa vastaamaan paremmin niiden todellisia kustannuksia ja näin parantaa korvattavuutta.

Erityisen iloinen olen siitä, että valiokunta on pystynyt ottamaan selvän kannan työterveyshuollon korvausprosentin alentamisen kohdalla niin, ettei tuota 50:tä prosenttia enää alenneta.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n : Arvoisa puhemies! En ollut huolissani omien sanojeni menosta ulos, vaan koko tästä keskustelusta, mitä täällä käydään, koska tiedän, että moni muukin on näistä huolestunut.

Ed. U. Anttila totesi, että ei ole arvioitu seurauksia. Tietysti kaikkia seurauksia ei vielä voida arvioida, mutta vasta vähän aikaa sitten kerrottiin, miten lääkkeiden ostaminen on vähentynyt, kaikkia reseptilääkkeitä ei lainkaan osteta. Kuitenkin lääkehoito on eräs erittäin tehokas keino monien sairauksien hoitamisessa. Tämä tulee varmasti näkymään sairauksien pahenemisessa.

Kun ed. Takala väittää, että oppositio ei ota huomioon säästötavoitteita, niin me olemme koko illan puhuneet siitä, että kyllä me ymmärrämme huolen taloudesta, mutta me emme voi hyväksyä esityksiä, jotka merkitsevät vain lisääntyviä kustannuksia. Kun minulla on edessäni Suomen diabetesliiton kirjelmä, niin selostan tästä nyt vielä vähän pitemmän pätkän kuin aikaisemmin.

Tässä todetaan, että 10 prosenttia diabeteksen aiheuttamista kuluista aiheutuu hoitovälinejakelusta ja yli 60 prosenttia johtuu sairaalahoidosta. Diabeteksen hoitoon käytettiin viime vuonna 310 000 sairaalapäivää, jotka maksoivat 480 miljoonaa markkaa. Kaikki diabeetikkojen sairaalapäivät, siis lisäsairaudet mukaan luettuna, maksoivat 2 miljardia 265 miljoonaa markkaa. Tehostamalla avohoitoa ja turvaamalla diabeetikon omahoidon edellytykset voidaan kalliita sairaalakuluja vähentää hoidon tasapainon parantuessa ja pitkällä tähtäyksellä lisäsairauksien vähetessä.

Jos me ajattelemme esimerkiksi sitä, että nyt elinsiirtoja ei tehdä niin, munuaisensiirtopotilaista suurin osa on diabeetikkoja. Munuaisen siirto maksaa yli 300 000 markkaa, se on erittäin kallis, mutta me käsittelimme vähän aikaa sitten dialyysihoitonesteitä, jossa yhteydessä kävi ilmi, että pelkästään nämä nesteet maksavat noin 200 000 markkaa vuodessa. Eli vain puolentoista vuoden kulut vastaavat tämän leikkauksen aiheuttamaa kulua. Jos tämä henkilö elää sen pidemmälle, niin tämä on pelkkää säästöä kaikki. Elinsiirrollahan tämä voi toteutua. On todella järkyttävää lukea uutisia viime viikolta, että elinsiirrot on lopetettu kokonaan. (Ed. Kemp-

painen: Kun ei ole luovuttajia!) — Ei se johtunut siitä, ettei ole luovuttajia, vaan se johtui uutisten mukaan siitä, että sairaalat eivät halua käyttää varoja siihen, että näitä elimiä säilytettäisiin, koska siirtoja ei tehdä kuin määrätyissä sairaaloissa keskitetysti, esimerkiksi Kirurgisessa sairaalassa. Ne sairaalat, joissa nämä elimet olisivat saatavissa, haluavat säästää siten, että eivät säilytä niitä. Mielestäni tämä on todella lyhytnäköistä politiikkaa, johon tämä aivan järjetön säästövimma johtaa. Tässä on mielestäni erittäin hyvä esimerkki siitä, miten paljon kalliimmaksi tulevat tällä tavalla toteutetut säästöt terveydenhuollossa.

Ed. P. Leppänen: Herra puhemies! Kyllä täytyy ihmetellä, kun tätä keskustelua on kuulostanut, että pitää säästää köyhiltä ihmisiltä, sairailta ihmisiltä. (Ed. Kemppainen: Kun eivät rikkaammat anna!) Koko illan ovat hallituspuolueiden edustajat puhuneet, että pitää säästää, pitää säästää. Mutta kun eilen käsiteltiin verolait, muistatte kai, minkälainen painopiste niissä oli, ketkä saivat niistä hyödyn: rikkaat ihmiset. Kun muistaa sen, että pankeille ollaan siirtämässä 50 miljardin markan tukipottia, niin ei siitä kanneta huolta. Kun sitten tulee hoitamattomia lainoja jatkossa noin 100 miljardia markkaa yhteiskunnan huoleksi, niin kannetaanko siitä hallituksessa huolta? Miksi ei aseteta niitä ihmisiä vastuuseen, jotka tämän ongelman ovat luoneet, niin ettei sairaita ihmisiä panna maksumieheksi? Kyllä tässä on suuri ero.

Ed. Takala: Arvoisa puhemies! Kun ed. Stenius-Kaukonen toi esille elinsiirtojen turvaamisen ongelmat, niin tässä yhteydessä haluaisin todeta, että me emme olekaan ollenkaan riittävästi keskustelleet näistä todellisista ongelmista, millä me turvaamme hyvin erikoissairaanhoitoa vaativien potilaiden tarpeet. Me olemme tässä yhteiskunnassa, keskeiset johtajat varsinkin, aivan liikaa keskittyneet yksittäisiin muutaman kymmenen markan maksuongelmiin ja pyörittäneet keskustelua aivan liikaa tässä. Ed. Stenius-Kaukosen mainitsema on eräs keskeinen iso ongelma, ja meidän tulee kyllä pystyä turvaamaan tämän kaltaisen hoidon tarpeet.

Ed. Kuuskoski: Arvoisa puhemies! Minusta tässä kannattaa mennä aivan näihin perusasioihin ja kysyä todella, mikä on oikeudenmukaista. Onko oikeudenmukaista, että kaikille annetaan saman verran, vai onko oikeudenmukaista, että heidän eteensä, jotka ovat huonommassa ja heikommassa asemassa, tehdään enemmän. Minusta tämä on erityisen tärkeä nostaa esille silloin, kun me puhumme sairastamisesta ja sen aiheuttamista seurauksista.

Kun ed. Ukkola jokin aika sitten kysyi, miksi ei ole onnistuttu saamaan kattoa sairauspäivärahoille tai ansioon suhteutetulle työttömyysturvalle, niin minusta se on erittäin hyvä kysymys. Ei siihen varmasti ole kuin yksi vastaus: meidän ahneutemme. Siitä olen ed. Ukkolan kanssa aivan samaa mieltä. Tässä suhteessa minusta on peiliin katsomisen tarve sekä hallituspuolueiden että oppositiopuolueiden edustajilla. Minusta tässä tilanteessa olisi ollut hyvin toivottavaa, että tältä osin olisimme voineet tunnustaa, että on tärkeätä turvata kaikille niin hoidon saaminen kuin toimeentulon turva sairastamisen ajalta, mutta että siinä täytyy olla tietyt rajat. Minä olisin todella toivonut, että tämänkin lain yhteydessä olisi tätä kattoajattelua yhtenä keinona käytetty paljon ennen kuin niitä keinoja, joita hallitus nyt on esittämässä.

Ed. Kemppainen: Rouva puhemies! Edustajille Stenius-Kaukonen ja P. Leppänen toteaisin, että käsitykseni mukaan tehän eilen vastustitte verolakien yhteydessä pakkolainaa, jossa parempituloisilta yritetään ottaa maksuja mm. näihin kuluihin. Minusta on aika murheellista, että silloin, kun näitä toimenpiteitä tehdään, te ette tosiasiassa ole tukemassa niitä.

On tosiaan vahingollista, että hallitus on joutunut esittämään sellaisia korotuksia, jotka kohdistuvat todella köyhiin, pienituloisiin ja sairaisiin samalla kertaa. Minusta olisi kiireellinen aika kehittää nimenomaan näiden kokemusten pohjalta yleinen sairauskulujen katto, niin kuin Ruotsissa on, koska se tehokkaasti tulisi estämään sen, että heikompituloisille ei tulisi sairauskuluista liian isoa rasitusta. Sitä tarkoittavan lauselmanhan sosiaali- ja terveysvaliokunta mietintöönsä lisäsi. Toivoisi, että tätä vietäisi vahvasti eteenpäin.

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Ed. Kemppaisen puheenvuorot jatkavat samaa uskomatonta linjaa. Mehän esitimme eilen, että progressiivisesti olisi kerätty sairausvakuutus- ja kansaneläkemaksuja, joilla nimenomaan olisi turvattu suoraan Kansaneläkelaitoksen rahoitus. Esitimme myös työnantajien

maksujen porrastamista, jotta vientiteollisuuden saama hyöty olisi voitu käyttää yhteiseksi ja nimenomaan sairaiden ihmisten hyväsi, mihin sitä ensisijaisesti tarvitaan. (Ed. P. Leppänen: Ed. Kemppainen ei muista eilisestä!)

Aikaisemmassa puheenvuorossani halusin nimenomaan tuoda esille sen että, tietysti elinsiirtojen turvaaminenkin on tärkeää, koska on halvempaa, että ne pystytään hoitamaan, mutta vielä tärkeämpää on se, että me pystyisimme ennalta ehkäisemään, että tähän tilanteeseen ei jouduta, että sairaus on niin vaikea, että tarvitaan elinsiirtoa.

Kun toin esille esimerkiksi diabeetikkojen hoitovälinejakelun, niin monissa kunnissa juuri nyt ollaan näistä supistettu, vaikka se on 10 prosenttia näistä menoista. Me voisimme lisätä niitä huomattavasti, jakaa liuskoja ja muita hoitoon tarvittavia välineitä, ja säästöt olisivat moninkertaiset. Meille on jaettu myös Munuaistautiliiton paperi, jossa selvitetään, kuinka monella tuhannella markalla munuaistautia sairastavan potilaan kustannukset lisääntyvät. Meillä on Sydäntautiliiton paperi, jossa kerrotaan koronaaritautia sairastavan potilaan kustannusten lisääntymisestä, kohonnutta verenpainetta sairastavan kustannuksista ja kohonnutta kolesterolia sairastavien kustannusten kohoamisesta. Jokaisesta eri sairausryhmästä me voimme saada nämä samat tiedot, ja kulujen lisäykset kohdistuvat samoihin ihmisiin todella suurina. Sen takia tämä katto on erittäin tervetullut. Toivon, että siitä todella tulee totta eikä se jää pelkäksi toiveeksi.

Ed. K o m i : Arvoisa puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen on kuuluttanut hyvin voimakkaasti sosiaalista mielenlaatua. Siihen voi helposti yhtyä, että me kaikki olemme asiassa samaa mieltä. Kuitenkin edellä on tullut ed. Kemppaisen puheenvuorossa vahvasti esille se vastuu, joka olisi oltava meillä työssä käyvillä. Kun näitä säästöesityksiä on käsitelty mm. työttömyysturvan osalta, on selkeästi nähty, että työssä käyvät eivät halua kantaa vastuuta eli suurempituloiset eivät ole valmiita leikkaamaan esimerkiksi työttömyysturvaansa vähempituloisten osalle. Meidän pitäisi käytännössä näyttää toteen, että me olemme todella sosiaalisesti ajamassa näitä asioita eteenpäin.

On selvää, että Suomen sosiaaliturvan taso ei ole liian korkea. Mutta mielestäni vastuu on jaettava meille työssä käyville eikä siten, että vastustetaan säästöjä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

14) Ehdotus laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 337
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 51

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 51.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

15) Ehdotukset laeiksi tavaramerkkilain sekä yhteismerkkilain 1 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 302
Talousvaliokunnan mietintö n:o 57

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 57.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään torstaina kello 0.20.

Täysistunto lopetetaan torstaina 17 päivänä joulukuuta kello 0.11.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen